

architektura

ISSN 0003 - 8814

7-8/78

Miesięcznik Stowarzyszenia Architektów Polskich ★ SARP ★ The monthly review of the Association of Polish Architects

In 1978 all articles in English

Zapraszamy do Meksyku

We Invite You to Mexico

patrz strona 7-11 / see page 7-11

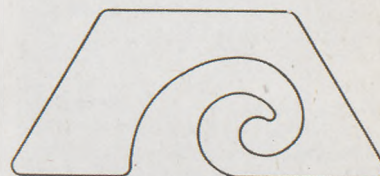

Stojąc na rozdrożach i szukając kierunków dalszego rozwoju współczesna architektura, chcąc nie chcąc, ogląda się wstecz. Mieliliśmy już w nowych projektach echa form awangardy lat dwudziestych, a obecnie jednym ze światowych tematów dnia jest rewaloryzacja miast i dzielnic zabytkowych. Należy wprowadzić współczuć zabytkom, że zainteresowanie nimi podlega przytyłom mód czy stresów wywołanych „nowoczesnością”, niemniej liczyć wypada na pozytywne efekty jakie niewątpliwie pozostaną, gdy raz już odkryje się walory „starej, dobrej przeszłości”. Na szczęście w Polsce mamy bogate tradycje takiej działalności wobec historycznej substancji miast, którą obecnie nazywa się rewaloryzacją. Tradycje te, szczególnie w zakresie myśli teoretycznej, sięgają jeszcze czasów międzywojennych. Po wojnie zaś przeprowadziliśmy unikalne w skali światowej odbudowy starych miast z przystosowaniem ich do współczesnego życia. Starówki w Warszawie czy w Gdańsku, jak dotąd, znakomicie zdają egzamin jako nowoczesne osiedla mieszkaniowe. Niestety popełniliśmy też i wiele błędów lansując tzw. nowoczesność tam, gdzie zupełnie to nie było potrzebne. Zbyt wiele małych miast historycznych zostało zeszpeconych wprowadzeniem w stare układy urbanistyczne zabudowy blokowej. Małym miastom poświęcamy cały nasz blok problemowy prezentując w nim kilka projektów rewaloryzacji. Projekty te, jak i rozpoczęte już realizacje rokują dobre perspektywy na przyszłość. Problem rewaloryzacji miast historycznych prowadzi jednak dziś do szerszych refleksji, do refleksji na temat budowy nowych miast. Do takiej dyskusji chcemy też zachęcić. Życzymy pozytywnej lektury ●

The contemporary architecture has arrived at cross-roads and, looking for further developmental directions, whether we like it or not we look back. Traces of the avant-garde forms from the twenties have already appeared in new designs; now the world discusses the rehabilitation of historic cities and districts. One should feel sorry for the historic monuments, that the interest in them is aroused by passing fashions or stresses caused by "modernity"; and yet we should hope for advantageous effects which would remain when we discover the values of "the good old times". In Poland, we fortunately have a rich tradition in activities for the historical urban substance; those activities are now called revaluation. The tradition, especially as regards theory, goes back to the inter-war period. After the war, the reconstruction of old cities in Poland and adapting them for contemporary life requirements were unique on world scale. Old cities in Warsaw or Gdańsk have been functioning perfectly well as modern settlements. Unfortunately we committed a number of errors "launching" so-called modernity where it was not needed at all. Too many small historic cities were deformed by the introduction of "block" developments in old urban grids. Small cities are the subject of our "problems" block; we present a few revaluation designs which, together with the already begun restoration, hold a lot of promise for the future. However, the revaluation problems of historic cities lead to broader reflections on the subject of the construction of new cities. We invite you to such a discussion and wish you interesting reading ●

XIII

149/4
1985
WORLD
CONGRESS
OF THE
UIA
MEXICO 78

magazyn	7-31	magazine
Zapraszamy do Meksyku / Tadeusz Barucki	2, 7-11	We Invite You to Mexico / Tadeusz Barucki
Projekty i realizacje krajowe	12-19	Polish Designs and Realizations at Home
Projekty i realizacje zagraniczne	20-23	Designs and Realizations Abroad
Reportaż	24-26	Reportage
Polemiki	27-28	Discussion
Informacje	29-31	Information
problemy	32-82	problems
Rewaloryzacja miast historycznych	32-82, 99-100	The Revaluation of Historic Cities / by Zygmunt Stępiński
/ opracował: Zygmunt M. Stępiński		
W świetle dotychczasowych doświadczeń	33-37	In the Light of Our Experiences / Wojciech Kalinowski
/ Wojciech Kalinowski		
Kalisz	38-41	Kalisz
Chęciny	42-45	Chęciny
Pułtusk	46-49	Pułtusk
Muszyna	50-53	Muszyna
Góra Kalwaria	54-57	Góra Kalwaria
Kazimierz Dolny	58-61	Kazimierz Dolny
Szydłów	62-65	Szydłów
Kalwaria Pałacowska	66-69	Kalwaria Pałacowska
Forma, funkcja czy naśladownictwo / Jan Maciej Chmielewski	70-74	Form, Function or Imitation / Jan Maciej Chmielewski
Sandomierz	75-77	Sandomierz
Innowacja czy konserwacja / Pier Luigi Cervellati	78-82	Innovation or Conservation / Pier Luigi Cervellati
dom	83-98	home
System MB / Wacław Seruga	83-98	System MB / Wacław Seruga

Fotografowali / Photos by: Piotr Bacler, Złata Brabcowa, Wojciech Gmurczyk, Andrzej Korbel, Andrzej Orliński, Enrico Pasquali, Tomasz Tomaszewski, Leonard Sempoliński, Zbyszko Siemaszko, Zdenek Vozenilek, Jan Piotr Zalewski, Lech Zielaskowski.
Okładkę projektował / design by Marcin Mroszczak, fotografował / photo by Tomasz Sikora

7-8 (369-370)
lipiec – sierpień
july – august
rok / year XXXII

architektura

Miesięcznik Stowarzyszenia Architektów Polskich SARP. Rok założenia 1947. Indeks 35159 ■ REDAKCJA: 00-060 Warszawa, Królewska 27, pok. 235. Adres pocztowy: Architektura, 00-950 Warszawa 1, skr. poczt. 169, Poland. Telefony: 27-66-17, centrala 27-62-51 do 53 w. 348, 555 ■ ZESPÓŁ REDAKCYJNY: Czesław Bielecki, Andrzej Bruszewski (redaktor naczelny), Barbara Gadomska, Andrzej Gliński (zastępca redaktora naczelnego), Barbara Jeziorowska, Jewgienij Mielnikow (korespondent w ZSRR), Wanda Puget (sekretarz redakcji), Ludomir Słupczanski, Zygmunt M. Stępiński, Maria Szmidt, Charles Vincent, Łukasz Zieliński ■ OPRAWOWANIE GRAFICZNE: Andrzej Gliński ■ RADA REDAKCYJNA: Wiesław Anders, Andrzej Bruszewski, Andrzej Gliński, Konrad Kucza-Kuczyński, Mirosław Łaszek, Stefan Müller, Bogdan Popławski, Piotr Sembrat, T. Przemysław Szafer (przewodniczący), Ryszard Trzaska ■ WYDAWCA: Wydawnictwo Arkady, 00-010 Warszawa, Sienkiewicza 14 ■ DRUK: Zakłady Graficzne „Dom Słowa Polskiego”, 00-835 Warszawa, Miedziana 8. Skład tekstów techniką Linotron 505 TC, druk techniką wkłęsłodrukową ■ Wszystkie artykuły, rysunki i fotografie publikowane w miesięczniku Architektura mogą być przedrukowane pod warunkiem podania źródła przedruku i honorowania praw autorskich. Publikowanie artykułu w miesięczniku Architektura jest równoznaczne z wyrażeniem zgody przez autora na ewentualny przedruk materiału w innych czasopiśmie. Redakcja zastrzega sobie prawo do skracania materiałów przeznaczonych do publikacji i nie zwraca materiałów nie zamówionych ■ Printed in Poland ■ Zam. 3815/CD Nakład 15 000 egz. S-26 ■

Monthly review of the Association of Polish Architects – Polish section of the UIA. Established – 1947. Index 35159 ★ EDITORIAL OFFICE: 00-060 Warszawa, Królewska 27 pok. 235. Pos adress: Architektura, 00-950 Warszawa 1, skr. poczt. 169, Poland. Telephones: 27-66-17, centrala 27-62-51 do 53 w. 348, 555 ★ EDITORIAL STAFF: Czesław Bielecki, Andrzej Bruszewski (editor-in-chief), Barbara Gadomska, Andrzej Gliński (deputy editor-in-chief), Barbara Jeziorowska, Jewgienij Mielnikow, Wanda Puget (editor secretary), Ludomir Słupczanski, Zygmunt M. Stępiński, Charles Vincent, Łukasz Zieliński ★ LAY-OUT: Andrzej Gliński ★ EDITORIAL COUNCIL: Wiesław Anders, Andrzej Bruszewski, Andrzej Gliński, Konrad Kucza-Kuczyński, Mirosław Łaszek, Stefan Müller, Bogdan Popławski, Piotr Sembrat, T. Przemysław Szafer (president), Ryszard Trzaska ★ PUBLISHER: Wydawnictwo Arkady, 00-010 Warszawa, Sienkiewicza 14 ★ PRINTED BY: Zakłady Graficzne „Dom Słowa Polskiego”, 00-835 Warszawa, Miedziana 8.

«Архитектура» — польский архитектурный журнал, посвященный

— обмену творческим опытом и идеями в области архитектуры,
— показу достижений польской и мировой архитектуры,
— широкой пропаганде архитектурного искусства, выходит уже непрерывно тридцать лет. «Архитектура» — печатает критические статьи по архитектуре, теоретические труды, дискуссии и полемике между архитекторами, замечания представителей общественности на тему об архитектуре, инспирирует творческую тематику и поощряет читателей к выступлениям на страницах журнала;

«Архитектура» — печатает справочные материалы о проектных и строительных работах в Польше и за рубежом, широко знакомит читателей с интереснейшими архитектурными произведениями;

«Архитектура» — стремится к тому, чтобы темы серьезного содержания излагались ясным и доступным языком, старается заинтересовать общественность архитектурными проблемами;

«Архитектура» — отражает творческие поиски в деле формирования пространства в условиях социалистического общества и знакомит читателей со взглядами и свершениями в этой области в Польше и во всем мире.

«Архитектура» — в 1978 году выйдет 6 номеров журнала по 100 страниц в каждом. Современное полиграфическое оформление обеспечивает хорошее качество репродукций материалов. Текст печатается на польском и английском языках, сокращенный текст — на русском языке. Подписка на журнал гарантирует его непрерывное получение.

architektura

Журнал Союза польских архитекторов — САРП
7-8 (369—370)
ИЮЛЬ—АВГУСТ
ГОД XXXI

В СССР подписаться на журнал можно у общественных распространителей в пунктах и в агентствах «Союзпечати» по месту работы и учебы, а также в любом почтамте и отделении связи. Подписаться в странах социалистического содружества на журнал можно в: Болгария — Дирекция РЕП, 11а ул. Парижская, София. ГДР — Zeitungsvertriebsamt, 1004, Berlin, Str. der Pariser Kommune 3-4. Чехословакия — Postovní Novinová Služba — dovoz tisku, Praha II, Vinohradská 46; Postovní Novinová Služba — dovoz tlace, Bratislava 2, Leningradská 14. Румыния — D.E.P., Bucurest. Венгрия — Posta Kozpontj Hirlap Iroda. Budapest V, Józef Nador — tér 1.

В номере

7—31

Продолжая рассказ о стране, в которой состоится XIII Конгресс Международного союза архитекторов (см. № 5-6 — 1978 «Архитектуры»), Тадеуш Баруцкий пишет об архитектуре города Мехико (7—11). После этого помещены сообщения об архитектурных объектах нашей страны (12—19)
— Жилой район Вернадский-Повсинский в Варшаве
— Жилой микрорайон Виланув III в Варшаве
— Балтийская опера в Гданьске
— Автобусно-троллейбусное депо в Пясецне
— Объекты зоны отдыха в Корбелёве

Сообщения из-за рубежа 20—33

— Жилищно-промышленный комплекс в Пернове, ЭстССР
— Музыкальное училище «Лира» в Москве
— Высшее техническое училище в Дьёре, Венгрия
— Корпус «На фалимаце» в Праге, Чехословакия
— Пути развития проектирования комплексов высших учебных заведений в СССР.
— Отель в Лондоне

Кроме того, в разделе помещена информация о телехромическом методе формирования цветных

Ян Мацей Хмелевский рассматривает проблему ревалоризации с точки зрения работы мастерской градостроителя (70—74). В заключение дан фоторепортаж, после которого приводится смелое и даже спорное мнение Пьера Луиджи Червеллати и его подход к проблемам ревалоризации исторических районов в соответствии с масштабами и принципами организации городского пространства вообще.

Дом

83—98

Обсуждается так называемая система МВ. Система состоит в про-

иллюстрируется примерами возведения жилого комплекса индивидуальных домов Видок-Зажече, Клины-Север, Подлесе и Воля-Духацкая в Кракове, а также Полковице в Люблине.

поверхностей в зданиях и о Галерее рисунка в Познани
В разделе «Полемике» помещены замечания Анджея Корбеля об эстетике природы

Проблемы

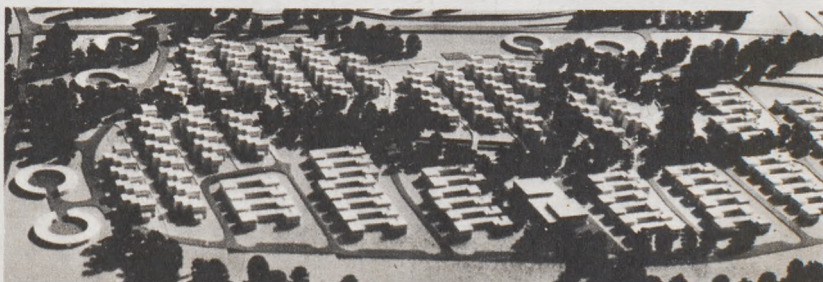
32—82

Этот раздел посвящен проблеме реконструкции (ревалоризации) исторических городов. Войцех Калиновский сообщает данные об опыте освоения исторических центральных районов в аспекте стихийного развития городов (32—37)

Зигмунт Стемпиньский рассказывает о разработанных различными авторскими коллективами проектах ревалоризации польских городов:

— Калиша (38—41), Хенцина (42—45), Пултуска (46—49), Мушны (50—53), Гура-Кальварии (54—57), Казимежа-Дольного (58—61), Шидлова (62—65), Кальвария-Пацлавского (66—69).

извольном соединении и многократном повторении модуля-ячейки (разм. 4,20 × 4,20 или 4,20 × на число кратное 30 см), с тем, чтобы создавать разнообразные композиции при любой технологии строительства. Достоинства индивидуальных домов, строящихся по этой системе кроются в их дешевизне и функциональности форм (если эти достоинства не будут утеряны или искажены строительными организациями, стремящимися к технологической унификации). Система строительства по методу МВ

„Architektura” – the Polish architectural review, during the last thirty years has served constantly for:

- exchanging views in the field of architecture,
- presenting the experience of Polish and world architecture,
- wide popularization of architectural art.

* „Architektura” – carries on the critical estimations, publishes theoretical papers, discussions and polemics between the architects, as well as public opinions on architecture, inspires new orientations and approaches, brings public into discussions,

* „Architektura” – gives the information about designing and new developments in Poland and in different parts of the world, presents in great detail the most interesting works,

* „Architektura” – presents serious and difficult problems in clear and easy way, tries to introduce the architectural problems to wider forum,

* „Architektura” – reflects the creative search in spatial development for socialist society, presents the achievements and the progress in this field in Poland, in other socialist countries and all over the world.

„Architektura” – will be published in 1978 in 6 double issues, each consisting of 100 pages. Good editorial quality resolves form new technique of printing. All articles are published in Polish and in English, summaries in Russian. The subscription ensures regular receiving of Architektura.

SUBSCRIPTION IN THE WORLD 1978

The monthly review „Architektura” appears in 6 double issues per year. Price of a single copy: US \$5.00, DM BDR 10.-. Subscription rates per annum: US \$ 30.00, DM BDR 60.-

Subscription orders from all countries

except: ALBANIA, BULGARIA, CUBA, CZECHOSLOVAKIA, GERMAN DEMOCRATIC REPUBLIC, HUNGARY, DEMOCRATIC PEOPLES' REPUBLIC OF KOREA, MONGOLIA, POLAND, ROMANIA, THE SOVIET UNION, DEMOCRATIC REPUBLIC OF VIET-NAM and YUGOSLAVIA

should be placed with:

Wissenschaftliche
Versandbuchhandlung
Harry Münchberg

3394 LANGELSHEIM 2, Postfach
Hahnenkleer Strasse 14
BDR

You may also contact directly:

„Ars Polona” Foreign Press Enterprise
Krakowskie Przedmieście 7
00-068 WARSZAWA
Poland

architektura

The monthly review of the Association of Polish Architects – SARP

architektura

The monthly review of the Association of Polish Architects – SARP

architektura

The monthly review of the Association of Polish Architects – SARP

Wissenschaftliche
Versandbuchhandlung
Harry Münchberg

3394 LANGELSHEIM 2, Postfach
Hahnenkleer Strasse 14
BDR

Wissenschaftliche
Versandbuchhandlung
Harry Münchberg

3394 LANGELSHEIM 2, Postfach
Hahnenkleer Strasse 14
BDR

Wissenschaftliche
Versandbuchhandlung
Harry Münchberg

3394 LANGELSHEIM 2, Postfach
Hahnenkleer Strasse 14
BDR

ORDER CARD

Subscription for one year **US \$ 30.- DM BDR 60.-**

Mr. ☐ Mrs. ☐ Surname Name

Address

City Postcode

State

Profession

Age Signature

Subscription starting from month

ORDER CARD

Subscription for one year **US \$ 30.- DM BDR 60.-**

Mr. ☐ Mrs. ☐ Surname Name

Address

City Postcode

State

Profession

Age Signature

Subscription starting from month

ORDER CARD

Subscription for one year **US \$ 30.- DM BDR 60.-**

Mr. ☐ Mrs. ☐ Surname Name

Address

City Postcode

State

Profession

Age

Subscription starting from month Signature

SUBSCRIPTION IN THE SOCIALIST COUNTRIES 1978

Readers from the socialist countries may send their subscription orders to foreign press distributors:

■ **ALBANIA:** Drejtoria Qendrore e Përhapjes dhe Propagandimit të Librit. Rruga Konferenca e Pezës, Tirane
 ■ **BULGARIA:** Direkzja REP, rue Paris 11a, Sofia
 ■ **CUBA:** Instituto Cubano del Libro, Direction de Comercio Internacional, O'Reilly 407, La Habana
 ■ **CZECHOSLOVAKIA:** Poštovní Novinová Služba – dovoz tisku, Vinohradská 46, Praha II ● Poštova Novinová Služba – dovoz tlace, Leninovská 14, 802-00 Bratislava ● Polské Kulturne Středisko – prodejna, Jindřišská 3, Praha I ● Polské Kulturne Středisko – prodejna, SNP 32, 800-00 Bratislava
 ■ **GERMAN DEMOCRATIC REPUBLIC:** Zeitungsvertriebsamt, Str. der Pariser Kom. 3-4, 1004 Berlin (sowie sämtliche Postämter)
 ■ **HUNGARY:** Posta Központi Hírlap Iroda, József Nádor tér 1, Budapest V
 ■ **DEMOCRATIC PEOPLES' REPUBLIC OF KOREA:** „Chulpanmul” Korea Publications Export-Import Corporation, Pyongyang
 ■ **MONGOLIA:** Mongolian State Book-Trade, Ulan-Bator
 ■ **ROMANIA:** D.E.P., Bucarest
 ■ **THE SOVIET UNION:** see Russian Summary (page 4)

■ **DEMOCRATIC REPUBLIC OF VIET-NAM:** Phong Phat Hanh Bao Chi, 17 Dinh Le, Hanoi
 ■ **YUGOSLAVIA:** „Jugoslovenska Knjiga”, Terezije 27/II P.O. Box 36, 11001 Beograd ● „Mladost”, Ilica 30, P.O. Box 1028, 41000 Zagreb ● „Prosveta”, Terezije 16, P.O. Box 555, 11001 Beograd ■

or to:

„Ars Polona” Foreign Press Enterprise
 Krakowskie Przedmieście 7
 00-068 WARSZAWA
 Poland

PRENUMERATA KRAJOWA 1978

■ Miesięcznik Architektura ukazuje się w 6 podwójnych zeszytach w ciągu roku. Cena zeszytu: 60 zł ● Cena prenumeraty krajowej: półroczna 180 zł, roczna 360 zł. Cena prenumeraty ze zleceniem wysyłki za granicę jest o 50% wyższa od prenumeraty krajowej. Cena prenumeraty dla członków SARP i studentów wydziałów architektury wyższych uczelni jest o 30% niższa od prenumeraty krajowej ● Prenumeratę przyjmują oddziały RSW Prasa-Książka-Ruch oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: – do dnia 25 listopada na I półrocze i cały rok następny – do dnia 10 każdego miesiąca (z wyjątkiem grudnia) poprzedzającego okres prenumeraty ● Jednostki gospodarki społecznej, instytucje i organizacje społeczno-polityczne oraz wszelkiego rodzaju inne zakłady pracy składają zamówienia w miejscowych oddziałach RSW Prasa-Książka-Ruch. Zakłady pracy w miejscowościach, w których nie ma oddziałów RSW, oraz prenumeratorzy indywidualni zamawiają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli ● Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje Biuro Kolportażu Wydawnictw Zagranicznych RSW Prasa-Książka-Ruch, 00-840 Warszawa, Wronia 23, w terminach podanych dla prenumeraty krajowej ● Prenumeratę dla członków SARP i studentów wydziałów architektury przyjmują koła i oddziały SARP na terenie całego kraju ● Bieżące zeszyty miesięcznika Architektura są do nabycia w klubach MPlK Ruch na terenie całego kraju ● Egzemplarze zdezaktualizowane można nabywać w Głównej Księgarni Technicznej, 00-050 Warszawa, Świętokrzyska 14 ■

Zapraszamy do Meksyku

Tadeusz Barucki

We Invite You to Mexico

Meksyk – Miasto

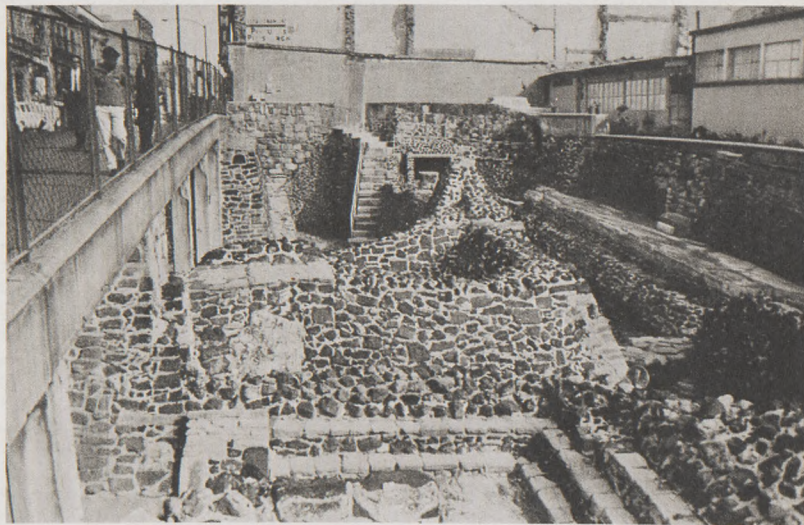
Aglomeracja miejska Meksyku wykracza znacznie poza formalne granice tzw. dystryktu federalnego na teren stanu Meksyk. Obszar miasta wynosi ponad 60 km², liczba ludności na terenie całej aglomeracji – 17,5 miliona. Ten monstrualny organizm miejski rozprzestrzenił się parterową w większości zabudową na wielkiej Dolinie Meksykańskiej, na wysokości ponad 2000 m n.p.m.

Tu, w roku 1325, na jednej z wysepek istniejącego jeszcze wtedy jeziora Texaco wojownicze plemię Azteków założyło stolicę swego przyszłego imperium – Tenochtitlán. Jej ośrodkiem był plac otoczony pałacami i piramidą z dwoma świątyniami na szczycie. Siatka ulic była regularna, prostokątna. Główne arterie wybiegały groblami przez jezioro łącząc miasto ze stałym lądem. Drewniana zabudowa – domy arystokracji azteckiej, pałac władcy imperium Montezumy z wieloma dziedzińcami i salą na 3000 osób, domy kapłanów, świątynie – łatwo ulegały ogniom hiszpańskiej konkwisty. Pozostały tylko fragmenty azteckich ruin miasta. Zachowały się natomiast inne przedkolumbijskie budowle nie należące wprawdzie do Tenochtitlánu, ale leżące na terenie dzisiejszego miasta Meksyk: piramida Cuicuilco (600–400 r. p.n.e.) w Tlalpán, ruiny w Tla-

Mexico – the City

Urban agglomeration of Mexico transcends considerably the formal limits of the federal district into the area of Mexico State. The city area exceeds 60 sq. km, the population of the whole agglomeration is 17.5 million. This monster urban organism spreads in the great Mexican Valley, more than 2,000 m above sea level and is composed mostly of one-level development.

In 1325, the belligerent Aztecs founded Tenochtitlán, the capital of their future empire, on one of the islands on the then existing Texcoco lake. A square surrounded by palaces and a pyramid with two temples on the top was situated in the center. The street grid was regular, rectangular, the main routes extended by jetties led to the land across the lake. The wooden buildings – houses of the Aztec aristocracy, the palace of the Empire's ruler Montezuma with many courtyards and a hall for 3,000 people, priests' houses and temples were easily destroyed by the fire of the Spanish conquistadors. Only fragments of Aztec ruins of the city remained. However, other pre-Columbian structures which did not belong to Tenochtitlán but were in the area of the present Mexico City were preserved: the Cuicuilco pyramid (600–400 BC) in Tlalpán, the ruins in Tlaltelolco where the Aztecs

telolco, gdzie odbyła się ostatnia walka Hiszpanów z Aztekami, piramida w Tenayuca, piramida z zachowaną na szczycie świątynią koło St. Cecilia, piramidy w Calixtlahuaca, skalna świątynia w Malinalco. Architektura Azteków wynika z dwoistości założeń ich religii; kultu skrajnych przeciwieństw: orla i tygrysa, światła i ciemności, Huitzilopochtli – boga słońca i Tezcatlipoca – boga nocy. Tym bogom poświęcona była centralna piramida Teocalli w Tenochtitlán, z której Cortez oglądał panoramę stolicy Azteków, jezioro Texcoco z pływającymi ogrodami i sylwetki wulkanów Popocatepetl i Iztaccihuatl.

W roku 1521 Tenochtitlán został kompletnie zniszczony przez konkwistadorów. Na jego gruzach zdobywcy zaczęli wznosić stolicę

fought their last battle against the Spaniards, the pyramid in Tenayuca, a small pyramid with the preserved temple on the top near St Cecilia, the pyramids in Calixtlahuaca and the stone temple in Malinalco. The architecture of Aztec temples results from twofold character of their religion – a cult of the extremes: of an eagle and a tiger, light and dark, Huitzilopochtli – the Sun god and Tezcatlipoc – the god of the night. The central pyramid Teocalla in Tenochtitlán – from which Cortez watched the panorama of the Aztec capital, Texcoco lake with floating gardens and silhouettes of the Popocatepetl and Iztaccihuatl volcanoes – was consecrated to those gods.

In 1521, Tenochtitlán was completely razed by the conquistadors. On its ruins, the con-

1. Rekonstrukcja piramidy w Cytadeli w Teotihuacán (z Muzeum Archeologicznego w Meksyku)
2. Teatr Insurgentes
3. Wnętrze domu J. O'Gorman
4. Miasteczko Uniwersyteckie – na pierwszym planie Biblioteka
5. Miasteczko Uniwersyteckie – audytorium
6. Hotel „Mexico” i Poliforum Siqueirosa
7. Akcent wjazdowy do miasta „Torres de Ciudad Satellite”
8. Osiedle Tlaltelolco
9. Stary rysunek Tenochtitlánu
10. Fragment ruin Tenochtitlánu

1. Restoration of the pyramid in the Citadel in Teotihuacan (from the Museum of Archeology in Mexico)
2. Insurgentes Theater
3. Interior of J. O'Gorman's house
4. University Campus – in the foreground – the Library
5. University Campus – the auditorium
6. Hotel Mexico and Siqueiros' Poliforum
7. Landmark at the entrance to town „Torres de Ciudad Satellite”
8. Tlaltelolco – housing development
9. Old drawing of Tenochtitlán
10. Fragment of ruins of Tenochtitlán

wicekrólestwa – Nowej Hiszpanii. Importowany urbanistyczny model miasta z prostokątnym placem w środku i prostokątną siatką ulic a także andaluzyjski model domostwa – dom z wewnętrznym patio – odpowiadały lokalnej tradycji budowlanej. Na miejscu głównej piramidy powstaje więc katedra a na szczątkach pałacu Montezumy – pałac Corteza. Wzniesiono też fortece ale nie udało się otoczyć murami miasta, bo było zbyt pocięte kanałami. Z tych pierwszych budowli nic się nie zachowało w stanie pierwotnym. Najdawniejsze budynki, to szpital Jezusa Nazareńskiego (1535 r.), katedra (1573–1813), kościół Św. Augustyna (1691–1867), dawny pałac wicekrólów przy centralnym placu zwanym Zocalo (1692–1927) ze wspinalnymi freskami Diego Rivery na klatce schodowej i galerii wokół patio. Dobrze zachowała kolonialny charakter główna ulica dzielnicy Coyoacan i centralna część w San Angel. W dawnym klasztorze El Carmen (1615 r.) mieści się obecnie Muzeum Kolonialne.

Lepiej reprezentowany jest w śródmieściu XVIII wiek. Architektura świecka reprezentują: Casa de Azulejos – pałac markiza del Valle de Orizaba (1751 r.) o fasadzie wyłożonej glazurowanymi płytkami zwanymi „azulejos”, rezydencja księcia de San Mateo de Valparaíso (1772 r.), pałac żony Corteza w Coyoacan, natomiast architekturę sakralną – sąsiadujące z katedrą Sagrario (1768 r.), Santissima Trinidad (1755–83), La Profesa (1720 r.), La Enseñanza (1778 r.) oraz kolegium Vizcainais (1734–1852). Powstały też w XVIII w. małe zespoły urbanistyczne jak plac Santo Domingo (1720–1836) z gmachami inkwizycji (1736 r.) oraz cła (1731 r.). Academia de San Carlos (1791–1856), Palacio de Minería (1797–1813), zespół cytadeli La Ciudadela (1807 r.) – to już epoka klasycyzmu w architekturze Meksyku. Miasto rozwija się teraz nie na wschód – jak dotąd – ale na zachód. Powstają monumentalne ciągi uliczne. Pod koniec dziewiętnastego wieku docierają do Meksyku wszystkie style europejskie: neohistoryczne (gmach Bellas Artes – 1904 r.), L'Art Nouveau (Colonia Roma), poszukiwania konstruktywistyczne (Muzeum Chopo – 1910 r.), reminiscencje kolonialne sięgające niekiedy do wzorów arabskich (pawilon meksykański z wystawy w Nowym Orleanie – 1884–85). Po rewolucji 1910–1917 rozwija się architektura neokolonialna. W latach trzydziestych docierają z Europy prądy funkcjonalistyczne. Przejawiają się one w twórczości J. O'Gormana – autora domu-atelier Diego Rivery w San Angel (1929 r.) i wielu szkół na terenie Coyoacan.

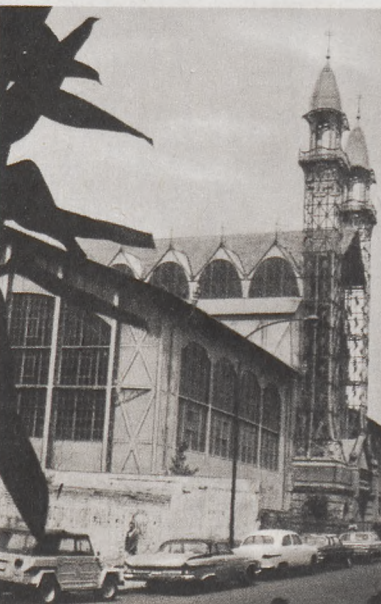
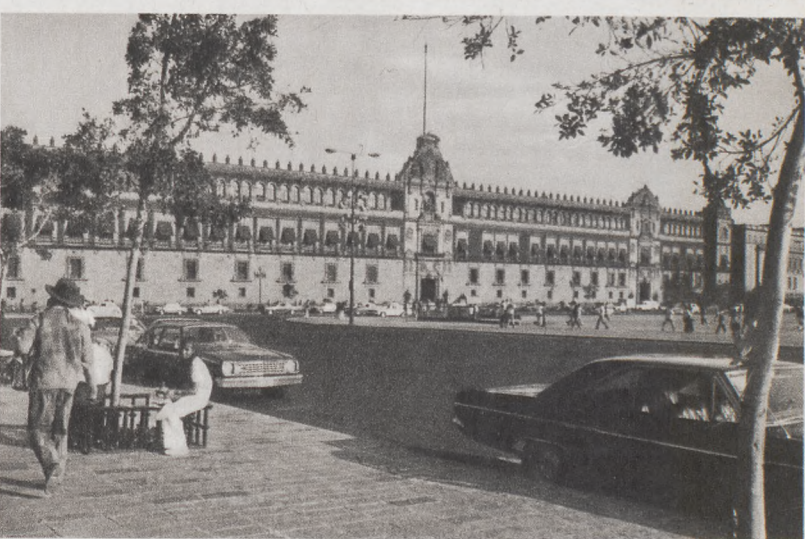
W latach pięćdziesiątych architektura meksykańska uzyskała światowy rozgłos dzięki wprowadzeniu monumentalnych kolorowych mozaik. Wielka, wręcz urbanistyczna skala tych kompozycji nawiązujących w swym bogactwie formy do tradycji sztuk prekolumbijskich była rewelacją w skali światowej. Źródeł tych zjawisk z pogranicza architektury i malarstwa szukać należy w inspiracjach płynących m. in. z metamorfozy sztuki wielu architektów: ewolucji Diego Rivery od czystego kubizmu Picassa do tradycji meksykańskiej, Juana O'Gormana, który wznosi w zespole realizującym Miasteczko Uniwersyteckie sławny gmach biblioteki w całości pokryty mozaiką figuratywną (1949–54). Miasteczko Uniwersyteckie w Meksyku, projektowane przez M. Pani, E. del Morala, L. Barragana i artystów Siqueirosa, Diego

querors began to build the capital of Vice-Kingdom of New Spain. The imported urban grid with central rectangular square and rectangular street grid as well as the Andalusian model of the house with an inner patio well suited the local building tradition. The cathedral was built on the site of the main pyramid, Cortez's palace – on the ruins of Montezuma's palace. A fortress was also constructed, but the city could not have been surrounded by ramparts as it was too divided by canals. None of those first structures remained in its original form. The oldest buildings are: Hospital of Jesus of Nazareth (1535), the cathedral (1573–1813), St. Augustin's church (1691–1867), the former palace of vice-roys at the central square called Zocalo (1692–1927) with magnificent frescoes by Diego Rivera on the staircase and the gallery around the patio. The colonial character was also well preserved in the main street of the Coyoacan quarter and the central part of San Angel. The former El Carmen monastery now houses the Colonial Museum.

The eighteenth century is better represented downtown. Secular architecture is represented by: Casa de Azulejos, or palace of the Marquis del Valle de Orizaba (1751) with the façade lined with glazed tiles called "azulejos", the residence of the Prince de San Mateo de Valparaíso (1772), palace of Cortez's native wife in Coyoacan; sacral architecture by: Sagrario erected next to the cathedral (1768), Santissima Trinidad (1755–1783), La Profesa (1720), La Enseñanza (1778) and Vizcainais college (1734–1852). In the eighteenth century, small urban complexes were also built, such as Santo Domingo Square (1720–1836) with Inquisition edifices (1736) and Customs (1731).

Academia de San Carlos (1791–1856), Palacio de Minería (1797–1813), La Ciudadela citadel complex (1807) belong to the Classicism in Mexican architecture. The city started developing not to the east as before but to the west. Monumental streets were built. At the end of the nineteenth century, all European styles came to Mexico: neohistorical (Bellas Artes building – 1904), L'Art Nouveau (Colonia Roma), constructivist research (Chopo Museum – 1910), colonial reminiscences sometimes going back to Arabian motifs (Mexican Pavilion at the Exposition in New Orleans 1884–1885). The neocolonial architecture developed after the revolution 1910–17. In the thirties, functionalist trends came from Europe. They can be seen in J. O'Gorman's works – a design for Diego Rivera's house-atelier in San Angel (1929) and a number of schools in Coyoacan area.

In the fifties, Mexican architecture became world-famous owing to monumental colorful mosaics. The great, urban scale of those compositions, recalling the pre-Columbian art in its richness of form, became a revelation on world scale. The sources of those phenomena belonging both to architecture and painting can be found in inspirations derived from the metamorphosis of art of a number of architects: Diego Rivera's evolution from clear Picasso's cubism to Mexican traditions, Juan O'Gorman who built the famous library building in University Campus all covered with figurative mosaics (1949–54). The University Campus, designed by M. Pani, E. del Morale, Luis Barragan and artists Siqueiros, Diego Rivera, Juan O'Gorman and others (1949–54), is a classic example from that period. Other examples are: Insurgentes

11. Piramida Cuicuilco
12. St. Cecilia – piramida z jedyną zachowaną w kulturach Centralnego Meksyku świątynią na szczycie
13. Katedra i Sagrario
14. Palacio Nacional
15. Muzeum Chopo
16. Coyoacan
17. Tlatelolco – plac Trzech Kultur
18. Centrum – skrzyżowanie Paseo de la Reforma z Insurgentes i pomnik Cauthemoca
19. Pomnik „Dzieci Bohaterów” na osi Paseo de la Reforma, w głębi zamek Chapultepec
20. Miasteczko Uniwersyteckie
21. Miasteczko Uniwersyteckie – Wydział Medyczny
22. Miasteczko Uniwersyteckie – Laboratorium Promieniowania
23. Muzeum Anauacali
24. Muzeum Archeologii i Antropologii

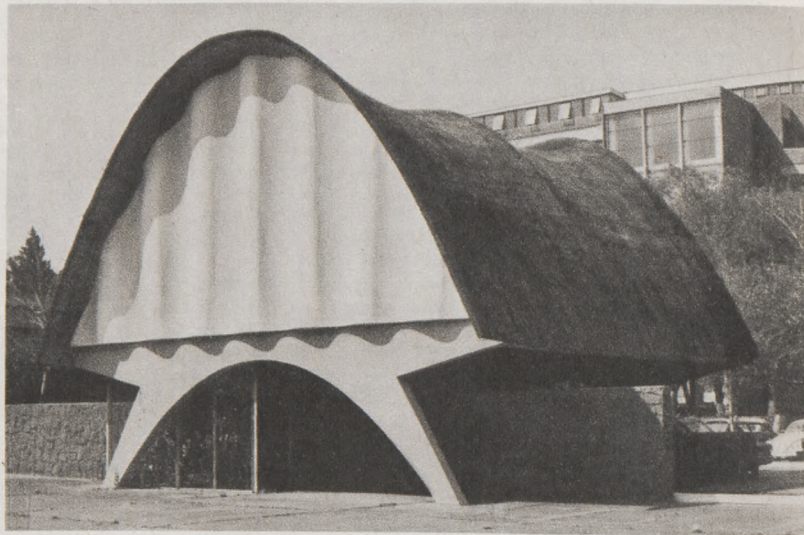
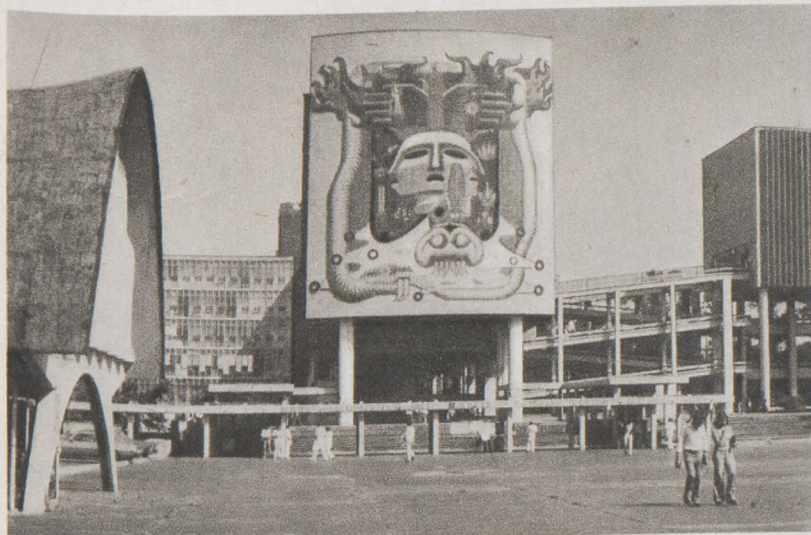
11. Cuicuilco pyramid
12. St Cecilia – the pyramid with the only preserved temple on the top in Mexican cultures
13. The Cathedral and Sagrario
14. Palacio Nacional
15. Chopo Museum
16. Coyoacan
17. Tlatelolco – the Square of Three Cultures
18. The center – intersection of Paseo de la Reforma with Insurgentes and Cauthemoc monument
19. The monument for "Children Heroes" on Paseo de la Reforma. Chapultepec castle in the background
20. University Campus
21. University Campus – Faculty of Medicine
22. University Campus – the Radiation Laboratory designed by Felix Candela
23. Anauacali Museum
24. The Museum of Archeology and Anthropology

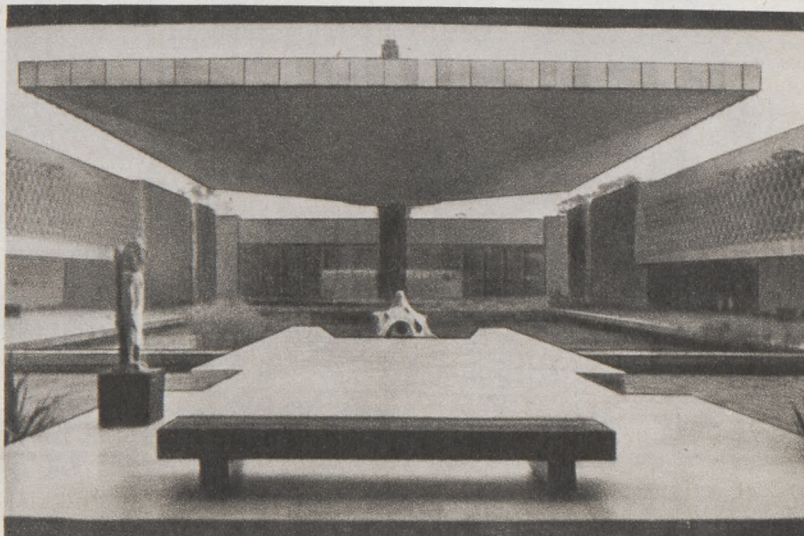
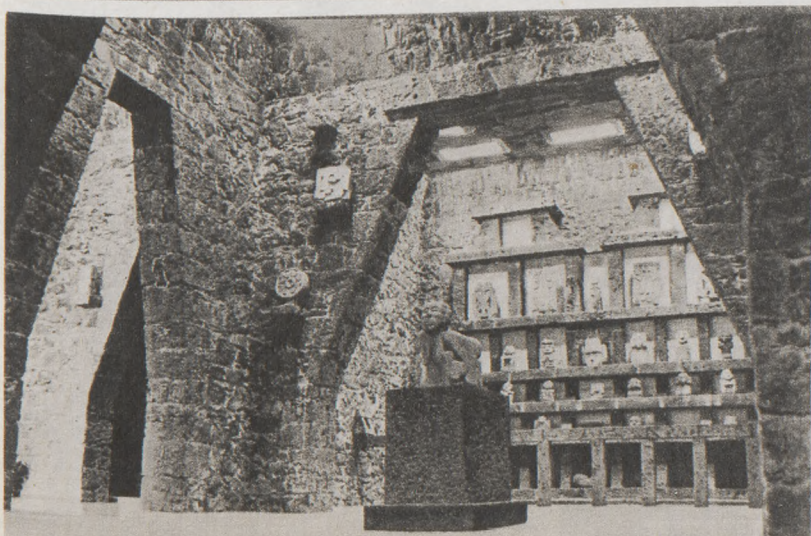
17
18

19
20

21
22

23
24

Riverę, Juana O'Gorman i innych (1949-54), jest klasycznym przykładem tego okresu. Inne przykłady to: Teatr Insurgentes (A. Prieto z kompozycją fasady Diego Riverę - 1952 r., gmach Ministerstwa Łączności, Komunikacji i Robót Publicznych (C. Lazo, A. Perez, R. Cachno - 1954 r.), Centrum Medyczne, E. Vane (1957-61) oraz Instytut Ubezpieczeń Społecznych (C. Obregon Santacilia - 1951 r.), Muzeum Anacuali wg projektu Diego Riverę (1945-64). Nie odpowiadający już pierwotnej formie, bo przerobiony ostatnio, własny dom Juana O'Gorman - wykuty w masywie tufu wulkanicznego Pedregalu i ozdobiony mozaiką o przedkolumbijskim charakterze - był swoistą manifestacją autora opuszczającego pozycję funkcjonalizmu. Równolegle rysują się jednak mniej skrajne kierunki reprezentowane np. przez P. Ramira Vasqueza realizującego z R. Mijarezem gmach Ministerstwa Pracy i Opieki Socjalnej w 1953 r. a następnie Muzeum Historyczne 1964 r., z zespołem Muzeum Sztuki Współczesnej w 1964, z J. Campuzano i zespołem Muzeum Archeologii i Antropologii w 1964 r., z R. Mijarezem i L. Martinezem del Campo stadion „Azteca” w 1965 r.

Specyficzny typ architektury i konstrukcji reprezentuje twórczość Felixa Candeli, twórcy Laboratorium Promieniowania w Miasteczku Uniwersyteckim, fabryki Bacardi koło Meksyku, pawilonu restauracyjnego w Xochimilco, kościołów, hali sportowej na olimpiadę w roku 1968. Stosowane przez niego konstrukcje łupinowe oraz przekrycia żelbetowe hal typu „parasol” uzyskały światowy rozgłos.

Luis Barragan realizuje kompozycje krajobrazowe całych zespołów osiedlowych jak Pedregal (1949-52), Ciudad Satellite (od 1958 r.), a także wspaniałą architekturę stajni w Las Arboledas (1958-61) oraz wjazdowy akcent plastyczny na autostradzie - Torres de Ciudad Satellite. Powstają w tym czasie również bardzo kosmopolityczne biurowce wzdłuż Paseo de Reforma i najwyższy akcent architektoniczny nowego Meksyku „Torre Americas” (H. Alvarez - 1957 r.).

Przygotowania do Igrzysk Olimpijskich w roku 1968 przyczyniły się do uporządkowania miasta. Zreorganizowano system komunikacji budując liczne autostrady. Najnowszy kierunek architektury Meksyku obserwować można w surowej i szarej architekturze A. Zabłudowskiego i T. Gonzaleza de Leon (w gmachach IFONAVIT - 1963-74) i Colegio de Mexico (1974-75) podporządkowanej zasadzie przestrzennego włączenia świata zewnętrznego do wnętrza. Obok schematycznych w swej architekturze budynków biurowych i hoteli (Hotel „Mexico”, „Camino Real”, „Chapultepec”) zwracają uwagę obiekty Augustina Hernandeza Navarro: Akademia Wojskowa w Xochimilco, szpital w San Angel (1978 r.), jego pracownia w Bosque de Las Lomas (1978 r.) odbiegające od dotychczasowych konwencji.

Najnowsze budownictwo mieszkaniowe - realizowane w ramach IFONAVIT-u - reprezentuje położone na południowym wschodzie osiedle Iztacalco dla około 35 tys. mieszkańców. W zestawieniu z poprzednimi osiedlami tego typu - „Benito Juarez” (1950-52) i „Tlatelolco” (1958-64) - rozwiązane jest ono bardziej miękko - krajobrazowo. „Tlatelolco” natomiast wciąż pozostaje unikalnym miejscem, na którego architekturę nałożyły się kultury przedkolumbijskie, kolonialna i współczesna. Widoczne jest to w jego centrum - na placu Trzech Kultur o niemal symbolicznym - na tle całej architektury Meksyku - charakterze ●

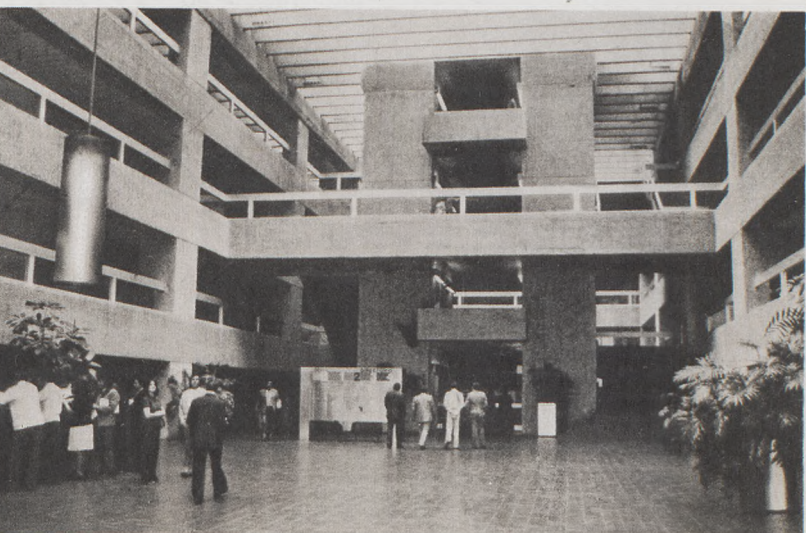
Theater (A. Prieto with façade composition by Diego Rivera - 1952), the building for the Ministry of Communication, Transport and Public Works (C. Lazo, A. Perez and R. Cachno - 1964), the Medical Center (E. Vane, 1957-61) and Social Security Institute (C. Obregon Santacilia - 1951), Anacuali Museum designed by Diego Rivera, built 1945-1964. The recent reconstruction of Juan O'Gorman's house, which does not exist any longer in its original form, hollowed out in Pedregal volcanic tuff massif and decorated with a mosaic of a pre-Columbian character, was, in a way, a specific manifestation of a designer departing from functionalism. At the same time, less extreme trends are represented by e.g. P. Ramir Vasquez who erected with R. Mijarez the building for the Ministry of Labor and Social Welfare - in 1953, the Historical Museum (1964), the Modern Art Museum (with his team, 1964), the Museum of Archeology and Anthropology (with J. Campuzano and team - 1964) and the „Azteca” stadium (with R. Mijarez and L. Martinez del Campo - 1965).

A specific type of architecture and construction is represented by Felix Candela, the designer of the Radiation Laboratory in the University Campus, Bacardi factory near Mexico, restaurant pavilion in Xochimilco, churches, sports hall for the Olympic Games in 1968. His thin reinforced concrete shell structures and reinforced concrete roofing of „umbrella” type halls brought him world fame.

Luis Barragan builds landscape compositions of housing complexes such as Pedregal (1949-52), Ciudad Satellite (from 1958), the magnificent architecture of stables and paddock for horses in Las Arboledas (1958-61) and an artistic landmark on a highway at the entrance to the city - Torres de Ciudad Satellite. In the same time, cosmopolitan office buildings along Paseo de Reforma and the highest architectural landmark in new Mexico „Torre Americas” (H. Alvarez 1957) were constructed.

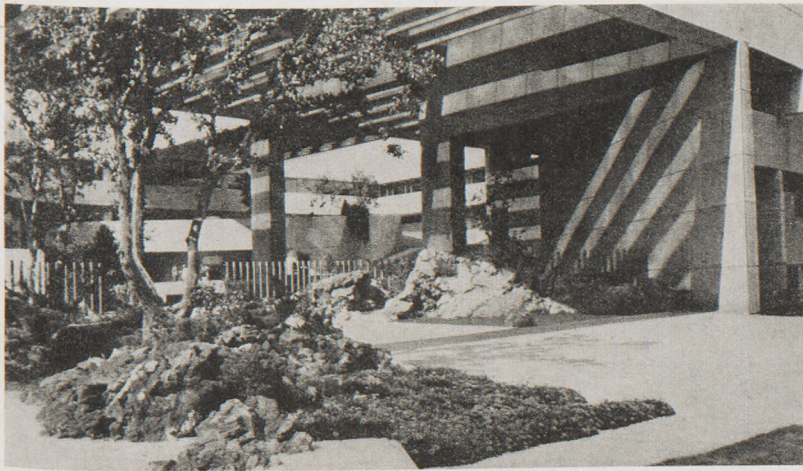
Preparations for the Olympic Games helped to introduce some order to the city. The transportation system was reorganized and a number of new highways built. The most recent trends in Mexican architecture are represented by austere and grey architecture by A. Zabłudowsky and T. Gonzales de Leon (IFONAVIT building 1963-74 and Colegio de Mexico 1974-75), following the principle of integrating the outer world with the interiors. Apart from the schematic architecture of office buildings and hotels („Hotel Mexico”, „Camino Real”, „Chapultepec”), designs by Augustin Hernandez Navarro draw attention by their departure from conventions: the Military Academy in Xochimilco, the hospital in San Angel (1978) and his atelier in Bosque de Las Lomas (1978).

The most recent housing, realized by IFONAVIT, is represented by the Iztacalco housing development for 35,000 people, situated in the south-east part of the city. In comparison to other developments of this type - „Benito Juarez” (1950-52) and „Tlatelolco” (1958-64), Iztacalco is resolved in a more gentle way, and with regard to landscape. „Tlatelolco” remains, however, a unique place whose architecture is composed of the pre-Columbian, colonial and contemporary culture. This is quite visible in its center, the Square of Three Cultures, in a symbolic, against the background of Mexican architecture, character ●

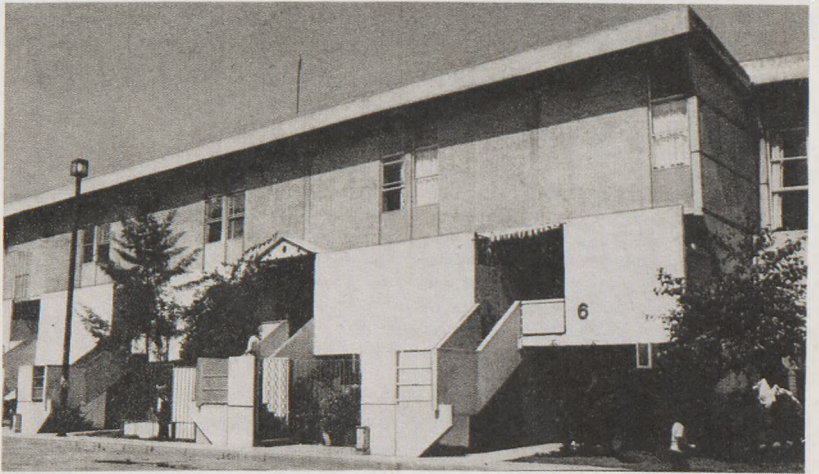

25. Fabryka rumu Baccardi, konstrukcja typu „parasol”
26. Hala sportowa
27. Kościół w Coyoacan
28. Gmach IFONAVIT, hall
29. Colegio de Mexico
30. Zespół osiedlowy Pedregal, typowa rezydencja
31. Osiedle Iztacalco
32. Osiedle Iztacalco - fragment
33. Pracownia architekta
34. Szkoła w osiedlu Tlatelolco
35. Osiedle Tlatelolco - fragment
36. Ambasada Japonii - arch. arch. Kenzo Tange, P. Ramirez Vasquez
37. Dom architekta

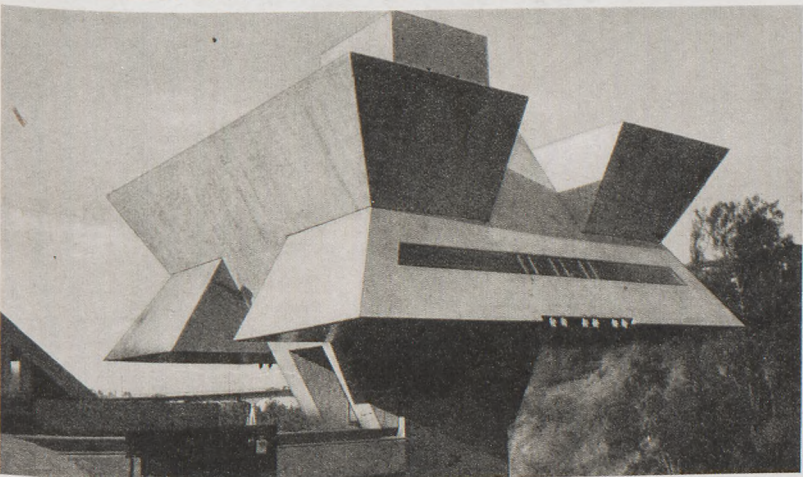
25. Bacardi rum factory, „umbrella” type structure
26. Sports hall
27. Church in Coyoacan
28. IFONAVIT building, hall
29. Colegio de Mexico
30. Pedregal housing complex, typical residence
31. Iztacalco housing development
32. Iztacalco housing development, fragment
33. Architect's atelier
34. School in Tlatelolco housing development
35. Tlatelolco housing development, fragment
36. The Japanese Embassy, designed by Kenzo Tange and P. Ramirez Vasquez
37. Architect's house

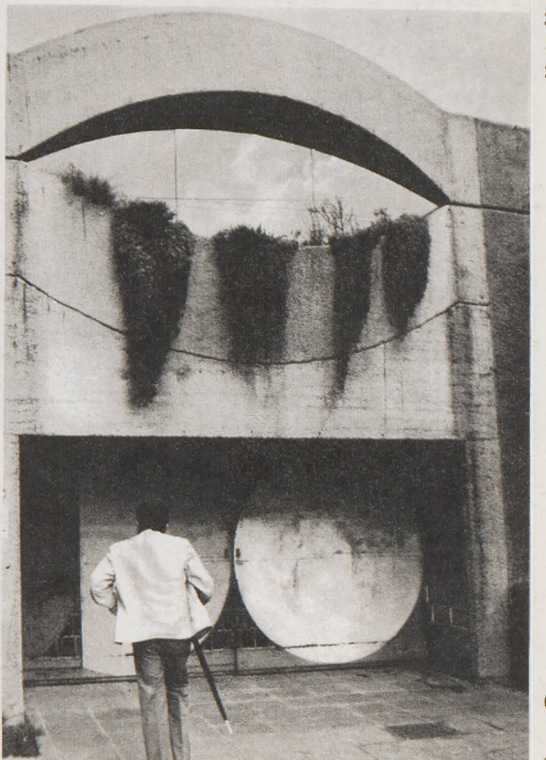
29
30

31
32

33
34

35
36
37

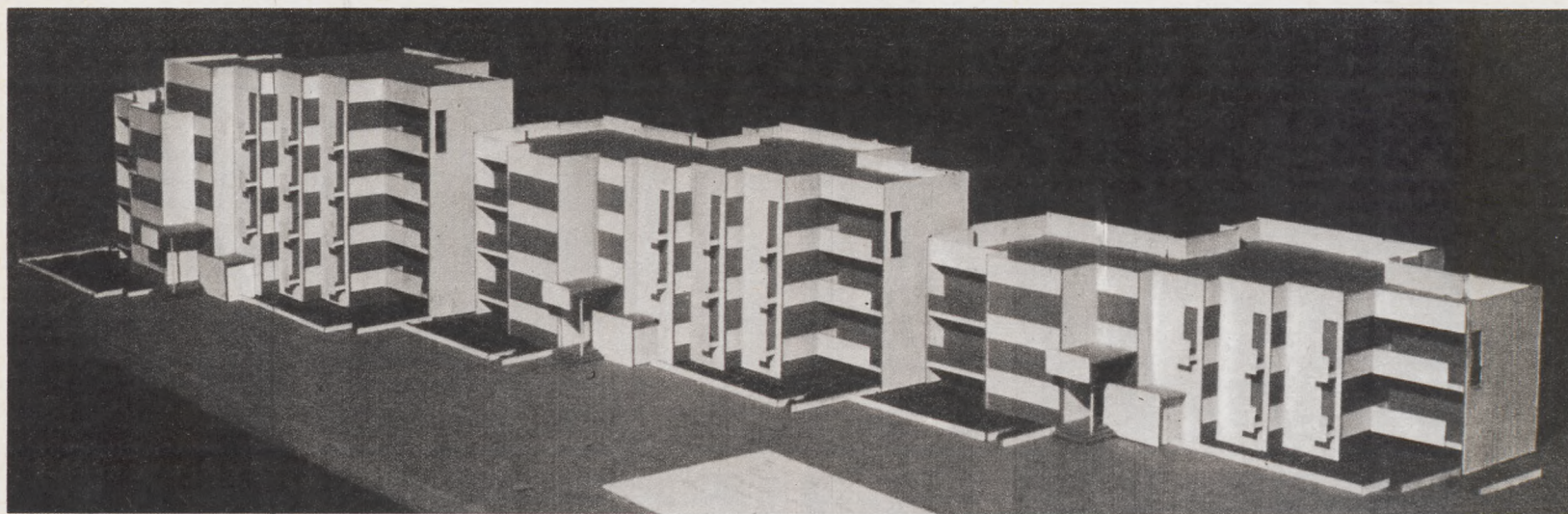
11

20

21

22

architektura 7-8 '78

Osiedle Bernardyńska-Powsińska w Warszawie

Autor: arch. Jan Zdanowicz

Powierzchnia terenu – 3 ha, pow. użytkowa budynków – 12 000 m², kubatura – 52 000 m³. Liczba mieszkańców ok. 420 (27 mieszkań dwupokojowych, 24 – trzypokojowych, 22 – trzypokojowych ze słuźbówką, 21 – czteropokojowych, 35 – pięciopokojowych). Konstrukcja – cegła żerańska w układzie poprzecznym. Projekt opracowano w Zakładzie Projektowania Kombinatoru Budownictwa Miejskiego „Śródmieście” w Warszawie.

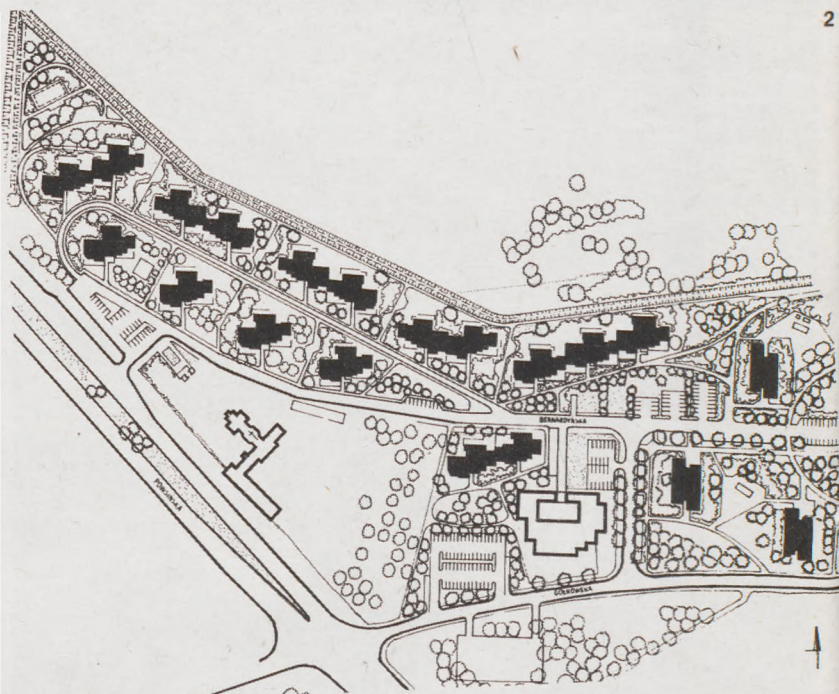
Projekt ten ma być realizowany w drugiej fazie budowy osiedla. Część pierwsza, już zrealizowana, składa się z budynków wysokich. Bezpośrednie sąsiedztwo zabytkowego klasztoru Bernardynów narzuciło niewielką wysokość budynków w tej części osiedla; nie przekroczono pięciu kondygnacji, a budynek usytuowany najbliżej klasztoru zaprojektowano jako dwukondygnacyjny. Ta gradacja wysokości ma na celu zmniejszenie dysonansu pomiędzy nowoczesnymi bryłami budynków mieszkalnych a zabytkowym charakterem zespołu klasztornego. Mieszkania w osiedlu będą miały podwyższony standard. Lokatorzy mieszkań na parterach dostaną własne ogródki. Teren między budynkami przeznaczony na zieleń i miejsca zabaw dla dzieci. (Ł.Z.)

Bernardyńska – Powsińska Housing Development in Warsaw

Author: Jan Zdanowicz

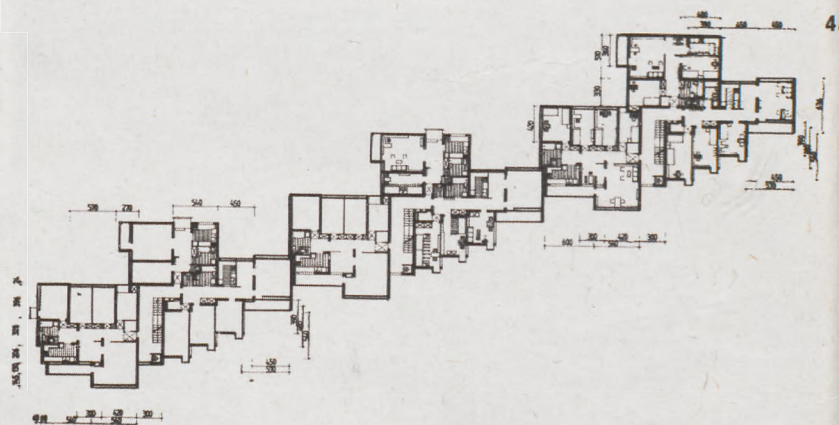
Area – 3 ha, usable floor area of the buildings – 12,000 sq.m, cubage – 52,000 cu.m. Number of inhabitants – about 420 (27 two-room apartments, 24 three-room apartments, 22 three-room apartments with an alcove, 21 four-room and 35 five-room apartments). Construction – cross-bond Żerań brick. The design was prepared by Designing Office of “Downtown” Housing in Warsaw.

The design concerns the second phase of the development building. The first part is already built and consists of high rise buildings. The direct vicinity of the historic Bernardine monastery was responsible for the small height of buildings in this part of the development. No building is higher than five stories, and the one located nearest the monastery is to have only two levels. Such a gradation of height is to decrease the dissonance between the modern masses of the apartment houses and the historical character of the monastery complex. The apartments in the development will have higher standard. The tenants of the ground floor apartments will have their own gardens. The area between buildings is designated for greenery and playgrounds. (Ł.Z.)

1. Teren przyszłego osiedla – po lewej stronie klasztor
2. Plan zagospodarowania
3. Rozwinięcie elewacji osiedla od zachodu
4. Budynek mieszkalny trzysegmentowy. A – plan typowego piętra; B – elewacja wejścia
5. Makieta budynku trzysegmentowego

1. Site for the future development – the monastery gate on the left
2. Development plan
3. Development of the estate elevation from the west
4. Three-segment apartment house. A – plan of a typical floor; B – entrance elevation
5. Mock-up of a three-segment building

Osiedle Wilanów III w Warszawie

Autorzy: arch. arch. Urszula Tomaszewska-Piziorska, Wacław Piziorski

Powierzchnia terenu – 10,8 ha, pow. zabudowy – 16 665 m² (w tym pow. zabudowy mieszkaniowej – 13 995 m²), pow. użytkowa mieszkań – 39 651 m², kubatura całkowita – 191 821 m³ (w tym kubatura zabudowy mieszkaniowej – 165 883 m³), liczba mieszkańców – 1810, liczba mieszkań – 378. Konstrukcja – płyta żerańska, płyty stropowe prefabrykowane typu Spirol, ściany osłonowe z gazobetonu. Projekt opracowano w Miejskim Biurze Projektów „War-Cent” w Warszawie.

Uroda zabytkowego placu i parku w Wilanowie narzuca ostre rygory wielkościom budowanych w tej okolicy obiektów. Od północnego zachodu zbliża się tu coraz bardziej osiedle mieszkaniowe Wilanów I i Wilanów II. Osiedle Wilanów III, zlokalizowane w trójkącie ulic Al. Wilanowskiej, Królowej Marysieńki i Lentza o obniżającej się w kierunku południowym zabudowie od dziewięciu kondygnacji do wysokości domów jednorodzinnych – stanowić ma łagodne przejście między wieżowcami wcześniej powstałymi osiedli a zabytkowymi budowlami Wilanowa. Wilanów III składać się będzie z pięciu skupisk budynków oraz z dużego ośrodka handlowo-usługowego. Detal elewacji podkreśla pasmowe ustawienie budynków.

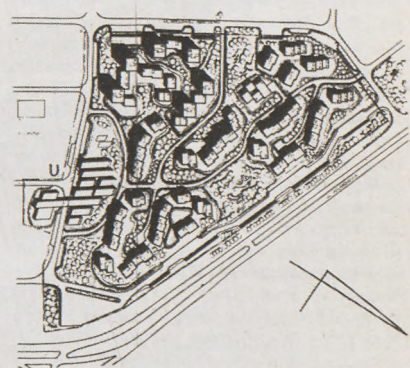
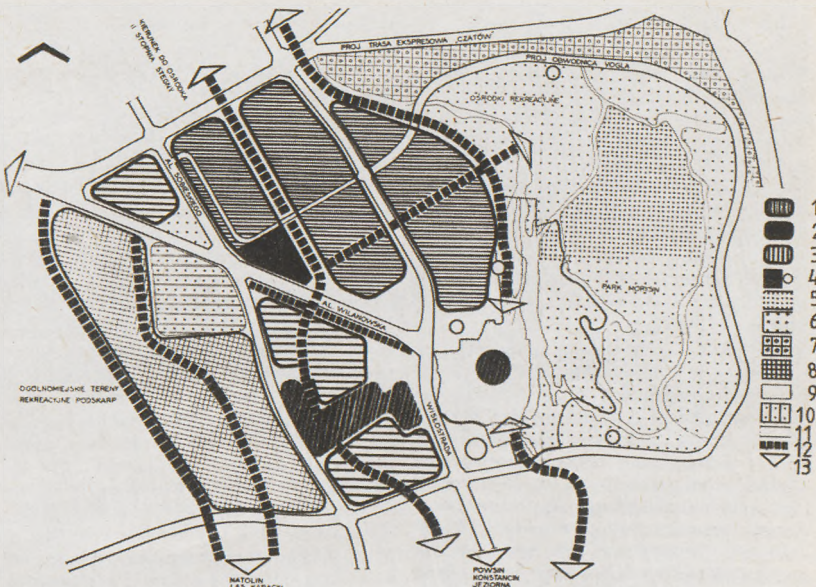
Mieszkania będą w gestii Przedsiębiorstwa Usług Mieszkaniowych i Administracyjnych „PUMA”. (Ł.Z.)

Wilanów III Housing Development in Warsaw

Designers: architects Urszula Tomaszewska-Piziorska, Wacław Piziorski

Site area – 10.8 ha, building area – 16,665 sq.m (including 13,995 under apartment houses), usable floor area of the apartments – 39,651 sq.m, total cubage – 191,821 cu.m (including 156,883 cu.m of apartment houses cubage), number of inhabitants – 1,810, number of apartments – 378. Construction – Żerań slab, Spiral-type prefabricated floor slabs, curtain walls of foam concrete. The design was prepared in Municipal Designing Office “War-Cent” in Warsaw.

The beauty of the historic palace and park in Wilanów imposes serious restrictions on the size of the structures built in that area. Wilanów I and Wilanów II housing developments are approaching from the north-west. Wilanów III housing development is located in the triangle bordered by Wilanowska Ave., Królowej Marysieńki St. and Lentza St. The height of the development decreases toward the south from nine-story buildings to single-family houses. It is to constitute a gentle transition between the earlier built high rise development and historic Wilanów buildings. Wilanów III will consist of five groups of buildings and a big shopping and service center. The elevation detail accentuate the belt layout of the buildings. The apartments will be at disposal of Housing and Administration Office “PUMA”. (Ł.Z.)

1. Studium zagospodarowania przestrzennego osiedli w Wilanowie: 1 – bilansowane strukturalne jednostki mieszkaniowe, 2 – osiedle Wilanów III, 3 – jednostki mieszkaniowe, 4 – ośrodki usługowe II i III stopnia, 5 – park leśny, 6 – tereny rekreacyjne, 7 – zieleń izolacyjna, 8 – tereny SGGW, 9 – park i pałac w Wilanowie, 10 – oczyszczalnia ścieków, 11 – trasy komunikacyjne, 12 – główne ciągi piesze, 13 – kierunki ciążenia

1. Study of the spatial development of Wilanów housing estates: 1 – balanced structural housing units, 2 – Wilanów III development, 3 – housing units, 4 – service centers of 2nd and 3rd degree, 5 – forest-park, 6 – recreational areas, 7 – noise-reducing green area, 8 – terrain belonging to the Academy of Agriculture, 9 – palace and park in Wilanów, 10 – sewage treatment plant, 11 – communication routes, main pedestrian paths, 13 – directions of paths frequented by residents

2. Sytuacja osiedla. U – ośrodek usługowy.

3. Widok osiedla od strony Al. Wilanowskiej

4. Plan piętra połączonych budynków od III do VI kondygnacji

5. Mieszkanie czteropokojowe w budynku niskim

6. Mieszkanie czteropokojowe w budynku wysokim

7. Elewacja od strony Al. Wilanowskiej

8. Elewacja wnętrza osiedla wzdłuż ul. Lentza

2. Plan of the development. U – service center

3. View of the development from Wilanowska Ave.

4. Plan of floor of linked buildings from the third to sixth floor

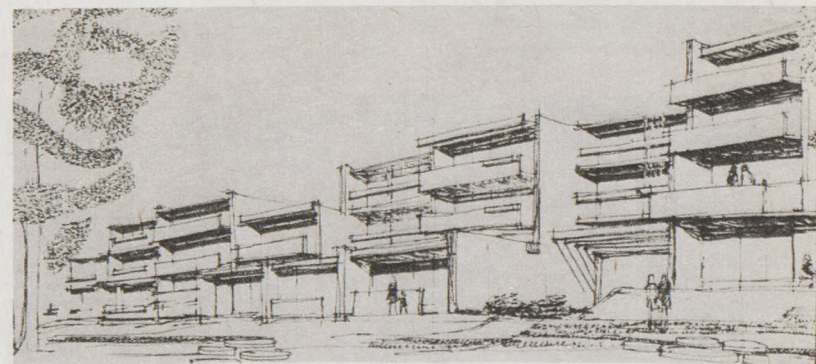
5. Four-room apartment in a low-rise building

6. Four-room apartment in a high-rise building

7. Elevation from Wilanowska Ave.

8. Elevation of the development interior along Lentz St.

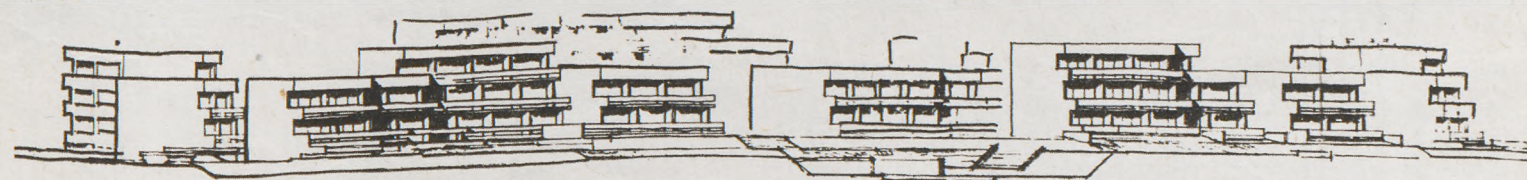
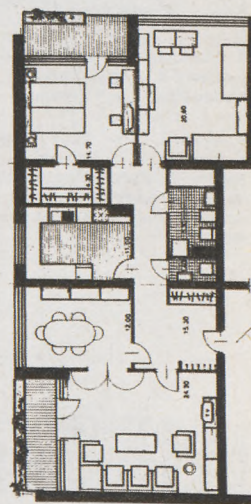
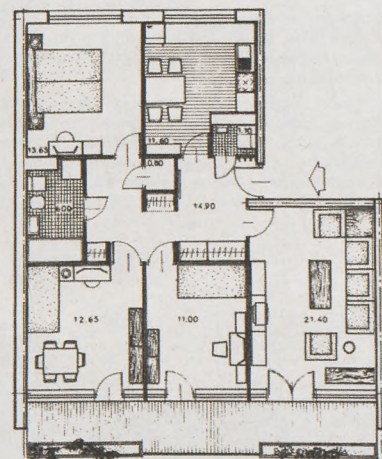
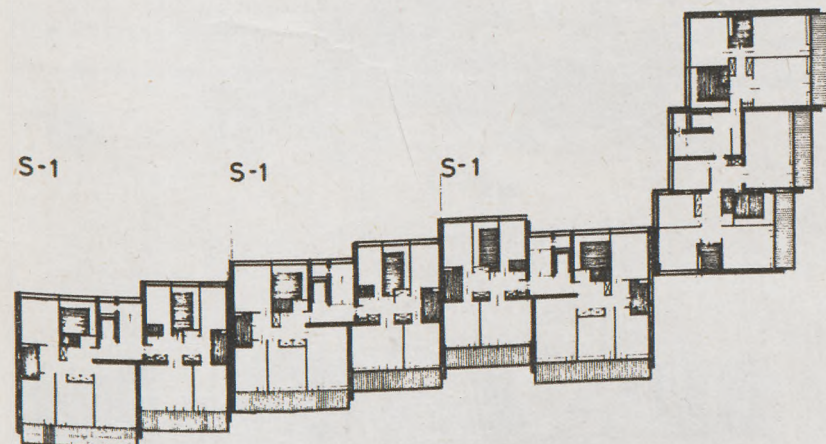
S-2

S-1

S-1

S-1

1

2

3

5

6

7

8

13

Plac Puławski w Warszawie

Pulawski Place in Warsaw

Autorzy: arch. arch. Jan Chwyla i Jerzy Semaniuk

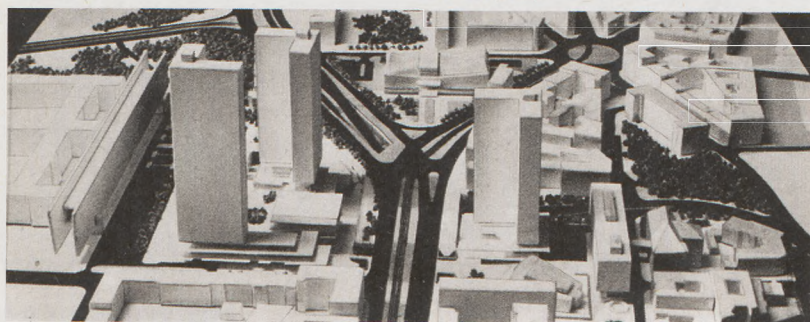
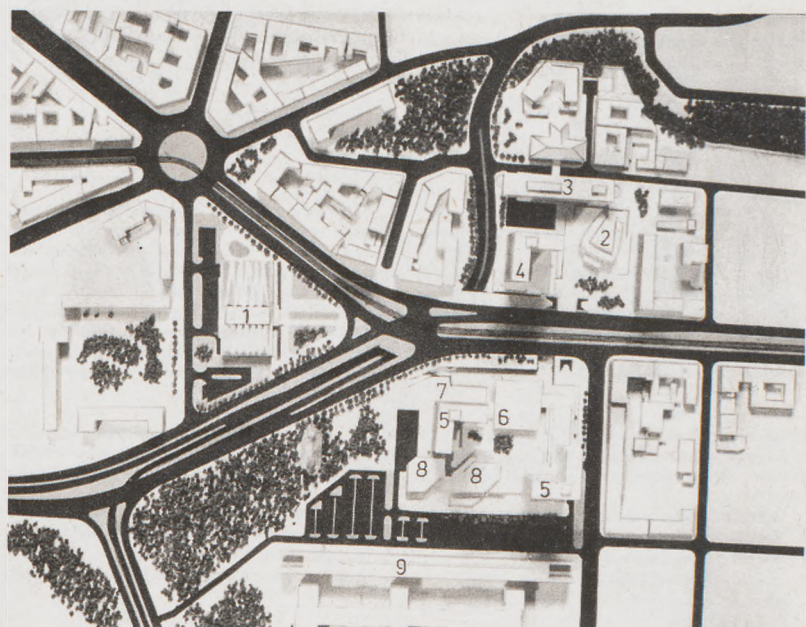
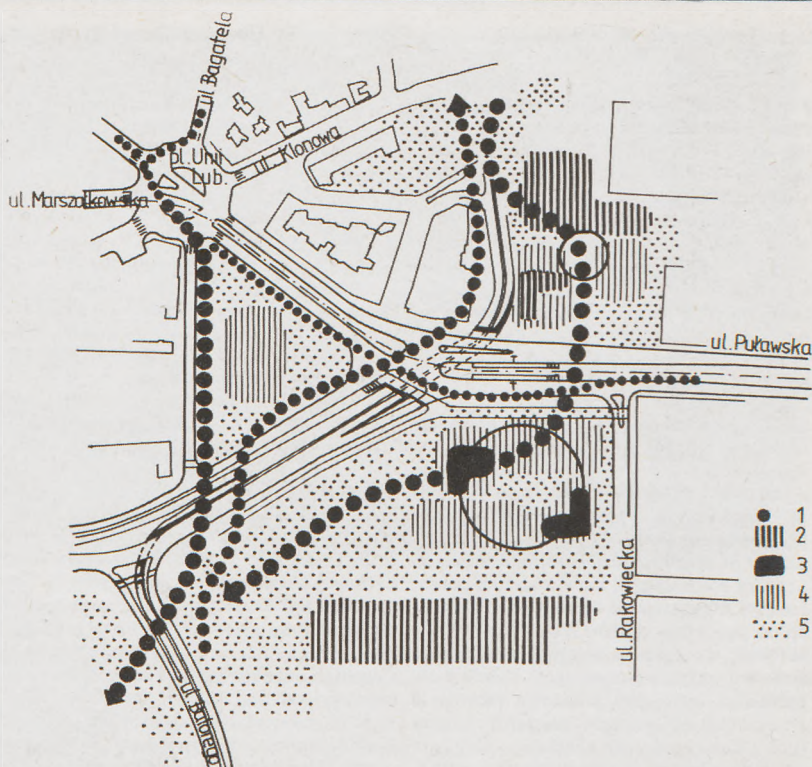
Powierzchnia terenu – ok. 5 ha. Kubatura obiektów realizowanych w pierwszym etapie: Państwowy Zakład Higieny – 60 000 m³; Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej – 100 000 m³; dom towarowy i usługi – 18 000 m³; garaże podziemne – 25 000 m³. Kubatura łączna obiektów realizowanych w drugim etapie – 600 000 m³. Projekt opracowano w Miejskim Biurze Projektów „War-Cent” w Warszawie.

Ulica Puławska jest główną arterią łączącą nową dzielnicę Ursynów-Natolin z centrum miasta. Jej początkowy odcinek między placem Unii Lubelskiej i ul. Rakowiecką od kilku już lat jest jednym z najbardziej przeciążonych i jednocześnie najmniej wygodnych węzłów komunikacyjnych w Warszawie. Usprawnienie istniejącego układu komunikacyjnego polegać będzie po pierwsze na wprowadzeniu dwupoziomowego skrzyżowania ul. Puławskiej z ul. Waryńskiego, po drugie na bezkolizyjnym włączeniu w ulicę Waryńskiego ulicy Batorego wiążącej plac Puławski z południowo-zachodnimi dzielnicami Warszawy. Taki układ komunikacji terytorialnie nie wykracza poza obszar istniejących ulic, a usprawnia ruch przenosząc obciążenie z placu Unii Lubelskiej i ul. Marszałkowskiej na ul. Waryńskiego. Koncepcja urbanistyczna polega na stworzeniu silnego akcentu wjazdu do centrum Warszawy z południowych dzielnic, będących „sypialnią” miasta, a bogaty program użytkowy ma odciążać przeciążone obiekty usługowe w centrum. Po wschodniej stronie ul. Puławskiej zbudowany zostanie nowy obiekt Państwowego Zakładu Higieny. Powstanie tam również wysoki budynek Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej, którego dolne, tarasowe kondygnacje przeznaczone będą na usługi ogólnomiejskie – dom towarowy i lokale gastronomiczne. (Ł.Z)

Designers: architects Jan Chwyla and Jerzy Semaniuk

Site area – approx. 5 ha. Building cubage of first stage construction: State Hygiene Office – 60,000 m³; Ministry of Health and Social Welfare – 100,000 m³; department store and service centre – 18,000 m³; underground garages – 25,000 m³. Total cubage of buildings constructed in the second stage – 600,000 m³. The design work was carried out in The Municipal Design Office „War-Cent” in Warsaw.

Pulawska Street is the main artery linking the new Ursynow-Natolin district with the centre of town. Its first section, between Unii Lubelskiej Place and Rakowiecka street has been for several years the most overloaded and, at the same time, the least convenient traffic intersection in Warsaw. Improvement of the existing traffic system will involve firstly the introduction of a two-level intersection of Pulawska Street and Warynski Street, second, a collision-free intersection of Warynski St. with Batory St., joining Pulawski Place with the south-western districts of Warsaw. Such a district traffic layout does not spill out of the area of the existing streets yet improves the traffic, transferring the burden from Unii Lubelskiej Place and Marszałkowska St. to Warynski St. The general outline with respect to town-planning involves the formation of a strong accent in the entry into Warsaw's centre from the southern districts which are the town's "bedrooms". The extensive utility program is to alleviate the burden on the overloaded utilities in the centre. On the eastern side of Pulawska St. the new State Hygiene Office Building will be erected. A high-rise building for the Ministry of Health and Social Welfare will also be located there, the lower terrace floors of which will be assigned to general municipal services – a department store and catering locales. (Ł.Z.)

1. Rozwiązanie komunikacji i główne kierunki ruchu pieszych: 1 – ciągi piesze, 2 – budynki biurowe i administracyjne, 3 – hotele, 4 – usługi ogólnomiejskie, 5 – zielen

2. Makieta – widok z góry: 1 – istniejący „Supersam”, 2 – istniejące kino „Moskwa”, 3 – Państwowy Zakład Higieny, 4 – Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej, 5 – budynki hotelowe, 6 – dom towarowy, 7 – pawilon usługowy, 8 – sale widowiskowe, 9 – budynek MSW

1. Resolution of communication and main directions of pedestrian traffic. 1 – footpath, 2 – office and administrative buildings, 3 – hotels, 4 – city service, 5 – green areas

2. Model – bird's eye view. 1 existing „Supersam”, 2 – existing cinema „Moskwa”, 3 – State Hygiene Office, 4 – Ministry of Health and Social Welfare, 5 – Hotel buildings, 6 – department store, 7 – service buildings, 8 – auditoria, 9 – Ministry of Home Affairs building

3. Widok z głębi ul. Puławskiej

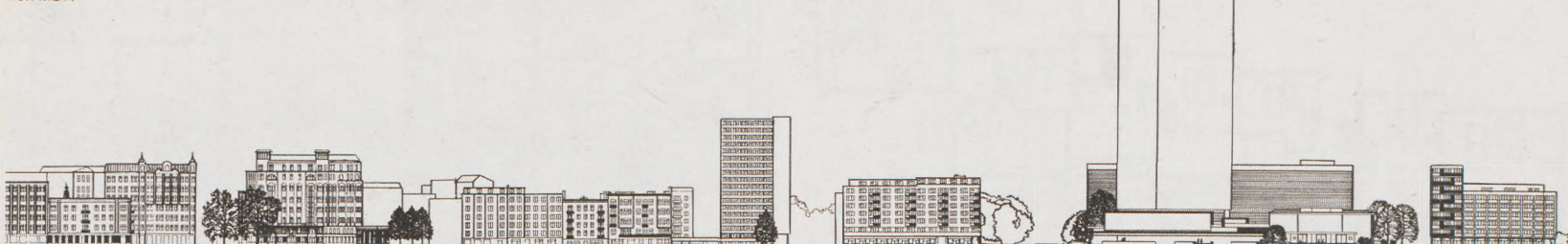
4. Rozwinięcie elewacji po wschodniej stronie ul. Puławskiej

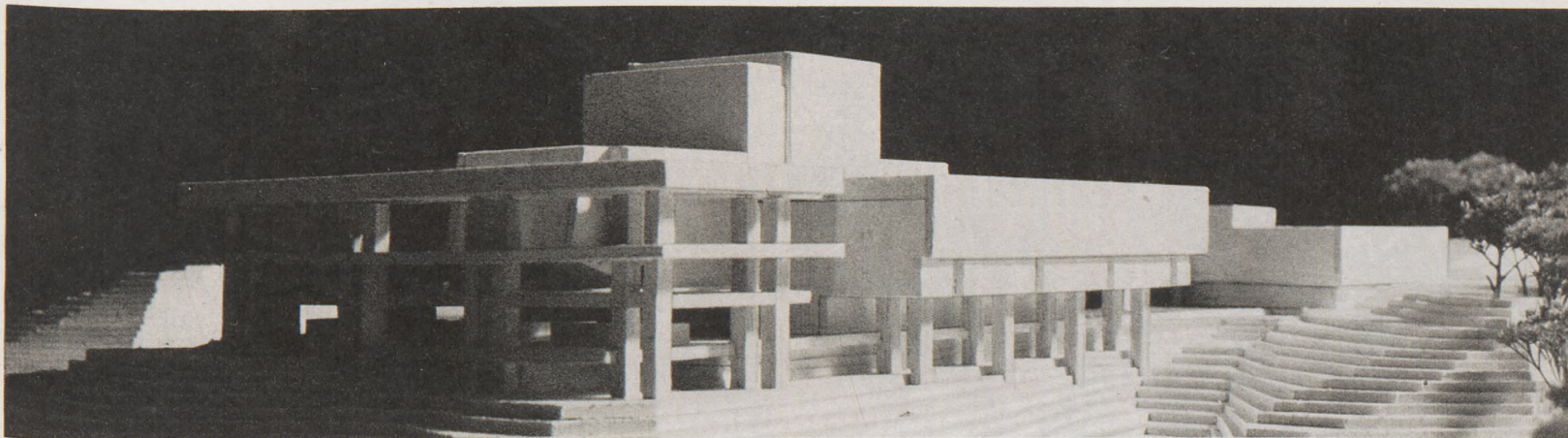
5. Rozwinięcie elewacji po zachodniej stronie ul. Puławskiej

3. View from down Pulawska St.

4. Developed view of the eastern façade of Pulawska St.

5. Developed view of the western façade of Pulawska St.

Opera Bałtycka w Gdańsku

Autorzy: arch. arch. Tomasz Ciolek, Stefan Kuryłowicz i Andrzej Nasfeter

Powierzchnia terenu – 8 ha, pow. użytkowa zabudowy – 40 413 m², kubatura – 359 600 m³. Liczba miejsc widowni sceny dużej – 1253 (parter – 928, balkon – 325), liczba miejsc widowni sceny małej – zmienna od 309 do 439. Liczba stanowisk w garażu – 165. Konstrukcja – monolityczna, wylewana. Elewacje wykładane kamieniem i prefabrykowanymi płytkami żelbetonowymi. Projekt opracowano w Biurze Projektów Budownictwa Ogólnego w Warszawie.

Opera mieścić się będzie przy ul. Giełguda na wysokim wzgórzu wznoszącym się nad placem Zebrań Ludowych. Obiekt składa się z trzech części – budynku głównego, łącznika i budynku warsztatowego. Budynek główny jest prostą, jakby oderwaną od terenu bryłą nadwieszoną nad stromo opadającymi zboczami wzgórza. Ma to na celu wyeksponowanie opery i stworzenie z niej dominanta przestrzennej w tej części miasta. W budynku głównym mieszczą się obie sceny z zapleczem, przestronne foyer, ogólnodostępna kawiarnia i magazyn dekoracji wysokich. Łącznik przerzucony na poziomie pierwszego piętra mieści pracownię kostiumów, pralnię i farbiarnię oraz magazyn kostiumów. W budynku warsztatowym oprócz pomieszczeń, w których wykonywać się będzie dekoracje, znajdują się również magazyny kontenerowe. W projekcie udało się osiągnąć dobry rozdział transportu dekoracji i surowców oraz ciągów komunikacyjnych dla pracowników technicznych, artystów i widzów. (Ł.Z.)

Bałtycka Opera House in Gdańsk

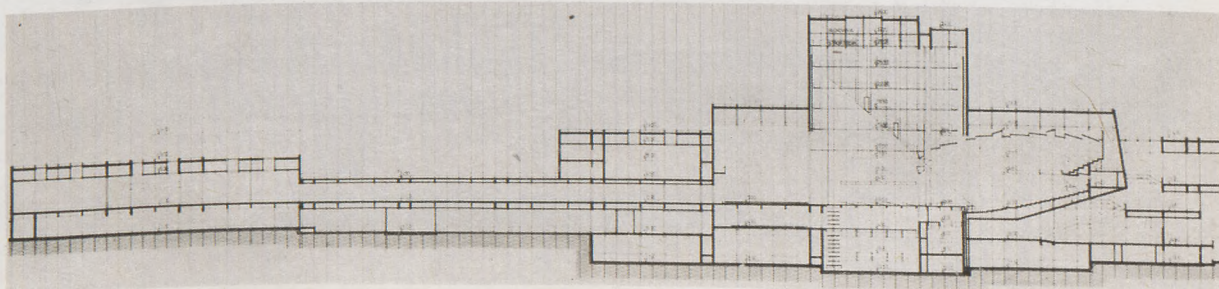
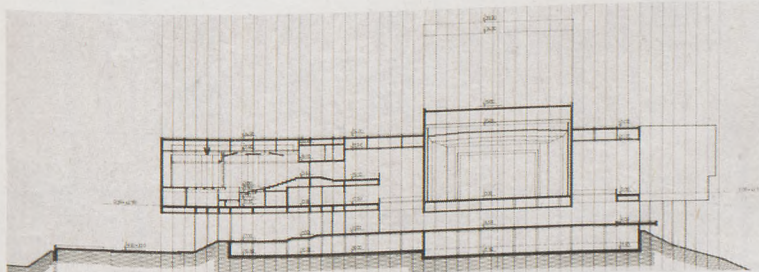
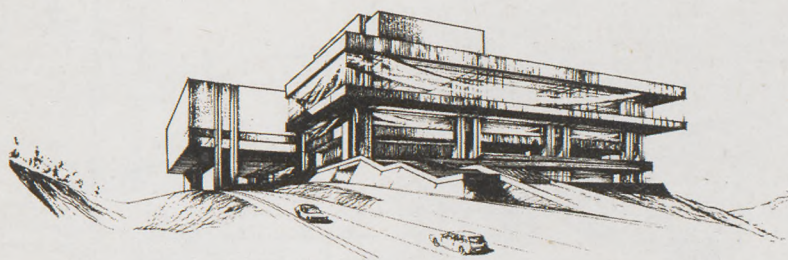
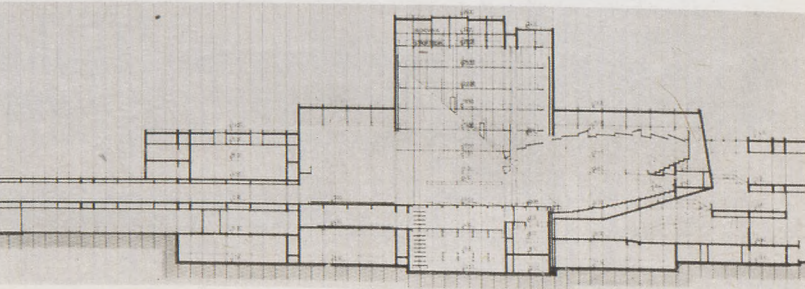
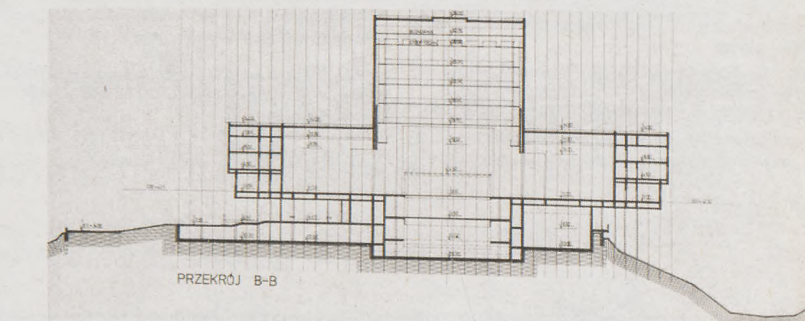
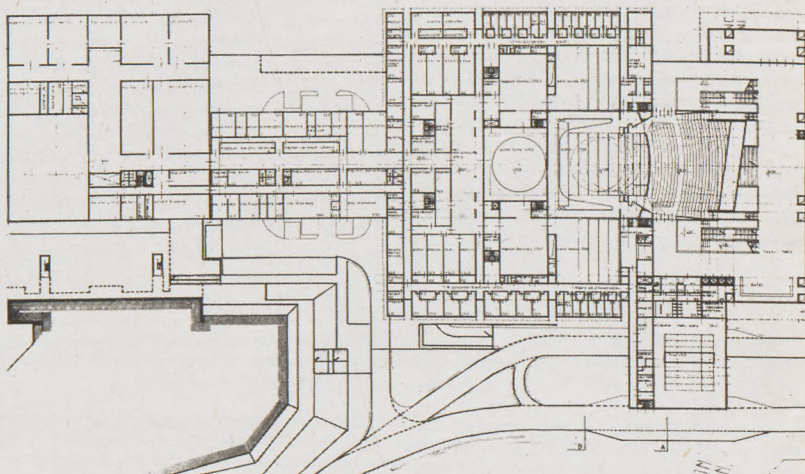
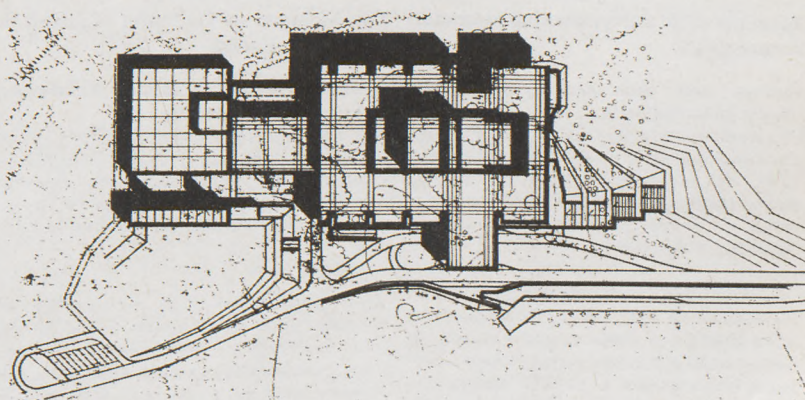
Designers: architects Tomasz Ciolek, Stefan Kuryłowicz and Andrzej Nasfeter

Site area – 8 ha, usable floor area – 40,413 sq.m, cubage – 359,000 cu. m. Number of seats in the large auditorium – 1,253 (orchestra – 928, balcony – 325), number of seats in the small auditorium – variable from 309 to 439. Number of places in the parking garage – 165. Construction – cast in situ concrete. Elevation facing of stone and small prefabricated panels of reinforced concrete. The design was prepared in Designing Office for General Building in Warsaw.

The Opera House will be located on Giełguda St. on a high hill dominating over Zebrań Ludowych Square. It consists of three parts: the main building, building housing workshops and a building connecting them. The main building is a simple mass, as if separated from the site, overhanging the steep hill slopes. Thus the opera house is set off and dominates spatially over that part of the city. The main building includes two auditoriums with stores, a big lobby, a café accessible for the public and a store for big decorations. The connecting building (on the second level) houses costume production rooms, a laundry and a costume storeroom. The third building will contain rooms for production of decorations and container store. The designers succeeded in separating the transportation of decorations and materials, as well as communication paths for technical workers, singers and spectators. (Ł.Z.)

1. A – widok od strony wejścia głównego; B – widok od strony północno-wschodniej; C – widok od strony północnej
2. Sytuacja
3. Widok od strony Placu Zebrań Ludowych
4. Plan budynku w poziomie sceny głównej
5. Przekrój poprzeczny A-A
6. Przekrój poprzeczny B-B
7. Przekrój podłużny C-C

1. A – view from the main entrance, B – view from the north-east, C – view from the north
2. Site plan
3. View from Zebrań Ludowych Square
4. Plan of building on the level of the main stage
5. Transverse cross-section A-A
6. Transverse cross-section B-B
7. Longitudinal section C-C

1

2

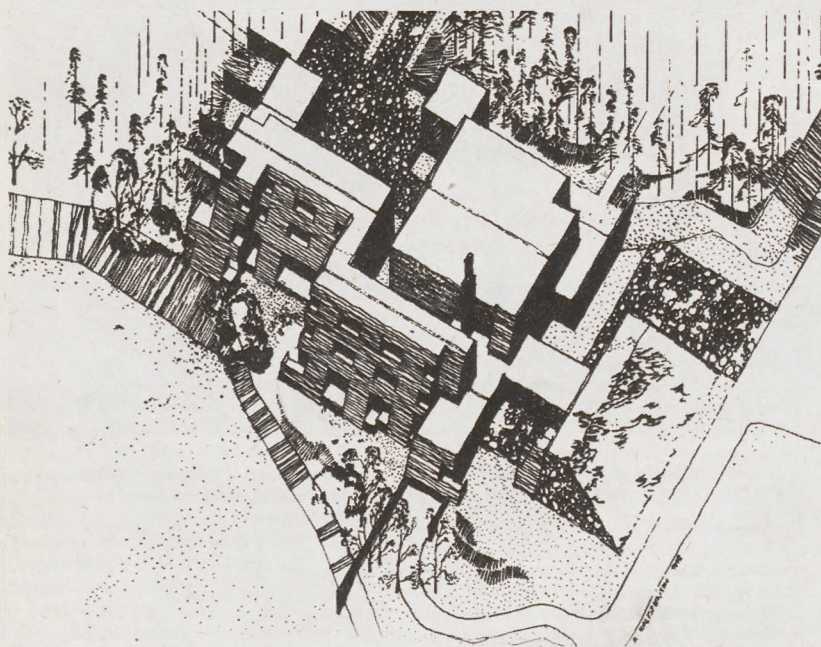
4

5

6

7

15

Muzeum walk partyzanckich w Lasach Janowskich

Autorzy: arch. arch. Andrzej Kaliszewski i Grażyna Bodasińska

Powierzchnia terenu – 4,5 ha, powierzchnia użytkowa obiektów – 3768 m², kubatura – 18 670 m³. Konstrukcja – tradycyjna (cegła), więźba dachowa drewniana. Projekt opracowano w Biurze Projektów Budownictwa Ogólnego w Warszawie.

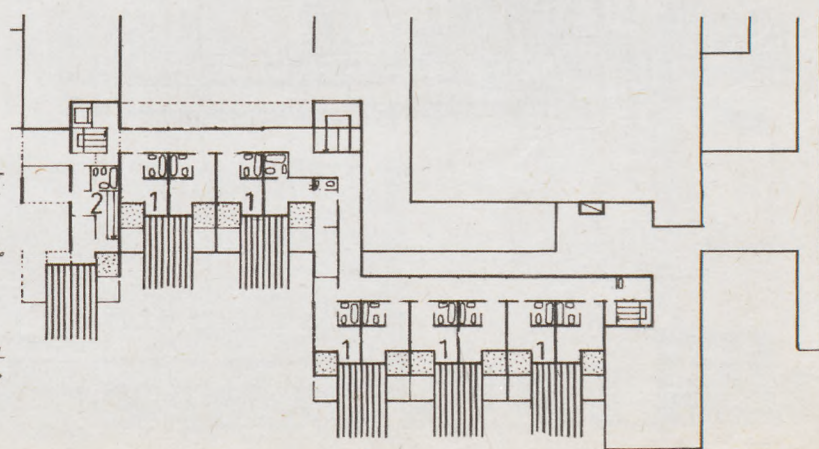
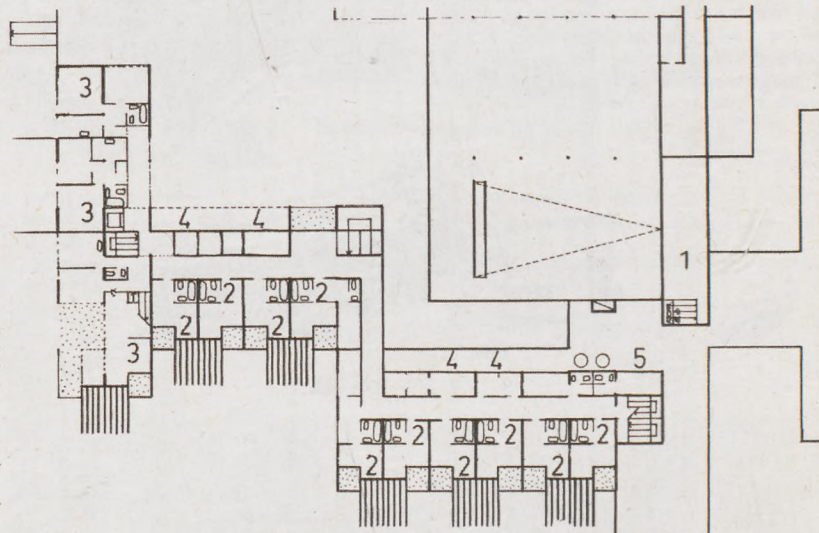
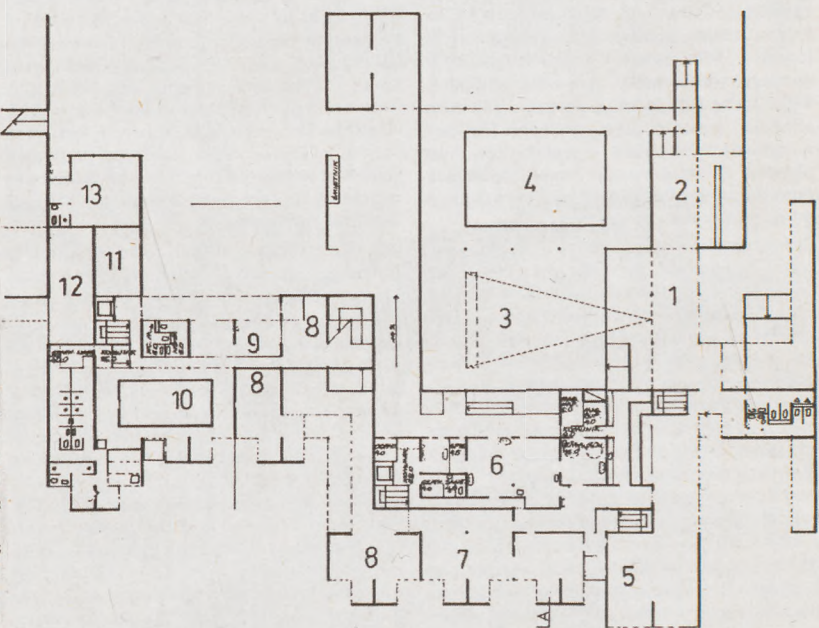
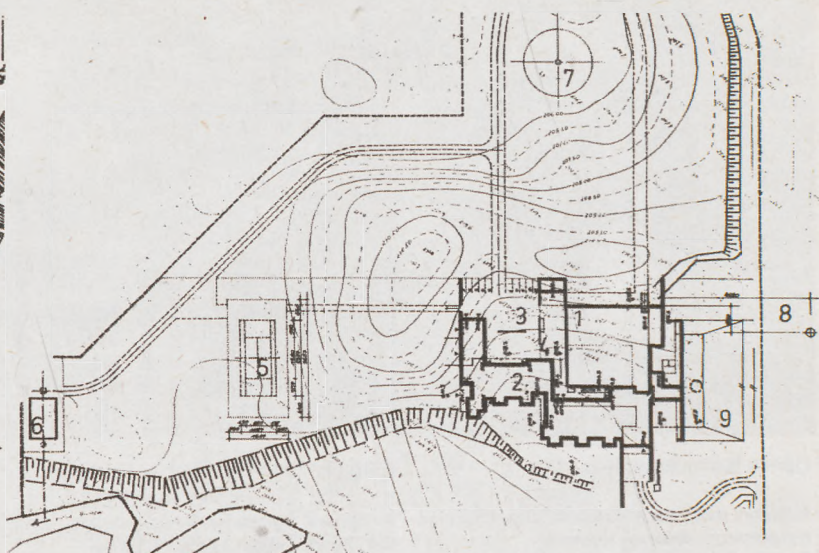
Obiekty muzeum zlokalizowane są w Lasach Janowskich na Porytowych Wzgórzach nad rzeką Branwią w miejscu, gdzie toczyły się ciężkie walki oddziałów partyzanckich z wojskami hitlerowskimi. W pobliżu istniejącego pomnika, upamiętniającego te wydarzenia, powstaną: budynek muzeum, dom kombatan-ta z 40 miejscami noclegowymi, restauracja i kawiarnia. W rozmieszczeniu tych funkcji przyjęta została zasada rozdzielenia poszczegól-nych grup użytkowników. Autorzy postanowili zastosować taką formę budynków, która pozwoliłaby na jednoznaczne skojarzenia z ziemianką-okopem. Niewielka skala budyn-ków, strome drewniane dachy i ziemne obwało-wania, a także użycie tradycyjnych materia-łów służyć mają harmonijnemu wkompono-waniu obiektu w leśny krajobraz. (Ł.Z.)

The Museum of Guerrilla Fighting in Janowskie Forest

Designers: architects Andrzej Kaliszewski and Grażyna Bodasińska

Site area – 4.5 ha, usable floor area of the buildings – 3,768 sq.m, cubage – 18,670 cu.m. Construction – traditional (brick), wooden roof joists. The design was prepared in Designing Office for General Building in War-saw.

The museum buildings are located on Porytowe Hills in Janowskie Forest on the Branwia river in the place where heavy guer-rilla fighting with Nazi forces took place. The museum building, a veterans' house with 40 beds, a restaurant and a café will be built in proximity of the existing monument commemorating those battles. Those functions were located according to the principle of division into the individual groups of users. The form of the buildings should, according to the authors' intentions, remind us of a dugout-trench. The small scale of the buildings, steep wooden roofs and earthen embark-ments as well as use of traditional materials serve to integrate harmoniously the building and the forest landscape. (Ł.Z.)

1. Sytuacja: 1 – muzeum, 2 – hotel, 3 – podjazd, 4 – dziedziniec, 5 – kort tenisowy, 6 – oczyszczalnia ścieków, 7 – studnia, 8 – parking, 9 – zbiornik retencyjny

2. Plan parteru: 1 – hall muzeum, 2 – szatnia, 3 – sala ekspozycyjna, 4 – próżnia fosy makiety, 5 – bar samoobsługowy, 6 – kuchnia, 7 – jadalnia, 8 – sale klubowe, 9 – recepcja hotelu, 10 – basen, 11 – wentylatornia, 12 – maszynownia basenu, 13 – garaż, 14 – stajnia

3. Plan pierwszego piętra: 1 – kabina projekcyjna, 2 – pokoje dwuosobowe, 3 – mieszkania służbowe, 4 – pomieszczenia gospodarcze, 5 – pokoje gościnne

4. Plan drugiego piętra: 1 – pokoje dwuosobowe, 2 – mieszkanie służbowe

5. Przekrój A-A

6. Przekrój C-C

7. Widok od południa

1. Site plan: 1 – museum, 2 – hotel, 3 – driveway, 4 – yard, 5 – tennis court, 6 – sewage treatment plant, 7 – well, 8 – parking lot, 9 – reservoir

2. Plan of ground floor: 1 – museum hall, 2 – cloak-room, 3 – exhibition hall, 4 – moat void in the mock-up, 5 – self-service snack bar, 6 – kitchen, 7 – dining room, 8 – club rooms, 9 – hotel reception, 10 – swimming pool, 11 – ventilation room, 12 – swim-ming pool engine room, 13 – garage, 14 – stable

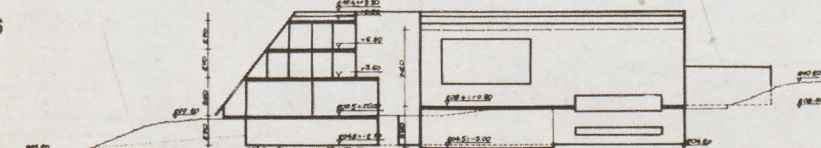
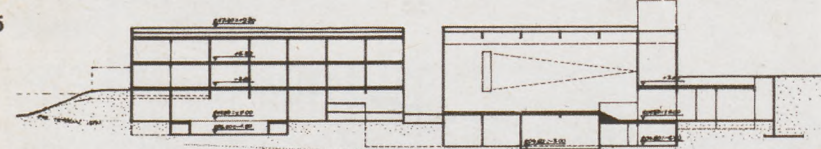
3. Plan of first floor: 1 – projection booth, 2 – double bedrooms, 3 – service apartment, 4 – utility room, 5 – guestrooms

4. Plan of second floor: 1 – double bedrooms, 2 – service apartment

5. Cross-section A-A

6. Cross-section C-C

7. Southern view

Zajezdnia autobusowo-trolejbusowa w Piasecznie

A Depot for Buses and Trolley-buses in Piaseczno

Autorzy: arch. arch. Andrzej Czumer (główny projektant) i Jadwiga Maciejewska

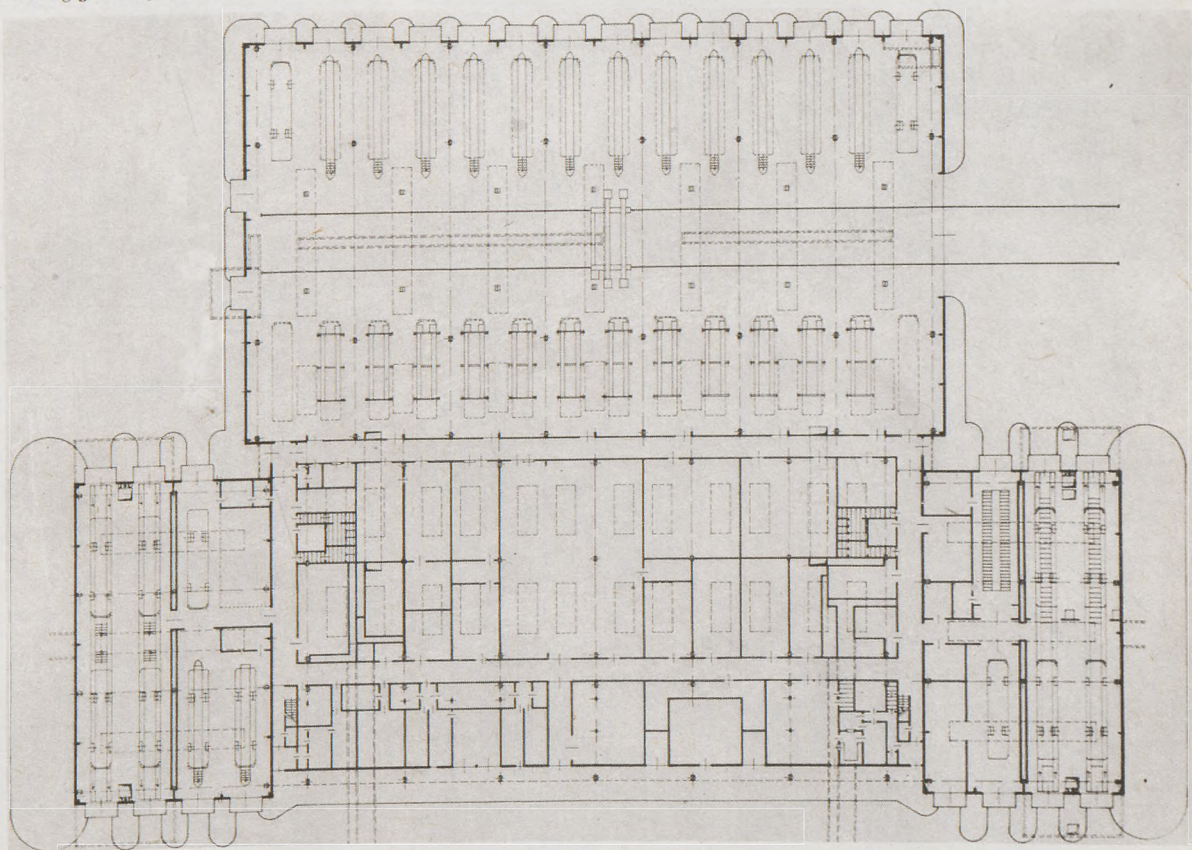
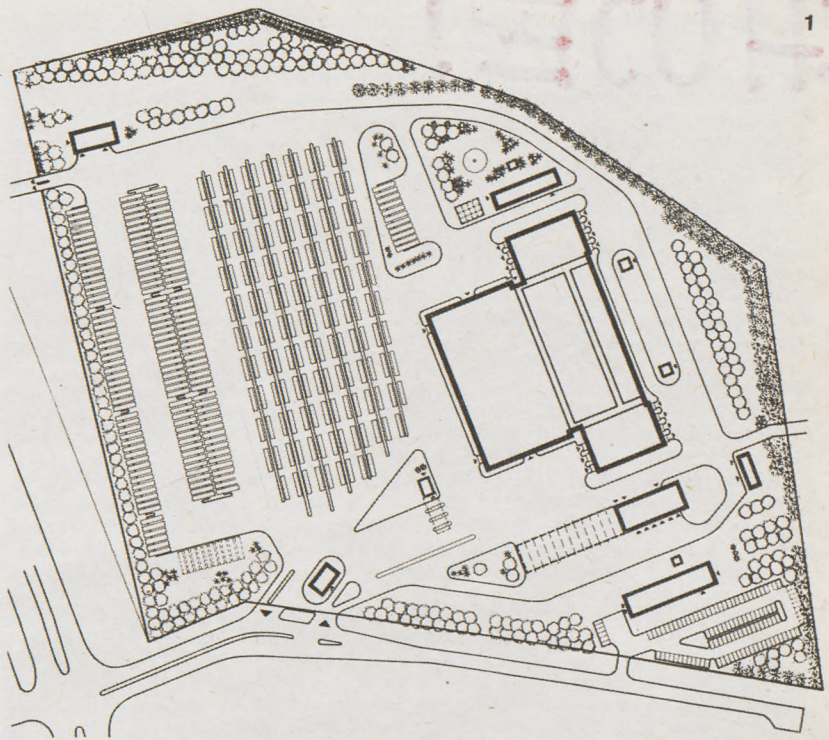
Powierzchnia terenu – 10,15 ha; powierzchnia zabudowy – 13 041 m², powierzchnia użytkowa – 14 980 m², kubatura – 93 073 m³, liczba stanowisk postojowych – 319. Konstrukcja – typowe elementy stalowe systemu „Mostostal”. Projekt opracowano w Miejskim Biurze Projektów „War-Cent” w Warszawie.

Designers: architects Andrzej Czumer (general designer) and Jadwiga Maciejewska

Site area – 10.15 ha, building area – 13,041 sq.m, usable floor area – 14,980 sq.m, cubage – 93,073 cu.m, number of parking places – 319. Construction – typical steel elements of “Mostostal” type. The design was prepared in the Municipal Designing Office “War-Cent” in Warsaw.

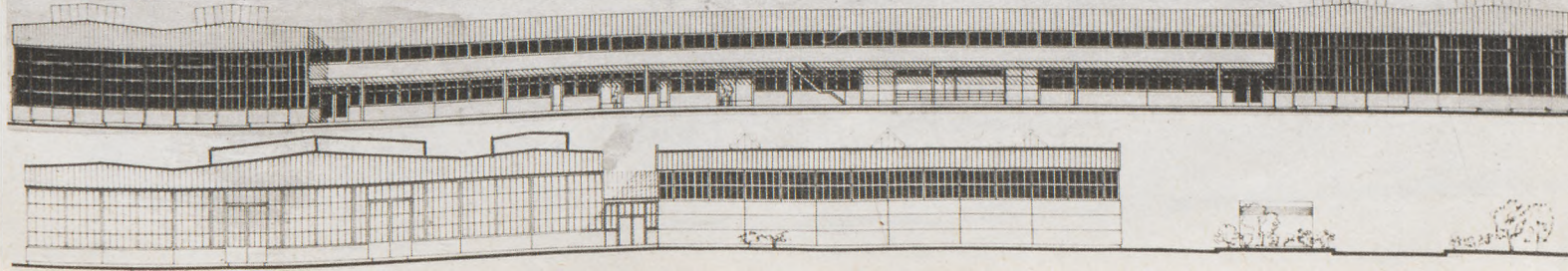
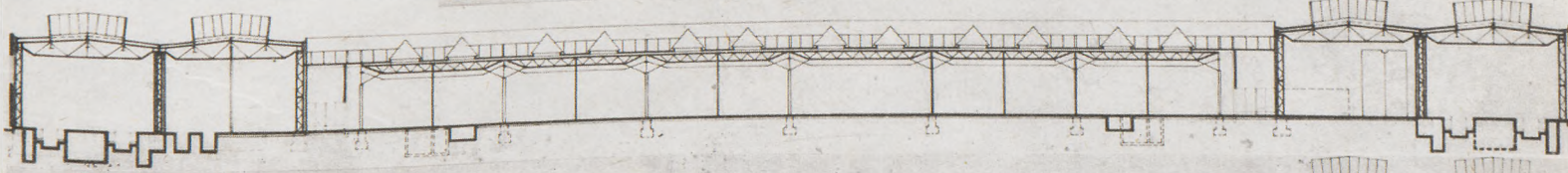
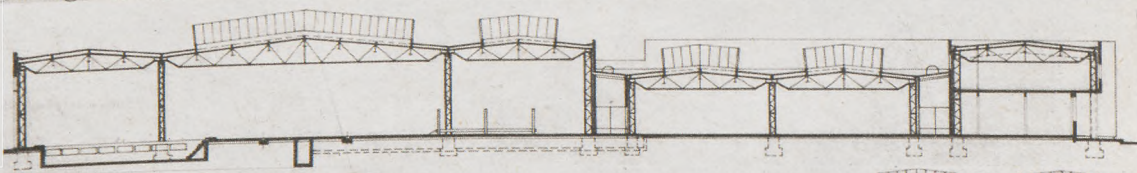
W najbliższej przyszłości Warszawa zostanie połączona linią trolejbusową z Piasecznem i miejscowościami leżącymi pod skarpą wiślaną. Jedną z części tej inwestycji komunikacyjnej jest zajezdnia dla pojazdów obsługujących tę trasę. Zajezdnia stanowi bazę techniczno-eksploatacyjną dla 150 autobusów i 150 trolejbusów. Będzie to pierwszy w Polsce niemal całkowicie zautomatyzowany zakład obsługujący tabor o trakcji spalinowej i trakcji elektrycznej. Podstawowym zadaniem w projektowaniu było precyzyjne rozwiązanie komunikacji wewnętrznej na niewielkim terenie i wygospodarowanie jak największej liczby miejsc parkingowych. Polega to m.in. na zlikwidowaniu terenochłonnych placów manewrowych i zastosowaniu po raz pierwszy w bazach komunikacji miejskiej transportu pojazdów na liniach obsługi codziennej i remontowej za pomocą automatycznie sterowanych przenośników taśmowych. Teren zajezdni zostanie odgradzony od otoczenia wysoką zielenią izolującą. (Ł.Z.)

In the nearest future Warsaw will be connected by a trolley-bus line with Piaseczno and settlements on the Vistula embankment. A depot for buses servicing the line is a part of the whole investment. It is a technical and exploitation base for 150 buses and 150 trolley-buses; it is also the first in Poland almost completely automated base servicing combustion and electric vehicles. The basic design problem concerned precise solution of internal communication on a small area and achieving the biggest possible number of parking places. It was attained by the liquidation of space-consuming maneuver yards and the use, for the first time in urban transportation bases, of automatically controlled belt conveyors for the transport of buses for daily and repair servicing. The depot area will be separated from the surroundings by high isolating greenery. (Ł.Z.)

1. Sytuacja
2. Plan hali obsługi
3. Przekroje: poprzeczny i podłużny hali obsługi
4. Elewacja zachodnia hali obsługi
5. Elewacja północna hali obsługi

1. Site plan
2. Plan of the servicing hall
3. Longitudinal and transverse sections of the servicing hall
4. West elevation of the servicing hall
5. North elevation of the servicing hall

Obiekty wypoczynkowe w Korbiewie Recreational Buildings in Korbiew

Autorzy: arch. arch. Jacek Kwieciński, Janusz Marjański i Olaf Chmielewski
Powierzchnia terenu – 100 ha, powierzchnia użytkowa zabudowy – 49 935 m², powierzchnia użytkowa części administracyjno-usługowej – 2150 m², kubatura łączna – 220 000 m³. Liczba miejsc noclegowych – 2000, liczba wydawanych posiłków całodziennych – 3000. Konstrukcja – system prefabrykowany SBM w budynkach mieszkalnych oraz szkielet z drewna klejonego w obiektach usługowych. Projekt opracowano w Biurze Projektów Budownictwa Ogólnego w Warszawie.

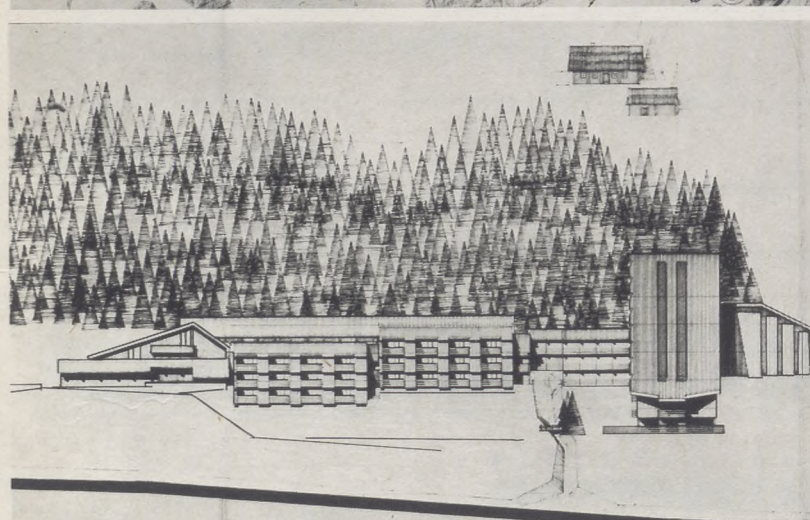
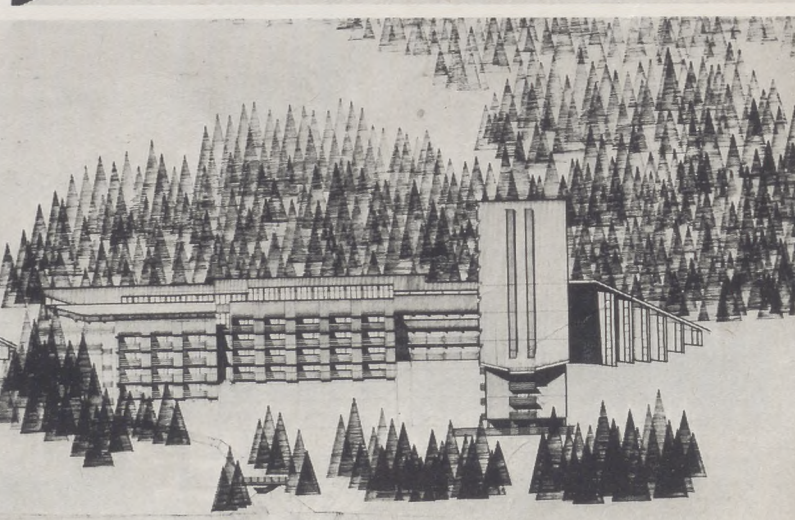
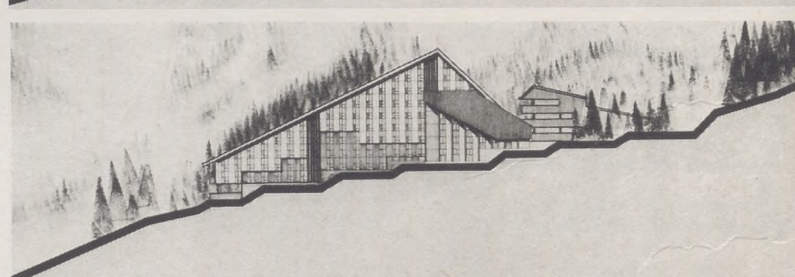
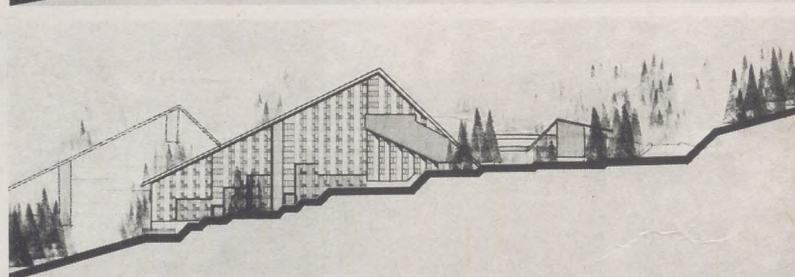
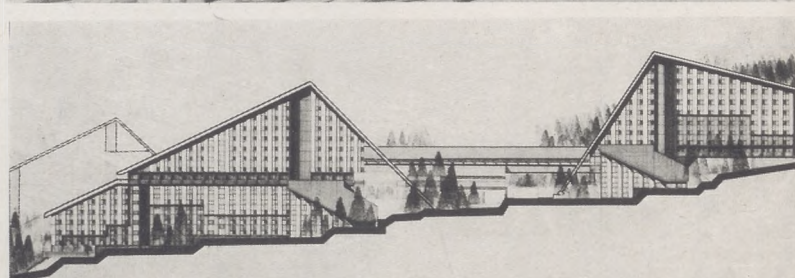
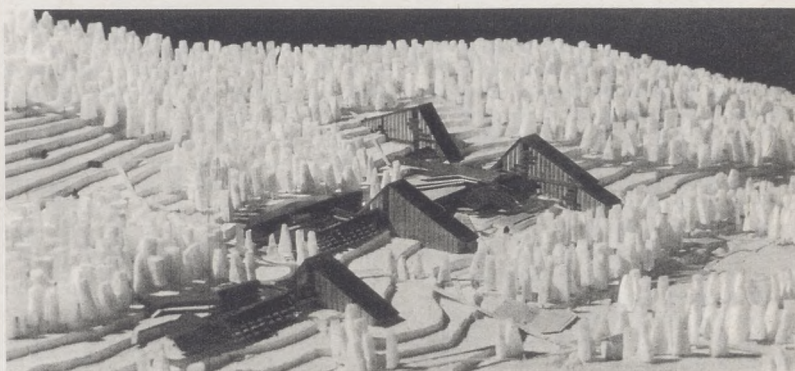
Designers: architects Jacek Kwieciński, Janusz Marjański and Olaf Chmielewski
Site area – 100 ha, usable floor area of the buildings – 49,935 sq.m, usable floor area of the administrative and service part – 2,150 sq.m, total cubage – 220,000 cu.m. Sleeping accommodation for 2,000 people, number of complete meals served – 3,000. Construction – prefabricated SBM system in residential houses and skeleton of laminated timber in service buildings. The design was prepared in Designing Office for General Building in Warsaw.

Koncepcyjny projekt zakłada wybudowanie wielkiego ośrodka wypoczynkowego w Beskidach, w pobliżu Pilska. Ośrodek czynny będzie cały rok. Intencją inwestorów jest stworzenie możliwości wypoczynku dzięki komfortowym budynkom hotelowym i szerokiej sieci usług rekreacyjno-rozrywkowych. Wzdłuż leżącego równoległe do stoku ciągu spacerowego usytuowane są trzy budynki mieszkalne, zróżnicowane według grup użytkowników. Największy z nich poza 1100 miejscami noclegowymi mieści większość pomieszczeń i urządzeń rekreacyjnych oraz główną stołówkę. Dwa pozostałe domy – na 550 i 350 miejsc – wyposażone są w urządzenia uzupełniające program usługowy – głównie w zakresie kultury i rozrywki. (Ł. Z.)

The general design envisages building a big recreational center in the Beskid Mountains in the proximity of Pilsko. The center will be open all the year round. The investors intend to create the best possible opportunity for recreation based on comfortable hotel buildings and a network of recreational and entertainment services. Three hotel buildings, varying as to their users are located along a pedestrian path which is parallel to the mountain slope. The biggest building has 1100 sleeping accommodations and contains most of the recreational rooms and facilities as well as the main canteen. The two other houses – for 550 and 350 persons – are furnished with supplementary facilities, mainly as regards culture and entertainment. (Ł. Z.)

1. Sytuacja: 1 – dom I, 2 – dom II, 3 – dom III, 4 – parking, 5 – tereny sportowe, 6 – droga dojazdowa, 7 – basen, 8 – obiekty istniejące, 9 – tereny spacerowe, 10 – stok narciarski, 11 – zespół administracyjno-usługowy, 12 – budynek wyciągu gondolowego, 13 – stacja wyciągu, 14 – przechowalnia sprzętu sportowego
2. Domy mieszkalne
3. Elewacja wschodnia domu I
4. Elewacja wschodnia domu II
5. Elewacja wschodnia domu III
6. Rozwinięcie elewacji południowej domów mieszkalnych

1. Site plan: 1 – house I, 2 – house II, 3 – house III, 4 – parking lot, 5 – sports areas, 6 – access road, 7 – swimming pool, 8 – existing structures, 9 – area for walks, 10 – ski slope, 11 – administrative and service complex, 12 – building for the open ski-lift, 13 – ski-lift station, 14 – storeroom for sports accessories
2. Residential houses
3. East elevation of the house I
4. East elevation of the house II
5. East elevation of the house III
6. Development of the south elevation of the residential houses

Ośrodek wypoczynkowy w Paprociach Recreation Center in Paprocicach

Autorzy: arch. arch. Grzegorz Chruscielewski, Andrzej Ilecki i Andrzej Kowalewski

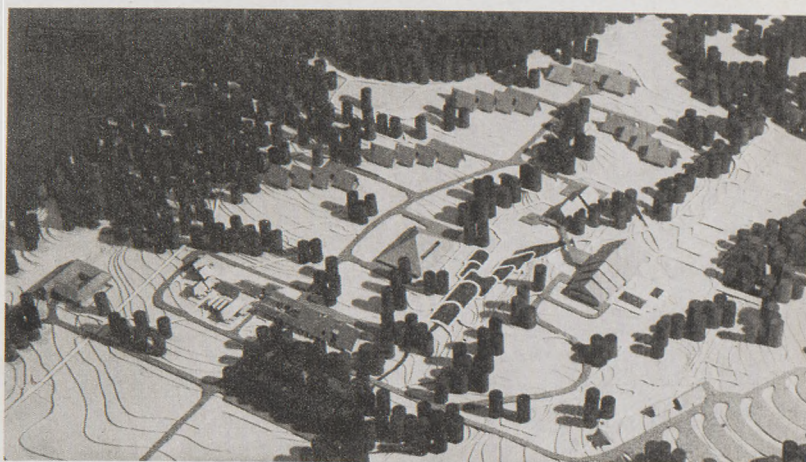
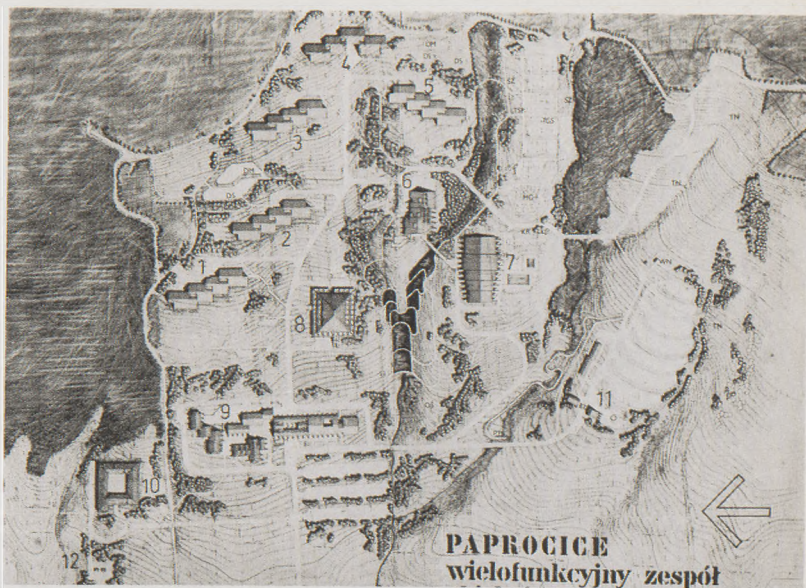
Designers: architects Grzegorz Chruscielewski, Andrzej Ilecki and Andrzej Kowalewski

Powierzchnia terenu – 32,65 ha, użytkowa zabudowy – 43 798 m², kubatura – 181 361 m³. Liczba miejsc noclegowych – ok. 1500. Konstrukcja – mieszana (system prefabrykowany WK-70, dźwigary stalowe). Projekt opracowano w Biurze Projektów Budownictwa Ogólnego.

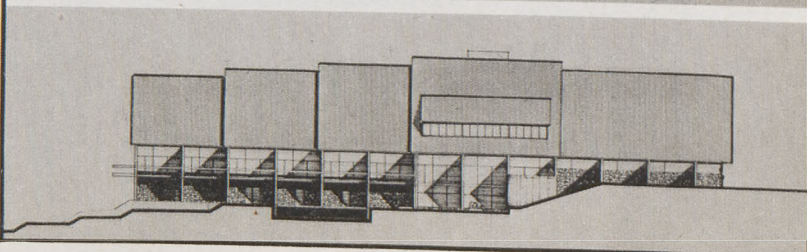
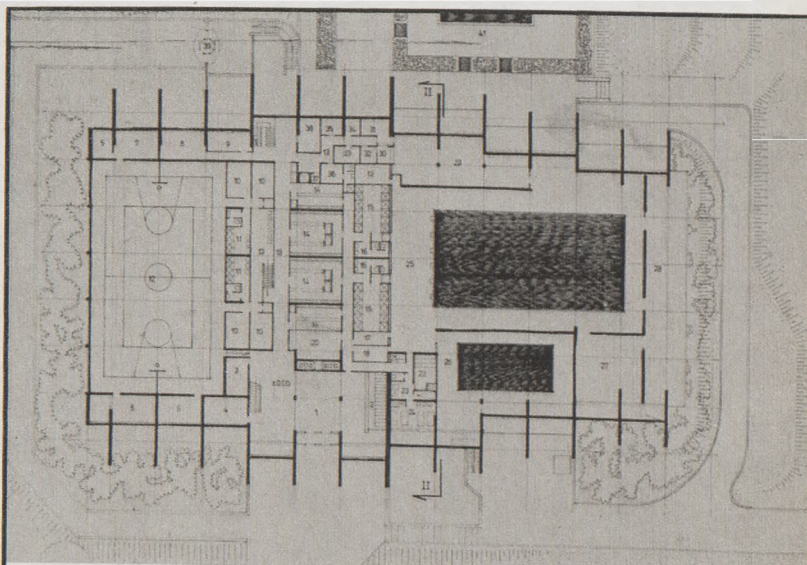
Area of site – 32.65 hectares, usable floor area – 43,798 m². No. of overnight places – about 1500. Structural system – hybrid (prefab r.c. panels from WK-70 prefab system and steel joists). Design worked out in the Design Office for General Building.

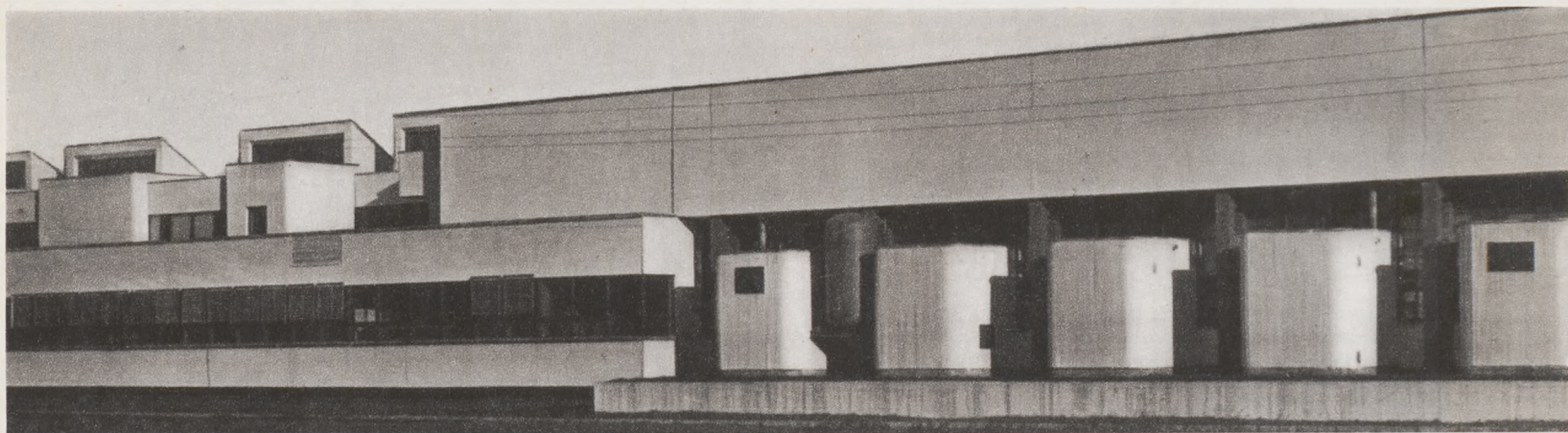
Ośrodek zlokalizowany jest w Górach Świętokrzyskich, na zachodnim stoku pasma Jeleniowskiego. Jego założenia funkcjonalne i programowe są identyczne jak w prezentowanym powyżej ośrodku w Korbielowie. Kompozycja architektoniczno-przestrzenna, tworząca swobodny układ poszczególnych obiektów, podporządkowana została zasadzie rozdziału funkcji. Tereny położone najbliżej granicy lasu przeznaczone są na budynki hotelowe, stok południowo-zachodni – na urządzenia sportowe. Stołówką i obiekt służący celom kulturalno-rekreacyjnym zlokalizowane są w środkowej części ośrodka, a budynek gospodarczy – na stoku północno-zachodnim. W najniższej części działki znajdują się obiekty administracyjno-usługowe. Budynki ośrodka nawiązują kształtem stromych dachów i kamienną okładziną elewacji do tradycyjnych form miejscowego budownictwa. (Ł. Z.)

The Center is located in the Świętokrzyskie Mountains on the western slope of the Jeleniowski range. Its functional and program parameters are identical for the above-presented center in Korbielów. The architectural and spatial composition, forming a free-flowing layout of the particular buildings are subject to the principle of division of function. Land nearest the edge of the forest is designated for hotel buildings, the south-west slope – for sporting facilities. The canteen and cultural/entertainment building are located in the central part of the resort and the utility building – on the north-west slope. The administrative and service buildings are located on the lowest part of the lot. The buildings in the Center, by virtue of the high pitched roofs and the stone facing of the elevations maintain the traditional local building forms. (Ł. Z.)

1. Sytuacja. 1, 2, 3, 4, 5 – budynki hotelowe, 6 – stołówka, 7 – hala sportowa z krytym basenem, 8 – obiekt kulturalno-rozrywkowy, 9 – obiekty administracyjno-usługowe, 10 – budynek gospodarczy, 11 – obiekty campingowe, 12 – stacja redukcyjna gazu
2. Widok od południowego zachodu
3. Budynek hotelowy. Plan piętra hotelowego, typowy zestaw pokoi, elewacja wschodnia. 1 – pokoje jednoosobowe, 2 – pokoje dwuosobowe, 3 – pokoje czterosobowe, 4 – hall wejściowy, 5, 6, 7, 8, 9 – pomieszczenia gospodarcze
4. Zespół administracyjno-usługowy. Plan parteru i elewacja zachodnia
5. Zespół sportowy. Plan parteru i elewacja południowa
6. Budynek stołówki – elewacja południowa
1. Site plan. 1, 2, 3, 4, 5 – hotel buildings, 6 – canteen, 7 – gymnasium with enclosed pool, 8 – cultural/entertainment building, 9 – administration/service buildings, 10 – utility building, 11 – camping cabins, 12 – gas reduction centre
2. View from the south-west
3. Hotel building. Plan of upper floor of hotel showing typical layout of rooms, east elevation. 1 – single rooms, 2 – double rooms, 3 – four person rooms, 4 – entrance hall, 5, 6, 7, 8, 9 – service areas
4. Complex of administration/service buildings. Ground plan and west elevation
5. Sports complex. Ground plan and south elevation
6. Canteen building – south elevation

Zespół przemysłowo-mieszkaniowy w Parnawie, Estońska SRR

Industrial and Housing Complex in Parnava, Estonian S.S.R.

Autorzy: projekt strefy mieszkalnej – arch. T. Rein, projekt strefy przemysłowej – arch. A. Ringo, projekt bloków administracyjnych – arch. arch. J. Jaama, A. Ringo

Designers: design of the housing zone – architect T. Rein, design of the industrial zone – architect A. Ringo, design for the office buildings – architects J. Jaama, A. Ringo

W estońskim mieście Parnawa zrealizowano zespół przemysłowo-mieszkaniowy składający się z dwóch stref: przemysłowej i osiedlowej – różniących się co do przeznaczenia funkcjonalnego, lecz połączonych wspólną ideą architektoniczną. W strefie przemysłowej znajdują się: zakłady produkcji konstrukcji metalowych i drewnianych, zakład remontu samochodów, magazyny, a także blok administracyjny, biuro projektowo-konstrukcyjne, stołówka, bar, sala wystawowa i sportowa. Strefa mieszkalna oddzielona jest od przemysłowej ulicą, przy której stoi cztero-kondygnacyjny budynek mieszkalny długości 700 metrów. Na dole jest w nim zespół pomieszczeń ogólnodostępnych: restauracja, basen kąpielowy, przedszkole, nad tym zespołem zaprojektowano dziewięciokondygnacyjny wieżowiec z mieszkaniami tarasowymi. Ten duży obiekt jest dominantą strefy mieszkalnej. W projekcie przewidziano budowę przejścia podziemnego łączącego obie strefy. Na parterze, wzdłuż całego domu mieszkalnego, zaprojektowano korytarz wewnętrzny – swego rodzaju ulicę – łączący hale wejściowe i klatki schodowe, pomieszczenia ogólnodostępne, a także garaże i warsztaty. W klatkach schodowych na każdym poziomie są wejścia do dwóch mieszkań – trzypokojowego i czteropokojowego. W zespole przemysłowo-mieszkaniowym w Parnawie zastosowano w konstrukcjach nośnych, ścianach osłonowych, a także w wykończeniu mieszkań materiały tradycyjne – żelbet, drewno, cegłę, tynk.

Korespondencja: Jewgienij W. Mielnikow

The industrial and housing complex built in Parnava, Estonian S.S.R., consists of an industrial and a housing zone. The two zones differ in their functional purposes but are linked by a common architectural idea. The factory of metal and wood structures, car repair shop, storehouses, office building, designing and constructional office, canteen, bar, exhibition and sports halls are located in the industrial zone. The two zones are separated by a street along which a four-story, 700 m long apartment house was built. The ground floor is accessible to the public and houses a restaurant, an indoor swimming pool and a kindergarten. This building and the whole housing zone are dominated by a nine-story terraced building. The design entails building an underpass connecting the two zones. The ground floor of the whole apartment house includes a corridor – a kind of a street – connecting the entrance halls, staircases, areas accessible to the public, garages and workshops. From the staircase, access to two apartments – three- and four-room ones is on each level. In the industrial-housing complex in Parnava, load-bearing structures, curtain walls and apartment finish are made of traditional materials: reinforced concrete, timber, brick, plaster.

Correspondent: Evgenij V. Mielnikov

1. Zakład produkcji konstrukcji metalowych i drewnianych.

2. Blok administracyjny. A – elewacja południowo-zachodnia; B – dach bloku administracyjnego wykorzystany jako parking

3. Budynek mieszkalny. A – elewacja południowo-zachodnia; B – elewacja północno-wschodnia;

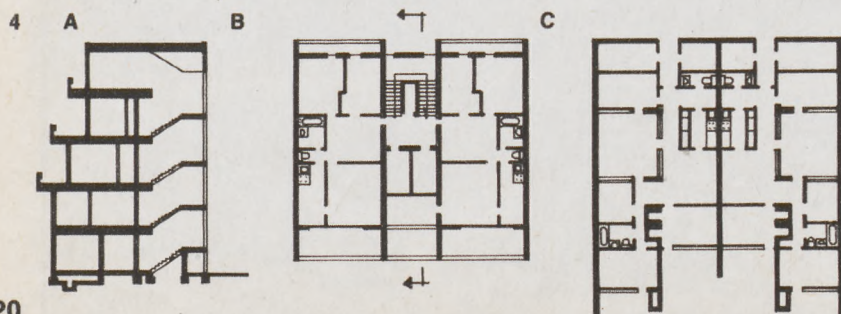
4. Budynek mieszkalny. A – przekrój poprzeczny; B – plan sekcji mieszkalnej na poziomie + 2.92; C – plan mieszkań na parterze (poziom + 0.00);

1. The factory of metal and wood structures.

2. Office block. A – south-west elevation, B – the roof of the office block adapted for parking lot

3. Apartment house. A – south-west elevation, B – north-east elevation,

4. Apartment house. A – transverse cross-section, B – plan of the dwelling section on the level +2.92, C – plan of ground floor apartments (level +0.00)

Szkoła muzyczna „Lira” w Moskwie

“Lira” Musical School in Moscow

Autorzy: arch. G. Teer-Sakow z zespołem

Designers: architect G. Teer-Sakov with team

Budynek szkoły zaprojektowano w formie dwóch prostokątnych do siebie bloków. W jednym jednokondygnacyjnym mieści się wielka sala koncertowa, w drugim trzykondygnacyjnym klasy do zajęć muzycznych. Oba bloki łączy cylindryczna część, w której znajdują się trzy małe sale koncertowe. W ten sposób uzyskano czytelne rozwiązanie funkcjonalne budynku. Tarasowy cokół eksponuje budynek, a jednocześnie wiąże go z terenem. Autorom budynku udało się osiągnąć syntezę form architektonicznych i elementów sztuki plastycznej. Szczególnie wyeksponowane jest wejście główne. We wnętrzach szkoły zastosowano dużo elementów rzeźbiarsko-dekoracyjnych – kolorowych witraży, metaloplastyki, fresków, mozaik. Ostateczną formę poprzedziło szereg studiów, o czym świadczą zamieszczone szkice autorskie.

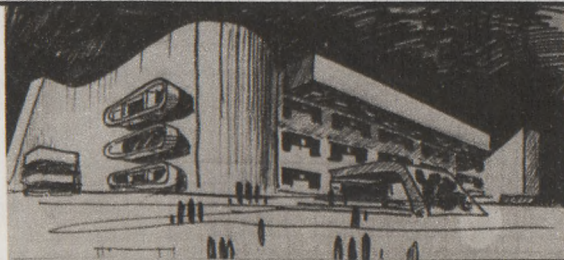
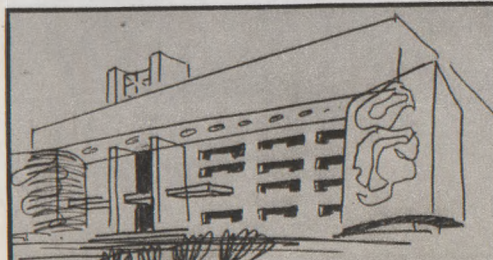
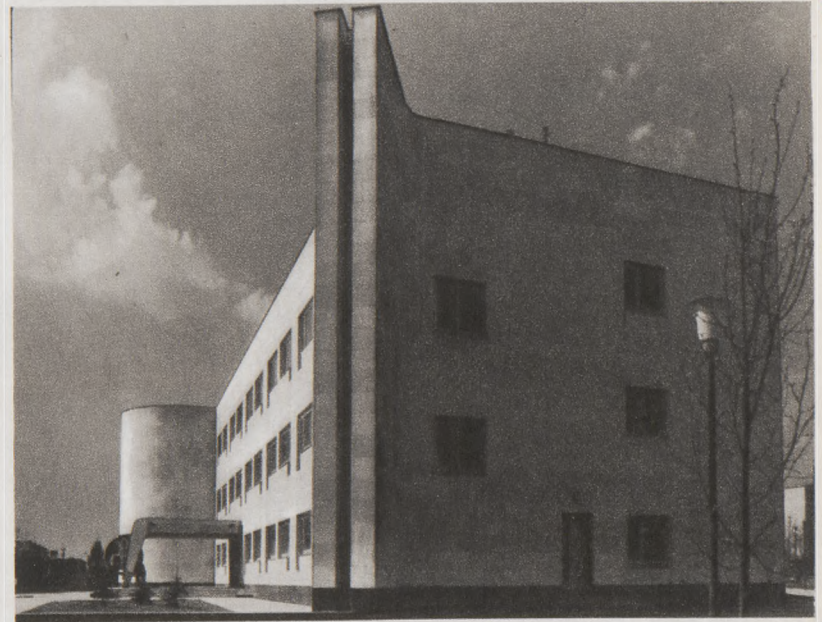
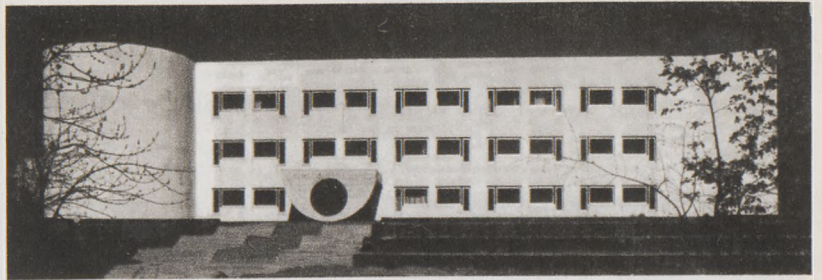
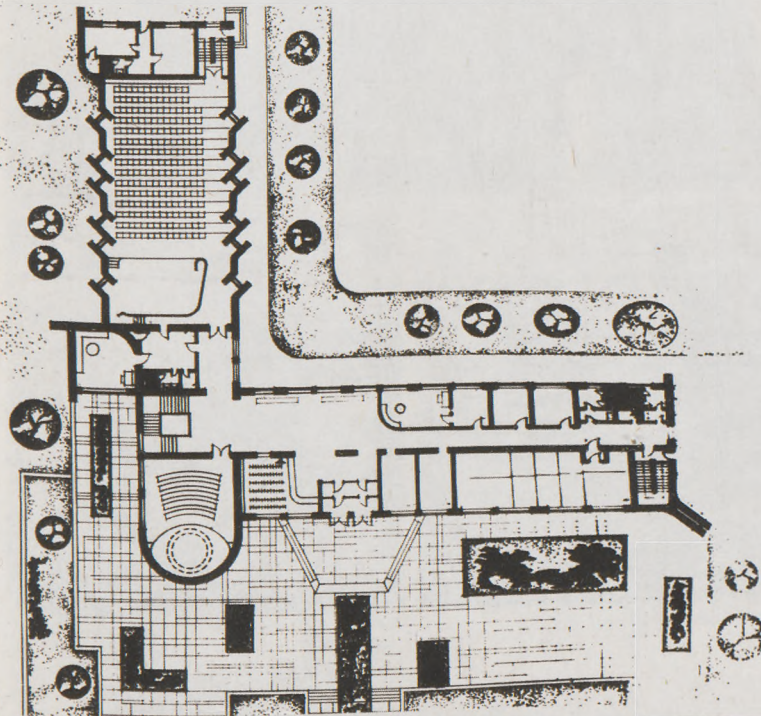
The school building was designed in the form of two perpendicular blocks. One of them (one – level) houses a large concert hall, the other (three-level) – rooms for musical classes. They are connected by a cylindrical part in which three small concert halls were located. In this way the functional design of the building is clear. The terrace base sets off the building, at the same time linking it with the surroundings. The authors of the building succeeded in achieving a synthesis of architectural forms with art elements. The main entrance is particularly emphasised. A lot of sculptured ornaments: stained glass, metal ornamentation, frescoes and mosaics are used for the school interior decoration. The final form was preceded by a number of studies which are presented in the authors' sketches.

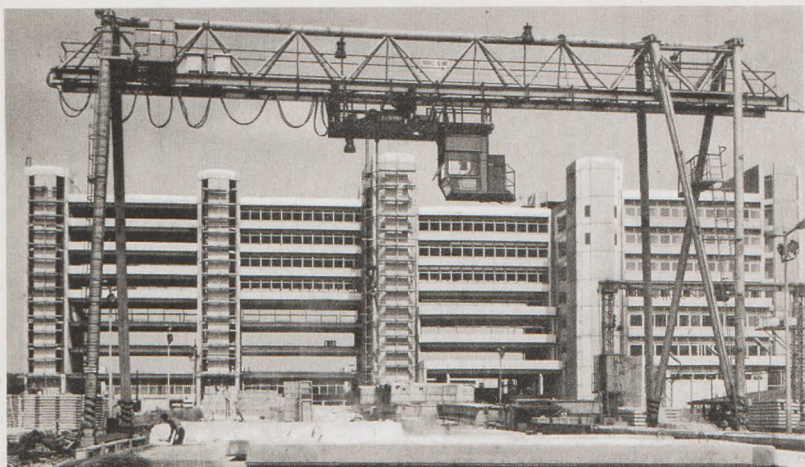
Korespondencja: Jewgienij W. Mielnikow

Correspondent: Evgenij V. Mielnikov

1. Elewacja główna
2. Widok od strony północnej
3. Plan parteru
4. Mała sala koncertowa
5. Wielka sala koncertowa
6. Plan parteru
7. Poszukiwania rozwiązań plastycznych

1. Main elevation
2. View from the north
3. Plan of the ground floor
4. Large concert hall
5. Small concert hall
6. Hall on the ground floor
7. Search for artistic solutions

Wyższa szkoła techniczna w Győr – Technical College in Győr, Hungary
Węgry

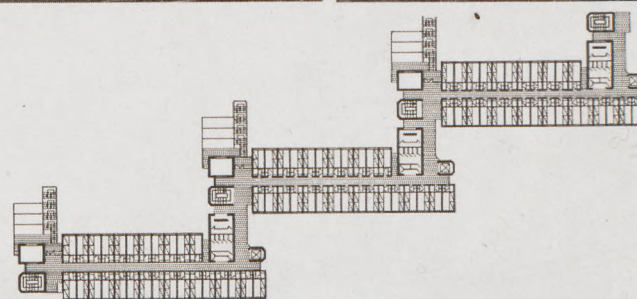
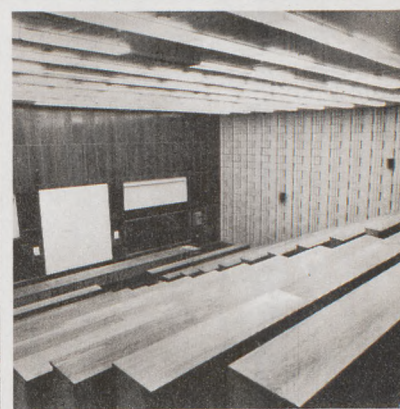
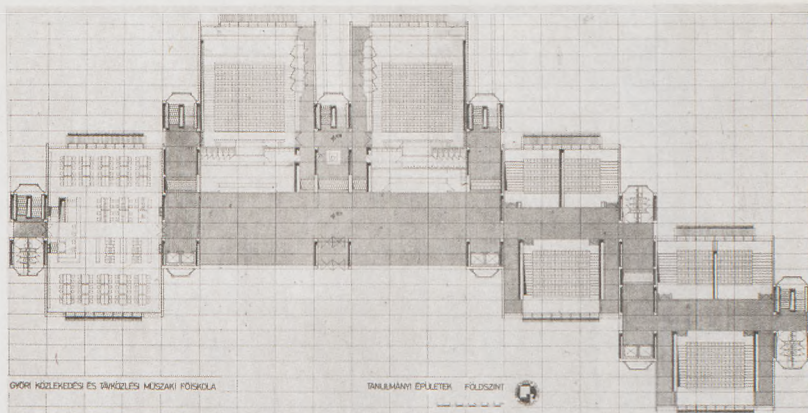
Autor: arch. Miklós Hofer

Naddunajskie miasto Győr jest dziś jednym z największych ośrodków przemysłu komunikacyjnego na Węgrzech. W celu wykształcenia własnej kadry inżynierskiej powstała w Győr uczelnia techniki komunikacyjnej. Na czterech wydziałach (organizacji ruchu, budownictwa komunikacyjnego, budowy pojazdów i komunikacji) studiuje obecnie 1800 studentów. Uczelnia mieści się w dwóch budynkach o bardzo rozczłonkowanych bryłach – jeden dla potrzeb dydaktycznych, drugi zawierający laboratoria i warsztaty. Szybki rozwój nauki, a co za tym idzie, potrzeba wprowadzenia korekt do programu nauczania, spowodował konieczność zastosowania elastycznego układu funkcjonalnego – stąd konstrukcja oparta została na żelbetowym szkielecie o rozpiętości 18 m. Stwarza to możliwość łatwego i szybkiego ustawiania ścian działowych w sposób zależny od potrzeb. Cztery segmenty części dydaktycznej związane są maszynowymi elementami pionowymi – „wieżami” – wyznaczającymi moduł podziału, w nich umieszczone są klatki schodowe, windy i urządzenia instalacyjne. We wnętrzach, na parterze znajdują się pomieszczenia administracyjne i większe audytoria, na pierwszym i drugim piętrze – sale wykładowe, na wyższych piętrach – gabinety i laboratoria profesorskie. Budynek laboratoryjno-warsztatowy z trzema równoległymi do siebie halami związany jest z częścią dydaktyczną dwoma łącznikami. Zespołowi uczelnianemu towarzyszą domy akademickie dla 1400 studentów położone w pobliżu naddunajskiej skarpy. Układ przestrzenny został tak pomyślany, aby wraz z rozwojem uczelni jej przyszła rozbudowa była konsekwentną kontynuacją istniejącej kompozycji architektonicznej. (Ł. Z.)

Designer: architect Miklós Hofer

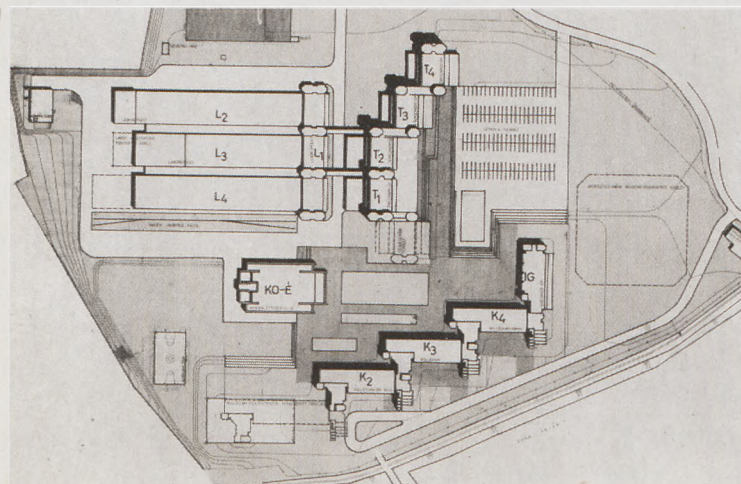
The city of Győr, situated on the Danube is one of the biggest Hungary's centers of the transportation industry. In order to educate their own engineering staff, a technical college of communications techniques was founded in Győr, with four faculties (organization of traffic, civil engineering, vehicle construction and transportation) and 1,800 students. The college consists of two subdivided building masses; one building serves didactic purposes, the other includes laboratories and workshops. Rapid development in science and the resulting changes in program have necessitated use of flexible functional pattern – thus construction followed based on reinforced concrete skeleton with a span 18 m. In this way the partition walls can be quickly and easily assembled depending on the needs. The four segments of the didactic part are connected with massive vertical elements – “towers” – defining the division module. They include staircases, elevators and installation ducts. The ground floor houses offices and big auditoriums, the first and second floor – lecture halls, the higher levels – professors' offices and laboratories. The laboratory and workshop building consists of three parallel halls and is connected with the didactic part by two linking passages. The campus includes also hotels for 1400 students situated near to the Danube embankment.

The spatial pattern was resolved so as to ensure that future development of the college would be in keeping with the existing architectural composition of the college. (Ł. Z.)

1. Sytuacja. T1, T2, T3, T4 – część dydaktyczna, L1, L2, L3, L4 – część laboratoryjno-warsztatowa, KO-E – stołówka i klub studencki, IG – budynek nauk politycznych i społecznych, K2, K3, K4 – domy akademickie
2. Część dydaktyczna. A – plan parteru, B – widok od strony północno-zachodniej, C – widok od strony południowo-zachodniej, D – audytorium
3. Domy akademickie. A – plan piętra typowego; B – widok od południa;

1. Site plan T1, T2, T3, T4 – didactic part, L1, L2, L3, L4 – laboratories and workshops, KO-E – canteen and club, IG – building for political and social sciences, K2, K3, K4 – students' hostels
2. The didactic part. A – plan of the ground floor; B – view from the north-west; C – view from the south-west; D – auditorium
3. Students' hostels. A – plan of a typical floor, B – view from the south

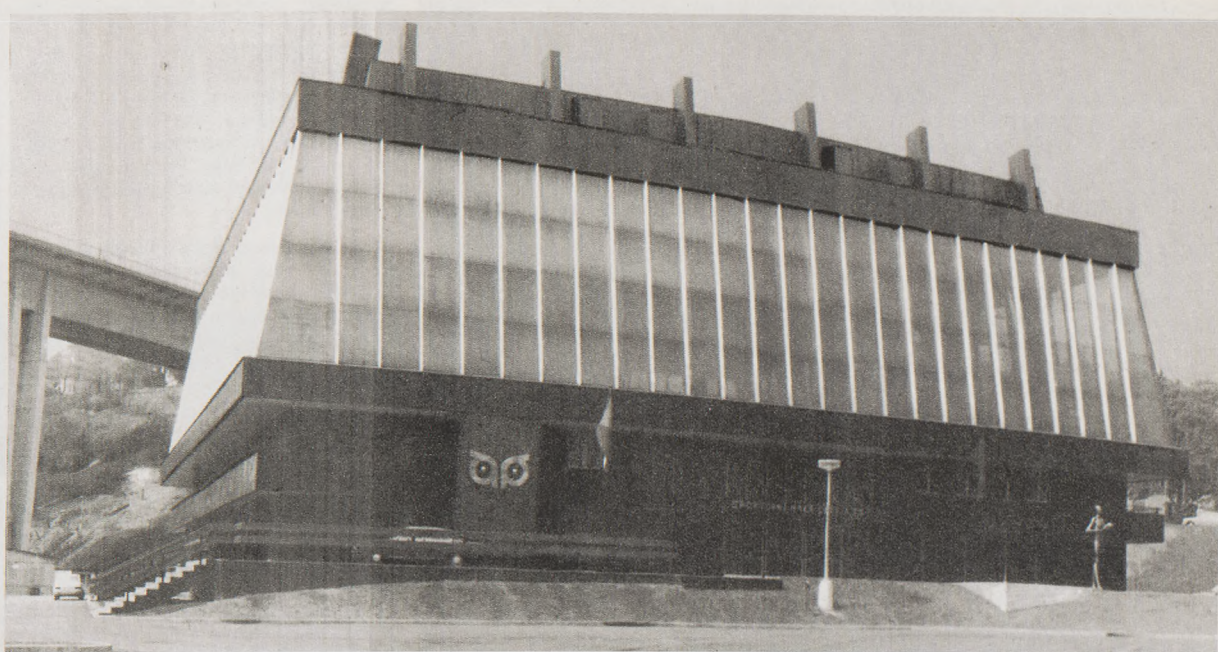

Hala „Na Falimance” w Pradze – Czechosłowacja

Autor: arch. Jiří Siegel

Hala sportowa wybudowana została na prawym brzegu Włtawy w bezpośrednim sąsiedztwie nowego mostu im. Klementa Gottwalda. Jest to przeszklony pawilon o lekko nachylonych ścianach. Jego cokół i wszystkie widoczne elementy konstrukcyjne pomalowane są na czarno. Podobną kolorystykę zastosowano we wnętrzu, gdzie czarne elementy konstrukcyjne kontrastują z pomarańczowym kolorem ścian hallu głównego i pomieszczeń dla sportowców, a w sali gier – dodatkowo z zielonym parkietem ze sztucznego tworzywa. Wymiary głównej sali przystosowane są do gier w koszykówkę i siatkówkę. Z jednej tylko strony sali znajduje się widownia na 1000 miejsc. W wolnej przestrzeni pod trybuną urządzona została mała sala treningowa o wymiarach 12 x 30 m. W budynku znajdują się również pomieszczenia klubowe, sale rehabilitacyjne i wypoczynkowe, kilka pokoi hotelowych oraz niewielka restauracja. We wnętrzu rozdzielone są ciągi komunikacyjne dla widzów i dla sportowców. Widzów „prowadzą” na odpowiednie miejsce wyraźne znaki graficzne. W hallu głównym umieszczona została kompozycja przestrzenna rzeźbiarza M. Preclika przedstawiająca kosz z piłkami.

Korespondencja: Jan Novotný

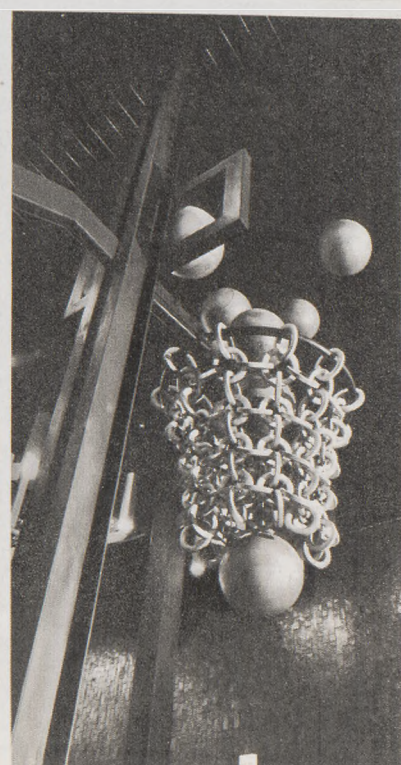
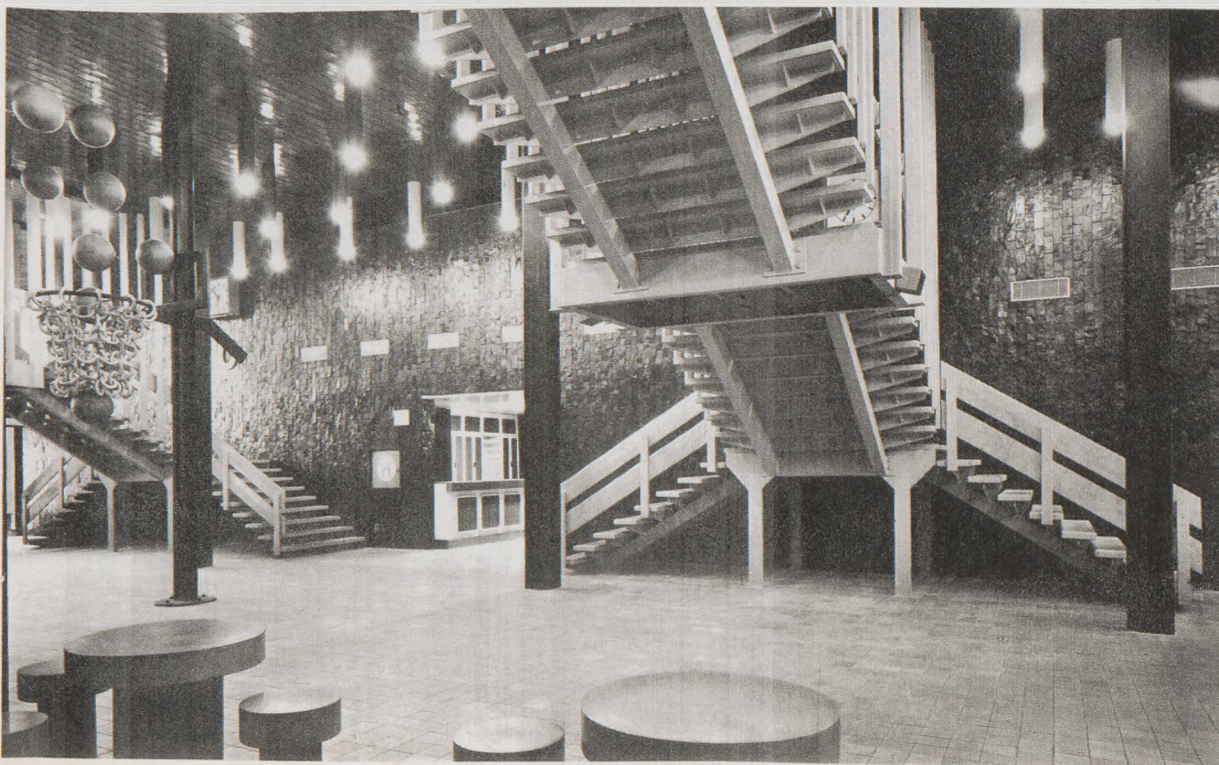
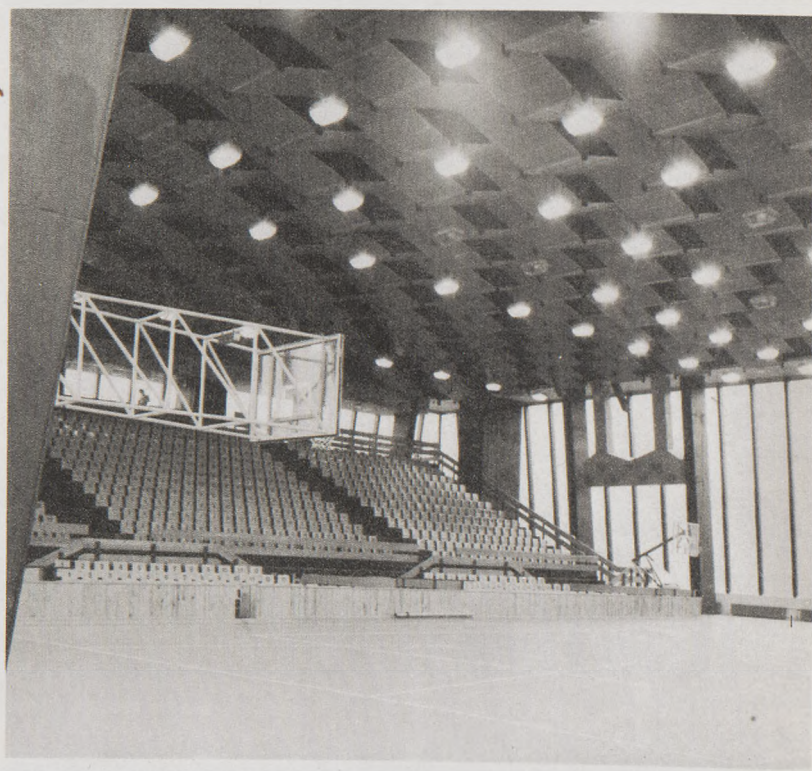

"Na Falimance" Sports Hall in Prague, Czechoslovakia

Designer: architect Jiří Siegel

The sports hall was built on the Vltava River right bank, in the vicinity of the new Klement Gottvald bridge. It is a glazed pavilion with slightly inclined walls. Its basement and all visible structural elements are painted black. The color is repeated in the interiors where black structural elements are contrasted with the orange walls of the main entrance hall and the sportsmen's quarters, and with green flooring made of artificial fibers in the training hall. The dimensions of the main hall are fitted for basketball and volley-ball games. Seating for 1000 people is located only on one side of the hall. The free space under the seats was used as a small training hall (12x30 m). The building also houses club rooms, rehabilitation and recreation halls, a few hotel rooms and a small restaurant. In the interior, the communication for sportsmen and spectators is separated; spectators are shown to their places by well-visible graphic signs. A spatial composition by M. Preclík, presenting a basket with balls was located in the main entrance hall.

Correspondent: Jan Novotný

Kierunki rozwoju w projektowaniu zespołów szkół wyższych w ZSRR

Konieczność rozwoju ośrodków nauczania w Związku Radzieckim wynika ze stałego postępu w nauce i technice. Projekty zespołów szkół wyższych powstają w największych instytutach kraju: Państwowym Instytucie Projektowania Szkół Wyższych (GIPROWUZ), Centralnym Naukowo-Badawczym i Projektowym Instytucie Typowego i Eksperymentalnego Projektowania Szkół, Ośrodków Przedzszkolnych, Średnich i Wyższych Szkół (CNIIEP – budynków szkolnych), Państwowym Instytucie Projektowania Obiektów Oświatowych (GIPROPROS) i innych.

W zależności od liczby studentów szkoły wyższe można podzielić na: wielkie 6–12 tys. studentów (uniwersytety, politechniki); średnie 2–6 tys. studentów (szkoły techniczne, rolnicze, pedagogiczne, medyczne) i małe 0,5–2 tys. studentów (szkoły wychowania fizycznego, sztuki, kultury). Wielkość szkół wyższych ma wpływ na ich rozwiązanie funkcjonalne i przestrzenne. W małych szkołach tego typu wszystkie pomieszczenia mogą być zgrupowane w jednym bloku. Natomiast wielka szkoła wyższa jest skomplikowanym organizmem – zespołem obiektów nauczania, laboratoriów, obiektów mieszkalnych, sportowych i zaplecza technicznego.

Podstawowe kierunki rozwoju w projektowaniu zespołów szkół wyższych to powiększanie szkół wyższych i tworzenie zespołów zróżnicowanych w zależności od profili poszczególnych szkół, poszukiwanie elastycznych rozwiązań urbanistyczno-architektonicznych (uwzględniających dynamikę rozwoju procesu nauczania), łączenie procesu nauczania z badaniami naukowymi – tworzenie zespołów uczelniano-naukowych, łączenie szkół z zakładami produkcyjnymi – tworzenie zespołów uczelniano-naukowo-produkcyjnych.

W wielkich miastach opracowuje się kompleksowy system rozmieszczania szkół wyższych. W Moskwie w planie generalnym rozwoju miasta wyznaczone są strefy, w których zgrupowane są szkoły wyższe o określonych kierunkach nauczania. W strefie południowo-

Development Trends in Designing University Complexes in the USSR

The necessity for developing teaching centers in the Soviet Union results from the constant progress in science and technology. The designs for university complexes are prepared in the biggest institutes in the country: The State Institute for University Designing (GIPROWUZ), Central Research and Design Institute for Typical and Experimental Designing of Schools, Kindergartens, High Schools and Universities (CNIIEP – school buildings), State Institute for Designing Educational Centers (GIPROPROS) and others.

Depending on the number of students, universities can be divided into: large with 6–12 thousand students (universities, polytechnic institutes), medium with 2–6 thousand students (technical, agricultural, teachers', medical colleges) and small with 0.5–2 thousand students (physical training, fine arts, cultural colleges). The size of a school influences the functional and spatial solutions. Small colleges can occupy just one building while a large university constitutes a complicated organism – a complex of lecture halls, laboratories, dormitories, sports halls and technical infrastructure.

The basic development trends in designing educational complexes involve the enlargement of universities, creation of diversified complexes depending on their profile, search for flexible architectural and urban solutions (taking into consideration the dynamics of the educational process), connection of the educational process with scientific research (creation of university scientific complexes) and linking schools with industrial plants – creation of university-scientific-production complexes.

A comprehensive system for locating universities is being prepared in big cities. In Moscow, the city general development plan envisages zones grouping colleges of similar educational profile. In the south-west zone, in the region of Moscow State University, new faculties will be grouped thus creating a liberal arts' center. The east zone is allocated for

zachodniej, dookoła Moskiewskiego Uniwersytetu Państwowego grupują się nowe wydziały (fakultety) i tworzy się centrum humanistyczne. W strefie wschodniej powstaje centrum naukowo-techniczne i uczelnie techniczne. W rejonie ulicy Pirogowskiej skupiają się akademie medyczne. Bierze się także pod uwagę możliwość przeniesienia szkół wyższych z centrum miast na rezerwowe tereny peryferyjne.

Przy projektowaniu zespołów szkół wyższych trzeba rozwiązać wiele problemów. Trzeba uwzględnić rolę szkoły wyższej jako czynnika urbanizującego, rozwiązywać powiązania kompozycyjne pomiędzy poszczególnymi obiektami i ich zespołami (szczególnie w wielkich uczelniach z rozwiniętym programem), poszukiwać wyrazistości w rozwiązaniach architektonicznych poszczególnych budynków i prawidłowych kompozycji. Niewątpliwym sukcesem architektów radzieckich jest zespół Moskiewskiego Instytutu Techniki Elektronowej. Autorzy projektu dzieląc zespół na elementy składowe dążyli zarazem do powiązania ich we wspólny system przestrzenny. Zasada ta pozwoliła im stworzyć kompozycję pełną kontrastowych form i różnorodnych przestrzeni wewnętrznych. Udało się autorom powiązać architekturę z otaczającą przyrodą, dobrać odpowiednie rozwiązanie kolorystyczne (kontrast czerwonych ścian ceglanych z białymi elementami elewacji). We wnętrzach zastosowano światło bezcieniowe i wprowadzono elementy rzeźbiarskie. Architekci radzieccy projektują także uniwersytety i inne szkoły wyższe za granicą w krajach Azji i Afryki. Według projektów GIPROWUZ została zbudowana Politechnika w Hanoi (Demokratyczna Republika Wietnamu), największa w Afryce Politechnika dla 1500 studentów w Konakri (Republika Gwinei), Politechnika w Kabulu (Afganistan) oraz w innych krajach. Architekci radzieccy uczestniczą także w konkursach międzynarodowych na projekty zespołów szkół wyższych (m. in. projekt konkursowy uniwersytetu w Kalabrii (Włochy) opracowany w CNIIEP-budynków szkolnych).

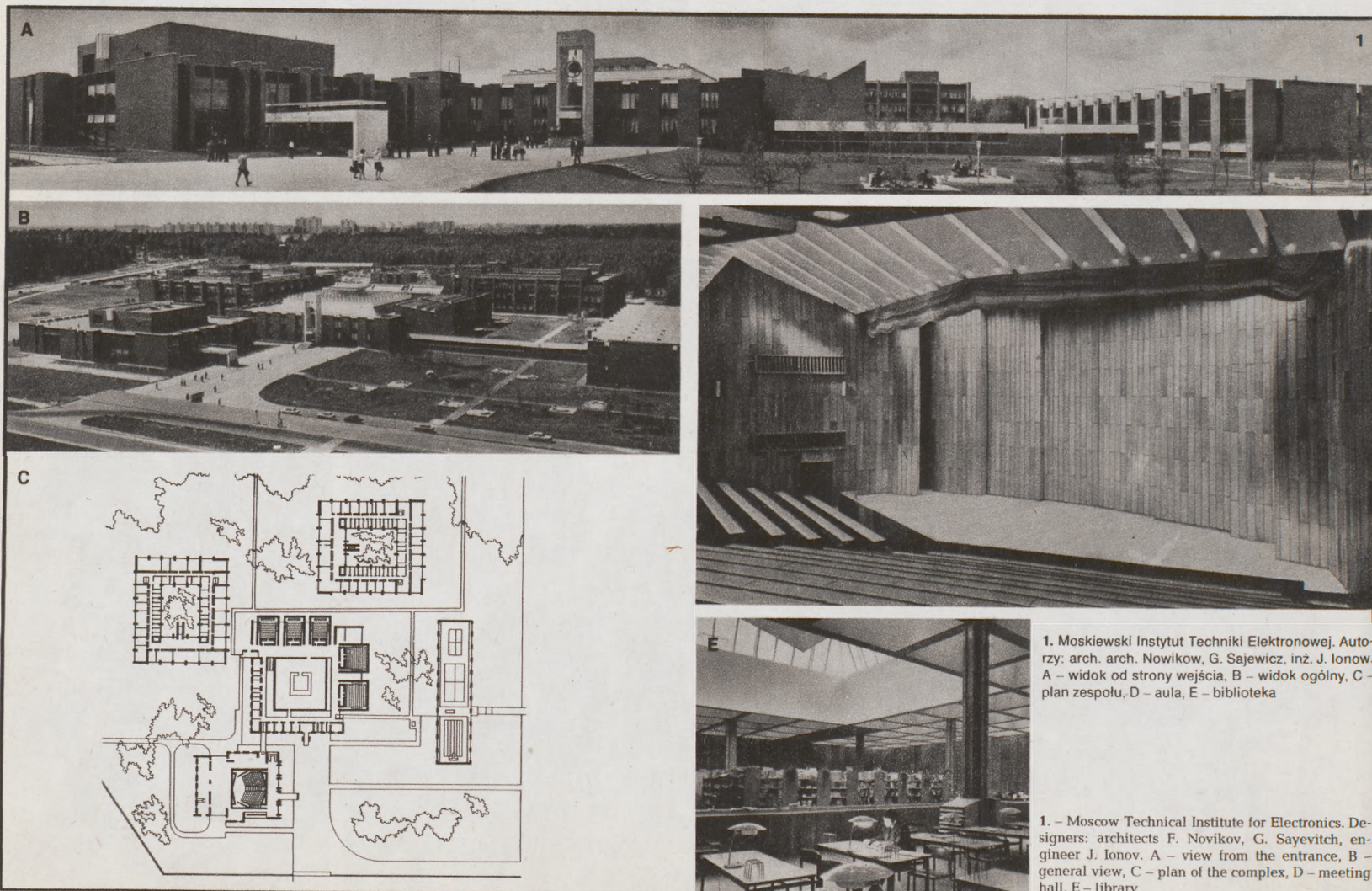
a scientific-technical center and technical colleges. Medical Academies will be grouped in the region of Pirogowska St. The possibility of moving the universities from downtown areas to the outer suburb areas is also taken into consideration.

In designing university complexes, a number of problems have to be resolved. It is necessary to take into account the urban-creating role of a university, resolve compositional connections between individual structures and their complexes (it concerns primarily big universities with a developed program), search for expressive architectural solutions of individual buildings and appropriate composition. The complex housing the Moscow Technical Institute for Electronics is undoubtedly a great success by the Soviet architects. Dividing the complex into components, the designers strived, at the same time, to link them into a common spatial system. This principle enabled them to create a composition full of contrasting forms and varied inner spaces. They succeeded in linking the architecture with the surrounding nature and resolving the problem of colors (the contrast of red brick and white elevation elements). In the interiors, shadowless light and sculptured elements were introduced.

The Soviet architects also design universities and colleges abroad in Asiatic and African countries. GIPROWUZ prepared designs for the Polytechnic Institute in Hanoi (Republic of Viet-Nam), the biggest African Polytechnic Institute for 1500 students in Konakri (Republic of Guinea) the Polytechnic Institute in Kabul (Afghanistan) and in other countries. Soviet architects also take part in international competitions for university complexes (e.g. competition design for the university in Calabria, Italy, prepared in CNIIEP-school buildings).

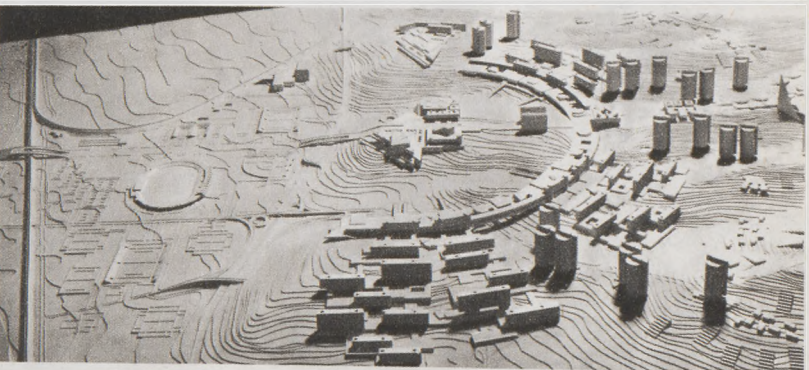
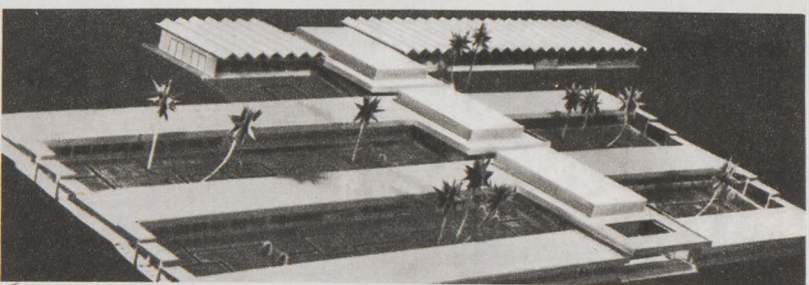
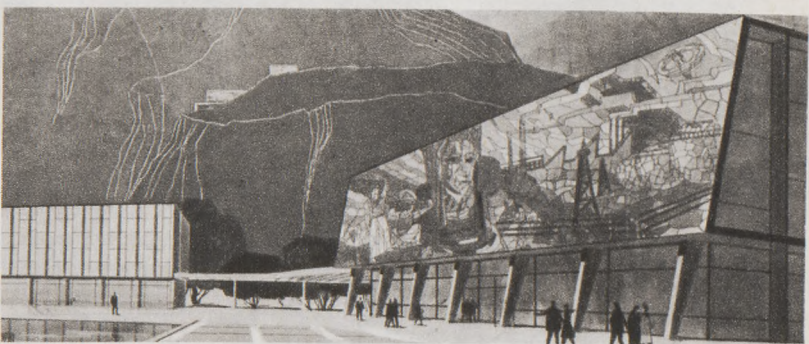
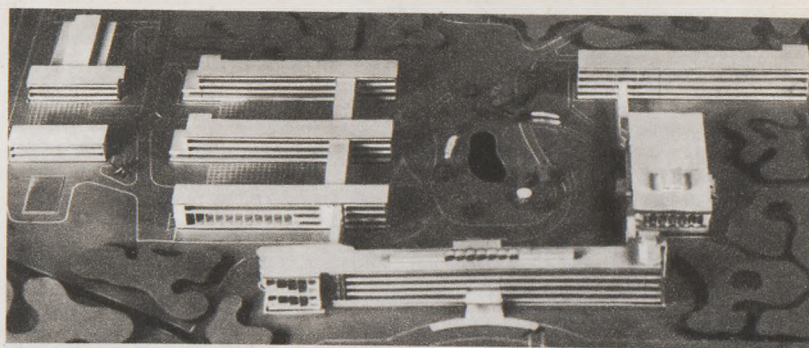
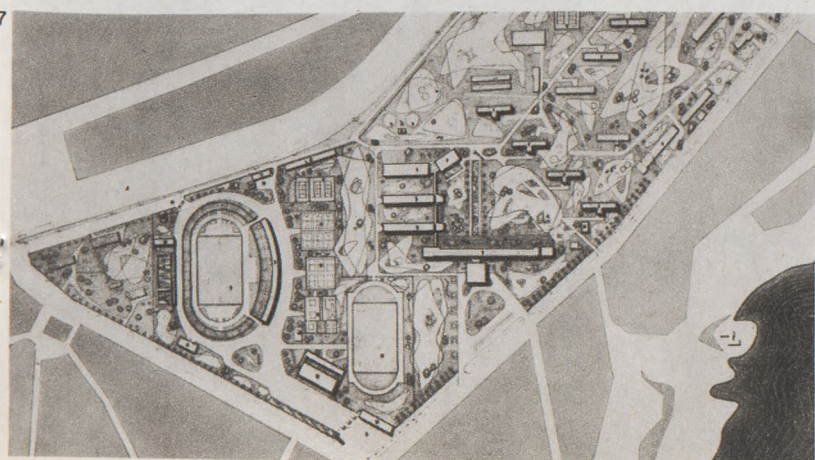
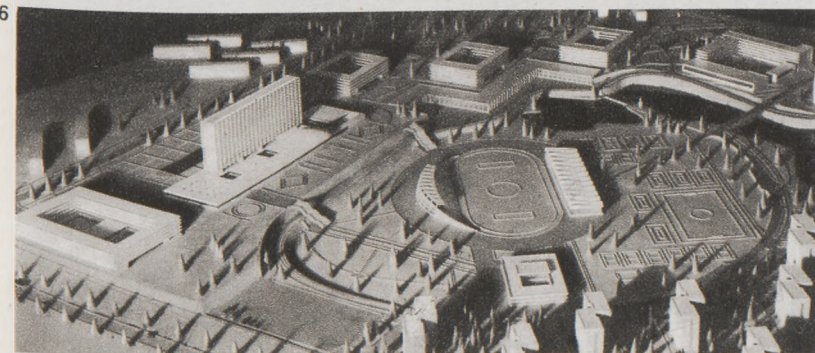
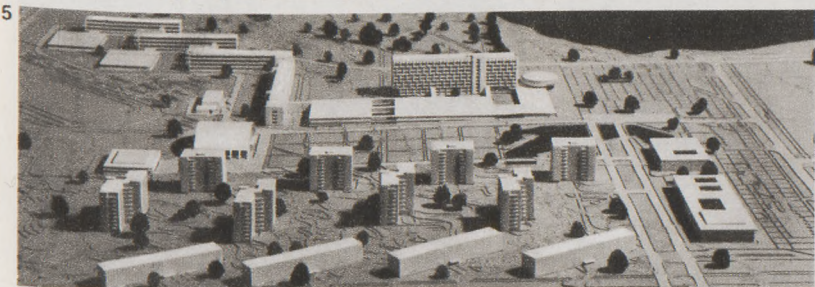
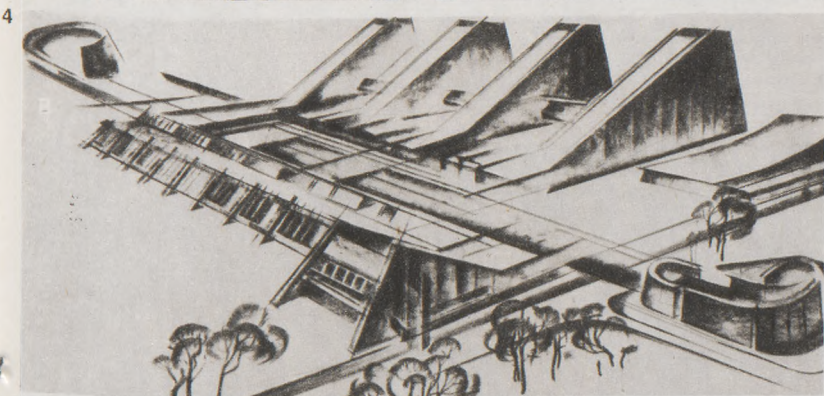
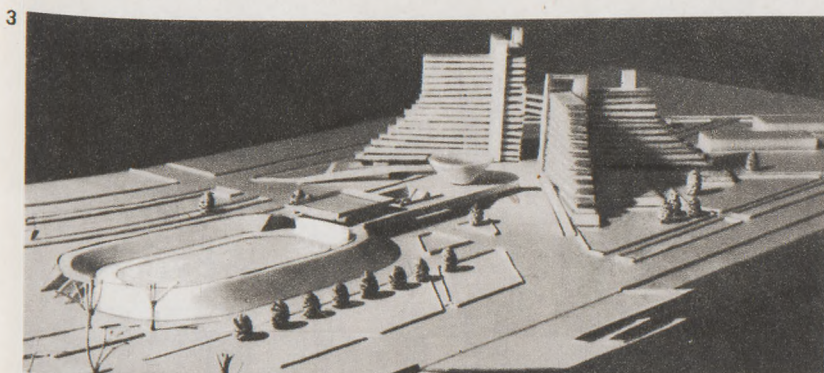
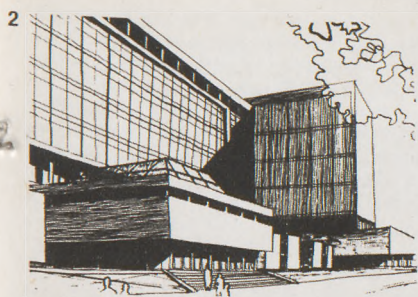
Correspondent: Evgenij V. Mielnikov

Korespondencja: Jewgienij W. Mielnikow

1. Moskiewski Instytut Techniki Elektronowej. Autorzy: arch. arch. Nowikow, G. Sajewicz, inż. J. Ionow. A – widok od strony wejścia, B – widok ogólny, C – plan zespołu, D – aula, E – biblioteka

1. – Moscow Technical Institute for Electronics. Designers: architects F. Novikov, G. Sayevitch, engineer J. Ionov. A – view from the entrance, B – general view, C – plan of the complex, D – meeting hall, E – library

2. Moskiewski Państwowy Instytut Pedagogiczny im. Lenina. Projekt GIPROPROS. Fragment zespołu
3. Państwowy Uniwersytet w Jarosławiu. Autorzy: arch. arch. A. Goloszczapow, I. Prisielkow, J. Moczałow, L. Koszuba. Strefa nauczania
4. Państwowy Uniwersytet w Czeboksarach. Autorzy: arch. arch. A. Sawczenko, W. Czupika, O. Romaniuk, J. Poznański. Zespół audytoriów
5. Ulianowski Instytut Poligraficzny. Autorzy: arch. arch. L. Bolibekian, E. Putincew, G. Łapir. Zespół uczelniany
6. Politechnika we Włodzimierzu. Autorzy: arch. arch. A. Szuchowa, G. Łapir, J. Muchina, W. Kormiszyn. Całość zespołu
7. Politechnika i stadion w Konakri. Projekt GIPROWUZ. Plan sytuacyjny
8. Politechnika w Hanoi. Projekt GIPROWUZ. Widok zespołu
9. Politechnika w Rangunie. Projekt GIPROWUZ. Fragment zespołu
10. Politechnika w Kabulu. Uniwersytecki zespół sportowy
11. Szkoła Rolnicza w Kamerunie. Projekt GIPROWUZ. Widok zespołu
12. Projekt konkursowy Uniwersytetu w Kalabrii. Autorzy: arch. arch. G. Gorłyszczow, G. Cytowicz, E. Putincew, E. Bosina, A. Donskoj, S. Zimina, L. Kriwuszczenko, S. Suchomlinowa, G. Szmidi. Widok zespołu
2. Moskau Städt. Lenin Lehrerbildungsinstitut. Designed in GIPROPROS. Fragment of the complex
3. State University in Yaroslavl. Designers: architects A. Goloschchapov, I. Prisielkov, J. Motshalov, L. Koshuba. Didactic zone
4. State University in Cheboksary. Designers: architects A. Savchenko, V. Chupika, O. Romaniuk, J. Poznanski. Complex of auditoriums
5. Printing Institute in Ulianovsk. Designers: L. Bolibekian, E. Putincev, G. Łapir. The university complex
6. Polytechnic Institute in Vladimir. Designers: architects A. Shukhova, G. Łapir, J. Mukhina, V. Kormishin. View of the whole complex
7. Polytechnic Institute and stadium in Konakri. Designed in GIPROWUZ. Site plan
8. Polytechnic Institute in Hanoi. Designed in GIPROWUZ. View of the complex
9. Polytechnic Institute in Rangoon. Designed in GIPROWUZ. Fragment of the complex
10. Polytechnic Institute in Kabul. Universal sports complex
11. Agricultural College in Cameroon. Designed in GIPROWUZ. View of the complex
12. Competition design for the university in Calabria. Designers: architects G. Gorlishkov, G. Cytovich, E. Putincev, E. Bosina, A. Donskoy, S. Zimina, L. Krivushchenko, S. Sukhomlinova, G. Schmidt. View of the complex

Hotel w Londynie

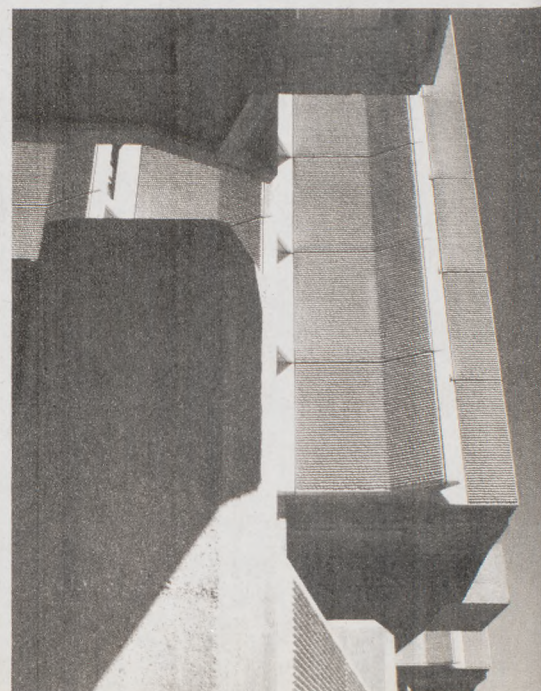
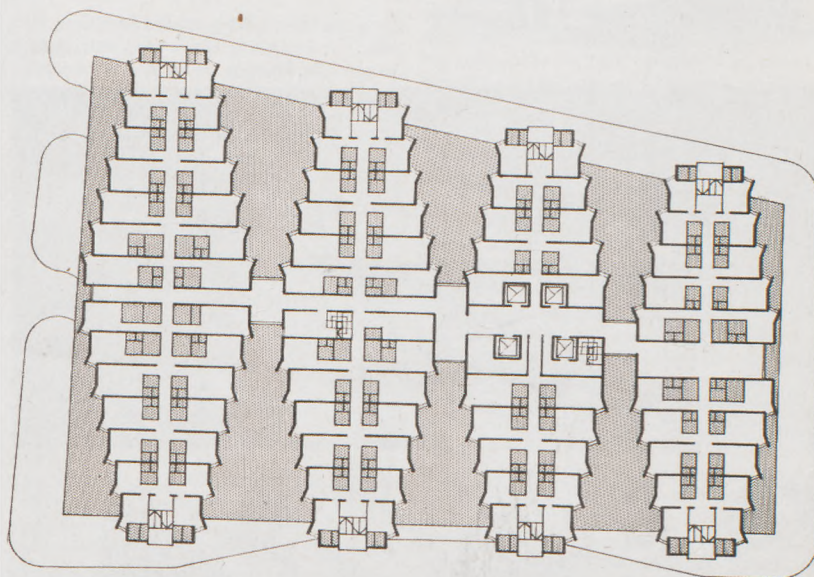
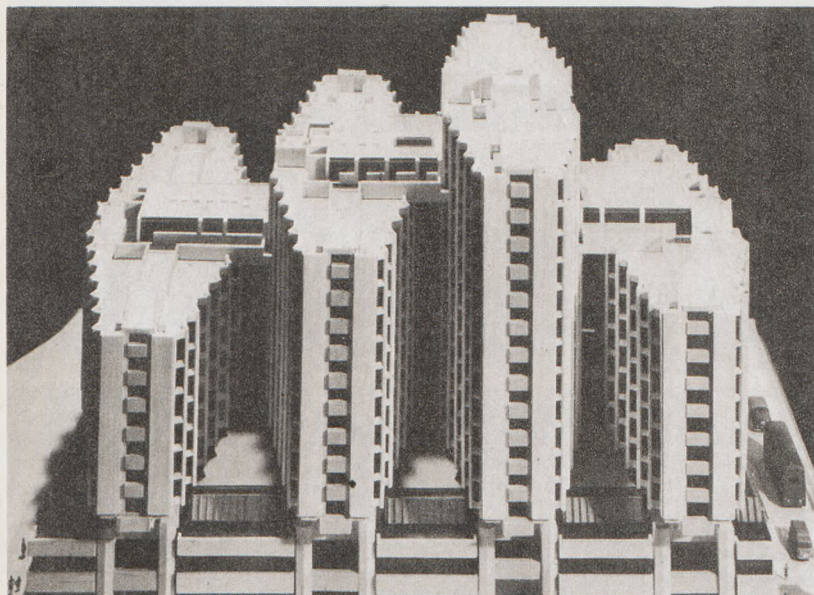
W numerze 3'76 „Architektury” publikowaliśmy projekt hotelu dla młodzieży, zlokalizowanego w centrum Londynu, w pobliżu Bedford Square. Architekturę londyńskiego hotelu prezentowaliśmy ze względu na interesujące rozwiązanie przestrzenne – na małej działce uzyskano w części mieszkalnej (wysokiej) ho-

Hotel in London

In "Architektura" 3'76, we presented a design for a youth hotel located in the center of London, in the proximity of Bedford Square. The architecture of the London hotel seemed to us interesting owing to its spatial design. The plan of the residential (high rise) part of the hotel has a long line of external walls

telu plan o długiej linii ścian zewnętrznych. Jednocześnie, jak widać na dostarczonych nam zdjęciach z ukończonej realizacji, autorzy projektu osiągnęli zamierzony cel – pomimo dużej kubatury hotelu (1200 miejsc) wtopili budynek w otaczającą, starą zabudowę nie rezygnując z uzyskania indywidualnego i oryginalnego wyrazu architektonicznego. (ag)

despite the small size of the lot. The photographs of the completed building which we have received prove that the authors' task was accomplished, namely, they succeeded in integrating the building with the surrounding older development despite big cubage of the hotel (1200 beds), at the same time achieving an individual and original architectural expression. (ag)

Estetyka natury

"Przykre czasy. Szerzy się zagłada wszystkiego co proste, skromne, dawne, rodzime. Miejsce dla nowożytnej ery otwarte. I oto, miast nowego ducha, nowej myśli twórczej, kroczą dumnie wszechpotężny szablon, rozwieleniona bezmyślność." Tymi słowami rozpoczyna się zeszyt 6 wydawnictwa towarzystwa „Polska Sztuka Stosowana”, poświęcony architekturze a wydrukowany i wydany w roku 1905 w Krakowie. Przeszło siedemdziesiąt lat po napisaniu tych słów nieco łaskawszym okiem patrzymy na ówczesną architekturę. Trudno jednak nie przyznać po części trafności w ocenie niebezpieczeństw, jakie widziano w nadchodzącej „nowożytnej erze”.

Pożółkle liście szeleszczą, co chwilę któryś spada na ziemię. Odgłos kroków – obecności człowieka. Dźwięk siekiery nadającej pniu drzewa kształt belki. Kamienne stopnie w starym parku ożywione zielenią mchu. Dynamiczne zmiany, narodziny nowego i umieranie, istota życia całej natury; wieczna zmienność, która zaciera granicę między tym, co ożywione i tym, co martwe. Dzięki zużywaniu się i umieraniu może istnieć życie. Czas, atrybut

The Aesthetics of Nature

"Grievous times. The destruction of everything that is simple, modest, old, native is spreading. The place for the modern times is ready. Voilà: instead of a new spirit, new creative thought – the omnipotent cliché, flourishing thoughtlessness struts proudly". Those are the words opening the 6th issue of a magazine dedicated to architecture, published by the society "Polish Applied Art", printed and issued in Cracow in 1905. More than seventy years later, we treat the architecture of that period less severely. However, one has to admit that the dangers seen in the approaching "new era" were, to a degree, justly estimated.

Yellowish leaves rustle, now and then one falls down to the ground. The echo of steps – man's presence. The sound of an axe hewing wood into a beam. Stone steps in an old park made alive by greenmoss. Dynamic changes, birth and death, the essence of life of all of Nature; eternal changeability which effaces the division between the living and the dead. Life can exist thanks to deterioration and death. Time, the attribute of life, enlivens the stone gardens and the architecture of a moun-

tainous fence, a chapel roof of sheet metal and a thatch of a peasant's barn in Podlasie. Anything at all – an intruder in Nature, sooner or later becomes its part.

Yet not all human creations grow old and pass on with the same charm. If man treats his creation as a monument to his triumph over Nature, if he tries to interfere with the existing harmony, the implacable laws of Nature reveal the pitiful genesis of his concept to the next generations. Perhaps that is why

*"To prove that
His reign
Is eternal
The emperor planted
Pine trees in Sumijosi"*

(Zen Master Ikkyu Sojun, 1394–1481)

Zmiany zachodzące w przyrodzie; wschód słońca, zalegające mgły, wiatr poprzedzający zachód. Jeżeli ktoś niesie wiadra z wodą ze studni, dźwięk, jaki one wydają, jest częścią tej samej przyrody, lecz pojawia się fabuła. Ścieżka. Kamienie wbite w ilasty grunt obrastają trawą, mchami. Ułożył je człowiek, a właściwie wyrosły tam przy pomocy człowieka. Ich życie trwa nadal, w miarę upływu czasu.

Możemy powiedzieć, że są takie miejsca w domu, szczególnie wrażliwe na czas, w których zmiany dokonują się częściej, po których poznajemy życie lub śmierć. Od lat nie myte, pokryte pajęczyną okno opuszczonego domu i uchylone okno, w którego szybie odbijają się kwiaty czereśni rosnącej przed domem. Okna i drzwi; miejsca wrażliwe, znaczące, pokazują lub ukrywają, mogą dzielić albo łączyć przestrzeń zewnętrzną i wewnętrzną. Nowe technologie pozwoliły na wytworzenie wielu materiałów coraz bardziej odpornych na działanie czasu; ich proces starzenia się nie zawsze

Changes in Nature: sunrise, mists, wind preceding the sunset. Somebody carries buckets with water from the well: the sound they make is the part of the same nature, but they introduce a plot.

A path. Stones paved in loamy soil grown with grass, moss. A man put them there; or rather, they grew there with human help. Their life goes on with the passing time. We can say that some places at home are particularly affected by time, they undergo changes more often, they show life or death. The window of a deserted house, not washed for years, covered by cobwebs, and a window ajar whose panes reflect the flowers of a cherrytree growing in front of the house. Windows and doors; sensitive, meaningful places, they show or conceal, they can divide or link the outer and inner space.

The new technologies permitted the production of a number of materials more resistant to the working of time, and their process of growing old does not always bring effects conforming to our imaginings. The problems of storage and disposal of radioactive waste

daje efekty zgodne z naszymi wyobrażeniami i odczuciami piękna. Do poważnych problemów ekologicznych urosły zagadnienia przechowywania i pozbywania się odpadów radioaktywnych ale również zużytych opakowań z tworzyw sztucznych. Nierzadko podobne obawy budzi również część współczesnego budownictwa. Może właśnie dlatego uciekając z „martwego” osiedla odnajdujemy „życie” w nadszarpniętej czasem chłopskiej zagrodzie.

Droga prowadząca do domu. Mur ogrodzenia, płot. Przestrzeń najbliższego otoczenia zmieniająca się z każdą chwilą dnia, pory roku, zaglądnąca do okna, do drzwi, zawsze indywidualna. Każdy musi znaleźć swoją własną przestrzeń i większość najczęściej w końcu tak czyni.

Urzeka nas drewniana konstrukcja starego kościołka. Czy jest piękna? Zgadamy się, że piękno wypływa z poczucia brzydoty, a brzydota zrodziła się z ludzkiego poszukiwania prawdziwej istoty, doskonałości. Cieśla dobrze znający swój fach był poza tymi skrajnościami a szczerowość jego działania i upływ czasu dały w efekcie architekturę będącą blisko estetyki samej natury.

Estetyka natury jest poza kanonami wszelkiej estetyki. Kiedy drewno nie jest mierzone kategoriami użyteczności jedynie dla potrzeb zaspokojenia ludzkich celów, nabiera wartości samo w sobie – dotyczy to w gruncie rzeczy każdego materiału. Wartość naturalności jest wartością samą w sobie. Natura tworząc w czasie powiązania między wszystkimi jej elementami ustanawia estetykę przyrody. W jej zasięgu znajdują się czasami dzieła człowieka. W starożytnych Chinach, przed tysiącami lat, rozwinęła się wiedza zwana geografą wiatru i wody. Mistrzowie posługiwania się tą metodą wynajdywali najdogodniejsze miejsca lokalizacji obiektów architek-

and wrappings of artificial fibers became a serious ecological problem. A part of the contemporary building often gives rise to similar misgivings. Perhaps for that reason we escape from a "dead" housing development to find "life" in a farmhouse impaired by time.

A road leading to the house. A hedge, fence, the space of the nearest surroundings changing every moment, every season, looking through the window, door, always individual. Everybody has to find his own space and most people eventually do.

We are charmed by a timber construction of a little old church. Is it really beautiful? We agree that beauty results from the feeling of ugliness, and ugliness was born from the human search for the real essence, perfection. A skilled carpenter was outside those extremes, and the sincerity of his work and passing time resulted in an architecture related to the aesthetics of Nature itself.

The aesthetics of Nature is outside all aesthetic canons. When wood is not measured in utility categories only for fulfillment of human aims, it becomes a value in itself – in fact, it concerns every material. The value of naturalness is a value in itself. Creating connections between all its elements in time, Nature creates the aesthetics of Nature. Human activities sometimes belong to its range. In ancient China, thousands of years ago, a science developed called "wind and water geography". Masters of that science found the best spots for locating architectural structures, treating the earth as a live organism with more and less sensitive spots, and architecture as a part of that organism. According to this tradition, a seemingly dead rock could be as much respected as a closest human being. The respect we learnt to feel toward live beings, in folklore is transferred

tonicznych traktując ziemię jak żywy organizm, z bardziej i mniej czułymi miejscami a architekturę – jak część tego organizmu. W tej tradycji, martwa na pozór skała mogła doczekać się szacunku równego najbliższej istocie. Jakże często szacunek, do jakiego przyzwyczailiśmy się w stosunkach z żywymi istotami, w twórczości ludowej przenoszony jest na przedmioty martwe ożywiając je, nadając im podstawowe znaczenie.

Mieszkańcy milionowych aglomeracji, chyląc czoła przed wciąż żywą architekturą ludową, stają przed koniecznością zrewidowania tradycyjnej, szczególnie za Zachodzie, postawy wobec przyrody. I oto, jak pisze Sterling Brubaker w książce zatytułowanej „Aby żyć na ziemi” (To Live on Earth), „nauka przestaje być instrumentem walki z przyrodą, zamienia się w rodzaj kultu, usiłując zrozumieć wzajemne powiązanie wszechrzeczy.”

Architektura, ingerując bezpośrednio w przyrodę, jawi się gdzieś na styku dwóch projekcji tej samej natury. Tworzona z szacunkiem dla wszystkiego, z czym jest powiązana, ze świadomością dynamicznych zmian, od których nie ma ucieczki – tak, jak ma to miejsce w budownictwie ludowym, kiedy ten sam materiał mógł służyć wiele razy, strzecha podlegała cyklicznej wymianie a ślad narzędzia okazał się piękniejszy od wyszukanej ozdoby – staje się architekturą częścią miejsca, któremu została przypisana, a wówczas niepotrzebne mogą okazać się jakieśkolwiek kanony. Człowiek był tylko jej narzędziem a niewyszukana skromność i przepływ czasu dotykają czystego abstraktu jej istoty. Czy odnosi się to tylko do formy?

Krople deszczu uderzające o połać dachu, świat siekiery, która niegdyś wycinała więzbę drewnianej chałupy. Powiew wiatru poruszający okiennice – może to również jest architektura ●

onto inanimate objects making them come alive, giving them basic significance.

Bowing to the still live folk architecture, the inhabitants of over-populated agglomerations are faced with the necessity to revise the traditional attitude (particularly in the West) to the Nature. And, according to Sterling Brubakers's book "To Live on Earth", "science ceases to be an instrument in the fight against Nature, it changes into a kind of worship trying to understand mutual connections within the universe".

Architecture which interferes directly with Nature, appears somewhere at the butt of two projections of the same Nature. Created with the awareness of unavoidable dynamic changes, just as it happens in folk architecture in which the same material can serve a number of times, a thatch was periodically changed and a trace of a tool turned out to be more beautiful than an elaborate ornament, architecture becomes a part of the place to which it was ascribed – and when this happens, all canons may turn out to be useless. A man was only its instrument, and the unsophisticated modesty and passing time touch the clear abstract of its essence. Does it concern only form?

Raindrops beat on the roof, the world of an axe which hewed at one time the joists of the wooden cottage. A gust of wind moving the shutters – perhaps it also is architecture ●

Andrzej J. Korbel

Metoda telechromiczna kształtowania barwnych powierzchni budynków.

"Telechromia jest to sposób kształtowania barwnych powierzchni na zewnętrznych i wewnętrznych ścianach budowli z odległości większej niż na to pozwala zasięg ludzkiej dłoni uzbrojonej w tradycyjne narzędzie."

Najważniejsze cele telechromii to:

- umożliwienie pełnego opanowania wizualnego i manipulacyjnego powierzchni ścian lub ścian, na których kompozycja jest realizowana,
- wyeliminowanie wszelkich dotychczas stosowanych rusztowań i pomostów,
- otworzenie nowych możliwości barwnego opracowania rozległych powierzchni przez wprowadzenie nowych technik i materiałów, których stosowanie z różnych względów nie było dotąd możliwe (toksyczność składników, opary, pyły, itp.)
- przekroczenie bariery ergonomicznej przez zastosowanie narzędzi o większych wymiarach, ciężarze i wydajności, niemożliwych dotąd do zastosowania ze względu na konieczność prowadzenia ich bezpośrednio ręką człowieka,
- rozszerzenie stosowania barwnych powłok w architekturze przez obniżenie kosztów oraz znaczne skrócenie czasu ich wykonania.

Pierwszą próbę skonstruowania urządzenia technicznego tego typu, które umożliwiałoby malowanie wagonów kolejowych (zapropozowaną przez Glaze'a), uczyniono w Anglii w roku 1936. Dalszym krokiem był wynalazek Earnshawa z roku 1956. Rozszerzenie działania urządzenia do wykonywania barwnych powłok na odległość umożliwił wynalazek polski opatentowany w roku 1959. Urządzenie to potocznie nazywane „pajakiem” zostało w ciągu następnych lat ulepszone i wszechstronnie przebadane w warunkach laboratoryjnych. Prowadzone badania zmierzały przede wszystkim do ustalenia, który z pomiędzy kilku zaprojektowanych układów nośnych daje największą swobodę w operowaniu przyrządem.

Układ „H”, w którym głowica robocza przesuwana jest poziomo wzdłuż sztywnej poprzeczki, zapewnia dobre warunki stabilizacji przyrządu względem płaszczyzny ściany, ale jednocześnie ogranicza pole robocze do pasy szerokości zaledwie kilku metrów. Silniki elektryczne poruszające bębny z linkami, na których zawieszona jest poprzeczka, zostały tu umieszczone na dolnej krawędzi pola roboczego.

Układ „M” mający podobnie umieszczone silniki charakteryzuje się wyeliminowaniem z niego sztywnej poprzeczki, co pozwala na znaczne poszerzenie pola roboczego. W dalszych pracach nad tym układem został on wyposażony w system stabilizacji głowicy w płaszczyźnie równoległej do płaszczyzny ściany. W systemie tym zastosowano dwa wózki posuwające się wzdłuż linek nośnych głowicy na ich pionowym odcinku oraz linkę połączoną z tymi wózkami i przeprowadzoną przez blok zamontowany na pierścieniu głowicy roboczej. Układ taki pozwala na operowanie przyrządem nie tylko w płaszczyźnie pionowej, ale i w płaszczyznach nachylnych do ok. 10°. Układ „V” wyróżnia się tym, że zastosowano w nim sterowanie bezprzewodowe, a silniki elektryczne umieszczono na górnej krawędzi pola roboczego. Pozwala to na pozostawienie przyrządu na terenie budowy bez obawy uszkodzenia głowicy zawieszanej na linkach. W tym układzie głowica zaopatrzona jest w zwrotne kółka jezdne i nie nadaje się do prac wymagających stosowania miękkiego lub lekkiego podłoża. Układ „2V” ma silniki wbudowane w pulpit sterowniczy. Linki nośne dochodzą do bloków pod kątem ok. 45°, co wymaga stosowania bloków zawieszonych przegubowo. W przypadku konieczności uzyskania stabilizacji głowicy roboczej w płaszczyźnie równoległej do płaszczyzny pola roboczego – przewidziano użycie systemu jak w wersji „M”, wprowadzając w tym celu dodatkowe linki stanowiące prowadnice dla wózków, które obciążają linkę naprzężającą. Wreszcie układ „X” charakteryzuje się tym, że silniki zostały w nim umieszczone wewnątrz pierścienia głowicy. Linki i bloki

The Telechromic Method, the formation of coloured building surfaces

"Telechromics is a method for forming coloured surfaces on internal and external walls of buildings from a distance greater than that permitted by the reach of the human hand armed with the traditional apparatus."

The most important aims of telechromia are:

- to allow complete visual and manipulative control of the areas of a wall or walls on which the composition is carried out;
- the elimination of all kinds of scaffolding and platforms used to date;
- the opening up of new possibilities for the working of distant surfaces by using new techniques and materials which could not be hitherto applied for various reasons (fumes, dusts, etc.);
- the crossing of the ergonomic barrier using tools of greater size, weight and output, which could hitherto not be used because they had to be operated by the human hand,
- the widespread use of coloured coatings in architecture by lowering costs and markedly shortening the time for carrying it out.

The first attempt to construct technical equipment of this type, which allowed railway carriages to be painted (proposed by Glaze) was made in England in 1936. A further step was the discovery by Earnshaw in 1956. A Polish invention patented in 1959 enabled the action of equipment, for carrying out painting at a distance, to be extended. This equipment, called commonly "the spider" has been improved over the next few years and tested in laboratory conditions. The tests carried out were intended most of all to ascertain which one of the several designed lifting apparatus affords the most freedom in operating the equipment.

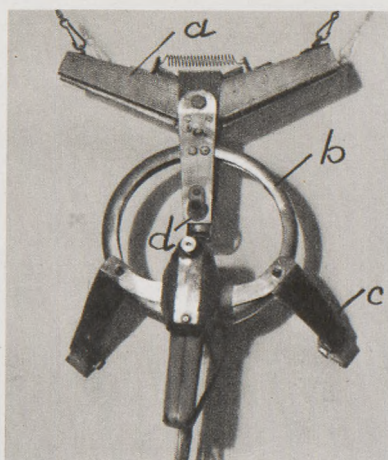
The "H" system, in which the work-head is slid horizontally along a rigid cross bar, affords good conditions of stability of the tool with respect to the wall surface, but at the same time limits the work area to a strip only a few metres wide. The electric motors which move the drums with the lines on which the cross bar is mounted, are mounted at the lower edge of the work area.

The "M" system, having similarly mounted motors is characterised by the elimination of the rigid cross-member which gives it a wider field of action. In later works carried out on this system, it was fitted with a system for stabilisation of the work-head in the plane parallel to the wall surface. In this system two carriages are used, which move along the supporting lines of the work head on its vertical part, and carried across by means of a block mounted on the ring of the work head. Such a system allows the equipment to be operated, not only in the vertical plane but also in a plane, inclined at approx. 10°.

The "V" system differs in so far as remote control is used and the electric motors are mounted in the upper edge of the work area. This allows the equipment to be used on a building site without worries about damaging the work head suspended on lines. In this system the head is fitted with revolving wheels but is not usable when the work involves a soft or sticky surface. The "2V" system has motors mounted in a steering console. The lines go up to blocks at an angle of about 45° which requires the use of swivel blocks.

A system like the "M" version is envisaged if there arises the necessity for stability in a plane parallel to the work surface. This involves the introduction of additional lines which constitute guide lines for the carriages which put stretch the tensioning line. Finally we have the "X" system which is characterised by the fact that the motors are located within the ring of the work-head. Lines and blocks here are not only for suspension but also for tensile loading. The head is equipped with an undercarriage which can move not only over flat but also convex surfaces, vertical, inclined and horizontal. This is the first step to the construction of a self-acting work-head.

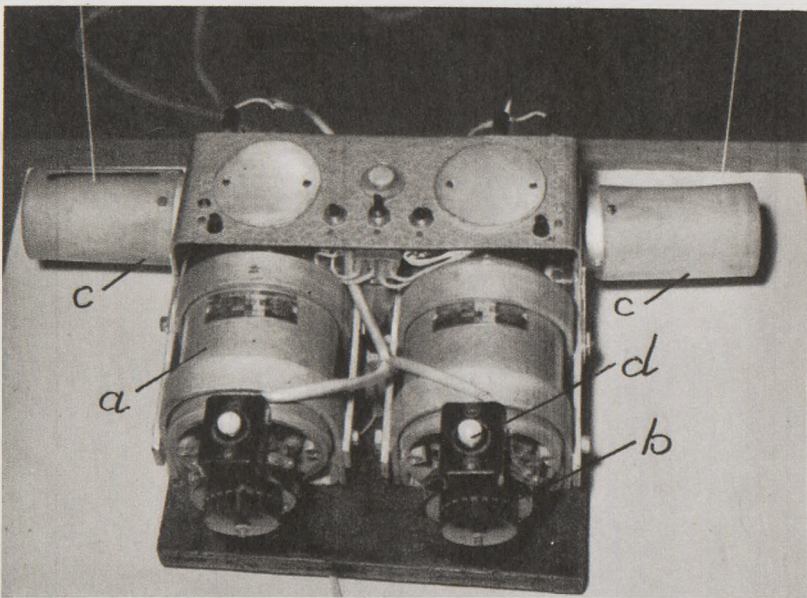
Apart from suspension systems, the control system for the movement of the work-head

1. Głowica robocza zdalnie sterowanego przyrządu: a – zawieszenie wagowe, b – pierścień do mocowania urządzeń roboczych, c – podwozie, d – pistolet natryskowy i lampka hembralna
2. Pulpit zdalnie sterowanego przyrządu: a – silnik wraz z przekładnią ślimakowymi, b – pokrętło do zmiany kierunku i liczby obrotów silników, c – bębny z linkami nośnymi, d – przyciski do uruchamiania urządzeń roboczych głowicy

1. Work-head of a remote controlled apparatus: a – counterweight-type suspension, b – ring for affixing tools, c – undercarriage, d – spray gun and hembral lamp

2. Remote control console: a – motor with worm gears, b – knob for changing direction and speed of revolution of motor, c – drums with lifting lines, d – buttons for switching on the work head's tools

mają tu znaczenie nie tylko nośne, ale i naprężające. Głowica wyposażona w podwozie może posuwać się po powierzchniach nie tylko płaskich ale również i wypukłych oraz w płaszczyźnie pionowej, skośnej i poziomej. Jest to pierwszy krok na drodze do skonstruowania głowicy samobieżnej.

Oprócz systemów nośnych poddano wielostronnym próbom system kontroli ruchu głowicy roboczej. Zwrócono szczególną uwagę na zastosowanie w systemie kontrolnym urządzeń TV użytkowej. Do badań powierzchni malowidła lub płaskorzeźby użyto kamery TP-K 16 Unitra i odbiornika „Junost” jako monitora. Utrwalenie obrazu w celu poddania go dalszej analizie uzyskano przez włączenie do zespołu urządzeń magnetowidu kasetyowego MTV-20. Zastosowanie kamery TV przy zdalnie sterowanym wykonywaniu szeregu prac elewacyjnych pozwoliło na równoczesną kontrolę małych wyinków pola roboczego oraz na całościowe ogarnięcie jego powierzchni wzrokiem operatora.

Wszystkie próby i eksperymenty prowadzono przy pomocy modelu „pajaka” zbudowanego na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej (Pracownia Rzeźby i Technik Artystycznych). Model ten został wyposażony w dwa silniki repulsyjne Tompsona o mocy ok. 1/16 KM, połączone poprzez przekładnię ślimakową z bębniami nawijającymi lub odwijającymi linki z tworzywa sztucznego. Silniki wraz z przekładniami i bębniami zostały umieszczone w przenośnym pulpicie sterowniczym połączonym z głowicą roboczą wg układu nośnego „2V”. Głowica została skonstruowana w postaci pierścienia, w którym mogą być umieszczone narzędzia do wykonywania poszczególnych prac. Wagowe zawieszenie głowicy pozwala na uzyskanie bardziej płynnego ruchu podczas jej prowadzenia po powierzchni pola roboczego. W miejscu połączenia ramion wagi wbudowano wyłącznik nożowy zapobiegający zerwaniu linek nośnych w skrajnym górnym położeniu głowicy. Możliwości zastosowania metody telechromicznej, w przypadku zainteresowania się przemysłu ewentualną produkcją potrzebnych dla niej

has undergone many-sided tests. Special attention has been drawn to the control system used in equipment for utility T.V. For examining paintings or relief sculptures, T.V. cameras of type Unitra TP-K were used in conjunction with receivers of type „Junost” as monitors. The picture was fixed for further analysis by linking up a cassette videotape recorder MTV-20. The use of T.V. cameras, remote-controlled, for carrying out a series of elevation works allowed simultaneous control of small intervals of work surface and the optical control of the whole surface by the operator.

All trials and experiments carried out using the "spider" model have been carried out at the Architecture Faculty of the Cracow Polytechnic (Sculpture and Artistic Techniques' Atelier). This model was equipped with two Tompson repulsion motors of approx. 1/16 H.P. linked by worm-drive to drums for winding or unwinding lines made of plastic material. The motors, gear and drums are located in the steering console and connected to the head by a "2V" system. The head was constructed in the form of rings in which tools could be mounted, for carrying out the particular task. The counterweight head-suspension is conducive to a fluid movement during its travel across the work surface. At the fulcrum a knife-switch is located, preventing the breaking of supporting lines when the head is in the extreme upper position. The possibilities for using the telechromic method, in the event of industry being interested in the eventual production of equipment needed, are very wide:

- the use of remote-controlled equipment is advisable wherever work has to be carried out in conditions dangerous to health or safety (work involving the cleaning of metal surfaces of large containing vessels or ships' hulls, work carried out at great heights or work involving the use of suffocating or poisonous fumes).
- wherever paint surface may be dirtied quickly or damaged owing to the influence of

urządzeń, są bardzo szerokie:

– Zastosowanie zdalnie sterowanego narzędzia jest wskazane wszędzie tam, gdzie praca wykonywana bezpośrednio przez człowieka ma szkodliwy wpływ na jego zdrowie lub w inny sposób zagraża jego bezpieczeństwu (prace związane z czyszczeniem powierzchni metalowych zbiorników oraz kadłubów okrętów, prace wykonywane na znacznych wysokościach oraz prace wymagające stosowania odurzających lub toksycznych rozpuszczalników).

– Wszędzie tam, gdzie barwna powłoka ulega szybkiemu zabrudzeniu lub uszkodzeniu pod wpływem związków chemicznych zawartych w powietrzu i w opadach atmosferycznych i gdzie mogłaby być odnowiona szybko i bez potrzeby używania rusztowań.

– Przy opracowaniu barwnych powłok na budynkach wzniesionych z prefabrykatów. Zdalnie sterowane urządzenie mogłoby być tu użyte do nakładania warstwy kolorowych wypraw (np. wyprawy akrylowe), naklejania specjalnych folii elewacyjnych, sypania kruszywa, zatapiania powłok woskowych, metalizacji natryskowej itp. Do prac tych mogłyby być użyte typowe agregaty i narzędzia, jak np. pistolety do płomienno nakładania tworzyw sztucznych APN lub AP-4 oraz do metalizacji natryskowej GPM-L 2 aparaty Schoopa lub Metco.

– Tam, gdzie oddalenie operatora pozwoliłoby na użycie substancji mogących dać ciekawy efekt barwny i fakturalny (których użycie było dotychczas niemożliwe ze względu na ich toksyczność).

– Tam, gdzie wykonanie kompozycji plastycznej wymaga całościowego jej ogarnięcia wzrokiem projektanta. Wyklucza to ściśle mechaniczne przenoszenie projektu i powiększanie go do skali realizacji, a równocześnie pozwala na zestawienie płaszczyzn barwnych w ich rzeczywistym otoczeniu z równoczesnym nawiązaniem lub skonstruowaniem ich z barwnymi powierzchniami występującymi w większym zespole architektonicznym.

– Wszędzie tam, gdzie należy przeprowadzić wstępne badanie dotyczące stanu zachowania zabytkowego malowidła lub rzeźby. Badanie takie może być wykonane zdalnie przy użyciu głowicy wyposażonej w kamerę TV użytkowej, po czym może być powzięta decyzja czy dalsze prace inwentaryzacyjne oraz zabezpieczające mogą zostać wykonane metodą telechromiczną, czy też będą wymagać montażu rusztowań w celu umożliwienia bezpośredniego działania specjalisty konserwatora.

Niezależnie od wymienionych możliwości zastosowania metody telechromicznej może ona w przyszłości pozwolić na wykonanie barwnej powłoki na powierzchni budowli zupełnie nowymi sposobami i przy użyciu całkowicie nowej, dotąd nigdzie jeszcze nie stosowanej technologii. Niektóre z tych sposobów można obecnie zaledwie przewidywać na podstawie obserwacji działania zdalnie sterowanego przyrządu. Inne, jak np. hydrografia będąca odmianą sgraffita wykonywanego strumieniem wodnym, są już obecnie w toku eksperymentowania.

Roman Husarski

chemicals contained in the air or wherever it need be renewed quickly without the use of scaffolding.

– where prefab. slab buildings need painting.

Remote controlled equipment may be used to apply layers of coloured material (n.p. acrylics), the adhesion of special elevation foils, the spraying of stone aggregate, melting of waxed surfaces, spray metallisation etc. For this work, standard motors and equipment could be used, e.g., spray guns for the hot application of resins, type GPM-L2, Schoop or Metco apparatus.

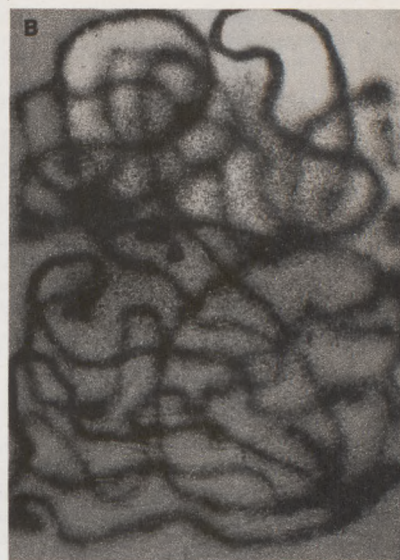
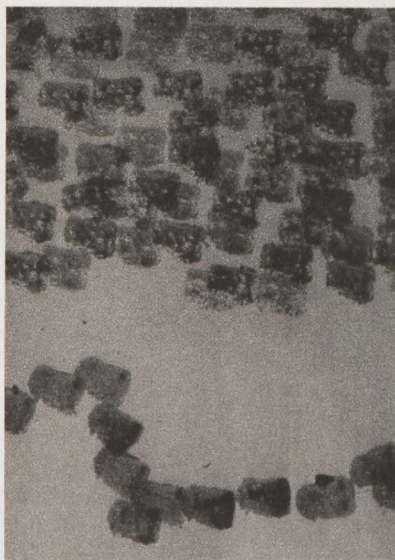
– wherever a distance between the operator and the work would allow him to utilise substances which might give an interesting effect, both in colour and texture (which could hitherto not be used because of their toxicity).

– wherever the carrying out of an artistic composition requires the designer to see it in its entirety. This eliminates the simply mechanical transfer of the design and its enlargement to realisation size, and simultaneously permits the comparison of coloured surfaces in their actual surroundings with, at the same time, their connection or contrast with coloured surfaces occurring in larger architectural groupings.

– wherever it is necessary to conduct a preliminary study concerning the state of preservation of a monumental painting or sculpture. The examination may also be carried out from a distance using a work-head fitted with a T.V. camera, after which a decision may be made whether further inventory work can be carried out by the telechromic method or whether it will require the assembly of scaffolding in order to enable a specialist, the monuments' preservation officer to work directly.

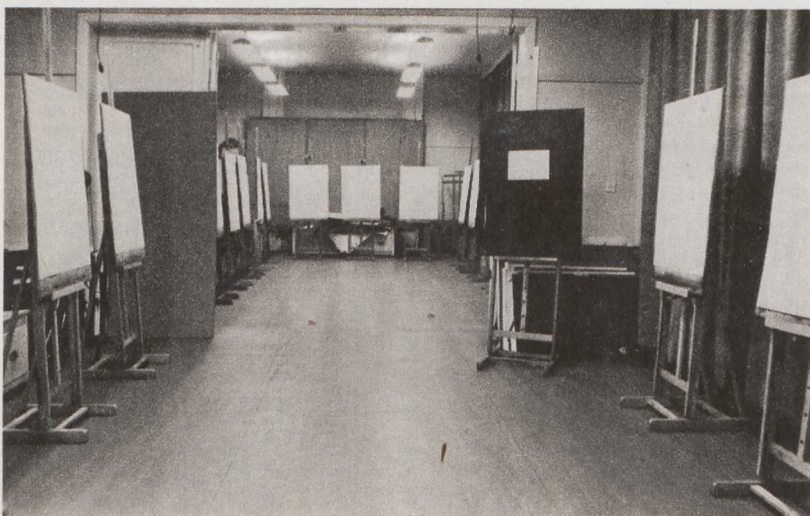
Irrespective of the aforementioned possibilities for applying the telechromic method, it can, in the future, permit the carrying out of coloured coating on building surfaces using completely new methods and completely new yet unused technology. Some of these methods can scarcely be envisaged on the base of observations of the use of a remote controlled apparatus. Others, like e.g. hydrographics, being a form of sgraffito carried out using a jet of water, are already in the experimental phase.

Roman Husarski

3. Przykłady wykorzystania zdalnie sterowanego przyrządu: A – linia i płaszczyzna wykonane pistoletem natryskowym, B – linia i płaszczyzna wykonane tamponem, C – powłoka woskowa, D – kruszywo z barwnego tworzywa sztucznego rzucone na spoiwo bitumiczne przez głowicę, E – relief wykonany sprężonym powietrzem w świeżej zaprawie wapienno-gipsowej przy pomocy końcówki przewodu ciśnieniowego

3. Examples of utilising the remote-controlled apparatus: A – line and surface done using spray-gun. B – line and surface carried out in distemper, C – wax surface, D – coloured synthetic aggregate applied onto a bituminous undercoat through work-head, E – relief carried out using compressed air on a fresh lime plaster-of-Paris render by the help of a pressure line nozzle

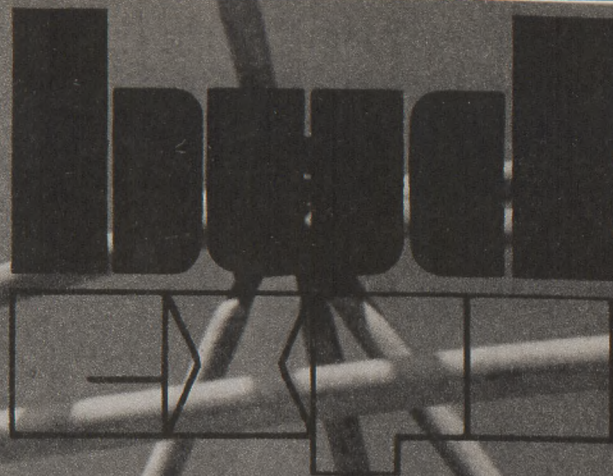
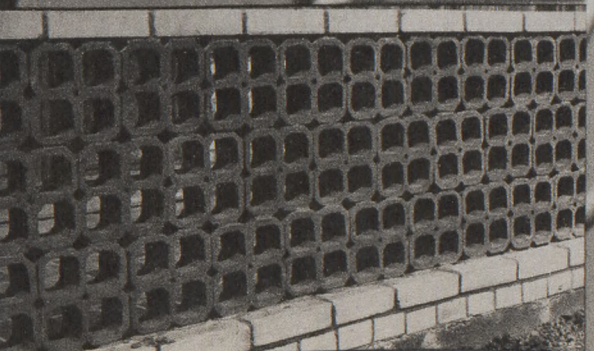
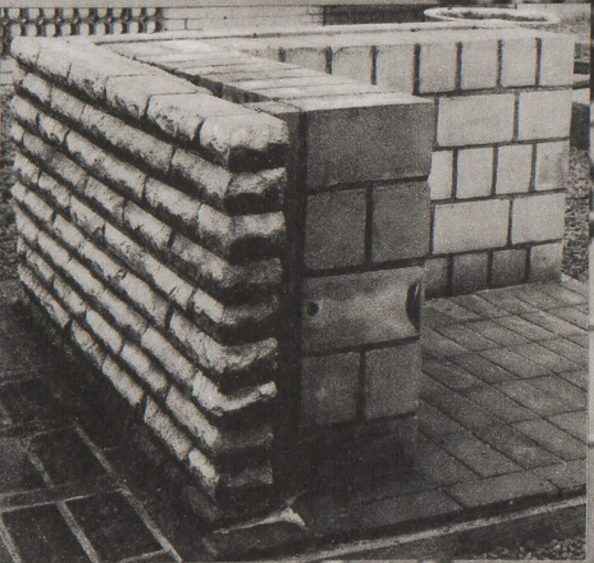
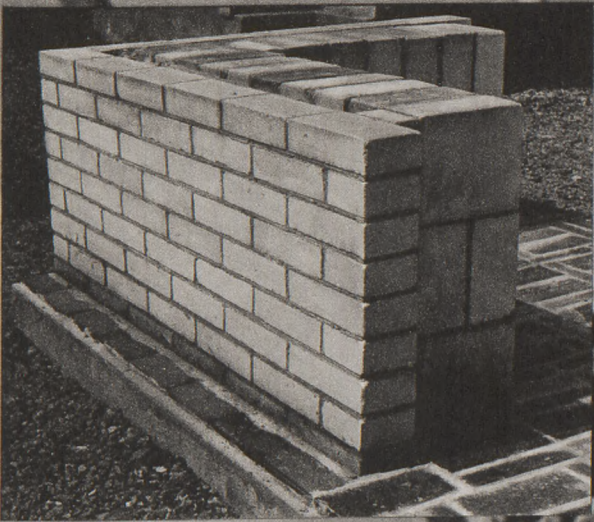
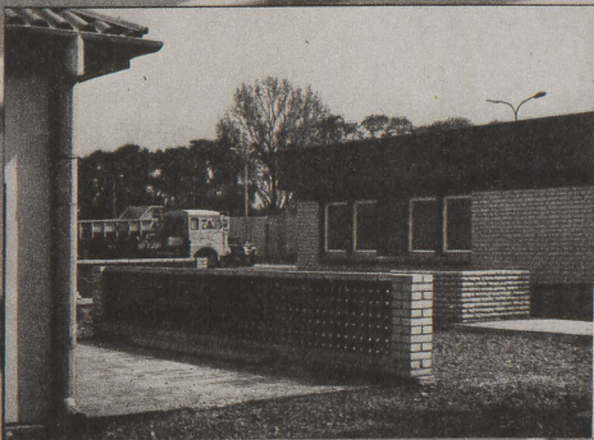
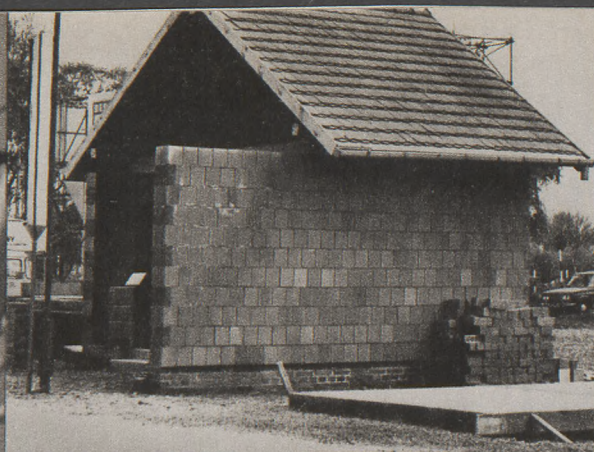
Galeria Rysunku w Poznaniu zaprasza

The Drawing Gallery in Poznań Invites You

Koło Naukowe Studentów Architektury Politechniki Poznańskiej, dysponując (widoczna na fotografii) salą z przygotowanym miejscem na ekspozycję, a także doświadczeniem w organizacji wystaw rysunków, zaprasza chętnych do wystawienia prac w Galerii. Organizatorzy oczekują prac tych wszystkich, których „interesuje rysunek z punktu widzenia znaku oznaczającego przestrzeń lub przenoszącego inne bliskie temu problemowi treści”. Informacji szczegółowych udziela: Andrzej Wielgosz, Koło Naukowe Studentów Architektury P.P., ul. Strusia 12, 60-711 Poznań. Wystawienie prac w Galerii jest bezpłatne.

Having a hall (on the photo) with prepared exhibition space and experience in organization of exhibitions of drawings, the students of Architecture from the Poznań Polytechnic Institute grouped in the Scientific Circle invite all those willing to exhibit their works in the Gallery. The sponsors await works of all those who "are interested in drawing as a sign denoting space or transferring other issues related to this problem". Detailed information can be obtained from Andrzej Wielgosz, Scientific Circle of the Students of Architecture, Poznań Polytechnic Institute, ul. Strusia 12, 60-711 Poznań. Exhibition of drawings in the Gallery is free.

Stala Wystawa Budownictwa w Warszawie Permanent Construction Exhibition in Warsaw

Chcesz zapoznać się z nowymi produktami naszego przemysłu budowlanego? Chcesz zobaczyć nowe konstrukcje? Chcesz być stale „na bieżąco” ze współczesną techniką? Zapraszamy na Stałą Wystawę Budownictwa w Warszawie! W „Architekturze” przedstawimy kolejno poszczególne działy bogatej ekspozycji wystawy. Przyjdź, jednak sam – zobacz, zdecyduj i stosuj nową technikę. Do Twojej dyspozycji wykwalifikowani przewodnicy, dobra informacja i dobra rada. Czekamy, zapraszamy.

Centralny Ośrodek Informacji Budownictwa

Do you want to learn about the new products of our building industry? See the new construction? Be up to date with contemporary technology? Come to the Permanent Construction Exhibition in Warsaw!

In „Architektura” we present departments of the rich exhibition, but do come yourself – see, make up your mind and use new technology. At your disposal – qualified guides, good information and good advice. We invite you and wait.

Main Construction Information Center

Rewaloryzacja miast historycznych The Revaluation of Historic Cities

opracował / by Zygmunt M. Stepiński

Od redakcji:

Patrząc dziś na takie miasta polskie jak Warszawa czy Gdańsk można zrozumieć jak szczęśliwe były powojenne decyzje odbudowy zniszczonych staromiejskich dzielnic. Warszawską Starówkę i cały ciąg Traktu Królewskiego zyskują na znaczeniu dla charakteru oblicza miasta tym bardziej, im bardziej miasto wypełnia się nową substancją budowlaną, im bardziej się rozprzestrzenia. Znaczenie dziedzictwa historii rośnie nieomal wprost proporcjonalnie do stopnia rozwoju miasta. Patrząc dziś na niektóre, szczególnie małe miasta, można się przekonać jak krótkowzroczną była taktyka inwestycyjna nie licząca się z uszanowaniem architektonicznej spuścizny dziejów. Typowe pudła wrzucane brutalnie w dawne układy urbanistyczne nie przyniosły ekonomicznych efektów a modna ongiś idea „zderzenia” historii z nowoczesnością okazała się tak śmieszna, jak śmieszna wydaje się obecnie owa nowoczesność. Pozostały straty kulturowe i straty te przesłaniają teraz w społecznym odczuciu ówczesny niewątpliwie wysiłek inwestycyjny całego narodu.

Realizując w bieżącym dziesięcioleciu w Polsce niezwykle rozległy program mieszkaniowy kontynuujemy również, wciąż nabierający znaczenia dla współczesności, temat rewitalizacji miast historycznych i historycznych dzielnic miast. W poniższym zestawie artykułów prezentujemy problem na przykładach małych miast starając się przedstawić metody działania i sposób rozumienia samej idei rewitalizacji. Do tego tematu powrócimy jeszcze w najbliższym czasie ●

From the Editor:

Looking today at such Polish cities as Warsaw or Gdańsk we can appreciate the fortuitous decisions of post-war restoration of the destroyed old city districts. Warsaw's Old City and the whole Royal Route become more and more important for the character of the city image as the city becomes filled with new building substance, as it spreads. The significance of the historical tradition increases proportionally to the degree of the city growth.

Looking today at some, especially small towns we can see how short-sighted was the investment tactics in disregarding respect for the architectural heritage. Typical boxes brutally inserted in the older urban grids did not bring any economic effects, and the once fashionable idea of „clashes” between the history and modernity turned out to be as laughable as that modernity seems to be laughable now. What remained is a cultural loss and this loss veils, in the popular opinion, the then indiscutable investment effort of the whole nation.

In the present decade, while carrying out an extensive housing program in Poland we continue the subject of revaluation of historic cities and historic city districts whose importance for the contemporary times keeps on growing. The following articles present the problem on the example of small cities and explain the methods and the way of understanding the very idea of revaluation. We will return to this subject in a short time ●

W świetle dotychczasowych doświadczeń

Wojciech Kalinowski

In the Light of Our Experiences

Żywiolowy wzrost miast wyzwolił na całym świecie problemy urbanistycznego zagospodarowania ich historycznych ośrodków – centrów. Położone najczęściej w obrębie współczesnych dzielnic śródmiejskich, z jednej strony przekształcone były przez nowe, rosnące potrzeby mieszkańców miast, z drugiej zaś starzały się technicznie i podupadały z powodu braku systematycznych remontów, którymi nie zawsze są zainteresowani właściciele lub dysponenti budynków. Doprowadzano do nieprzemyślanych inwestycji budowlanych odpowiadających wprawdzie skalą nowym funkcjom, lecz stojącym jednocześnie w zupełnej sprzeczności z historyczną tkanką miasta. Następową też stopniową deprecjacją starej zabudowy opanowywanej przez najsłabsze ekonomicznie warstwy ludności. Skutki takiej praktyki urbanistycznej widzimy dziś niemal we wszystkich miastach, które powstały drogą rozwoju historycznych centrów. Równocześnie postępująca na całym świecie unifikacja form nowoczesnego budownictwa mieszkaniowego prowadzi do stopniowego zatracania się architektonicznego charakteru odróżniającego niegdyś miasta a nawet dzielnice od siebie, do utraty ich własnego oblicza, do zagubienia indywidualności.

Podnoszone już przed pierwszą wojną światową potrzeby ochrony historycznego krajobrazu miasta, wynikające

Spontaneous growth of cities all over the world gave rise to various problems connected with the urban development of historic centers. Usually situated within contemporary downtown districts, the historic centers were transformed by the growing needs of city inhabitants. On the other hand they were subject to technical decline and decay due to lack of regular renovations in which the owners or tenants were not always interested. A number of thoughtless construction investments were fitted to new functions in their scale but at the same time jarred with the historical city tissue. Old buildings, inhabited by the poorest social strata, underwent gradual depreciation. Results of such urban practice are now visible in almost all cities that developed around their historical centers. Moreover, the worldwide trend to unification of contemporary housing forms leads to gradual effacement of architectural character which used to differentiate cities and even their districts, to loss of their particular images, of their individuality.

The need to preserve the historic townscape was stressed as early as before World War I for slightly sentimental reasons; later on it was replaced by visions of the "functional city". The return to it now is based on more rationalistic premisses; more and more often physicians, psychologists, politi-

ówcześniej często z pobudek nieco sentymentalnych, odrzucone później na rzecz wizji „miasta funkcjonalnego”, powróciły dzisiaj z innych, bardziej racjonalistycznych powodów. Coraz częściej głos zabierają lekarze, psychologowie, politycy, działacze społeczni i inni, uzasadniając potrzebę zachowania dzielnic historycznych nie tylko jako dokumentu przeszłości miasta, lecz jako istotnego czynnika kształtującego postawę społeczną, narodową i patriotyczną mieszkańców, oddziałującego na strefy psychofizyczne współczesnego człowieka.

Problemy te, aktualne dziś na całym niemal świecie, znajdowały i znajdują swój wyraz również w Polsce. Kraj nasz zniszczony straszliwie w wyniku ostatniej wojny utracił szczególnie dużo historycznej substancji budowlanej (w niektórych miastach do 90–100%). Zabytki architektury – świadectwo przeszłości kulturowej – były niszczone przez okupanta planowo, w ramach szerszego planu likwidacji państwowości Polski i eksterminacji narodu. Toteż już w pierwszych latach powojennych cały naród podjął jako zadanie pierwszoplanowe odbudowę historycznych dzielnic Warszawy, Poznania, Gdańska, Wrocławia, Szczecina i innych miast. Był to wówczas wyraz patriotyzmu i protest przeciwko zbrodniczemu niszczeniu światowych dóbr kultury. (Znamienne, że ówczesna odbudowa dzielnic staro-

cians, social workers and others speak up stressing the need to preserve historical districts not only as a document of the city past but also as an essential factor influencing the social, national and patriotic attitudes of the inhabitants and acting on the psycho-physical zones of a contemporary man.

Those problems are now discussed all over the world and they have been expressed in Poland as well. Poland lost a particularly big per cent of historic building substance as a result of terrible destructions after the Nazi aggression (90–100 per cent in some cities). The occupants were deliberately destroying architectural monuments as testifying to cultural past, within a broader plan of the annihilation of the Polish state and the extermination of the nation. In the years following the end of the war the whole Polish nation undertook to reconstruct the historic districts of Warsaw, Poznań, Gdańsk, Wrocław, Szczecin and other cities as one of the most important tasks. In those times it was an expression of patriotism and protest against criminal destruction of world cultural heritage (it is worth noting that the then reconstruction of historic districts was carried out as if according to present revaluation criteria. In those times it was an event on world scale). Urgent needs of the national economy predominated in the ensuing years. Focus was on construction of new hous-

miejskich została dokonana jakby według obecnych kryteriów rewaloryzacji. Był to w owych czasach ewenement w skali światowej.)

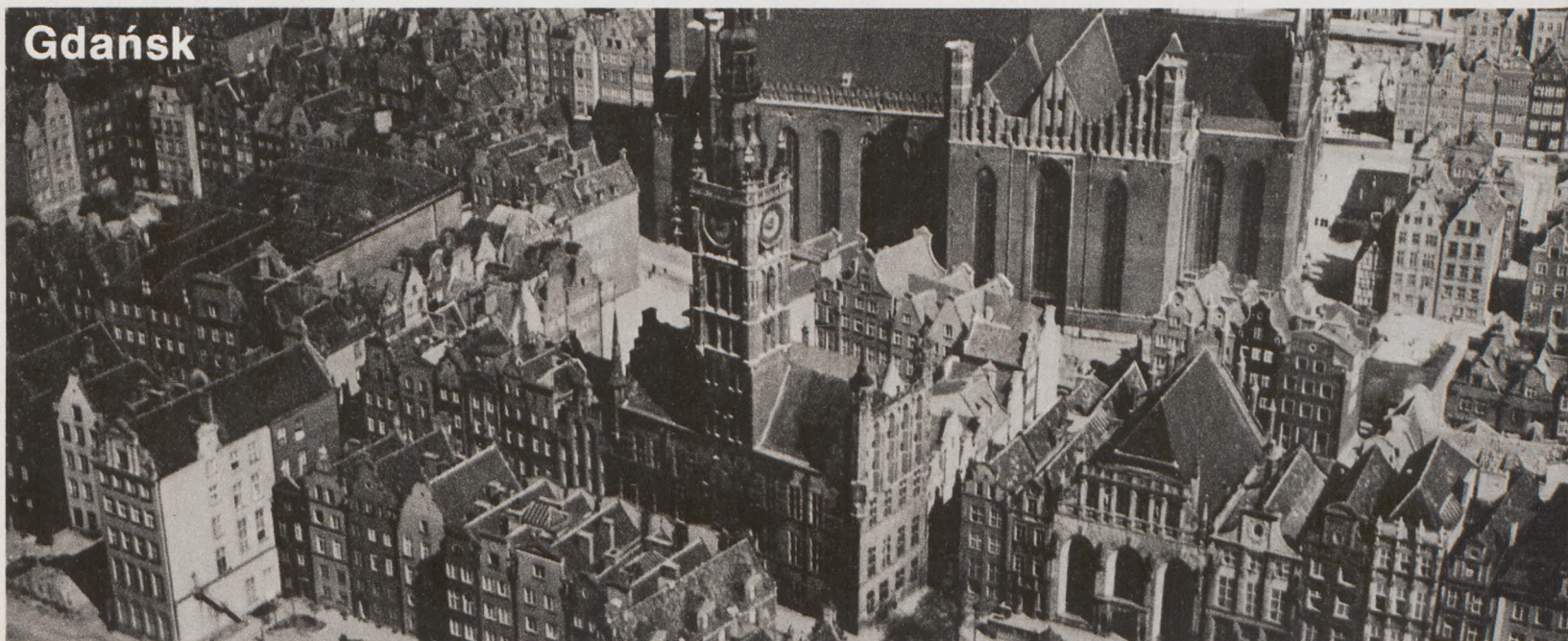
W następnych latach górę jednak wzięły pilne potrzeby gospodarki narodowej, a więc konieczność budowy nowych dzielnic mieszkaniowych, mających zabezpieczyć dach nad głową mieszkańcom rosnących miast oraz budowa wielkich kompleksów przemysłowych. Pilne potrzeby powodowały szukanie pozornie najefektywniejszych rozwiązań. W większych miastach prowadziło to do tworzenia „wyspowych” osiedli niezintegrowanych z całym organizmem miejskim, w małych miastach do wstawiania typowych bloków mieszkalnych w stare układy (wykorzystanie uzbrojenia urbanistycznego). Śródmiejskie dzielnice wraz z ich centrami historycznymi zostawały obciążone rosnącymi potrzebami funkcjonalnymi obsługi miasta i regionu bez dostatecznych w tym zakresie inwestycji. Powstał problem kompleksowego uzdrowienia historycznych ośrodków miejskich.

Dla określenia przewidywanych prac wprowadzony został w Polsce, przez architekta prof. Jana Zachwatowicza (autora powojennych koncepcji odbudowy Starego Miasta w Warszawie), termin rewaloryzacja. Co to jest rewaloryzacja? Stosowany w okresie międzywojennym termin „sanacja” dla określenia prac nad modernizacją przegięszczo-

ing districts which were to provide shelter for growing number of city inhabitants and on construction of great industrial complexes. The urgency of the needs led to search for the seemingly most effective solutions. In big cities it resulted in creation of „island-like” developments not integrated with the whole city organism, in small towns – in insertion of new typical houses in old patterns (making use of the existing site development). Downtown areas and their historic centers were burdened with growing functional needs connected with services for city and region without sufficient investment for that purpose. Thus the problem of complex „curing” of historical city centers appeared.

Professor of architecture Jan Zachwatowicz (author of the post-war restoration concepts of Warsaw Old City) introduced the term „revaluation” to define the foreseen works. What does „revaluation” mean? The term „sanacja” („curing”) used in the inter-war period to denote modernization of overcrowded downtown areas was limited to description of works connected with loosening of development and its modernization together with introduction of technical facilities indispensable in a contemporary city. Aesthetic city problems were taken into consideration but proper preservation of historic building substance, in particular that

Gdańsk

Toruń

ných dzielnic śródmiejskich ograniczał się do określania prac związanych z rozluźnieniem zabudowy i jej modernizacją wraz z wprowadzeniem niezbędnych we współczesnym mieście urządzeń technicznych. Brano przy tym pod uwagę sprawy estetyzacji miasta, lecz nie przykładano większej wagi do należytego zachowania historycznej substancji budowlanej, zwłaszcza pochodzącej z XVIII–XX wieku. Termin rewaloryzacja obejmuje znacznie szerszy program prac, polegających nie tylko na urbanistyczno-budowlanej modernizacji miasta, lecz również na ochronie, konserwacji i właściwej ekspozycji wartości historycznych. Wymaga to podjęcia prac kompleksowych, które mogą być realizowane i projektowane jedynie przez wielobranżowe zespoły fachowców mających wiele zrozumienia zarówno dla spraw ochrony dóbr kultury, jak i dla współczesnych potrzeb nowoczesnego miasta i jego mieszkańców.

W zakresie ochrony i modernizacji historycznych zespołów urbanistycznych w Polsce ostatnie lata przyniosły istotne, pozytywne zmiany. Podjęte jeszcze w latach sześćdziesiątych prace konserwatorskie w Toruniu, Sandomierzu, Zamościu i innych miastach historycznych przerodziły się wkrótce w kompleksowe programy rewaloryzacji zabytkowych centrów miast. Głośną w swoim czasie była precedensowa sprawa Kazimierza Dolnego, uroczego miasteczka

from the eighteenth to twentieth century was hardly considered an important matter. The term "reevaluation" embraces a much wider range of works consisting not only in urban and architectural modernization of the city but also in preservation, maintenance and proper exposition of historical values. It requires undertaking of complex activities designed and carried out only by groups of specialists of various branches who understand both the importance of cultural heritage protection and contemporary needs of a modern city and its inhabitants.

As regards protection and modernization of historic urban developments in Poland, a number of essential favorable changes have been introduced in the recent years. Maintenance works initiated in Toruń, Sandomierz, Zamość and other historic cities soon evolved into comprehensive reevaluation programs of historic city centers. Famous in its time was a leading case of Kazimierz Dolny, a charming little town on the Vistula river with numerous historic monuments and beautiful landscape; public opinion forced the local authorities to change the already approved plan of spatial development of the town. The activity of maintenance specialists and numerous social initiatives led to common understanding of importance of preservation of historic urban developments.

nad Wisłą o wielu historycznych zabytkach i przepięknym krajobrazie, gdzie pod presją opinii publicznej władze administracyjne były zmuszone do uchylecia zatwierdzonego planu zagospodarowania przestrzennego miasta. Działalność władz konserwatorskich oraz wiele społecznych inicjatyw doprowadziło do powszechnego już zrozumienia znaczenia ochrony zabytkowych zespołów urbanistycznych.

Zorganizowany w ubiegłym roku z inicjatywy Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie ogólnokrajowy przegląd studiów i planów zagospodarowania miast historycznych wykazał, że w ciągu ostatnich kilku lat podjęto w Polsce kompleksowe prace w więcej niż 70 miastach. Przedstawione na tym przeglądzie opracowania świadczą o tym, że stopniowo dochodzimy do prawidłowych metod projektowania rewaloryzacji zespołów historycznych. Z jednej strony dotyczy to zasad opracowywania materiałów studialnych dla potrzeb planowania przestrzennego, zapoczątkowanych dokumentacjami dla miasta Radomia i rozwinętych stopniowo w pracach nad Kaliszem, Kazimierzem Dolnym, Gniewem, Toruniem i innymi, z drugiej zaś metod samego projektowania (których początkiem był plan rewaloryzacji starego miasta w Lublinie) rozwinętymi później w projektach Zamościa, Jarosławia, Góry Kalwarii i innych. Są to już poważne osiągnię-

The all-Poland survey of studies and development plans for historic cities organized last year by the Documentation Center of Historic Monuments revealed that complex works had been undertaken in more than 70 cities in Poland in the recent years. The descriptions presented at the survey indicated that correct methods of designing the reevaluation of historic developments were achieved gradually. On the one hand they concern principles of preparation of study materials for spatial planning needs, initiated by documentation for Radom and gradually developed in materials for Kalisz, Kazimierz Dolny, Gniew, Toruń and others; on the other hand – methods of designing itself (initiated by reevaluation plan for the Old City in Lublin) developed later in designs for Zamość, Jarosław, Góra Kalwaria and others. These are serious achievements which enable us to hope that the issue of reevaluation of historical city centers is in a good way and will be favorably solved.

As the understanding and appreciation of the value of architecture from the turn of the century grows, the concept of reevaluation of historic urban developments is no longer limited to historic, usually medieval city core and covers also the downtown areas developed in the nineteenth and twentieth century. Design works on preservation of still few Warsaw fragments on the left and

cia, które pozwalają mieć nadzieję, że sprawa rewaloryzacji historycznych centrów miejskich znalazła się na dobrej drodze i rokuje pozytywne rozwiązanie.

Wraz z rozwijającym się zrozumieniem i oceną wartości architektury przełomu XIX i XX wieku, pojęcie rewaloryzacji historycznych zespołów urbanistycznych przestało się ograniczać do zabytkowego, najczęściej jeszcze średnio-wiecznego jądra miasta i rozciągnięte zostało na dzielnice śródmiejskie rozwijające się w XIX i XX wieku. Podjęto np. prace projektowe nad ocaleniem nielicznych jeszcze fragmentów lewo- i prawobrzeżnej Warszawy, studia nad rewaloryzacją przemysłowego miasta Łodzi i innych są przykładem, jak znakomicie można wykorzystać te dzielnice dla współczesnych potrzeb mieszkaniowych, zachowując jednocześnie indywidualne oblicze miasta fin de siècle'u. Problem rewaloryzacji miast historycznych jest również problemem ludzi w nich zamieszkujących. Podejmowane w niektórych krajach Europy próby przebudowy zabytkowych budynków na mieszkania o wysokim standardzie krzywdzą niewątpliwie tą część ludności, która przywiązana do miejsca zamieszkania chciałaby nadal pozostać w swojej dzielnicy. Prowadzą też do monostruktury społecznej, do elitaryzmu. Niemniej jednak z zasady istnieje konieczność pewnej melioracji społecznej

right bank of the Vistula, research on revaluation of industrial Łódź architecture and others have been undertaken and prove that such developments can be perfectly adapted to contemporary housing needs at the same time preserving the individual fin-de-siècle city image.

The revaluation problems of historic cities become also problems of their inhabitants. Attempts at reconstruction of historic buildings as apartment houses of high standard, undertaken in some European countries, undoubtedly wrong this part of poor population which, attached to their place of living, would like to remain in the quarter. Such attempts lead also to social monostructure, to selectivity. Nevertheless, certain social melioration of revalued districts is necessary on principle; in particular it concerns removal of a-social individuals who often devastate the buildings thoughtlessly. To reconcile the interests of all groups of inhabitants with need to preserve and revalue the old building substance, cooperation of sociologists and even social workers is necessary in the designing phase. Experience has shown as well that it is not commendable to locate too many non-inhabitable buildings like museums, offices or even restaurants in the revalued areas as they make the districts dead after office or sightseeing hours or continually disturb life of the permanent

inhabitants. Carrying out of the revaluation plans brings about serious technical and organizational difficulties. It is enough to mention such issues as modernization of network appliances, correct solution of vehicle traffic, rebuilding of compact complexes of old developments without the backing of additional building ground, necessity to employ complicated technical solutions for the preservation of historic substance etc. Excessive density of population inhabiting historic city districts necessitates building new apartments and moving the inhabitants as well as providing temporary lodgings for the time of renovation. Those activities require new building investments linked in time. Examples of Toruń, Cracow and Lublin show unluckily that carrying out of the projects is delayed by the above mentioned reasons. However, the already restored fragments of those cities testify to excellent effects of revaluation works. The experiences we have had so far indicate that the analysis methods of the existing building substance and course of designing have to be different in various cities. The amount of historic substance in the area, differences in construction character, main city functions and a number of other factors influence the necessity to introduce individual designing principles adequate to the needs. In some cases, detailed

inhabitants. Carrying out of the revaluation plans brings about serious technical and organizational difficulties. It is enough to mention such issues as modernization of network appliances, correct solution of vehicle traffic, rebuilding of compact complexes of old developments without the backing of additional building ground, necessity to employ complicated technical solutions for the preservation of historic substance etc. Excessive density of population inhabiting historic city districts necessitates building new apartments and moving the inhabitants as well as providing temporary lodgings for the time of renovation. Those activities require new building investments linked in time. Examples of Toruń, Cracow and Lublin show unluckily that carrying out of the projects is delayed by the above mentioned reasons. However, the already restored fragments of those cities testify to excellent effects of revaluation works. The experiences we have had so far indicate that the analysis methods of the existing building substance and course of designing have to be different in various cities. The amount of historic substance in the area, differences in construction character, main city functions and a number of other factors influence the necessity to introduce individual designing principles adequate to the needs. In some cases, detailed

Radomsko

Rawicz

Środa Śląska

Kamienna Góra

wych inwestycji budowlanych. Przykłady Torunia, Krakowa czy Lublina wskazują niestety, jak wolno następuje realizacja zamierzeń właśnie ze wskazanych wyżej przyczyn. Niemniej zrealizowane fragmenty przebudowy tych miast świadczą o doskonałych efektach prac rewaloryzacyjnych.

Z naszych dotychczasowych doświadczeń wynika też, jak różnorodne muszą być metody analizy istniejącej substancji budowlanej oraz odmienny tryb projektowania w poszczególnych miastach. Stopień nasycenia zabytkami, różnice w charakterze zabudowy, główna funkcja miasta i wiele innych czynników wpływają na konieczność wprowadzenia indywidualnych, odpowiednio dostosowanych do potrzeb, zasad opracowania. W jednych wypadkach podstawowym materiałem studialnym może być szczegółowa analiza chronologiczna zabudowy (np. Radom, Toruń), w innych analiza typologiczna, szczególnie istotna w dzielnicach rozbudowywanych w krótkim okresie czasu w XIX i początkach XX wieku (np. Łódź), w innych zaś niezbędne są kompleksowe badania archeologiczno-architektoniczne, zwłaszcza tam, gdzie istniały rozwinięte ośrodki wczesnośredniowieczne. Niewątpliwie okazało się jednak, że opracowania projektowe muszą być w każdym wypadku poprzedzone różnorodnymi studiami badawczymi dotyczącymi rozwoju miasta i charakteru

chronological analysis of development (e.g. in case of Radom, Toruń and others) can constitute the basic study material; in others, the same function can be fulfilled by typological analysis which is particularly essential in quarters developed in a short period of time in the nineteenth and beginnings of the twentieth century (e.g. Łódź); still others, particularly those which are built in place of developed early medieval centers, require complex archaeological and architectural research. It became evident that design work had to be preceded in each case by various studies concerning the city development and nature of construction as well as by detailed urban inventories of the technical state of buildings, furnishing with service appliances, use made of the development, housing needs etc.

As I already said, revaluation of historic cities no longer denotes only the narrow sphere of preservation activities. Despite big pressure of investment needs, particularly in the sphere of housing, the problem of historic areas cannot be left to itself. Our experiences so far show that the quicker the development of new housing in our cities, the more urgent becomes need for preservation of the historic substance. Evidently it is difficult to define such limits of a specific architectural equilibrium between the heritage of history and achievements of contemporaneity

zabudowy oraz szczegółowymi inwentaryzacjami urbanistycznymi stanu technicznego budynków, wyposażenia w urządzenia usługowe, sposobu użytkowania zabudowy, potrzeb mieszkaniowych itd.

Rewaloryzację miast historycznych, jak już wspomniałem, traktujemy obecnie nie tylko w wąskiej sferze działań konserwatorskich. Mimo silnej presji potrzeb inwestycyjnych, szczególnie w zakresie budownictwa mieszkaniowego wiemy, że nie jest możliwe pozostawienie tego tematu samemu sobie. Nasze dotychczasowe doświadczenia wskazują na tym pilniejszą potrzebę chronienia substancji historycznej, im bardziej nasze miasta nasycają się nowym budownictwem. Trudne do określenia są oczywiście granice swoistej równowagi architektonicznej między dziedzictwem historii a dokonaniem współczesności potrzebnymi dla uzyskania takiego obrazu przestrzennego kraju, jaki w odczuciu społecznym uznany byłby za właściwy. W takim też właśnie kontekście, w kontekście społecznym, wyłania się problem rewaloryzacji miast historycznych jako pilne zadanie dnia dzisiejszego ●

which would promote spatial image of the country acceptable for the society. In this context – the social one – the problem of revaluation appears as an urgent task of our days ●

Niemodlin

Jasień

Świerzawa

Lubsko

Kalisz

Rewaloryzacja zabytkowego zespołu miejskiego w Kaliszu

Autorzy: arch. arch. Aleksander Chylak, Teresa Zarebska; kierownictwo naukowe – prof. dr Wacław Ostrowski. Projekt wykonano w Instytucie Urbanistyki i Planowania Przestrzennego Politechniki Warszawskiej. Projekt ciągów pieszych. Autorzy: arch. arch. Piotr Baćler, Aleksander Chylak, Krzysztof Pasternak.

Projekt uzyskał nagrodę generalnego konserwatora oraz Nagrodę Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska w 1976 r.

Kalisz ma najstarszą ze wszystkich miast polskich metrykę źródłową. Nazwa Calissia wymieniana jest na mapie Ptolemeusza z II wieku. Wczesnośredniowieczny Kalisz przed powstaniem miasta lokacyjnego składał się z kilku członów osadniczych zmieniających swe znaczenie w poszczególnych fazach rozwoju do końca XIII w. Przywilej lokacyjny na prawie średzkim otrzymał Kalisz między 1253 a 1260 r. od księcia Bolesława Pobożnego. Plan miasta z kwadratowym rynkiem i regularną, szachownicową siatką ulic powstał najprawdopodobniej w połowie XIV w., za rządów Kazimierza Wielkiego. Kalisz stał się jednym z najważniejszych na ziemiach polskich ośrodków handlowych, rzemieślniczych i kulturalnych a począwszy od połowy XIX w., również ważnym ośrodkiem przemysłowym. W 1914 r. niemal całe miasto zostało systematycznie zniszczone przez wojska niemieckie. Prace nad odbudową podjęto w 1918 roku. Ludność Kalisza ma około 85 tysięcy mieszkańców. Miasto jest siedzibą Urzędu Wojewódzkiego.

Projekt rewitalizacji zabytkowego zespołu miejskiego w Kaliszu miał mieć charakter modelowy. Jego fundamentalną zasadą przyjętą dla kolejnych faz projektowania jest stała współpraca urbanisty-projektanta i urbanisty-konserwatora zabytków. W powszechnie przyjętej praktyce sprowadza się ona do przedstawienia licznych wskazań i ograniczeń zgłaszanych przez konserwatora a następnie oceny projektu. Zdaniem autorów, faza wstępna, od której zależy jakość projektu rewitalizacji, nie pozwala na sprecyzowanie optymalnych założeń programowo-funkcyjnych, zaś zmiany wprowadzone w ostatniej fazie są często wyrazem kompromisu.

Prace studialno-projektowe podzielone zostały na trzy fazy:

Kalisz

Revaluation of the historic urban complex in Kalisz

Designers: architects Aleksander Chylak, Teresa Zarebska, scientific director: Professor Wacław Ostrowski.

The design was prepared in the Institute of Urban and Spatial Planning of the Polytechnic Institute in Warsaw. Design for pedestrian streets. Designers: architects Piotr Baćler, Aleksander Chylak, Krzysztof Pasternak.

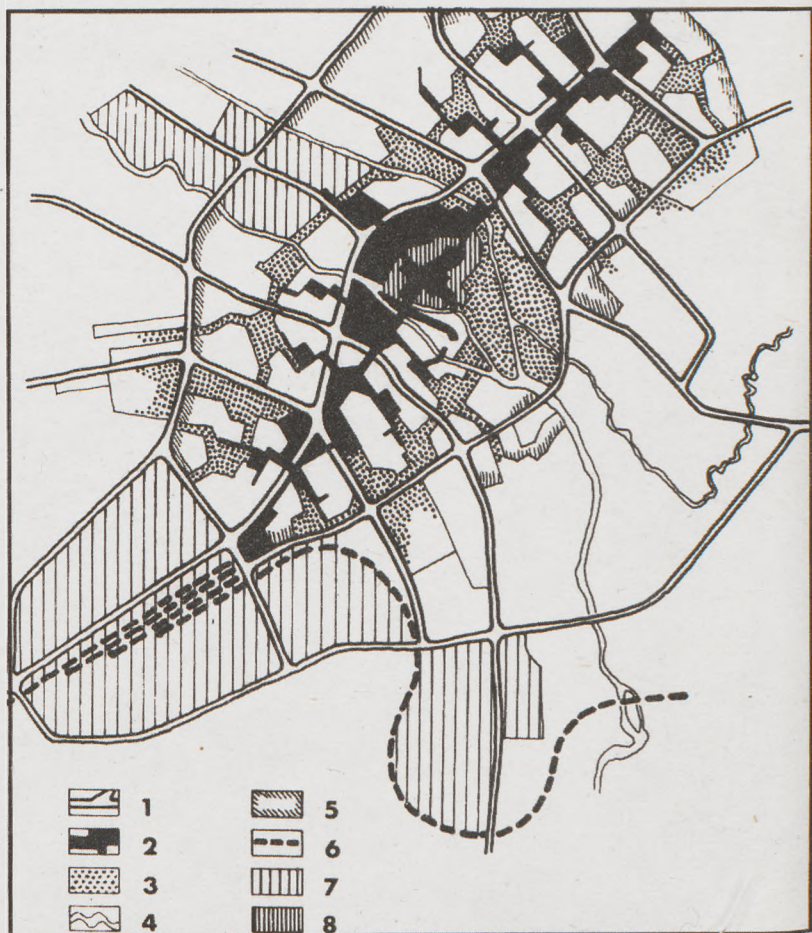
The design was awarded in 1976 by the main conservation officer and the Minister of Administration, Local Economy and Environmental Preservation.

Kalisz has the oldest source certificate of all Polish cities. The name Calissia appeared on Ptolemy's map in the second century. Before it received location rights, early medieval Kalisz had consisted of a few settlements whose importance changed in the individual development phases till the end of the thirteenth century. Kalisz got the location privilege according to Sroda law between 1253 and 1260 from Prince Boleslaw the Pious. The urban grid with a square market place and rectangular checkered street grid appeared probably in the mid-fourteenth century during the reign of King Kazimierz the Great. Kalisz became one of the most important centers of trade, crafts and culture in Poland and, from the middle of the nineteenth century, also an important industrial center. In 1914, almost the whole city was deliberately razed by the German army. The restoration was undertaken in 1918. Kalisz's population is about 85,000. The city is the seat of the Voivodship Office.

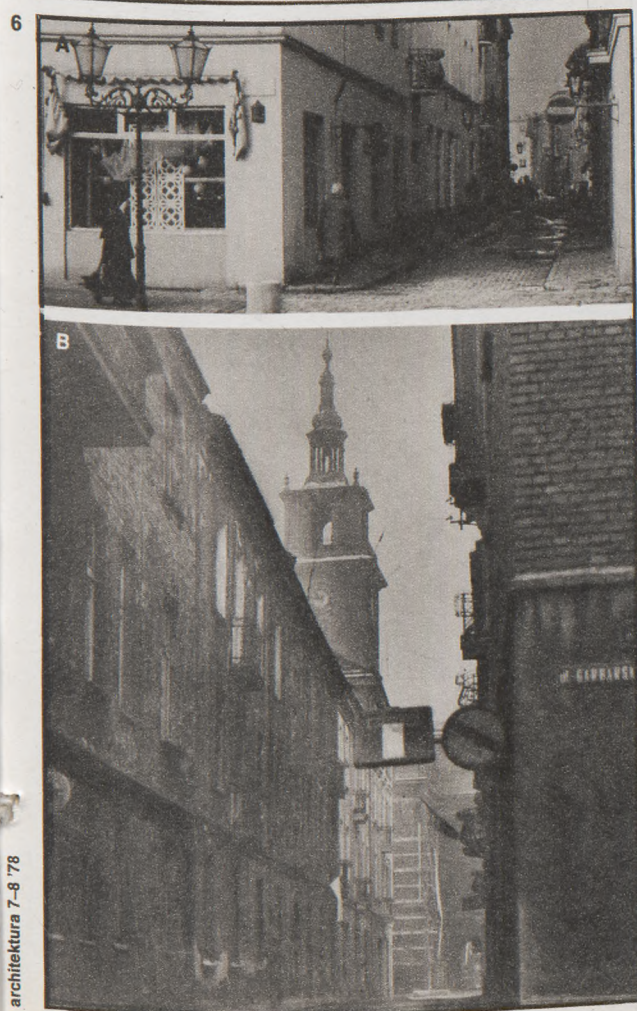
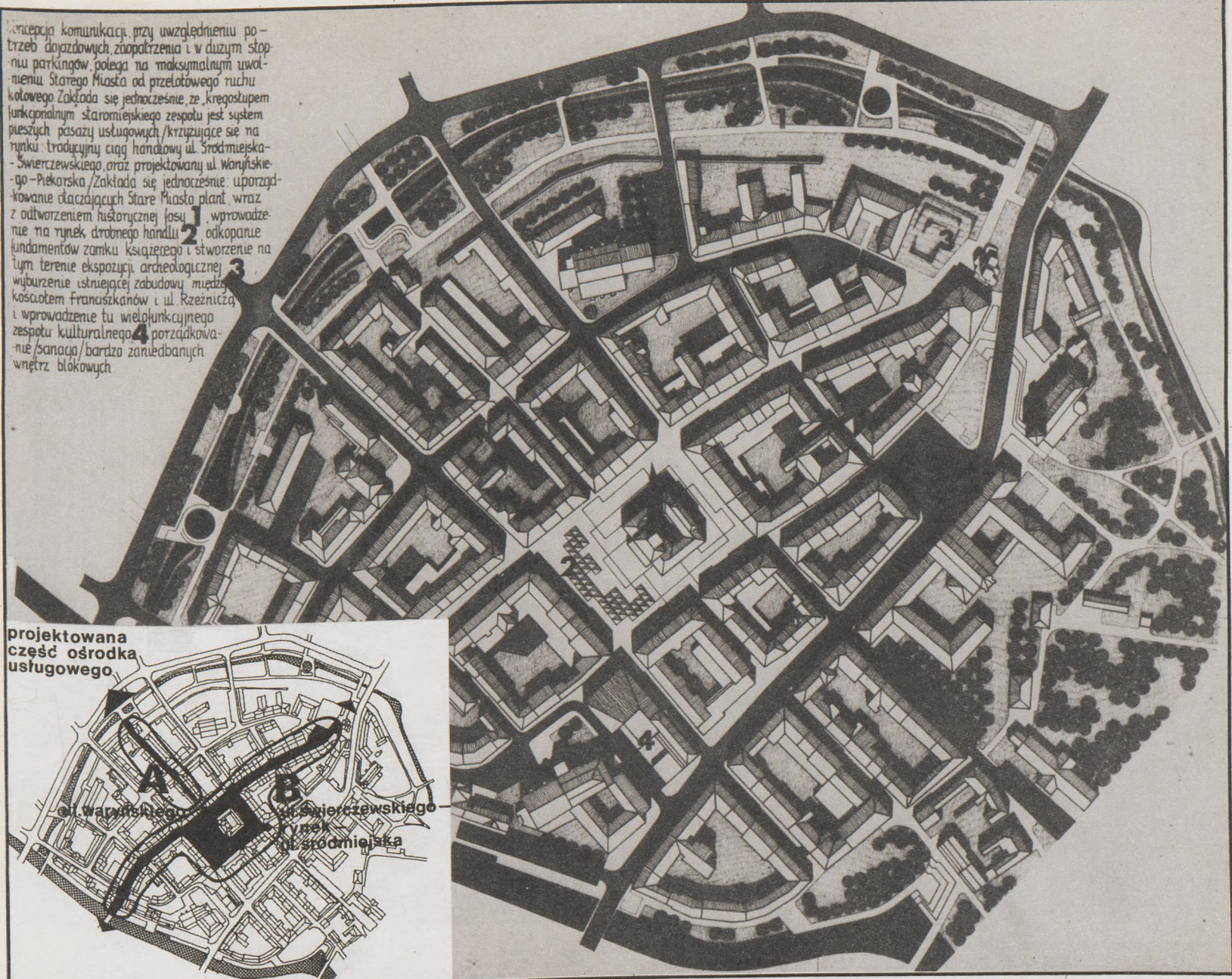
The work on the revaluation of the historic urban complex in Kalisz was of model character. Its fundamental principle in all the three designing phases is the constant cooperation of a city planner-designer and a city planner-conservation officer. In everyday practice it means that the conservation officer presents a number of directives and limitations, and then the design is evaluated. According to the designers, the introductory phase which decides about the quality of the revaluation design does not permit the best program and functional assumptions to be defined and alterations introduced in the last phase are often the result of a compromise.

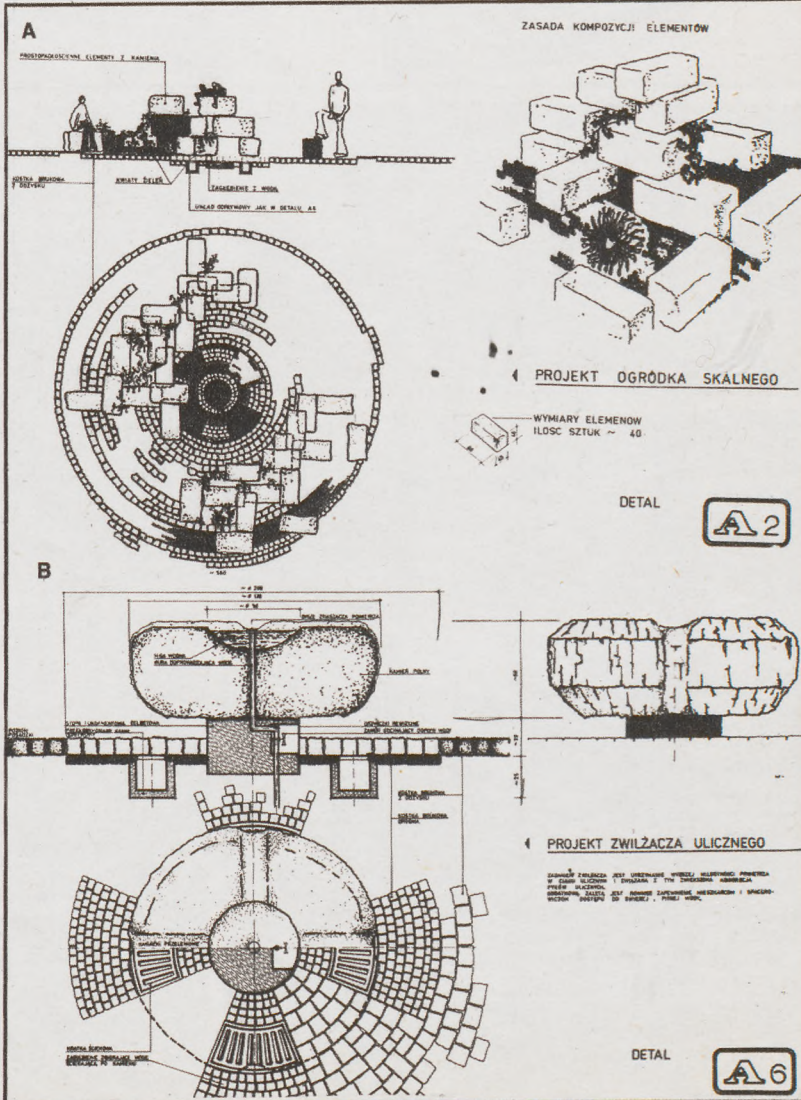
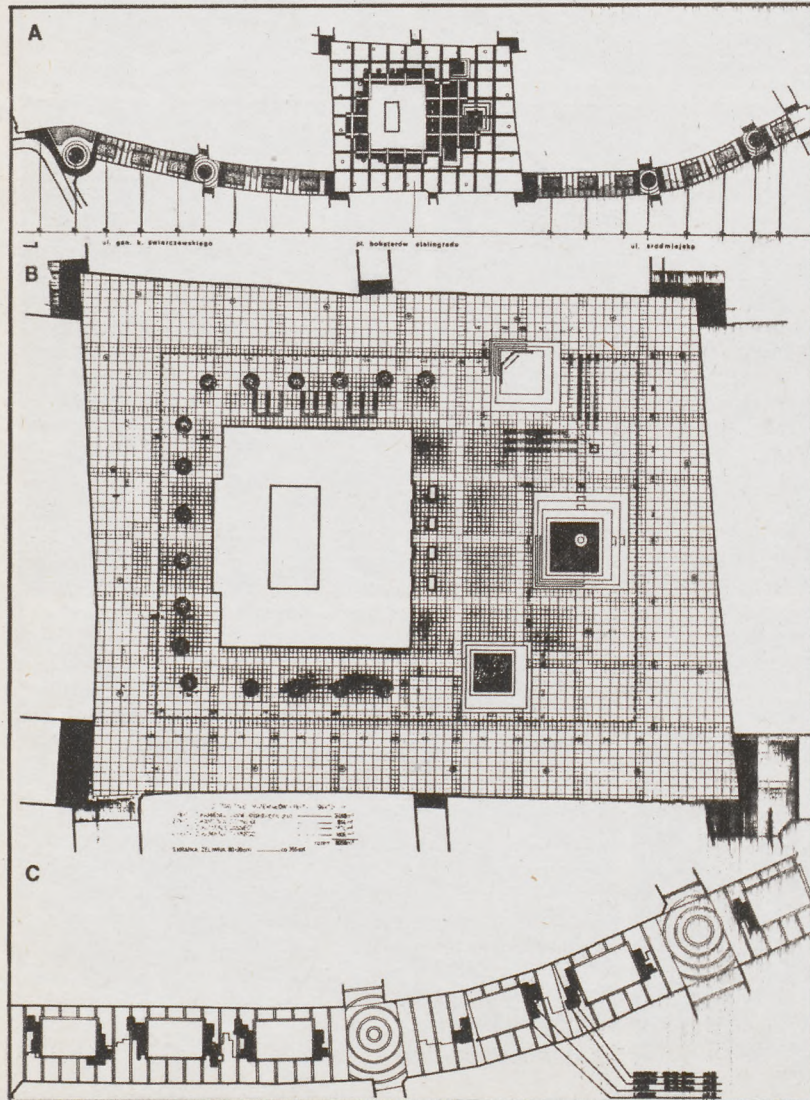
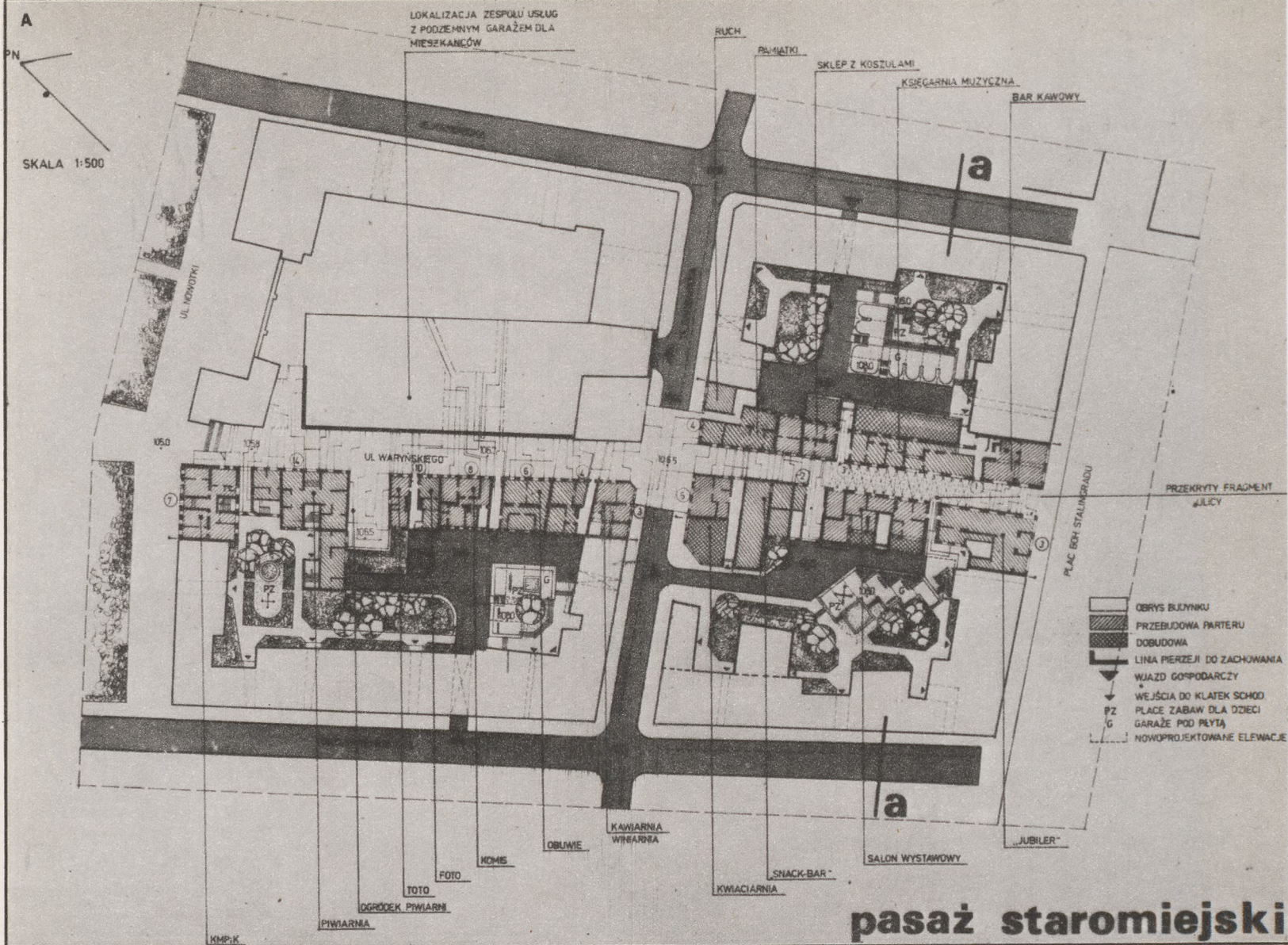
The study and design work was divided into three phases:

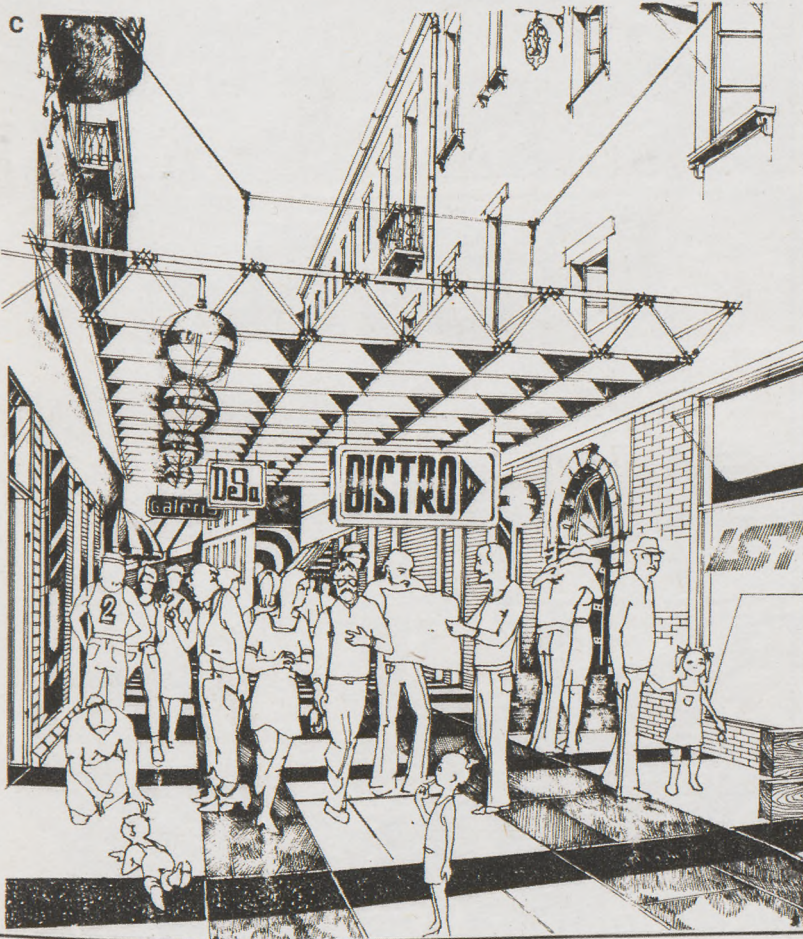
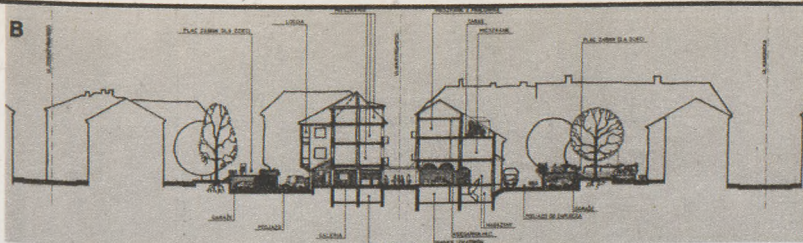
- historical and urban analysis
- the study of the condition of the existing historic center
- design study

koncepcja komunikacji, przy uwzględnieniu po-
 trzeb dojazdowych, zaopatrzenia i w dużym stop-
 niu parkingów, polega na maksymalnym uwol-
 nieniu Starego Miasta od przelotowego ruchu
 kołowego. Zakłada się jednocześnie, że kregosłupem
 funkcjonalnym staromiejskiego zespołu jest system
 pieszych pasażów usługowych /krzyżujące się na
 rynku / tradycyjny ciąg handlowy ul. Śródmiejska-
 -Świerczewskiego oraz projektowany ul. Waryńskiego-
 -Piekarska. Zakłada się jednocześnie, uporząd-
 kowanie otaczających Stare Miasto plant, wraz
 z odtworzeniem historycznej fosy 1, wprowadze-
 nie na rynek drobnego handlu 2, odkopanie
 fundamentów zamku książęcego i stworzenie na
 tym terenie ekspozycji archeologicznej 3
 wyburzenie istniejącej zabudowy między
 kościołem Franciszkanów i ul. Rzeźniczą
 i wprowadzenie tu wielopunktowego
 zespołu kulturalnego 4, porządkowa-
 nie /sanacja/ bardzo zaniedbanych
 wnętrz blokowych

1. Kalisz. Widok od południa

2. Schemat funkcjonalno-przestrzenny miasta. 1 – komunikacja kołowa, 2 – ciągły system usług, 3 – otwarte tereny rekreacyjne, 4 – rzeka Proсна, 5 – tereny zabudowy mieszkaniowej, 6 – kolej, 7 – tereny przemysłowo-składowe, 8 – zespół staromiejski

3. Schemat funkcjonalno-przestrzenny śródmieścia. 1 – komunikacja kołowa, 2 – system ulic pieszych, 3 – tereny usług, 4 – kompleksy zieleni, 5 – akcenty wysokościowe, 6 – parkingi wielopoziomowe

4. Plan rewaloryzacji Starego Miasta

5. Projektowana część ośrodka usługowego. A i B – rejon opracowań szczegółowych

6. Rejon opracowania „A” – ulica Waryńskiego. A – widok od strony Rynku, B – widok w kierunku Rynku (w głębi wieża Ratusza).

7. Rejon opracowania „B”. A – ulica Świerczewskiego, widok w kierunku Rynku; B – rynek, widok w kierunku ul. Świerczewskiego; C – Rynek, Ratusz; D – ulica Śródmiejska, widok z mostu na Prośnie

8. Projekt przebudowy rejonu „A” – ul. Waryńskiego. A – plan parterów; B – przekrój a-a; C – projekt przekrycia

9. Projekt przebudowy rejonu „B”. A – posadzki całego ciągu pieszego i Rynku; B – posadzki Rynku; C – posadzki ul. Śródmiejskiej

10. Detale. A – ogródek skalny; B – poidelko uliczne

1. Kalisz. View from the south

2. The functional and spatial scheme of the city. 1 – vehicle transportation, 2 – continuous service system, 3 – open recreation area, 4 – the Proсна river, 5 – housing areas, 6 – railroad, 7 – industrial and storage areas, 8 – Old City area

3. The functional and spatial scheme of the downtown. 1 – vehicle transportation, 2 – system of pedestrian streets, 3 – service areas, 4 – green areas, 5 – high landmarks, 6 – multi-level parking garages

4. Revaluation plan for the Old City

5. The designed part of the service center. A and B – regions of detailed workouts

6. „A” workout region – Waryńskiego St. A – view from the Market Square, B – view toward the Market Square (the City Hall tower in the background)

7. „B” workout region. A – Świerczewskiego St., view toward the Market Square, B – the Market Square, view toward Świerczewskiego St. C – the Market Square, the City Hall, D – Śródmiejska St., view from the bridge over the Proсна

8. Design for the „A” region reconstruction – Waryńskiego St. A – ground plans, B – a-a cross-section, C – design for roofing

9. Design for the „B” region reconstruction. A – pavement of the pedestrian street and the Market Square, B – the Market Square pavement, C – Śródmiejska St. pavement

10. Details. A – rock garden, B – drinking fountain

– studium stanu istniejącego historycznego ośrodka,

– studium projektowe,

przy czym organizacja pracy każdej z faz pozwalała na wielostopniowe budowanie wniosków konserwatorskich. W części pierwszej opracowano dwa tematy: studium środowiska miejskiego i studium historyczno-urbanistyczne. „Środowisko miejskie” ujęte zostało w dwóch różnych zasięgach i skalach: podregionalnej i lokalnej. Studium historyczno-urbanistyczne polegało przede wszystkim na wyjaśnieniu genezy jednostek morfologiczno-historycznych, jakie wydzielono w strukturze miasta. We wnioskach określono obszar bezpośredniego zainteresowania konserwatorskiego, strefy ochrony ekspozycji zespołu i zasady funkcjonowania zespołu staromiejskiego po wprowadzeniu nowego programu. Wskazano wreszcie strefy zabudowy przeznaczone do modernizacji.

Seria analiz wykonanych w drugiej części opracowania umożliwiła sprecyzowanie wniosków konserwatorskich kolejnych szczebli. Pierwsza grupa analiz dotyczyła „miasta lokacyjnego” – stanu technicznego, zabudowy, własności, użytkowania zabudowy, jego indywidualnych walorów, wreszcie krajobrazowych wartości zespołu. Określono aktualny i potencjalny „charakter funkcjonalny” poszczególnych części zespołu. Z analizy przyjętego planu ogólnego zagospodarowania miasta, rozmieszczenia dzielnic mieszkaniowych i przemysłowych, lokalizacji centrum usługowego, rozwiązania komunikacji, zieleni i rekreacji wynikało, że przyjęte rozwiązanie nie jest szczególnie z punktu widzenia ochrony i wyeksponowania zabytkowego zespołu.

Część trzecią opracowania uzupełniają wariantowe rozwiązania planu ogólnego miasta uwzględniające powyższe założenia. Do dalszego opracowania wybrano schemat, w którym Stare Miasto stanowi organicznie rozwinięte, główne ogniwo przenikającego przez całe miasto ciągu usług wiążącego się z systemem rekreacji i zieleni. Część miejskiego ośrodka usługowego powiązana jest z Rynkiem – pasażem ulicy Waryńskiego, razem tworzą centrum ogólnomiejskie.

Projekt rewaloryzacji Starego Miasta wyzyskuje wszystkie przeprowadzone badania. Jego generalną zasadą jest uszanowanie walorów kulturowych zespołu, przy równoczesnym porządkowaniu i przystosowaniu do współczesnych wymagań wnętrz blokowych oraz wprowadzeniu prawidłowego systemu komunikacji z przewagą ciągów pieszych. W tej części opracowania został również ostatecznie sprecyzowany program funkcjonalny dla całej dzielnicy staromiejskiej. Podstawowym elementem zagospodarowania ciągu usługowo-rekreacyjnego Śródmiejska – Rynek – Świerczewskiego są powtarzalne placówki o zróżnicowanych funkcjach i indywidualnym wystroju plastycznym. Kompozycja posadzki rynku jest podporządkowana dominującej bryle ratusza i jego osi. Pasaż ulicy Waryńskiego łączącej Rynek Starego Miasta z nowo lokalizowanym ośrodkiem usługowym otrzyma atrakcyjny program usługowy zapewniający intensywne jego wyzyskanie. Handel i usługi zajmą przebudowane i pogłębione partery. W pobliżu Rynku zaprojektowano lekkie przekrycie ażurowe fragmentu ulicy, której szerokość wynosi w tym miejscu 5 metrów. Wnętrza między blokami przeznaczono na zieleń

Organization of works permitted new conservation conclusions in every phase to be drawn.

In the first phase two subjects were prepared: the study of the urban complex and the historical and urban study. The urban complex was discussed in two different ranges and scales: sub-regional and local. The historical and urban study concerned the origins of the morphological and historical units individualized in the city structure. The conclusions included definition of the direct conservation interest zone, preservation of the complex exposition zones and the principles of functioning of the Old City complex after the introduction of the new program. The development zones which are to be modernized were also delimited.

A series of analyses in the second phase permitted the definition of the conservation guidelines. The first group of analyses concerned the “location city” – technical conditions, development, ownership, use made of buildings, its individual values and landscaping values of the complex. The present and future “functional character” of the individual complex parts was defined. The analysis of the general plan of the city development, location of residential quarters, industrial districts, location of the service center, transportation routes, green areas and recreation indicated that the general plan solution was not fortunate from the point of view of the historic complex preservation and exposure.

The third part of the work was completed by variant solutions of the general city plan taking the above assumptions into consideration. The scheme chosen for future workout envisages the Old City as an organically developed main link of the service belt, going across the whole city and connected with the system of green areas and recreation. A part of the urban service center is linked with the Market Square by the Waryńskiego St. passage. Both parts compose an all-city center.

The Old City revaluation design makes use of all the research carried out. Its general principle is to respect the cultural values of the complex but with the introduction of some order and adaptation of the block interiors for contemporary requirements, as well as on adequate transportation system with the prevalence of pedestrian streets. This part of the workout also includes the final definition of the functional program for the whole Old City area. The basic element of the service and recreation belt Śródmiejska St. – Market Square – Świerczewskiego St. is the repetition of small squares with various functions and individual artistic decoration. The Market Square pavement composition is subordinated to the dominating City Hall mass and the access axis. Waryńskiego St. passage linking the Old City Square with the newly located service center will be furnished with an attractive service program ensuring intensive utilization. Trade and services will be located in rebuilt and widened ground floors. Near to the Square, a light openwork roofing over a street fragment was designed; in that place, the street is 5 m wide. The block interiors will be planted with greenery

Chęciny

Studium rewaloryzacji Chęcin.

Autorzy: arch. Monika Trochym-Cynke, dr Krzysztof Dumala, mgr Elżbieta Lechowska; kierownictwo naukowe – prof. dr Wacław Ostrowski.

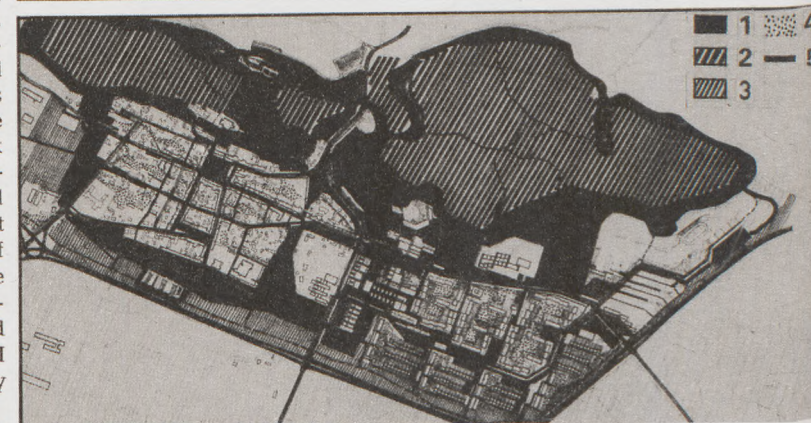
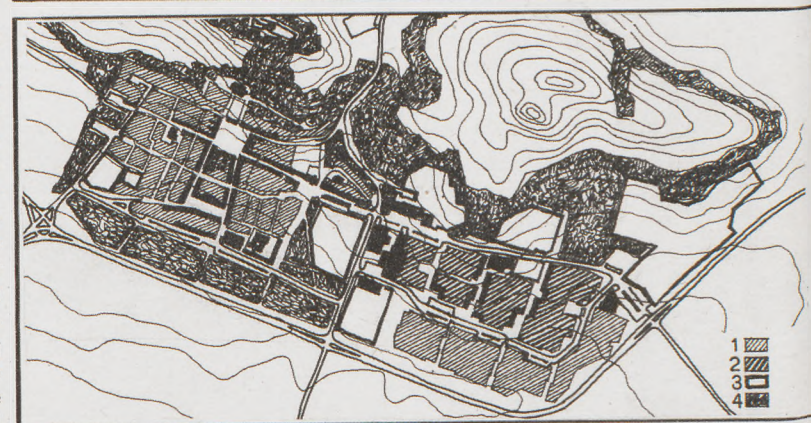
Projekt wykonano w Instytucie Urbanistyki i Planowania Przestrzennego Politechniki Warszawskiej.

Chęciny

The revaluation study of Chęciny

Designers: architects Monika Trochym-Cynke, Krzysztof Dumala, Elżbieta Lechowska. Scientific direction: professor Wacław Ostrowski.

The design was prepared in the Urban and Spatial Planning Institute of the Polytechnic Institute in Warsaw.

Pierwsza informacja źródłowa o Chęcinach pochodzi z 1275 r. Powstanie miasta jest związane z zamkiem królewskim, zbudowanym najprawdopodobniej na przełomie XIII i XIV w. oraz osiedleniem się rzemieślników i służby dworskiej u podnóża góry zamkowej. W XIV wieku zamek chęciński jest jedną z ważniejszych twierdz w kraju. Dokument lokacyjny Chęcin nie jest znany, przypuszcza się jednak, że lokacji miasta dokonano na początku XIV w. Król Kazimierz Wielki ustanowił w Chęcinach starostwo grodowe, otoczył je murami oraz ufundował klasztor franciszkanów. W XV–XVII wieku Chęciny przeżywały okres wyjątkowo pomyślnej koniunktury dzięki rozwojowi przede wszystkim górnictwa ołowiu i miedzi oraz eksploatacji marmurów. Upadek miasta zapoczątkowany został przez napad Rakoczego w 1657 r. oraz liczne epidemie i pożary. Po trzecim rozbiore Polski Chęciny utraciły rangę miasta powiatowego na rzecz Kielc. Wszelkie próby ożywienia gospodarki (m.in. Stanisław Staszic założył zakład obróbki marmurów) nie powiodły się. W czasie II wojny światowej część budynków uległa poważnym zniszczeniom.

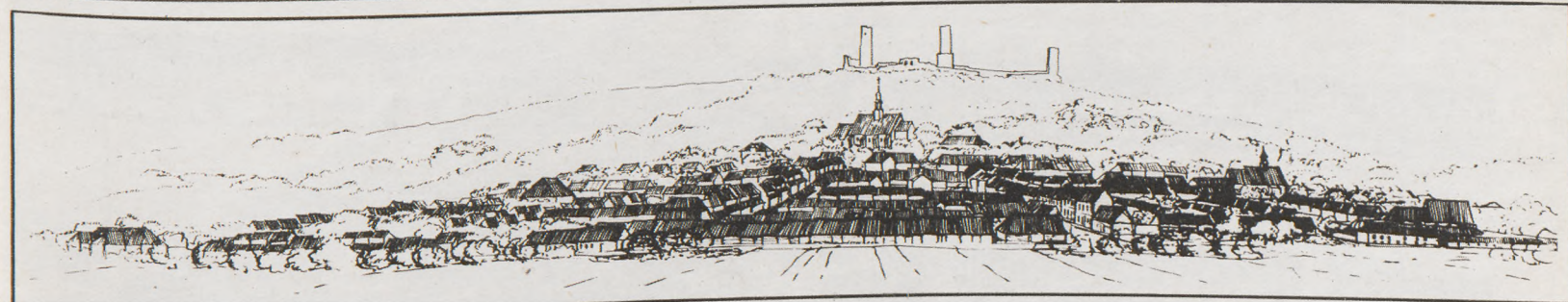
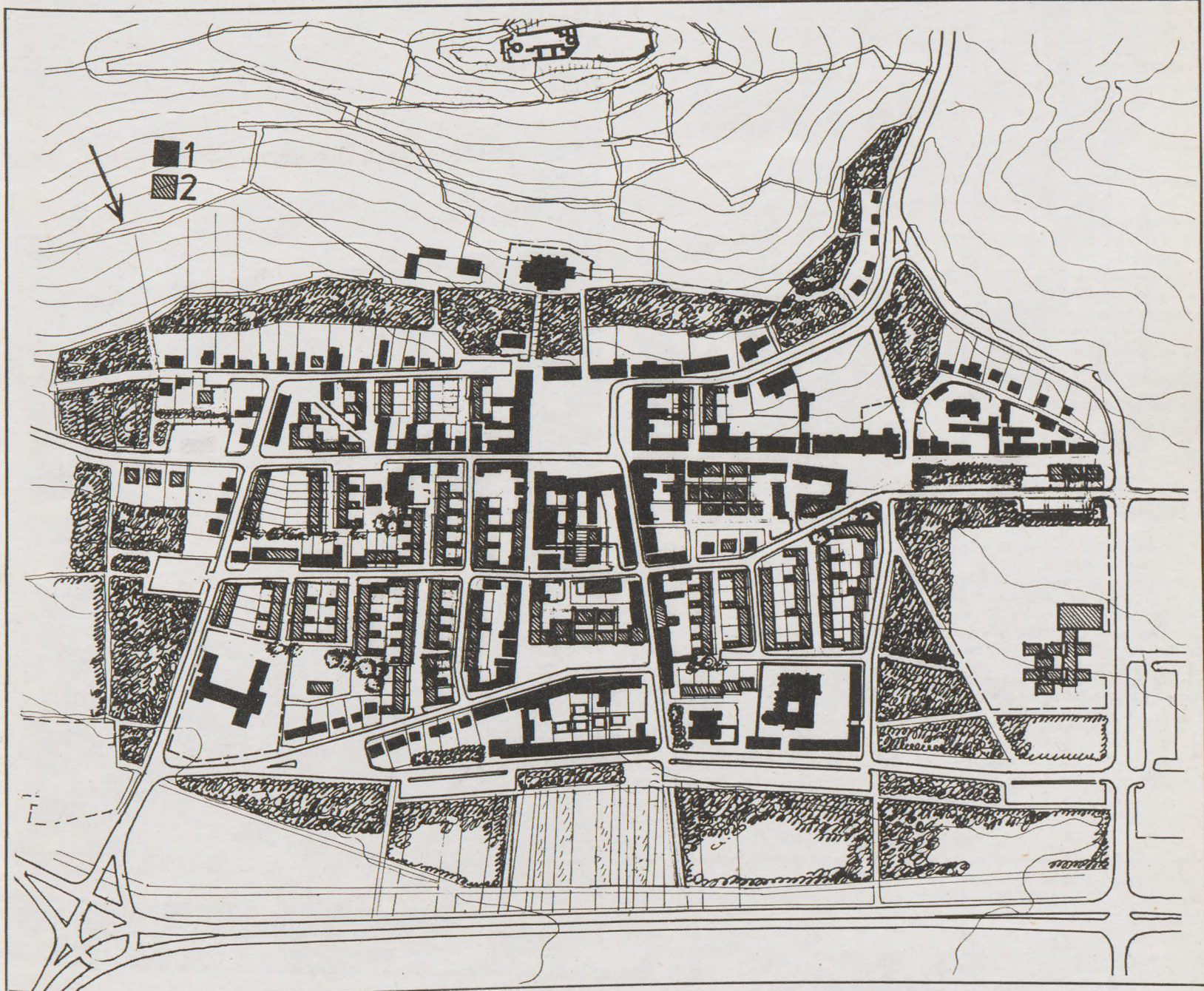
Chęciny mają bardzo czytelny plan o prostokątnej siatce ulic spiętej kwadratowym Rynkiem Starym i prostokątnym Rynkiem Nowym. Do najcenniejszych zabytków architektury należą: kościół parafialny Św. Bartłomieja (z ok. 1600 r.), dawny kościół i klasztor po franciszkański (XIV w.), kościół i klasztor klarysek (XVII w.), późnorennesansowa synagoga (XVII w.), ruiny zamku (XIII i XV w.), liczne domy mieszkalne (XVI–XIX w.) oraz bardzo charakterystyczna dla tego typu miasteczek ulica Stodolna.

Współczesny obraz miasta ulega jednak stałym przeobrażeniom. Kilka kilometrów od Chęcin pracują trzy wielkie cementownie, miasto jest siedzibą Urzędu Miasta i Gminy i stałym miejscem zamieszkania dla wielu pracowników „białego zagłębia”. Przeprowadzona inwentaryzacja wykazała wyjątkowo zły stan wielu budynków i infrastruktury technicznej na terenie Starego Miasta. Ludzie chcą mieszkać wygodniej. Nowe domy

The first source information about Chęciny dates back to 1275. Founding the city was connected with the royal castle built probably at the turn of the 13th and 14th cent., and with craftsment and court servants settling at the foot of the castle mountain. In the fourteenth century, Chęciny castle was one of the most important fortresses in the country. The location document for Chęciny is not known but it is supposed that the town was located at the beginning of the fourteenth century. King Kazimierz the Great located the borough sheriff's office there, had the city surrounded with ramparts and founded the Franciscan monastery. From the fifteenth through the seventeenth century Chęciny developed rapidly owing to lead and copper mines and exploitation of marble. The decline of the city started with Rakocsi's attack in 1657 and was speeded up by numerous epidemics and fires. After the third partition of Poland in 1794, Chęciny lost its status of county seat in favor of Kielce. The attempts to revive the economy (e.g. Stanisław Staszic founded a marble working plant there) did not succeed. During the World War II part of the buildings was seriously damaged.

Chęciny has a very legible plan with rectangular street grid with a square Old Market and rectangular New Market. The most valuable architectural monuments include St. Bartholomew's church (about 1600), the former Franciscan church and monastery (the 14th cent.), the church and convent of the Poor Clare Order (the 17th cent.), the late Renaissance synagogue (the 16th cent.), the castle ruins (the 13th and 15th cent.), numerous houses (the 15th–19th cent.) and a street of barns, very typical for this kind of towns.

The contemporary image of the town undergoes constant transformations. A few kilometers from Chęciny there operate three big cement plants, the city is the seat of the City and Shire Office and the permanent residence place for a lot of the "white basin" workers. The inventory revealed the exceptionally bad condition of a lot of buildings and

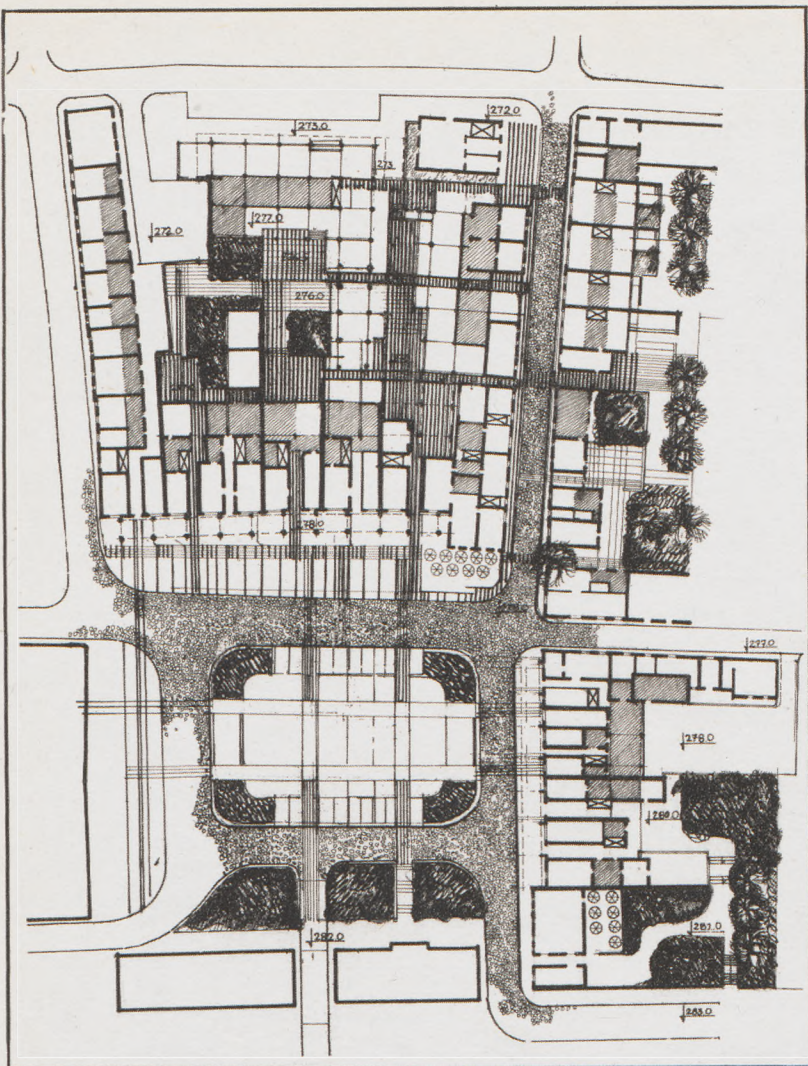

1. Panorama miasta
2. Studium rewaloryzacji – stan istniejący
3. Studium krajobrazowe – punkty widokowe i tereny ekspozycji miasta
4. Schemat funkcjonalno-przestrzenny. 1 – usługi, 2 – zabudowa wielorodzinna dwu- i trzykondygnacyjna, 3 – zabudowa jednorodzinna jedno- i dwukondygnacyjna, 4 – zielen parkowa
5. Schemat zieleni i ciągów pieszych. 1 – zielen parkowa 2 – zielen leśno-lęgowa pod

1. The panorama of the town
2. Study of revaluation – the present state
3. Landscape study – view points and areas of the town exposition
4. Functional and spatial scheme. 1 – services, 2 – two- and three-story multi-family housing, 3 – one- and two-story single-family housing, 4 – park greenery
5. The scheme of green areas and pedestrian streets. 1 – park greenery, 2 – forest and meadows under the landscape protection, 3 –

- ochroną krajobrazową, 3 – zielen izolacyjna, 4 – zielen osiedlowa, 5 – główne ciągi piesze
6. Strefy konserwatorskie. 1 – tereny podlegające ścisłej ochronie konserwatorskiej, 2 – obszar objęty rewaloryzacją, 3 – cmentarz żydowski
7. Schemat planu szczegółowego miasta: 1 – budynki istniejące, 2 – budynki projektowane
8. Panorama Chęciny od strony Góry Zalejowej

- isolating greenery, 4 – development greenery, 5 – main pedestrian routes
6. Conservation zones. 1 – areas under strict conservation care, 2 – the area under revaluation, 3 – former Jewish cemetery
7. Scheme of the city detailed plan: 1 – existing buildings, 2 – designed buildings
8. The panorama of Chęciny from Zalejowa mountain

9. Plan zagospodarowania bloku przyrynkowego

10. Ulica Łokietka: A – sztych A. Gieryskiego; B – stan istniejący; C – widok po przewidzianym w projekcie uzupełnieniu zabudowy

11. Propozycje rozwiązania pierzei ulicy Łokietka: A – stan istniejący; B, C, D – warianty nowej zabudowy uzupełniającej

12. A proposal for the solution for a street leading to the former synagogue (now a museum). A – plan; B – rozwiniecie elewacji; C – przekrój poprzeczny; D – widok w kierunku Zamku; E – synagoga

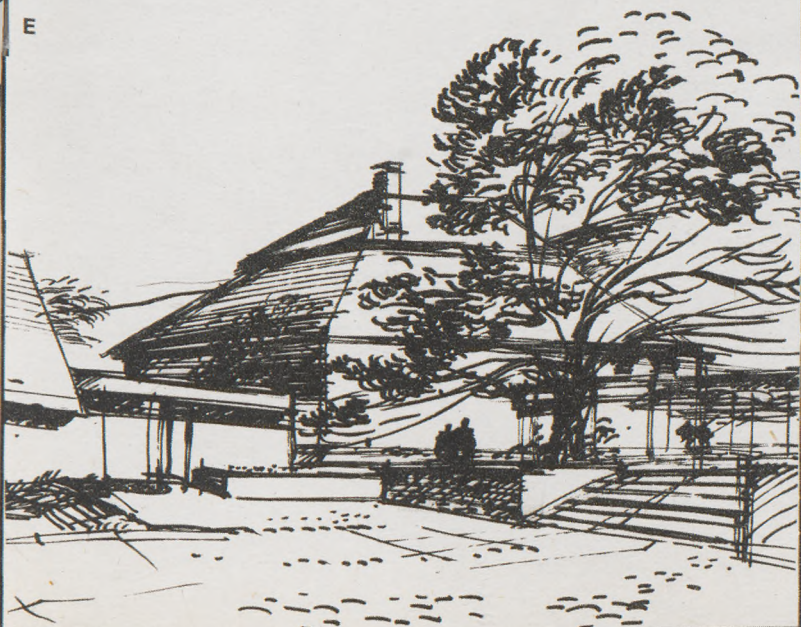
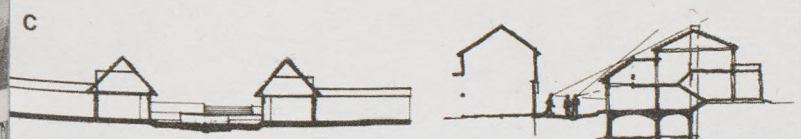
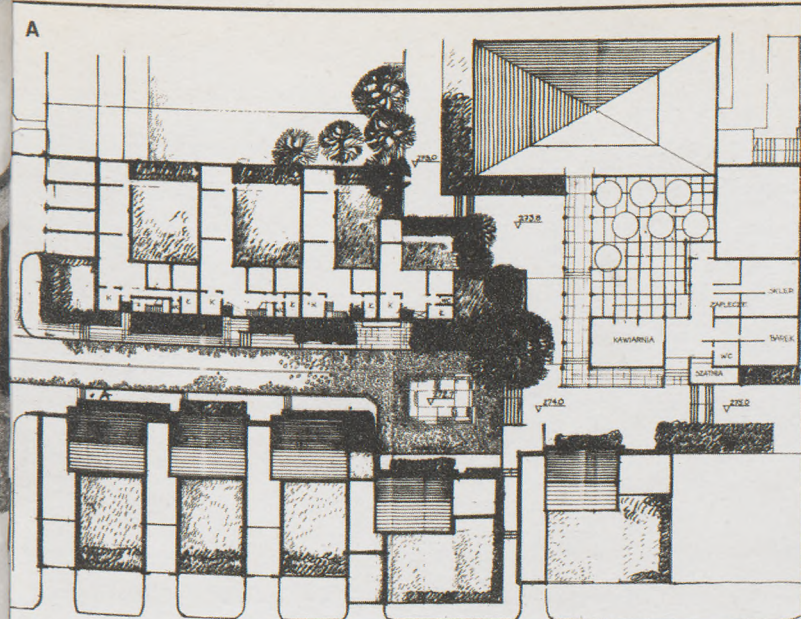
9. Plan of the development of a block adjoining the market

10. Łokietka St. A – an engraving by A. Gieryski; B – present state; C – view after the development complementation according to the design

11. Proposals for a solution of Łokietka St. frontage: A – present state; B, C, D – variants of the complementing development

12. A proposal for the solution for a street leading to the former synagogue (now a museum). A – plan; B – development of the elevation, C – transverse section, D – view toward the castle, E – the synagogue

są wznoszone wbrew przepisom, planom i rygorom obowiązującym w ośrodkach historycznych. W ankiecie przeprowadzonej wśród ludności Chęciny jedynie 4% mieszkańców opowiedziało się za ochroną całego zespołu zabytkowego, 94% chce mieszkać w domkach jednorodzinnych, ale aż 70% uważa za konieczne wzniesienie kilku budynków wysokich, które ostatecznie przypieczętowałyby „miejskość” Chęciny.

Autorzy prezentowanego projektu proponują uzupełnienie głównej funkcji miasta jaką jest ośrodek gminny ośrodkiem turystyczno-wypoczynkowym oraz nowym zespołem mieszkaniowym dla pracowników „białego zagłębia”. Za turystyką i wypoczynkiem przemawia przede wszystkim niezwykle atrakcyjne położenie miasta oraz projektowana w najbliższej przyszłości budowa dużego sztucznego jeziora na pobliskiej Nidzie.

Analiza chłonności terenu wykazała, że w Chęcinach może zamieszkać maksymalnie około 7 tys. osób, z tego 2,5 tys. na Starym Mieście i 4,5 tys. w nowej dzielnicy. Została ona zaprojektowana na zachód od Starego Miasta. Jej lokalizacja, korzystna ze względu na konfigurację i fizjografię terenu zachowuje tradycyjny kierunek rozwoju miasta, a przede wszystkim zapewnia czytelność obrazu Starówki.

W nowej dzielnicy zaprojektowano prostokątną siatkę ulic, eksponując – podobnie jak na Starym Mieście – trakty prostopadłe do warstw. Zachowano również zasadę kompozycji wnętrza ulicznych. Jeden wylot zamknięty jest bryłą budynku na tle wzgórza Rzepki, drugi zaś jest otwarty na rozległy krajobraz. Zieleń miejska łączy się z pobliskim lasem.

Część programu usługowego została umieszczona na Starym Mieście. Uznano jednak, że Starówka nie powinna pełnić funkcji ogólnomiejskiego centrum usługowego, powinna natomiast przejąć większość funkcji wiążących się z obsługą ruchu turystycznego. Usługi i handel zostały zaprojektowane w najatrakcyjniejszych wnętrzach urbanistycznych Starego Miasta, a mianowicie przy dwóch ciągach pieszych, z których jeden łączy Rynki i prowadzi w stronę fary i zamku, drugi natomiast przebiega wzdłuż podłużnej osi Starego Miasta w stronę nowej dzielnicy.

Na Starym Mieście starano się eksponować najważniejsze elementy układu przestrzennego (sieć uliczna, malowniczość krajobrazu miejskiego, dominanty architektoniczne, ciągi zabudowy ulicznej, zieleń wysokopienną). Projekt przewiduje adaptację ciągów zabudowy zabytkowej i tradycyjnej o wysokich walorach plastycznych. Nowo projektowana zabudowa na terenie Starego Miasta została dostosowana do drobnej skali istniejących domów i jest inspirowana przez ich formę i detal. Szczególną uwagę zwrócono w projekcie na rozwiązanie elewacji nowych budynków, form dachów i rodzaj pokrycia, posadzkę ulic oraz drobne formy architektoniczne niezbędne dla zachowania nastroju staromiejskich uliczek ●

technical infrastructure in the Old City area. People want to live more comfortably. New houses were being built contrary to the regulations, plans and rules obligatory in the historic centers. A poll organized among Chęciny inhabitants showed that only 4 per cent of the population supported the conservation of the whole historic complex, 94 per cent wanted to live in single-family houses but as many as 70 per cent thought it necessary to build a few high-rise buildings which would finally give Chęciny an “urban” character.

The designers of the presented project want to locate in Chęciny a touristic and recreational center complemented by a new housing development for the “white basin” employees. The idea of tourism and recreation is supported, above all, by an extremely attractive location of the town and the project for building a big artificial lake on the nearby Nida river in the nearest future.

The analysis of the area absorbency revealed that the Chęciny population should not exceed 7 thousand people, 2.5 thousand in the Old City area, 4.5 thousand in the new development which was designed west from the Old City. Its location is favorable because of the terrain features and physiography and preserves the traditional direction of the city development as well as ensures the legibility of the Old City image.

The new district is designed on rectangular street grid with exposure of the routes perpendicular to the strata, similarly to the Old City grid. The principle of street interior composition was also preserved. One end is closed by a building mass against the background of the Rzepka hill, the other is open to the vast landscape. The city greenery is connected with the nearby forest.

A part of the service program was located in the Old City. However it was decided that the Old City should not fulfill the function of an all-city service center but should group most of the functions connected with tourist services. Services and trade were located in the most attractive Old City interiors, i.e. along two pedestrian streets one of which links the squares and leads toward the parish church and the castle, and the other runs along the Old City longitudinal axis toward the new development.

The designers tried to accentuate the most important elements of the Old City spatial grid (street grid, picturesque character of the landscape, architectural landmarks, street building alignment, high greenery). The design envisages the adaptation of the historic and traditional building zones of high artistic values. In the Old City area, the newly designed structures will be fitted to the small scale of the existing houses and inspired by their form and details. In the design, special attention was paid to the elevation solutions for the new buildings, roof form and type of roofing, street pavements and small architectural forms indispensable to preserve the atmosphere of the Old City streets ●

Pułtusk

Studium rewaloryzacji Pułtuska.

Autorzy: arch. arch. Kazimierz Górski i Bratysław Wolczyński.
Projekt wykonano w Instytucie Podstaw Rozwoju Architektury Politechniki Warszawskiej.

Wczesny ośrodek osadniczy Pułtuska powstał w miejscu z natury obronnym – w rozlewiskach Narwi, na skraju puszczy. Składał się z ośrodka grodowego i osady targowej. Zamek biskupi zbudowano na miejscu wczesnośredniowiecznego grodu. Przywilej lokacyjny został wydany w 1339 r. przez biskupa płockiego Klemensa. Ośrodek miejski przeniesiono na wyspę na Narwi i wyznaczono podłużny rynek wraz z siecią uliczną. Oba te posunięcia związane były z wzrostem znaczenia Pułtuska jako ośrodka dóbr biskupich i centrum handlowego na szlaku wodnym na Litwę. Jednakże dopiero w XV i XVI w. Pułtusk wszedł w okres największego rozwoju odgrywając dużą rolę w handlu zbożem, korzystał z licznych przywilejów królewskich zapewniających swobodę w żegludze na Narwi i Bugu. W mieście powstał ratusz, kolegiata z dzwonnica; zamek biskupi został przekształcony w renesansową rezydencję. Najwcześniejszy przekaz kartograficzny – sztych z rysunku Dahlberga z 1657 roku – przedstawia plan miasta, który bez zasadniczych zmian przetrwał do dnia dzisiejszego. Od połowy XVII w. wojny i pożary spowodowały stopniowy upadek miasta. Po zajęciu Mazowsza przez Prusy powstał projekt regulacji Pułtuska, w obrębie murów oraz plan nowej dzielnicy z regularną siatką ulic na terenie Starego Miasta. Ostatnia wojna przyniosła katastrofalne zniszczenia. Około 70% zabudowy, w tym ratusz, dzwonnica, kościół pojezuicki, kaplica Marii Magdaleny, kościoły Św. Krzyża i Marii Panny, uległy wypaleniu i poważnym zniszczeniom. Znaczna część zabytków została po wojnie odbudowana. Pułtusk jest siedzibą Urzędu Miasta i Gminy.

Plan ogólny Pułtuska zakładał przeniesienie centrum miasta poza obręb zespołu historycznego, a także rozbudowę miasta nie odpowiadającą istniejącemu zapleczu gospodarczemu i sprzeczną z możliwościami rozwojowymi. Przyjęcie takiej koncepcji musiało wcześniej czy później doprowadzić do degradacji ośrodka historycznego oraz trwałego zniekształcenia krajobrazu. Prezentowane studium rewaloryzacji Pułtuska zakłada utrzymanie historycz-

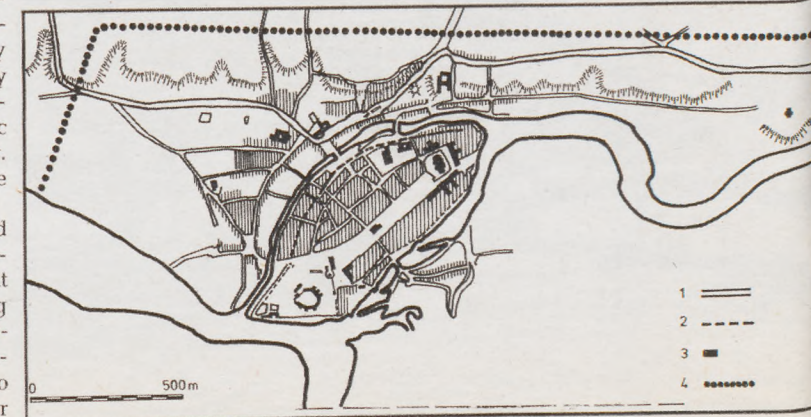
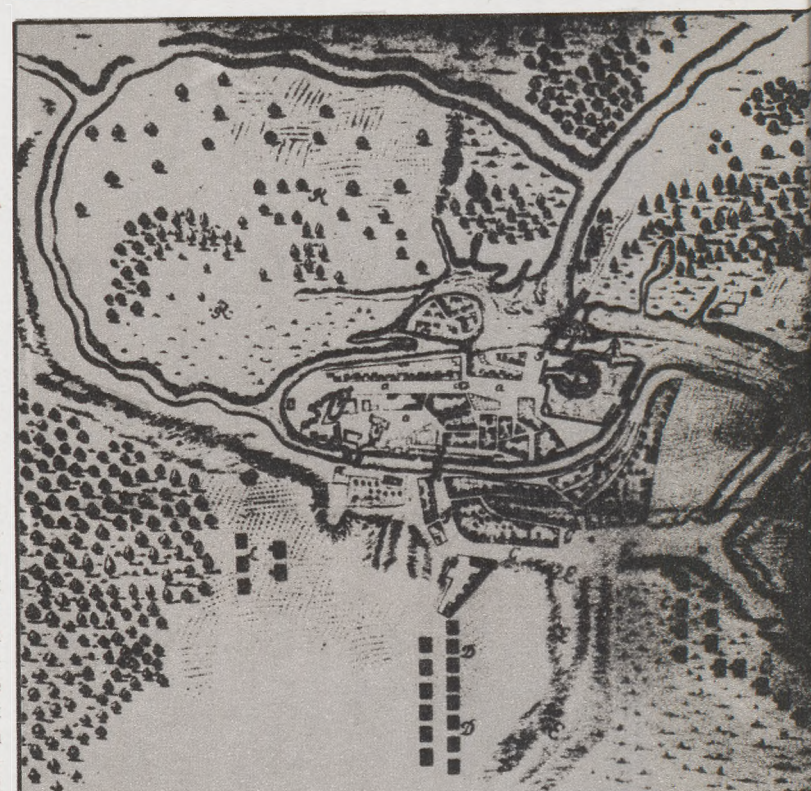
Pułtusk

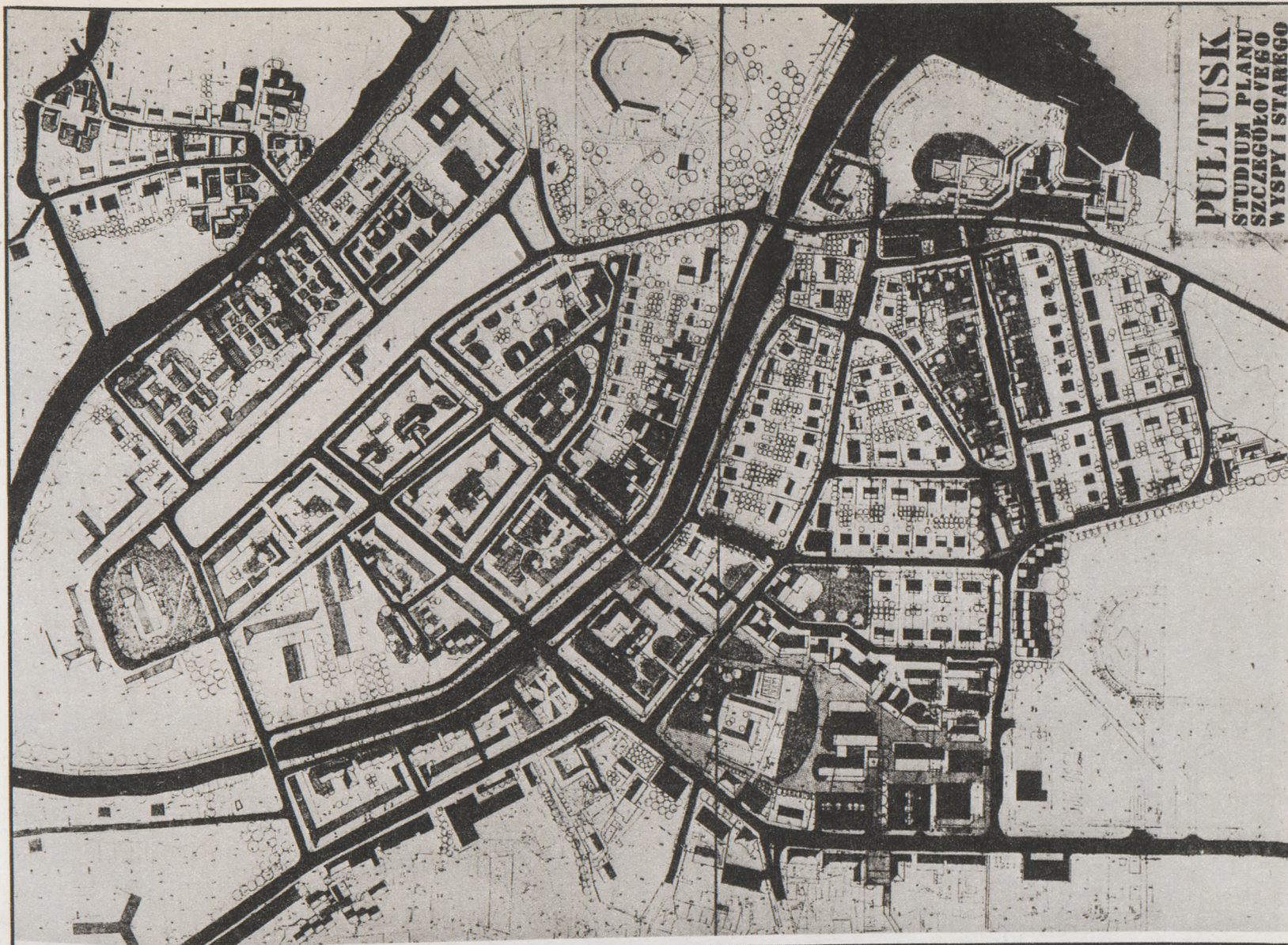
The revaluation study of Pułtusk.

Designers: architects Kazimierz Górski and Bratysław Wolczyński.
The design was prepared in the Institute of the Principles for the Development of Architecture of the Polytechnic Institute in Warsaw.

The early settlement of Pułtusk was founded in a naturally defended place – on the river flats of the Narew by the forest. It was composed of a fortified center and a market settlement. Later, the Bishop's castle was built in the place of the earlier medieval castle. Pułtusk received location rights in 1339 from Płock bishop Clement. The city was moved to the island where an elongated market square and street grid were set out. Both those events were connected with the growing importance of Pułtusk as the center of Bishop's estate and the commercial center situated on the route to Lithuania. The greatest development of Pułtusk in the fifteenth and sixteenth century was connected with grain trade; the city enjoyed a number of royal privileges ensuring free navigation on the Narew and the Bug. The Town Hall and the collegiate church with the bell tower were built in the city, and the Bishop's castle was transformed into a Renaissance residence. The earlier cartographic source, engraving from Dahlberg's drawing from 1657, presents the city plan which has been preserved without any bigger changes. From the middle of the seventeenth century, wars and fires caused the gradual decline of the city. After the Mazowsze region had been occupied by Prussia, a design for the regulation of Pułtusk within the city walls was prepared as well as a plan of a new district in the Old City area with the regular street grid. The last war brought about catastrophic damages. About 70 per cent of the development including the Town Hall, the bell-tower, post-Jesuite church, Mary Magdalene's chapel, the Church of the Holy Cross and Church of the Virgin Mary were burned inside and seriously damaged. A considerable part of the historic monuments was restored after the war. Pułtusk is the seat of the Town and Shire Office.

The general plan for Pułtusk assumed moving the city center outside the historic complex area and the development of the city not conformed to the existing economic infrastructure or growth possibilities. The acceptance of such a concept would have led, sooner or later, to the degradation of the historic center

4

5

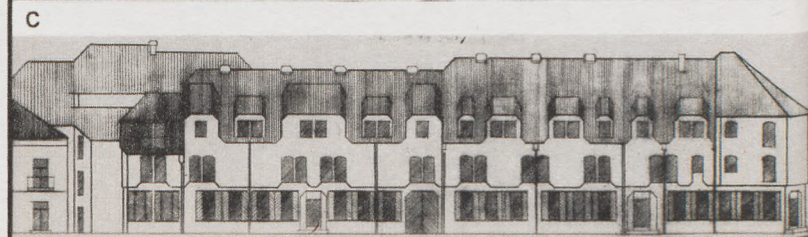
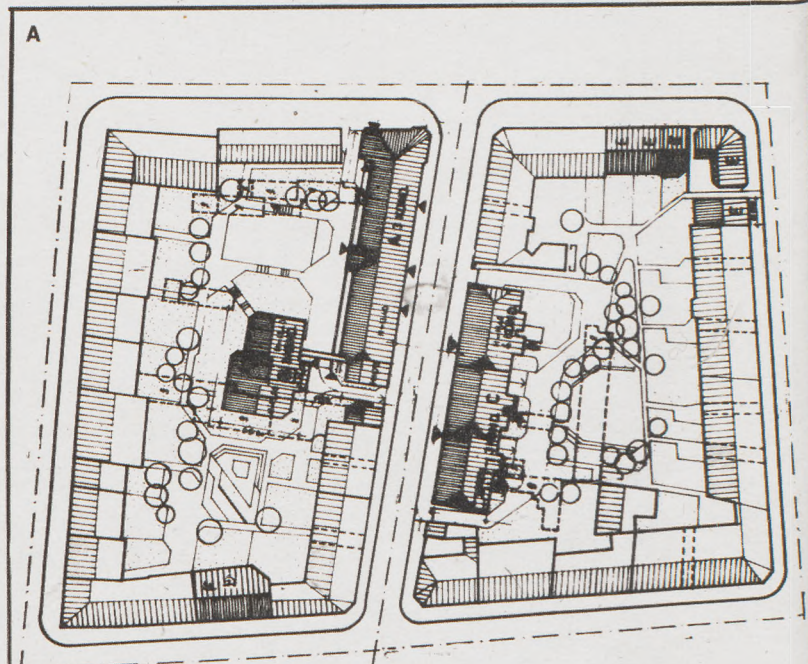
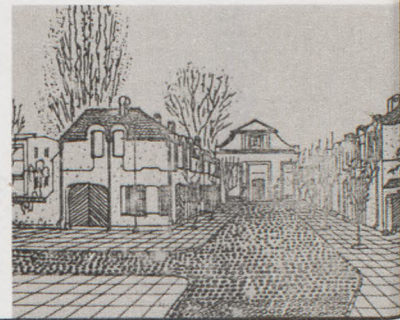
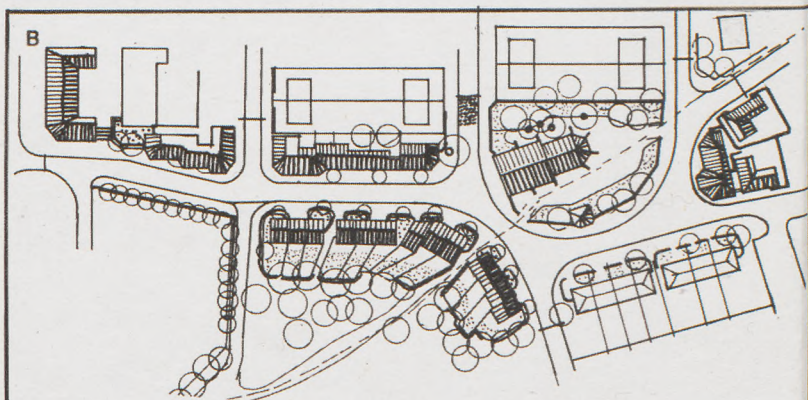
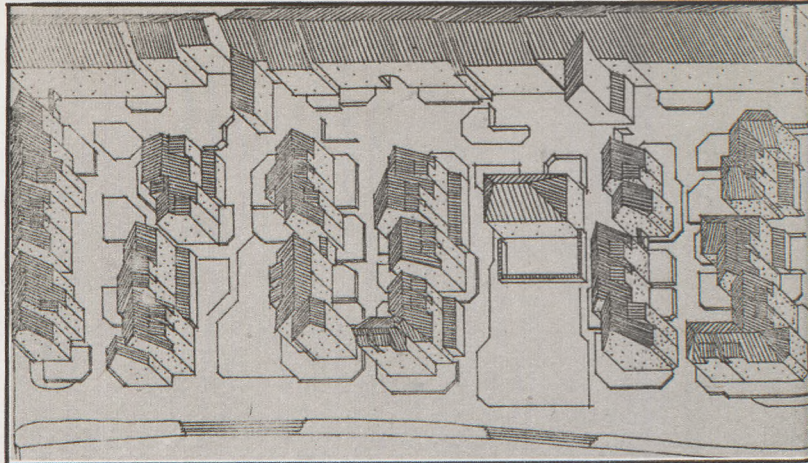
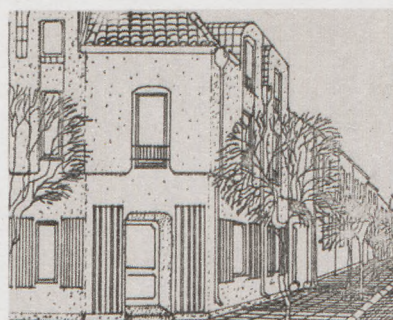
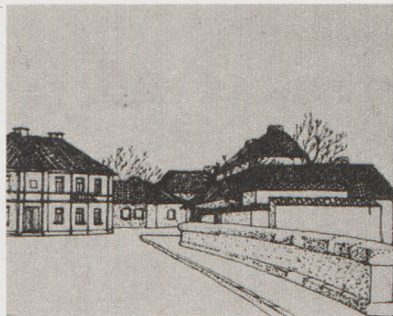
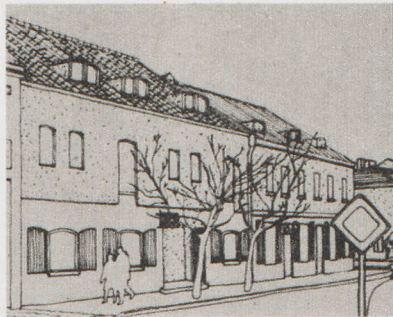
6

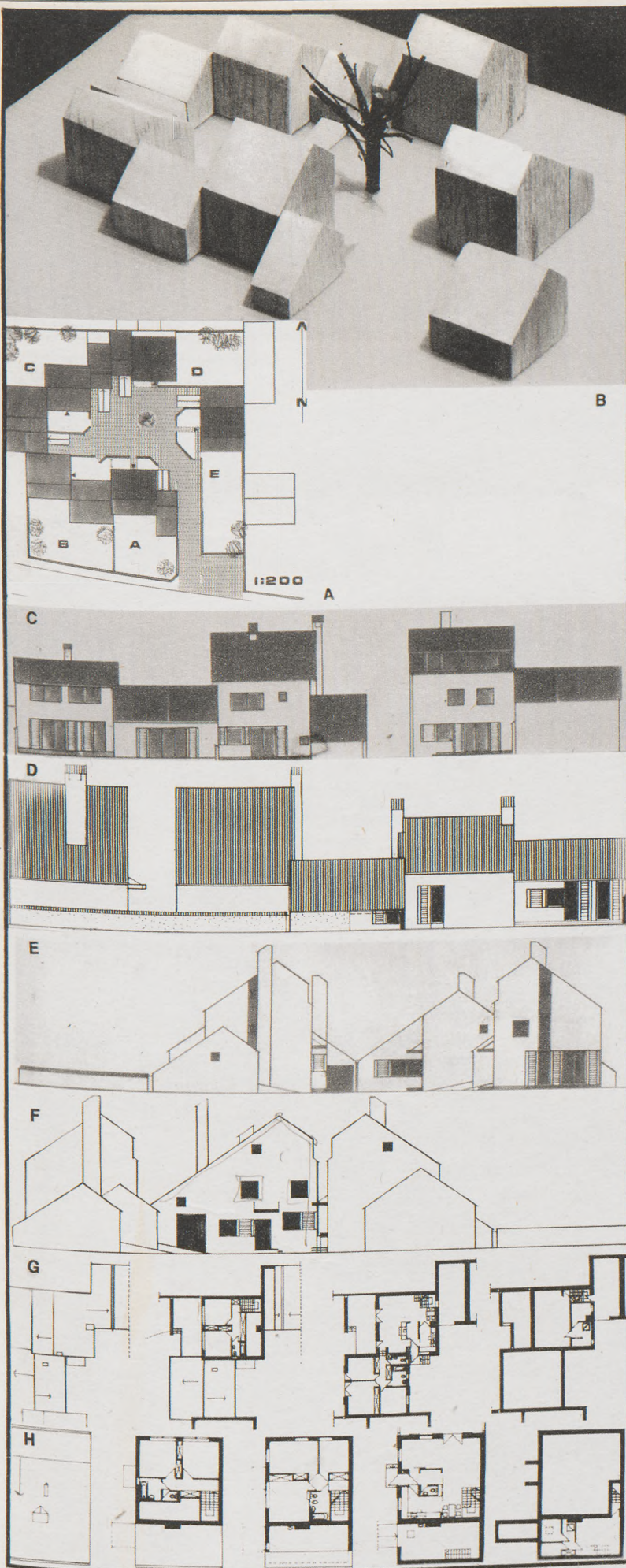
1. Widok miasta od południa
2. Plan i panorama miasta z XVII w. wg Dahlberga
3. Plan miasta z przełomu XVIII i XIX w. (wg badań W. Kalinowskiego). 1 – obiekty zabytkowe, 2 – mury miejskie, 3 – zabytki, 4 – strefa konserwatorska
4. Studium planu szczegółowego Wyspy i Starego Miasta

1. View of the city from the south
2. Plan and the panorama of the city in the 17th cent. after Dahlberg
3. Plan of the city from the turn of the 18th and 19th cent. (according to W. Kalinowski's research). 1 – historic monuments, 2 – city walls, 3 – historic monuments, 4 – conservation zone
4. Study of a detailed plan of the Island and

5. Studium planu szczegółowego Wyspy i Starego Miasta – rozmieszczenie usług i wskaźniki zabudowy mieszkaniowej
6. Studium planu szczegółowego Wyspy i Starego Miasta – komunikacja i etapowanie. 1 – ulice dwukierunkowe, 2 – ulice jednokierunkowe, 3 – ciągi piesze

- the Old City
5. Study of the detailed plan of the Island and the Old City – location of services and indicators of housing development
6. Study of the detailed plan of the Island and the Old City – communication and staging. 1 – two-way streets, 2 – one-way streets, 3 – pedestrian streets

7. Stan istniejący i propozycje rozwiązań architektonicznych: A – ul. Wolności; B – ul. Armii Czerwonej; C – ul. Rybitwy; D – ul. Wspólna; E – ul. Kotlarska; F – ul. Staszica; G – ul. Skargi

8. Projekt osiedla przylegającego do pierzei rynku nad północnym korytem Narwi

9. Projekt przekształcenia otoczenia dawnego kościoła Najświętszej Marii Panny. A – stan istniejący; B – plan zagospodarowania; C – perspektywa

10. Projekt uzupełnienia zabudowy na Wyspie przy ul. Piotra Skargi. A – plan zagospo-

7. The existing state and proposals of architectural solutions: A – Wolności St. B – Armii Czerwonej St., C – Rybitwy St., D – Wspólna St., E – Kotlarska St., F – Staszica St., G – Skargi St.

8. The design for a development adjoining the market frontage on the northern Narew valley

9. The design for the transformation of the surroundings of the old church of Virgin Mary. A – existing state, B – development plan, C – perspective

10. The design for complementation of de-

nego ośrodka jako centrum rozbudowującego się miasta. Sanacja istniejącej substancji mieszkaniowej i wzniesienie nowych domów zapewni proponowane przez plan ogólny zwiększenie liczby ludności Pułtuszka przy jednoczesnym zachowaniu tradycyjnego kierunku rozwoju miasta.

Fundamentalnym założeniem opracowania jest łączenie w jednej bryle nowo projektowanych i przewidzianych do rewaloryzacji budynków funkcji usługowo-handlowych w parterach z mieszkaniami na górnych kondygnacjach oraz zachowanie płynności linii zabudowy charakterystycznej dla ulic Starego Miasta poprzez minimalne zmiany kąta elewacji budynku w stosunku do osi ulicy. Projekt ogranicza wysokość zabudowy na Wyspie i Starym Mieście do trzech kondygnacji. Zgodnie z sugestią autorów wszystkie dachy powinny być kryte dachówką lub blachą miedzianą, zaś elewacje nawiązujące charakterem do istniejącej zabudowy winny być wykonane w tynku wapienno-cementowym (dopuszcza się barwienie tworzywem naturalnym). W części miasta objętej szczególną ochroną konserwatorską projekt przewiduje stosowanie murewanych, tynkowanych ogrodzeń krytych dachówką lub blachą, stylizowanych przejazdów, furt i bram oraz bruku lub kostki granitowej do wykładania nawierzchni ulic.

Układ kanałów Narwi pomiędzy rzeką i skarpą dzieli obszar miasta objęty opracowaniem na trzy części o zróżnicowanym charakterze zabudowy. Na Wyspie przeważa zwarta zabudowa blokowa, na Starym Mieście jednorodzinna zabudowa obrzeżna, zaś na Wyspie Rybitwy zachowały się relikty zabudowy wiejskiej uzupełnionej domami jednorodzinnymi.

Umieszczenie usług i handlu zaprojektowano w parterach budynków wzdłuż dwóch ciągów komunikacyjnych prostopadłych do rynku. Od południa oś rynku zamyka zamek biskupi adaptowany na Dom Polonii. Tereny między skarpą a nowo projektowanym ciągiem pieszym zostały przeznaczone na usługi ogólnomiejskie. Zlokalizowano tu dom handlowy, salę kinową, pływalnię i salę sportową. Zabudowę Starego Miasta uzupełnia kilka kolonii domków jednorodzinnych szeregowych, akcentujących charakterystyczny dla Starówki układ ulic.

Na Wyspie projekt utrzymuje zasadę zwartej zabudowy blokowej wzdłuż południowej pierzei rynku i na osi ratusza. W części północnej nowo projektowane domy są ustawione prostopadłe do dłuższej osi rynku. Likwidacja części oficyn i przybudówek znajdujących się w złym stanie technicznym umożliwia wykorzystanie powiększonych wnętrz międzyblokowych na zieleńce.

Zabudowę Wyspy Rybitwy uzupełniają jedynie trzy niewielkie zespoły mieszkalno-hotelowe, zaś wschodni rejon wyspy przeznaczony został w projekcie na tereny rekreacyjno-sportowe

darowania; B – rozwinięcie elewacji z blokiem „C” południowo-wschodniej strony ulicy; C – elewacja bloku „A” po północno-wschodniej stronie ulicy

11. Projekt zespołu domków jednorodzinnych na Wyspie nad południowym korytem Narwi. A – sytuacja; B – widok od południa; C – elewacja południowa; D – elewacja północna; E – elewacja wschodnia; F – elewacja zachodnia; G – plany domu „B”; H – plany domu „E”

and permanent deformation of the townscape.

The present revaluation study for Pułtusk assumes preservation of the historic complex as the center of the growing town. The rehabilitation of the existing housing substance and construction of new houses will ensure the growth of Pułtusk population assumed by the general plan, while the traditional trend in the city development is preserved.

The fundamental assumption of the workout consists of location of the service and trade functions on the ground floors, and apartments on the upper levels of the buildings both newly designed and those designated for renovation, as well as the preservation of flowing building alignment characteristic for the Old City streets by very small changes in the angle of building elevation to the street axis. The design limits the building height on the island and in the Old City to three stories. According to the designers' suggestion, all roofs should be covered with tiles or copper sheeting, and elevations, referring to the character of the existing development, should be rendered in calcite and cement plaster (with natural pigments). In the part of the city which is under particular conservation care, the design envisages use of brick, plastered fences covered with tiles or sheet metal stylized passages and gates and streets paved with granite blocks.

The pattern of the Narew canals between the river and the embankment divides the city area into three parts with varied character of the development. The compact block development is prevalent on the Island, single-family perimeter housing in the Old City, and relics of village housing with single-family houses on the Rybitwa Island.

The services and trade were located in the ground floors of buildings along two streets perpendicular to the Market Square. The Bishops' castle adapted for the Polonia House closes the Market axis from the south. The area between the embankment and a newly designed pedestrian street is designated for services for the whole city, such as a department store, movie theater, swimming pool and sports hall. The Old City development is complemented by a few colonies of row single-family houses accentuating the street grid typical for the Old City.

On the Island, the principle of compact block building along the south frontage of the Market Square and the Town Hall axis is preserved. In the northern part, the newly designed houses are situated perpendicularly to the longer axis of the Market Square. The demolition of part of the outbuildings and lean-tos in bad technical condition will permit the use of block interiors for greenery.

The development of the Rybitwa Island will be complemented only by three small housing and hotel complexes, and the east part of the island is designated, in the design, for a recreation and sports area

velopment on the Island at Piotra Skargi St. A – development plan, B – elevation development with „C” block on the south-east side of the street, C – „A” block elevation on the north-west side of the street

11. The design for a single-family housing development on the Island on the south Narew valley. A – site plan, B – view from the south, C – southern elevation, D – northern elevation, E – eastern elevation, F – western elevation, G – „B” house plans, H – „E” house plans

Muszyna

Plan szczegółowy zagospodarowania przestrzennego dzielnicy centralnej w Muszynie.

Autor: arch. Sławomir Gzell; kierownictwo naukowe – prof. dr Kazimierz Wejchert. Projekt wykonano w Instytucie Urbanistyki i Planowania Przestrzennego Politechniki Warszawskiej.

Dokładna data lokacji Muszyny nie jest znana. Pierwsza wzmianka o mieście pochodzi z 1209 r. W 1288 r. Muszyna przechodzi na własność biskupstwa krakowskiego, w którego władaniu pozostaje aż do pierwszego rozbioru Polski (wyjawszy lata 1335–1391). Prawo miejskie nadał Muszynie Kazimierz Wielki w 1364 r. Mimo dogodnego położenia na trasie handlowej z Polski na Węgry, licznych przywilejów gospodarczych i funkcji ośrodka administracyjnego dóbr biskupich Muszyna nigdy nie zdołała rozwinąć się w większy ośrodek miejski o ponadlokalnym znaczeniu. Epidemie i napady obcych wojsk w końcu XVII w. przyspieszyły upadek miasta. Okres ponownego rozwoju przypada na lata dwudzieste naszego wieku. Przyczyniło się do tego bogactwo źródeł leczniczych wód mineralnych oraz doskonałe warunki klimatyczne i wyjątkowo piękny krajobraz sprzyjające rozwojowi turystyki. Do cenniejszych zabytków architektonicznych należą kościół parafialny św. Józefa wzniesiony pod koniec XVII w., ruiny zamku zbudowanego według tradycji w 1301 r. oraz kilkadziesiąt domów mieszkalnych z połowy XIX w. na ulicy Kościelnej.

Plan ogólny Muszyny opracowany w 1967 r. nie precyzował wiodącej funkcji miasta. Mimo bogatych źródeł mineralnych i doskonałych warunków klimatycznych Muszyna jest przede wszystkim węzłem komunikacyjnym i ośrodkiem administracyjnym, siedzibą Urzędu Miasta i Gminy. Liczba turystów odwiedzających miasto znacznie przekracza założenia przyjęte w planie ogólnym, powodując, że cena, jaką płaci miasto za wzrastającą popularność jest z roku na rok wyższa. Dotyczy to przede wszystkim nowego budownictwa. Współczesną działalność budowlaną, tak na obszarze historycznej części miasta, jak w nowej dzielnicy uzdrowskiej cechuje absolutna przypadkowość form uszczuplających walory zabytkowe i krajobrazowe. Miastu grozi niebezpieczeństwo nadmiernego rozproszenia zabudowy na zboczach gór i w dolinach Popradu, Muszynki i Szczawnika, a więc na terenach najbardziej atrakcyjnych

Muszyna

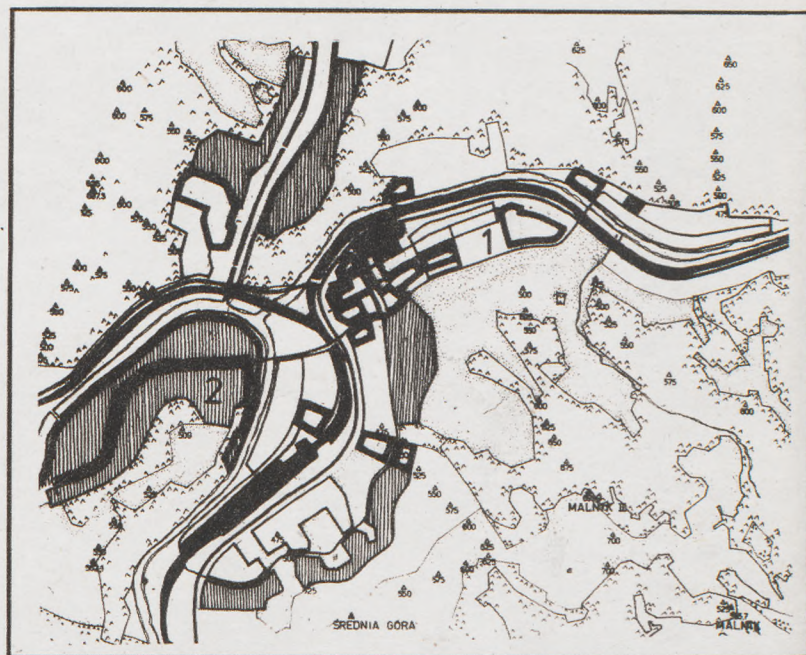
Detailed plan for the spatial development of downtown Muszyna.

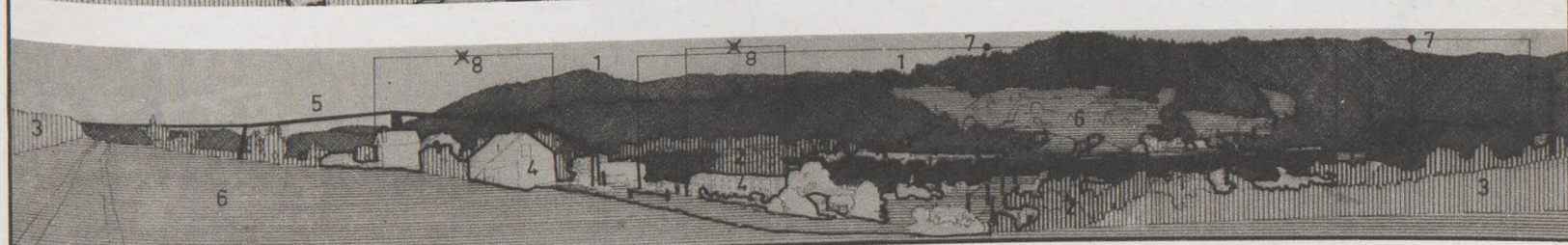
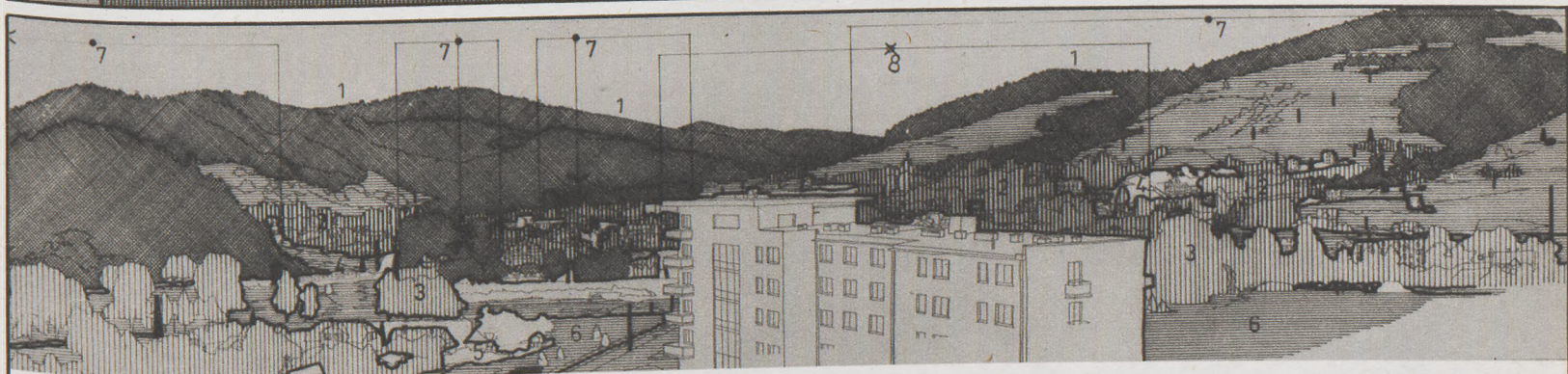
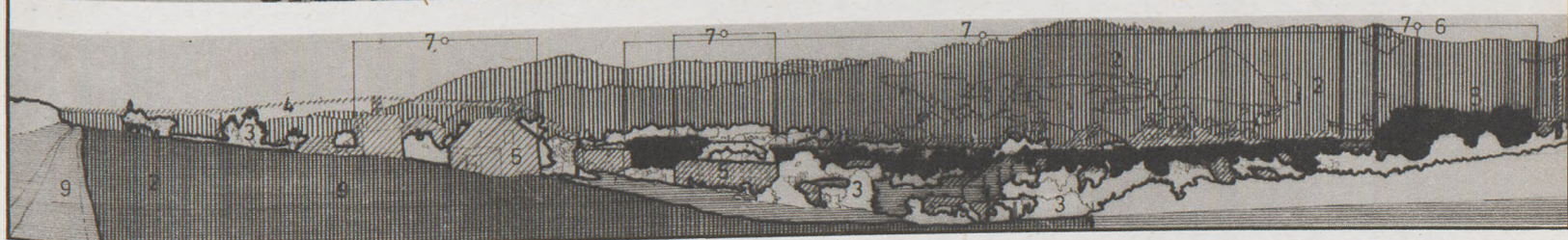
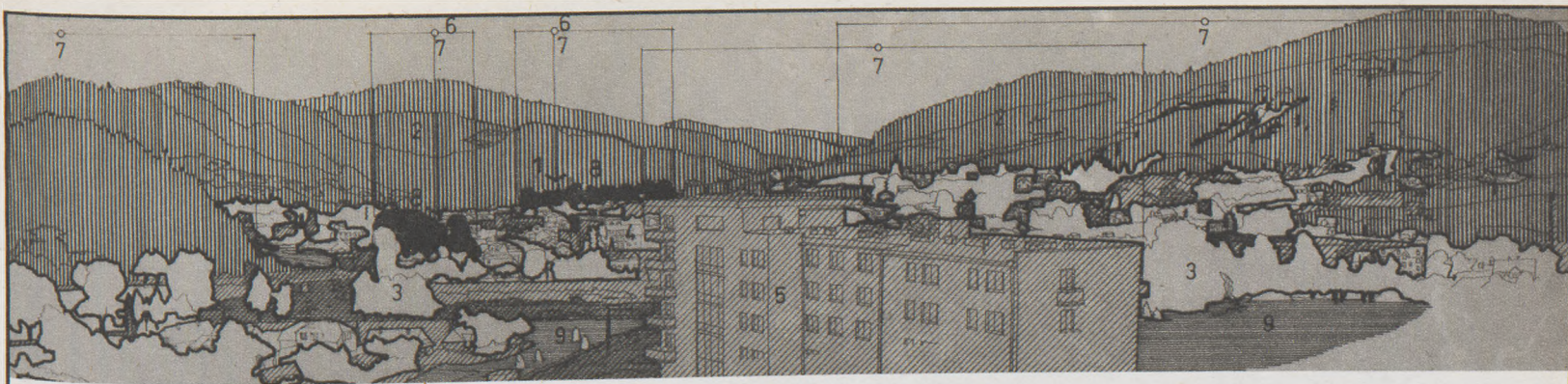
Designer: architect Sławomir Gzell, scientific direction – Professor Kazimierz Wejchert.

The design was prepared in the Urban and Spatial Planning Institute of the Polytechnic Institute in Warsaw.

The exact date of Muszyna's location is not known. The town was first mentioned in 1209. From 1288 to the first partition of Poland in 1772 Muszyna was the property of the Cracow bishopric (except the years 1335 through 1391). Muszyna received city rights in 1364 from king Kazimierz the Great. Despite its propitious location on the trade route from Poland to Hungary, a number of economic privileges and the function of the bishopric estate administration center, Muszyna never became an urban center of more than local importance. Epidemics and attacks by enemy armies at the end of the seventeenth century brought about the decline of the town. A new boom for Muszyna in the nineteen twenties was caused by the popularity of the numerous springs of therapeutic mineral waters as well as by perfect climatic conditions and the exceptionally beautiful landscape favoring the development of tourism. The valuable architectural monuments include St. Joseph's parish church built at the end of the seventeenth century, ruins of a castle built, according to the local tradition, in 1301 and a few dozen houses from the mid-nineteenth century on Kościelna St.

The general plan for Muszyna, prepared in 1967, did not define the leading function of the town. Apart from rich mineral springs and perfect climatic conditions, Muszyna is, above all, a transport junction and administrative center, the seat of the Town and Shire Office. The number of tourists coming to the town exceeds considerably the assumptions of the general plan. Therefore the price paid by Muszyna for the growing popularity is bigger every year. Above all it concerns new housing. Both in the area of the historic city district and in the new spa district, the contemporary construction activities are characterized by totally haphazard forms which decrease the historic and landscape values. The dispersion of houses on the mountain slopes and in the valleys of the Poprad, Muszynka and Szczawnik rivers, that is, on the most attractive areas meriting the particular attention of the designers re-

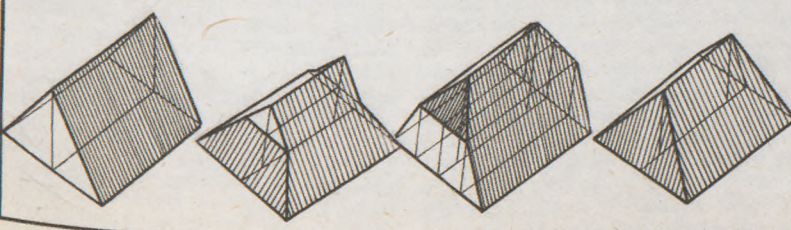
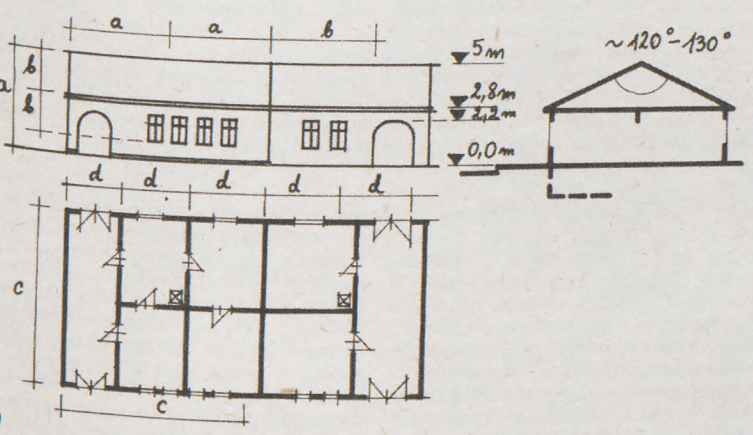
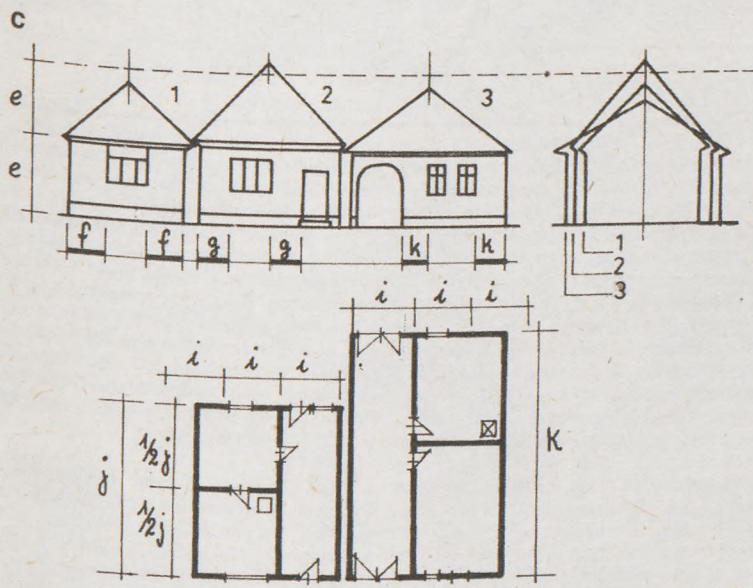

1. Muszyna – widok z otaczających wzgórz
2. Schemat planu ogólnego miasta: 1 – dziel-
nica centralna, 2 – dzielnica uzdrowskowa
3. Stara Muszyna. A – pierzeja południowa
Rynku (rysunek z końca ubiegłego wieku); B –
stare domy wczasowe w centrum
4. Wartości krajobrazowe: A – panorama od
strony południowo-zachodniej; B – panora-
ma od strony wschodnio-południowej. 1 –
elementy miejskie o szczególnej wartości, 2 –
elementy krajobrazu naturalnego o dużej
wartości, charakteryzujące środowisko, 3 –
elementy o wartości drugorzędnej, 4 – ele-
menty obojętne, 5 – elementy oszczędzające
panoramę, 6 – dominanta, 7 – zespoły domi-
nujące, 8 – bezpośrednie otoczenie miejskich
elementów o dużej wartości podkreślające
ich ekspozycję, 9 – powierzchnie umożliwia-
jące ekspozycję panoramy miasta

1. Muszyna – view from the surrounding hills
2. Scheme of the town general plan: 1 –
central quarter, 2 – spa quarter
3. Old Muszyna. A – south Market frontage
(drawing from the end of the previous cen-
tury), B – old boarding houses in the center
4. Landscape values: A – the panorama from
the south-west, B – the panorama from the
south-east. 1 – urban elements of particular
value, 2 – elements of the natural landscape of
particular value, characterizing the environ-
ment, 3 – secondary elements, 4 – indifferent
elements, 5 – elements deforming the panora-
ma, 6 – landmarks, 7 – landmark complexes, 8 –
the nearest surroundings of the urban ele-
ments of great value accentuating their ex-
position, 9 – areas enabling the exposition of
the town panorama

5. Wytyczne krajobrazowe. A – panorama od
strony południowo-zachodniej; B – panora-
ma od strony wschodnio-południowej. 1 – do
zachowania w formie nie zmienionej, 2 –
dopuszczalne przekształcenie bez zmiany ga-
barytów, 3 – dopuszczalne przekształcenie
lub zasłonięcie bez zmiany gabarytów budy-
nków, 4 – konieczność zlikwidowania, upo-
rządkowania lub zasłonięcia, 5 – konieczność
zlikwidowania, 6 – powierzchnia ekspozycji
miasta, uporządkowania, zakaz wprowadze-
nia elementów przestrzennych oprócz ażu-
rowej zieleni, 7 – dominanta do zachowania, 8 –
dominanta do likwidacji lub zasłonięcia
6. Dolina Szczawnika – typowy przykład ode-
jścia od tradycyjnej formy architektonicznej
7. Rynek – stan z 1974 roku
8. Zasłaniające widok na Jaworzynkę sanato-
rium „Metalowiec”

5. Landscape guidelines. A – the panorama
from the south-west, B – the panorama from
the south-east. 1 – for preservation in un-
changed form, 2 – permitted transformation
without change in dimensions, 3 – permitted
transformation or screening without change
in dimensions, 4 – the necessity for destruc-
tion, putting in order or screening, 5 – the
necessity of liquidation, 6 – the area for town
exposition, putting in order, prohibition of
introduction of any spatial elements except
lace-like greenery, 7 – landmark for preserva-
tion, 8 – landmark for liquidation or screening
6. The Szczawnik valley – the typical exam-
ple of departure from traditional architectural
form
7. The Market Square – state in 1974
8. „Metalowiec” sanatory obstructing the
view toward the Jaworzynka mountain

i zasługujących na specjalną uwagę projektantów odpowiedzialnych za kształt miasta.

Prezentowany plan szczegółowy dzielnicy centralnej Muszyny stawia za cel ochronę wszystkich walorów zabytkowych i krajobrazowych przy jednoczesnym usprawnieniu systemu usług miejskich, handlu, komunikacji oraz budownictwa mieszkaniowego. Generalna zasada projektu polega na wplataniu tam, gdzie jest to możliwe, nowej zabudowy w istniejącą tkankę miejską, co zapewnia właściwe etapowanie prac. Większość nowych inwestycji ogólnomiejских i mieszkaniowych została skupiona na terenach położonych wokół Rynku. Wytypowano je na podstawie studiów własności gruntów oraz analiz architektoniczno-krajobrazowych i topograficznych. Zasada kompozycyjna nowego śródmieścia polega na stworzeniu układów funkcjonalnych i przestrzennych poprzecznych w stosunku do dłuższej osi Rynku. Są to trzy osie, które będą realizowane jako odrębne zadania inwestycyjne, w trzech kolejnych fazach wynikających z przewidywanego wzrostu potrzeb miasta.

W części zabytkowej projekt podkreśla najważniejsze cechy typowe dla architektury i krajobrazu Muszyny – przyuliczną zwartość zabudowy, jednolity gabaryt, tradycyjną formę dachów, koloryt, detale i bezpośredni związek domów ze środowiskiem. W Muszynie powszechnie występuje zjawisko wznoszenia nowych domów mieszkalnych w głębi działek, poza obrębem istniejącej zabudowy. Projekt przewiduje zabudowę szeregową, usytuowaną w nowej linii zabudowy, w miejscu obecnych pomieszczeń gospodarczych oraz przekształcenie starych, zabytkowych domów stojących wzdłuż ulicy na pensjonaty, domy wakacyjne, hotele, zakłady gastronomiczne sprzedawane lub wdzierżawiane osobom prywatnym, instytucjom lub miastu.

Jednym z elementów ochrony strefy zabytkowej jest rozmieszczenie domów wielorodzinnych dwu- i trzykondygnacyjnych na całym terenie śródmieścia, co pozwoli na zachowanie zwartej zabudowy i uzyskanie prawidłowych wskaźników gęstości zaludnienia (w planie ogólnym wielorodzinne budownictwo mieszkaniowe zostało zaprojektowane na obrzeżu strefy zabytkowej). W strefie ochrony zabytków dopuszcza się jedynie ruch lokalny●

sponsible for the townscape, is a threat to the town.

The presented detailed plan for downtown Muszyna aims at protection of all the historic and landscape values with simultaneous improvements in the system of urban services, trade, transportation and housing. The general principle concerns the construction of new buildings in the existing urban tissue wherever it is possible; it would ensure proper staging of the work. Most of the new all-city and housing investments were grouped in the area situated around the Market Square. The choice was conditioned by the soil properties as well as the architectural, landscape and topographical analyses. The composition principle of the new center concerns creation of functional and spatial patterns perpendicular to the longer axis of the Market Square. They consist of three axes which will be constructed as separate investment tasks in three ensuing phases resulting from the foreseen growth of the town's needs.

In the historic part, the design accentuates the most important features typical for Muszyna's architecture and landscape – compact street development, homogenous dimensions, traditional form of roofs, coloring, details and direct linking of the houses with their environment. The phenomenon of constructing new houses in the back part of the lot and in the perimeter development is very common in Muszyna. The design envisages row housing in the new building alignment in place of the existing utility buildings, and adaptation of the old historic houses built along the streets for boarding houses, vacation cottages, hotels and restaurants sold or leased to individuals, institutions or the town.

The construction of two- or three-story multi-family houses throughout the downtown area is one of the elements of the historic zone protection for it will permit the maintenance of compact development and achievement of correct population density indicators (the general plan envisaged the multi-family housing on the historic area perimeter). Only local traffic is permitted in the preservation zone ●

- 9. Studium stanu istniejącego – wytyczne dla planu szczegółowego
- 10. Studium miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego
- 11. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego
- 12. Ulica Kościelna. A – stan z okresu międzywojennego; B – stan istniejący; C – projektowane formy architektoniczne opracowane na podstawie stanu istniejącego; D – proponowane formy dachów
- 9. Study of the existing state – guidelines for the detailed plan
- 10. The study of the local detailed plan of spatial development
- 11. The idea of spatial development
- 12. Kościelna St. A – state in the inter-war period, B – present state, C – architectural forms prepared on the basis of the present state, D – proposed roof forms

Góra Kalwaria

Góra Kalwaria

Plan rewaloryzacji – studium metody opracowania. Założenia do planu rewaloryzacji zespołu Góra Kalwaria-Czersk

Autorzy: arch. Olgierd Sawicki (główny projektant), mgr Teresa Rogowska.

Studium zabudowy stref konserwatorskich – system zabudowy mieszkaniowej niskiej i wielorodzinnej w technologii OWT w Górze Kalwarii.

Autorzy: arch. arch. Olgierd Sawicki (główny projektant), Małgorzata Ciarka-Drzewiecka, mgr Teresa Rogowska.

Projekt wykonano w Pracowni Projektowej Przedsiębiorstwa Konserwacji Zabytków „Zamek” w Warszawie.

Revaluation plan – the study of the workout method. Assumptions of the revaluation plan for the complex Góra Kalwaria – Czersk.

Designers: architect Olgierd Sawicki (the general designer), Teresa Rogowska.

Study of the development in the conservation zones – single and multi-family housing system in OWT technology in Góra Kalwaria.

Designers: architects Olgierd Sawicki (the general designer), Małgorzata Ciarka-Drzewiecka, Teresa Rogowska.

The design was prepared in the design atelier of the Enterprise for Conservation of Historic Monuments „Castle” in Warsaw.

Wieś Rycerska Góra, wymieniana po raz pierwszy w 1252 r., była w XII w. siedzibą dużej parafii. Po potopie szwedzkim osada przeszła na własność biskupa poznańskiego, który stworzył wielki ośrodek kultu z kalwarią i klasztorem. W 1670 r. Góra Kalwaria otrzymała przywilej lokacyjny na prawie magdeburskim, zastrzegający wyłączność osiedlania się ludności katolickiej. Miasto zostało zaprojektowane na planie krzyża. Główną osią układu była ulica Kalwaryjska, prostopadła do skarpy wiślanej, zamknięta usytuowanym na koronie skarpy kościołem i klasztorem bernardynów, zaś z drugiej strony kościołem parafialnym. Na skrzyżowaniu ul. Kalwaryjskiej z dawną drogą biegnącą wzdłuż skarpy wzniesiono kaplicę „Ratusz Piłata”. Na ramionach krzyża symetrycznie usytuowano klasztory dominikanów i pijarów. Dochody czerpane z pielgrzymek okazały się jednak zbyt skromne by stanowić podstawę rozwoju miasta. W 1794 r. część miasta uległa zniszczeniu, a w rok później, w wyniku sekularyzacji dóbr przeprowadzonej przez rząd pruski, Kalwaria przeszła na własność rządu. W latach trzydziestych XIX w. wzniesiono w Kalwarii ratusz oraz dokonano regulacji sieci ulicznej, co doprowadziło do zatarcia rysunku barokowego założenia urbanistycznego.

Ludność Góry Kalwarii liczy ok. 10 tys. osób. Miasto jest siedzibą Urzędu Miasta i Gminy.

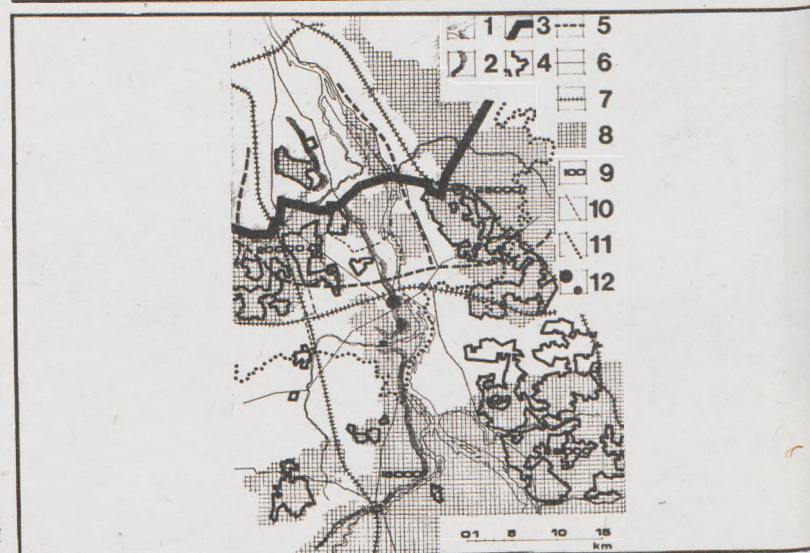
Prezentowany projekt podejmuje próbę stworzenia kompleksowej metody planu rewaloryzacji zespołu zabytkowego wraz z otaczającym go obszarem o wysokich wartościach krajobrazowych, poprzez stopniowe formułowanie wniosków konserwatorskich dla poszczególnych stref wydzielonych w projekcie.

The knights' village Góra, mentioned for the first time in 1252, in the twelfth century was the seat of a large parish. After the Swedish wars in the seventeenth century it became the property of Poznań Bishop who created a great worship center there with a Calvary procession route and a monastery. In 1670, Góra Kalwaria got location privilege according to Magdeburg law with exclusive rights of settlement only for Catholics. The town was designed on the cruciform plan. Kalwaryjska St. was the main grid axis, perpendicular to the Vistula embankment and closed off on one side by the church and the Bernardine monastery built on the crown of the embankment, and by the parish church on the other. A chapel „Pilatus Town Hall” was erected at the intersection of the Kalwaryjska St. and an old road leading along the embankment. Dominican and Piarist monasteries were located symmetrically on the cross arms. However, income from the pilgrimages was not big enough to ensure town development. In 1794 a part of the town was destroyed, and a year later, after the Prussian government had secularized the estates, Kalwaria became government property.

In the thirties of the nineteenth century, the Town Hall was built in Kalwaria and the street grid was regulated which led to the aberration of the Barocco urban form.

Góra Kalwaria has about 10,000 inhabitants. The town is the seat of the Town and Shire Council.

The design presented undertakes an attempt to create a complex rehabilitation method of the historic complex and the surrounding area of high landscape values by gradual formulation of conservation conclusions for the zones specified in the design. The new hous-

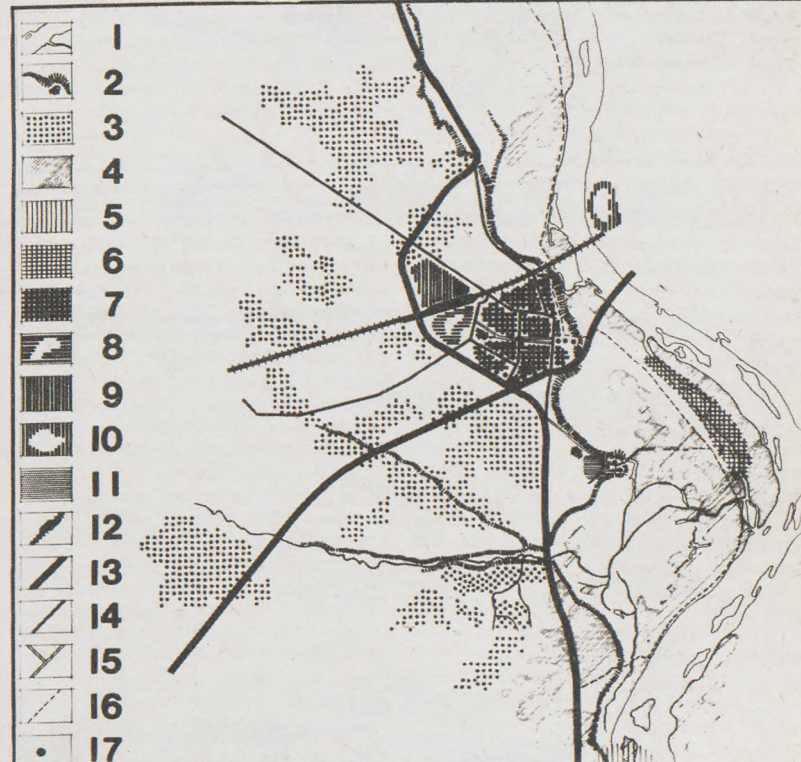
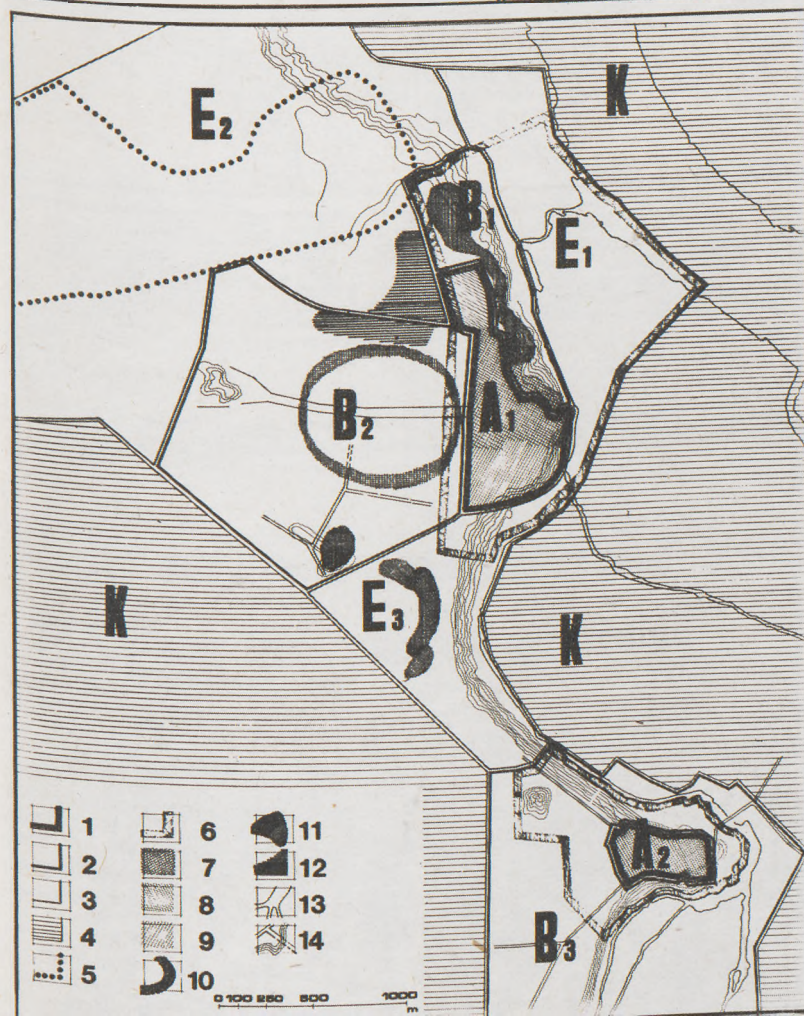
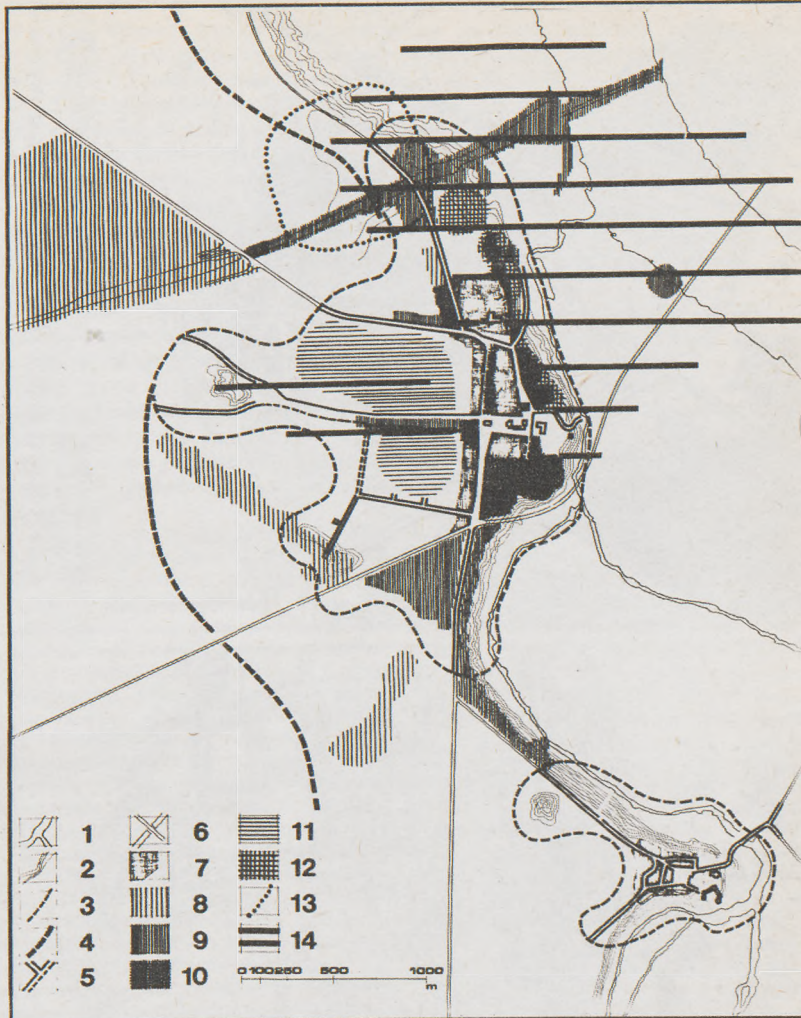
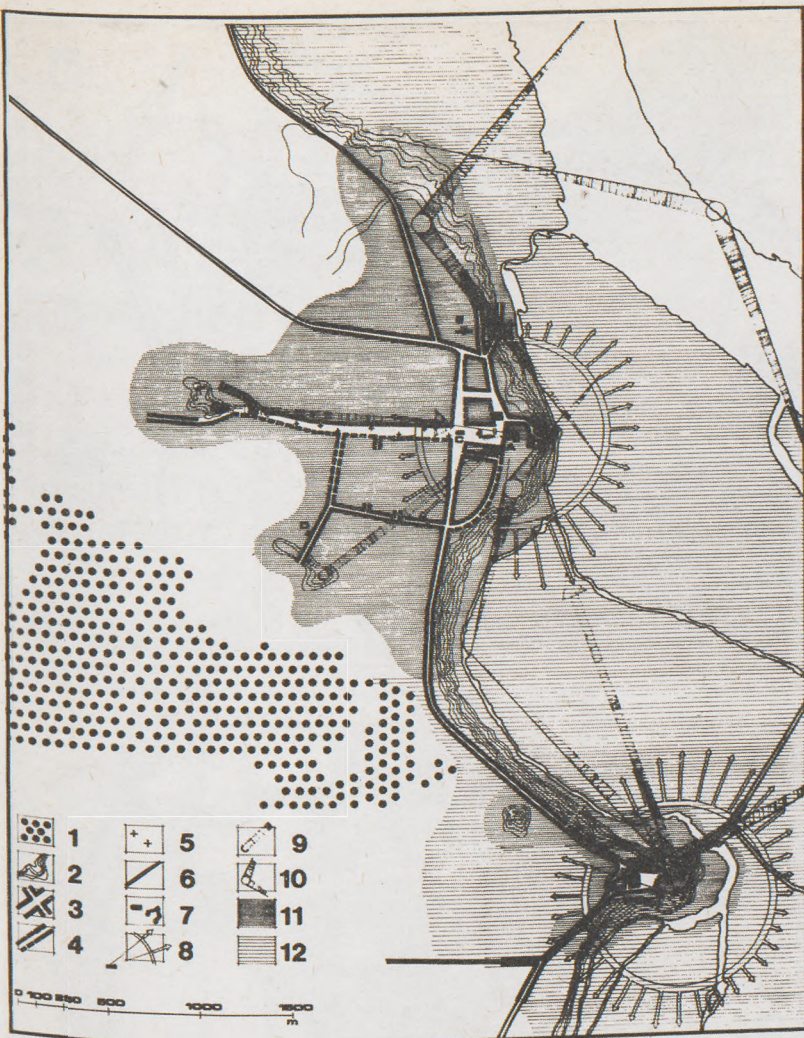

1. Góra Kalwaria – stan istniejący
2. Góra Kalwaria-Czersk. Założenia do planu rewaloryzacji. Obszar otaczający zespół Góra Kalwaria-Czersk związany jest obecnie i będzie w przyszłości z terenami zurbanizowanymi Warszawy, funkcją turystyki i rolnictwa. Położenie i powiązania: 1 – rzeki, wody otwarte, 2 – skarpy wysokie, 3 – tereny zurbanizowane związane z Warszawą, 4 – lasy, 5 – drogi ruchu szybkiego, 6 – drogi ruchu lokalnego, 7 – linie kolejowe, 8 – tereny rekreacji, 9 – pojemność terenów rekreacyjnych – liczba użytkowników, 10 – granica gminy, 11 – granica województwa, 12 – zespół Góra Kalwaria-Czersk.
3. Góra Kalwaria-Czersk. Założenia do planu rewaloryzacji. Studium wartości chronionych: 1 – lasy, 2 – skarpy, wzniesienia, 3 – rekonstrukcja założenia historycznego, 4 – niezachowane elementy układu historycznego, 5 – lokalizacja niezachowanych zabytków, 6 – historyczne szlaki Mazowsza, 7 – zabytki architektury, 8 – widoczność obiektów dominujących, 9 – punkty widokowe, ekspozycja obiektu, 10 – punkty widokowe, ekspozycja krajobrazu, 11 – obszary leżące w obrębie założeń historycznych – pełne podporządkowanie zagospodarowania, 12 – obszary leżące w obrębie oddziaływania założeń historycznych – podporządkowanie zagospodarowania
4. Góra Kalwaria-Czersk. Założenia do planu rewaloryzacji. Studium zagrożeń: 1 – wody otwarte, 2 – skarpy wysokie, 3 – obszary leżące w obrębie założeń historycznych. Pełna ochrona wartości, 4 – obszary leżące w obrębie oddziaływania założeń historycznych. Obszary stref ochronnych, 5 – zarys układów historycznych w części niezachowanych, 6 – istotne elementy zewnętrznego układu komunikacji, 7 – zasoby zrealizowane zgodnie z zasadami układu historycznego, 8 – zasoby zrealizowane – stanowiące potencjalne zagrożenie układu chronionego, 9 – zasoby zrealizowane – dysharmonizujące z układem chronionym, 10 – zasoby zrealizowane degradujące przestrzennie układ chroniony, 11 – zamierzenia (struktura przestrzenna) dysharmonizujące z układem chronionym, 12 – zamierzenia (funkcja) dysharmonizujące z układem chronionym, 13 – projektowana strefa ochronna oczyszczalni, 14 – obszary występujących zakłóceń krajobrazu chronionego.

1. Góra Kalwaria – the present state
2. Góra Kalwaria – Czersk. Assumptions for the revaluation plan. The area surrounding the Góra Kalwaria – Czersk complex is and will be connected with Warsaw urban area fulfilling the touristic and agricultural functions. Location and connections: 1 – rivers, open waters, 2 – high embankments, 3 – urban areas connected with Warsaw, 4 – forests, 5 – highways, 6 – local roads, 7 – railroad lines, 8 – recreation areas, 9 – recreation area absorbency – the number of users, 10 – shire limits, 11 – voivodship limits, 12 – Góra Kalwaria – Czersk complex

3. Góra Kalwaria – Czersk. Assumptions for the revaluation plan. Study of the protected values: 1 – forests, 2 – embankments, hills, 3 – restoration of the historic complex, 4 – not preserved elements of the historic grid, 5 – location of not preserved historic monuments, 6 – historic routes in Mazowsze region, 7 – architectural monuments, 8 – visibility of landmarks, 9 – view points, exposition of landscape, 11 – areas within the historic complexes – full subordination of the development, 12 – areas situated in the range of historic complex influence – subordination of the development

4. Góra Kalwaria – Czersk. Assumptions for the revaluation plan. Study of the impending damages: 1 – open waters, 2 – high embankments, 3 – areas situated within historic complexes. Full protection of values, 4 – areas situated in the range of historic complex influence. The areas of protected zones, 5 – the outline of historic grids in the not preserved parts, 6 – essential elements of the outer communication grid, 7 – development carried out according to the historic grid principles, 8 – development carried out – the impending damage of the preserved pattern, 9 – development carried out in disharmony with the preserved pattern, 10 – development carried out spatially degrading the preserved pattern, 11 – plans (spatial structure) in disharmony with the protected area, plans (function) in disharmony with the protected area, 13 – designed protection zone, 14 – area of disturbed protected landscape

5. Góra Kalwaria-Czersk. Założenia do planu rewitalizacji. Rysunek założeń, ustalenia konserwatorskie: 1 - strefa A - pełna ochrona zespołu zabytkowego, 2 - strefa B - pełna ochrona układu historycznego i obiektów zabytkowych, 3 - strefa E - ochrona ekspozycji zespołu zabytkowego, 4 - strefa K - ochrona krajobrazu, 5 - nieprzekraczalna granica stref uciążliwości, 6 - granica obszaru podlegającego rewitalizacji, 7 - obszar procesów rewitalizacji, 8 - obszar procesów rewitaliza-

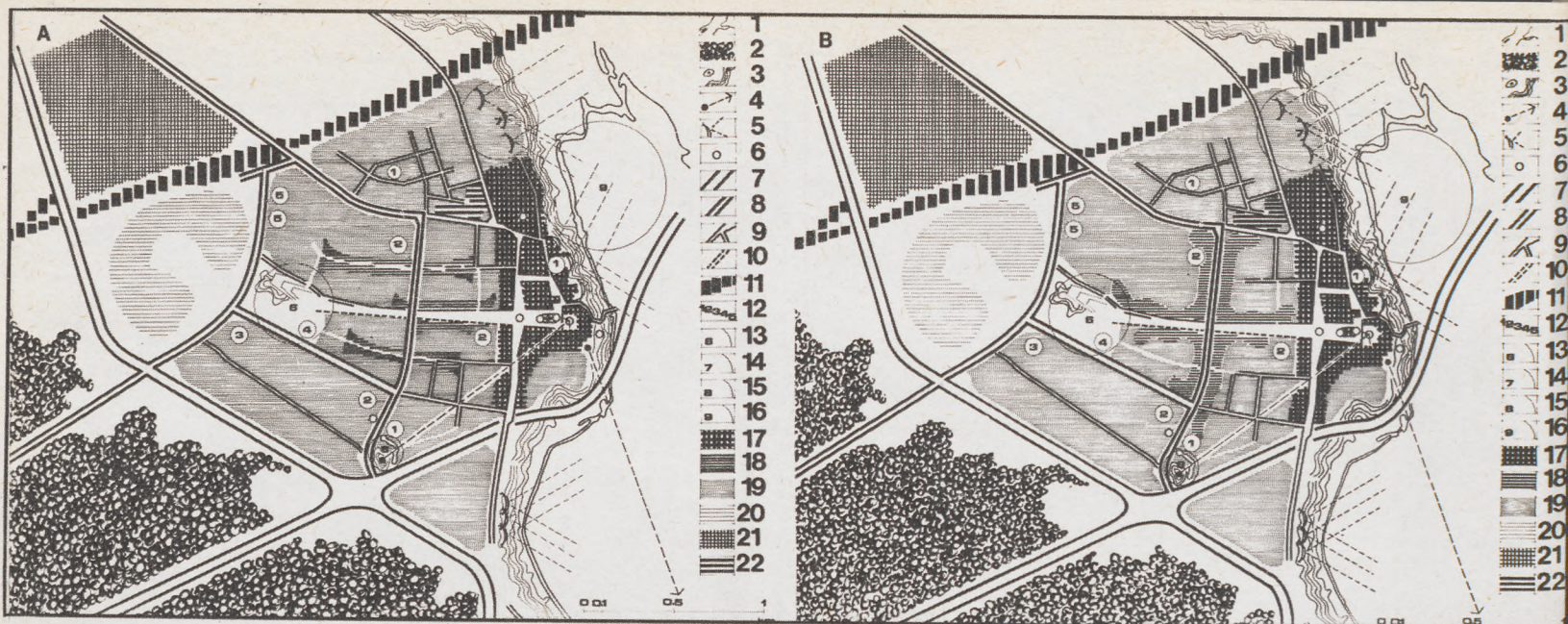
5. Góra Kalwaria - Czersk. Assumptions for the revaluation plan. Diagram of the assumptions, conservation decisions: 1 - zone A - full protection of the historic complex, 2 - zone B - full protection of the historic grid and historic monuments, 3 - zone E - protection of the historic complex exposition, 4 - zone K - protection of the landscape, 5 - unsurpassable limit of irksome zones, 6 - limits of the revalued area, 7 - the revalued area, 8 - the revalued area - health service, 9 - the reval-

ued area - direction reserve, 10 - the zone of low-rise intensive multi-family housing, 11 - the project program of touristic services, 12 - the postulated zone of high-rise development (complementation of the existing state), 13 - waters, rivers, 14 - the elements of the area pattern and features

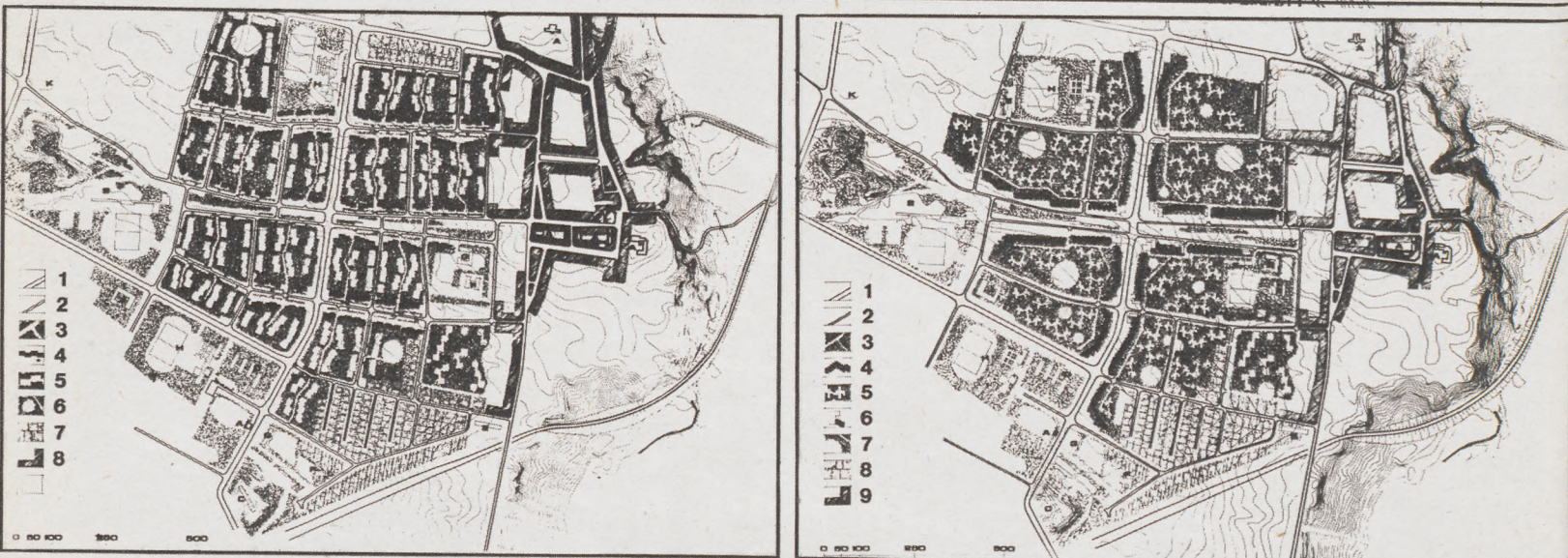
6. Góra Kalwaria. Zabudowa stref konserwatorskich. Sytuacja w układzie otaczającym: 1 - rzeki, 2 - skarpy, 3 - lasy, 4 - łąki, sady, 5 - rezerwat przyrody, 6 - tereny wypoczynku świątecznego aglomeracji warszawskiej, 7 - tereny zainwestowania miejskiego, 8 - tereny zainwestowania miejskiego - rezerwa poperspektywiczna, 9 - tereny przemysłowe, 10 - osiedla wiejsko-turystyczne, 11 - linia kolejowa, 12 - arteria przelotowa, 13 - arteria miejscowa, 14 - drogi układu historycznego, 15 - trasa turystyczna, 16 - zabytki architektury

6. Góra Kalwaria. The development of conservation zones. Site plan of the surroundings: 1 - rivers, 2 - embankments, 3 - forests, 4 - meadows, orchards, 5 - natural reserves, 6 - terrains for holiday recreation of Warsaw agglomeration, 7 - terrains of urban investment, 8 - terrains of urban investment - long-term reserve, 9 - industrial area, 10 - industrial area - loading zone, 11 - touristic and village settlement, 12 - railroad line, 13 - thoroughfare, 14 - local thoroughfare, 15 - historic grid of roads, 16 - tourist route, 17 - architectural monuments

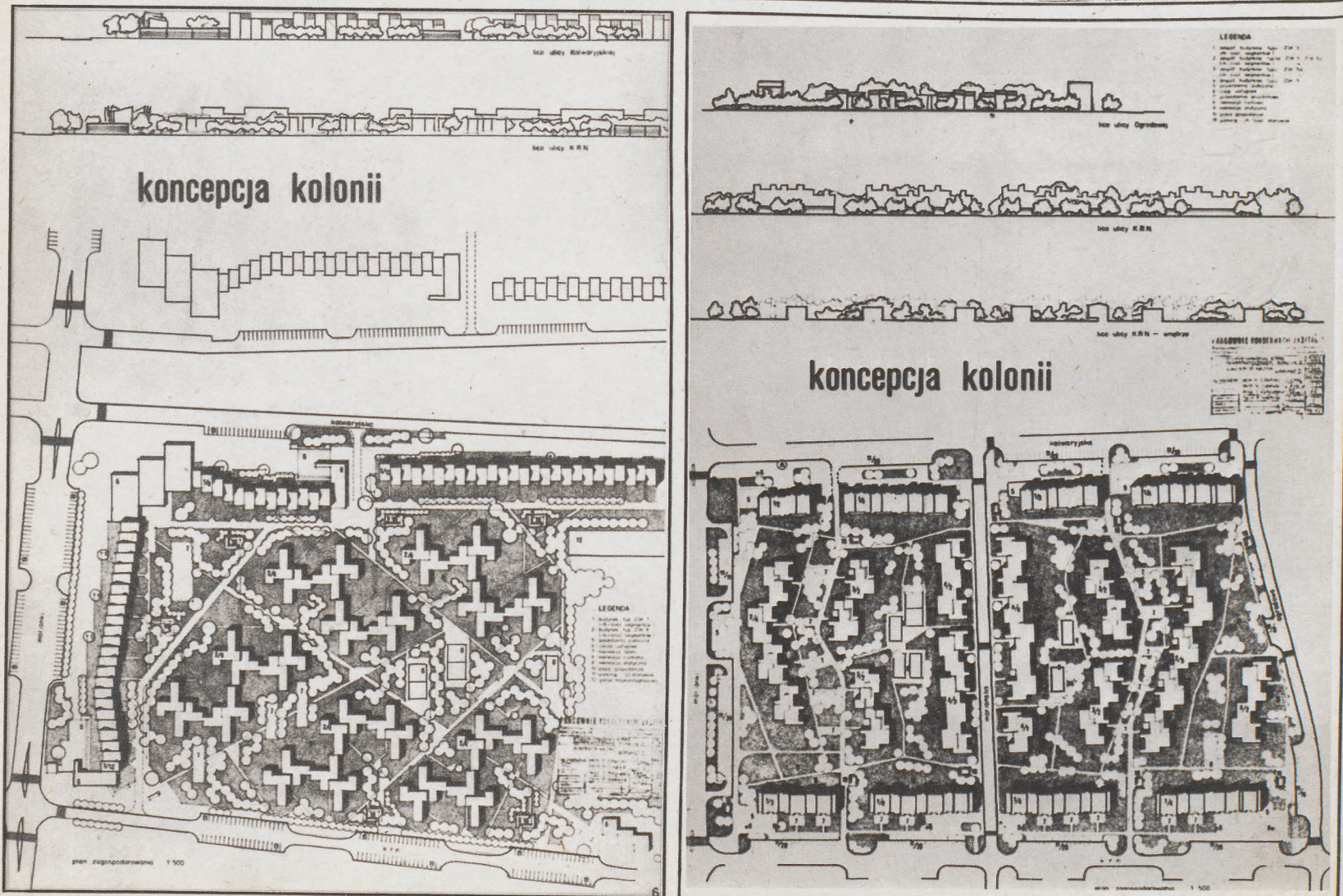
7

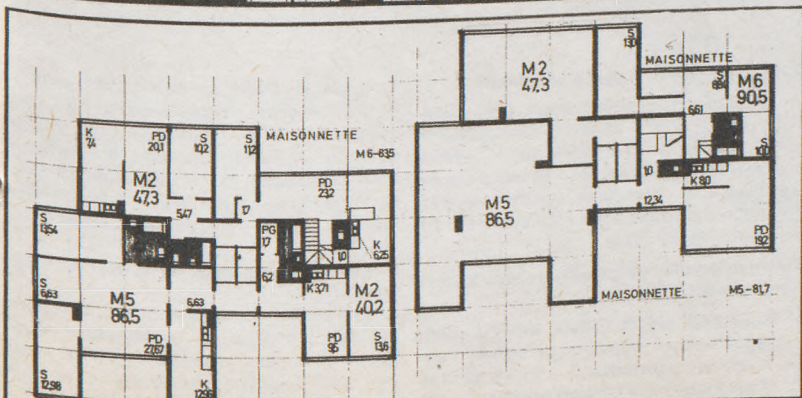
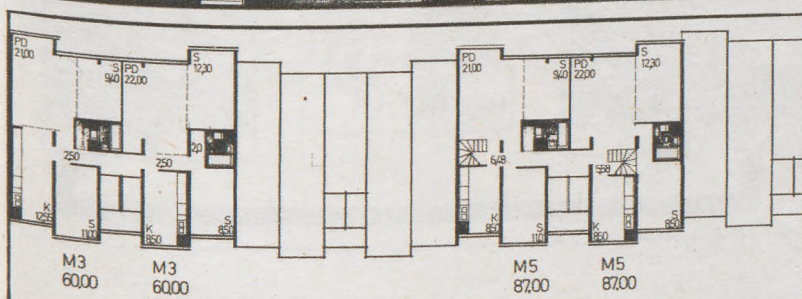
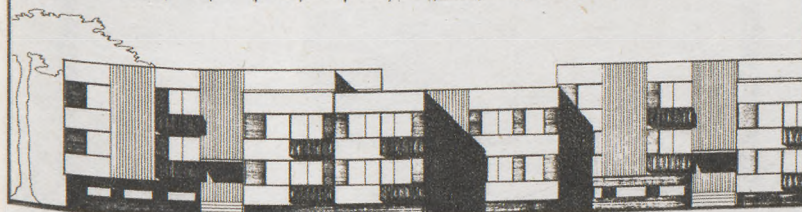
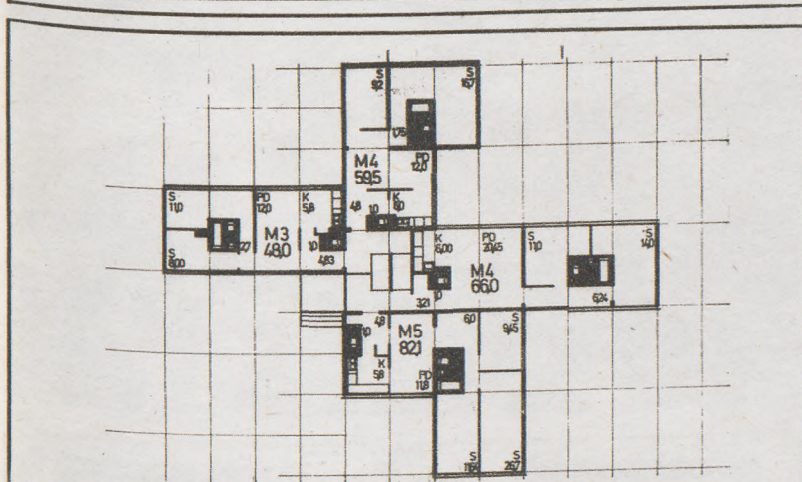
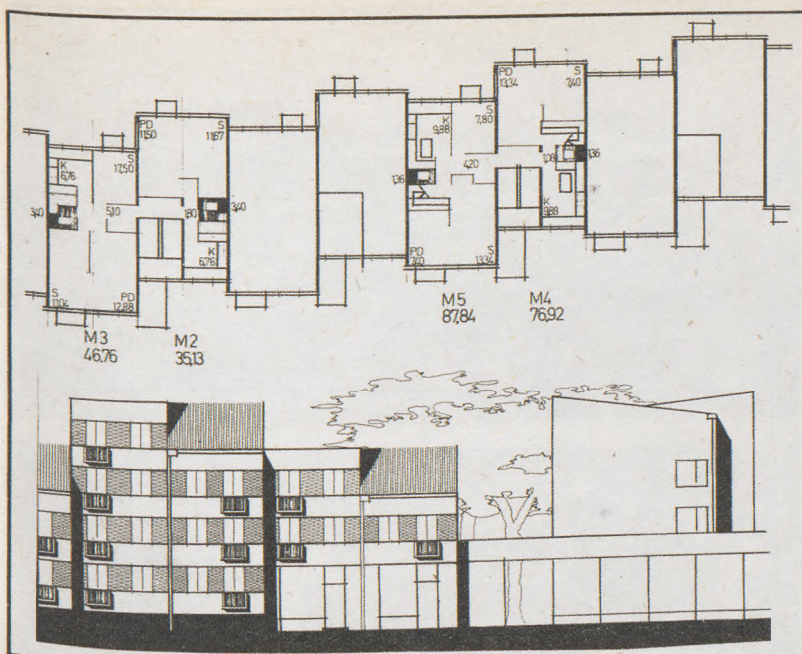

8

10

w Górze Kalwarii będzie realizowane w technologii uprzemysłowionej, w systemie OWT. Powstaje więc pytanie, czy układ przestrzenny małego miasta nie zostanie zniekształcony przez przemysłowe formy budownictwa. Autorzy zaprojektowali trzy typy zabudowy:

- zabudowę pierzejową, w parterach ze sklepami, przeznaczoną do zabudowy ważnych przestrzennie i funkcjonalnie ulic i placów;
- zabudowę ciągów pieszo-jezdnych i uliczek wewnętrznych;
- zabudowę krajobrazową.

Forma nowo projektowanych budynków utrzymuje drobną skalę typową dla małych miasteczek, akcentowaną uskokami w pionie i poziomie, zmiennym gabarytem segmentów oraz kształtem dachów ●

7. Góra Kalwaria. Zabudowa stref konserwatorskich. Elementy planu ogólnego. A – wariant I; B – wariant II: 1 – rzeki, 2 – lasy, 3 – skarpy, wzniesienia widokowe, 4 – punkty widokowe, 5 – ciągi widokowe, 6 – zabytki architektury, 7 – projektowana droga typu G/P, 8 – projektowana droga typu N, 9 – drogi istniejące dla tras typu N, 10 – drogowy układ historyczny do odtworzenia, 11 – linia kolejowa, 12 – obiekty oświaty: przedszkole, szkoła, szkoła letnia, szkoła gminna, liceum, szkoła zawodowa, 13 – zespół obiektów kultury, 14 – baza wypoczynkowo-turystyczna, 15 – obsługa ruchu turystycznego, 16 – zespół parkowo-krajobrazowy, 17 – tereny o przewadze istniejących, zwartych struktur zabytkowych – rewaloryzacja dla potrzeb ośrodka usług ogólnomiejscowych, ponadlokalnych (turystyka) i mieszkalnictwa, 18 – tereny nowo projektowane w rygorach ochrony konserwatorskiej – ulicowa zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna z usługami wbudowanymi, 19 – tereny nowo projektowane w rygorach ochrony konserwatorskiej – krajobrazowa ekstensywna zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna i jednorodzinna z rozproszonymi usługami, 20 – tereny rozwojowe przyszłych osiedli, 21 – przemysł, 22 – tereny istniejącej zabudowy blokowej

8. Góra Kalwaria. Zabudowa stref konserwatorskich. Zasady układu osiedli – studium chłonności. A – wariant I: 1 – ulice kategorii N, 2 – ulice kategorii W, 3 – ciągi pieszo-jedne, 4 – układ zabudowy pierzejowej, 5 – tereny zabudowy pejzażowej, 6 – pawilony handlu, gastronomii, rzemiosła, 7 – międzyosiedlowa rekreacja dzieci, 8 – zabudowa jednorodzinna, 9 – tereny przeznaczone do rewaloryzacji: A – zabytki, B – zespół obiektów kultury i rekreacji, C – hotel z kawiarnią, D – rezerwa terenowa (zakład pracy kobiet, dom starców), E – garaże, F – przedszkola, G – szkoła elementarna, H – zespół oświatowo-wychowawczy, J – liceum, K – szkoła zawodowa

9. Góra Kalwaria. Zabudowa stref konserwatorskich. Zasady układu osiedli – studium chłonności. Wariant II: 1 – ulice kategorii N, 2 – ulice kategorii W, 3 – ciągi pieszo-jedne, 4 – układ zabudowy pierzejowej z usługami, 5 – tereny zabudowy ciągów pieszo-jezdnych, 6 – międzyosiedlowa rekreacja dzieci, 7 – zabudowa jednorodzinna, 8 – tereny przeznaczone do rewaloryzacji: A – zabytki, B – zespół obiektów kultury i rekreacji, C – motel z kawiarnią, D – rezerwa terenowa (zakład pracy kobiet i dom starców), E – garaże, F – przedszkole, G – szkoła elementarna, H – zespół oświatowo-wychowawczy, J – liceum, K – szkoła zawodowa

10. Góra Kalwaria. Zabudowa stref konserwatorskich. Koncepcja kolonii – wariant I

11. Góra Kalwaria. Zabudowa stref konserwatorskich. Koncepcja kolonii – wariant II

12. Góra Kalwaria. Zabudowa stref konserwatorskich. Zabudowa pierzejowa. Elewacja i plan piętra

13. Góra Kalwaria. Zabudowa stref konserwatorskich. Zabudowa krajobrazowa. Elewacja i plan piętra typowego

14. Góra Kalwaria. Zabudowa stref konserwatorskich. Zabudowa pierzejowa. Elewacja i plan piętra typowego

15. Góra Kalwaria. Zabudowa stref konserwatorskich. Zabudowa ciągów pieszo-jezdnych. Elewacja

ing in Góra Kalwaria will be constructed using industrialized technology of the OWT system. The problem arises whether the spatial grid of a small town will not be deformed by industrial building forms. The designers envisage three types of development:

- frontage development with shops on the ground floor for the spatially and functionally important streets and squares;
- development along the combined road pedestrian ways and internal streets;
- landscaping development.

The form of the newly designed buildings is of small scale typical for small towns, accentuated by steps in vertical and horizontal lines, flexible dimensions of the segments and roof shapes ●

7. The development of conservation zones. Elements of the general plan. A – variant I; B – variant II: 1 – rivers, 2 – forests, 3 – embankments, hills with view to the environment, 4 – view points, 5 – visual axes, 6 – architectural monuments, 7 – G/P type designed road, 8 – N type designed road, 9 – the existing roads for N type routes, 10 – historic road grid to be restored, 11 – railroad line, 12 – educational buildings: kindergarten, school, summer school, shire school, high school, professional training school, 13 – the complex of cultural structures, 14 – recreational and touristic base, 15 – touristic services, 16 – park and landscape complex, 17 – areas with prevalent existing compact historic structures – revaluation for the all-city service center, more than local (tourism) and housing, 18 – newly designed terrains in conservation protection zones – multi-family street housing development with services, 19 – newly designed terrains in conservation protection zones – multi- and single-family extensive landscape housing with dispersed services, 20 – areas for future housing developments, 21 – industry, 22 – areas of existing block development

8. Góra Kalwaria. The development of conservation zones. The principles of development location – the study of absorbency. A – Variant I: 1 – N category streets, 2 – W category streets, 3 – roads/pedestrian ways, 4 – frontage development, 5 – landscape development areas, 6 – pavilions for trade, catering and crafts, 7 – inter-development recreation for children, 8 – single-family housing, 9 – area envisaged for revaluation: A – historic monuments, B – cultural and recreational complex, C – hotel and café, D – local reserve (factory for women workers, house for old people), E – garages, F – kindergartens, G – elementary school, H – educational complex, J – high school, K – professional training school

9. Góra Kalwaria. The development of the conservation zones. The principles of development location – the study of absorbency. Variant II: 1 – N category streets, 2 – W category streets, 3 – roads/pedestrian ways, 4 – frontage development with services, 5 – the area of the development with services, 5 – the area of the development of the road/pedestrian ways, 6 – inter-development recreation for children, 7 – single-family housing, 8 – area envisaged for revaluation: A – historic monuments, B – cultural and recreational complex, C – motel with café, D – local reserve (factory for women workers, house for old people), E – garages, F – kindergarten, G – elementary school, H – educational complex, J – high school, K – professional training school

10. Góra Kalwaria. The development of conservation zones. The concept of a colony – Variant I

11. Góra Kalwaria. The development of conservation zones. The concept of a colony – Variant II

12. Góra Kalwaria. The development of conservation zones. Frontage development. Elevation and floor plan

13. Góra Kalwaria. The development of conservation zones. Landscape development. Elevation and plan of typical floor

14. Góra Kalwaria. The development of conservation zones. Frontage development. Elevation and plan of typical floor

15. Góra Kalwaria. The development of conservation zones. The development of the road/pedestrian ways. Elevation

Kazimierz Dolny

Miejscowy plan szczegółowego zagospodarowania przestrzennego

Autorzy: arch. arch. Jadwiga Jemiołowska, Tadeusz Michalak; program: mgr Leokadia Grygiel; konsultacja: prof. dr Wojciech Kalinowski, mgr Kazimierz Parafinowicz. Projekt opracowano w Pracowniach Konserwacji Zabytków oddział w Lublinie.

Nagroda III stopnia Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska.

Kazimierz Dolny powstał w wyjątkowo pięknej okolicy, w miejscu, gdzie wysoka skarpa zbliża się do Wisły. Miasteczko zajmuje całą szerokość doliny. Centrum planu stanowi rynek otoczony z trzech stron kamieniczkami. Nad niską zabudową miasta wtopioną w zieleni i sady dominują mury zamku wzniesionego przez Kazimierza Wielkiego, baszta i kościoły. Prawa miejskie otrzymało miasto od Kazimierza Wielkiego w połowie XIV w. Rozkwit miasta związany był przede wszystkim z bardzo dogodnym położeniem. W Kazimierzu zorganizowano przeprawę przez Wisłę na ważnym szlaku handlowym prowadzącym ze Lwowa i Lublina na Śląsk i do Wielkopolski. Wzrost produkcji i eksportu zboża Wisłą w XVI w. utrwaliły pozycję miasta będącego wówczas jednym z głównych portów załadunku zboża nad Wisłą. Nad rzeką powstały spichrze, a bogaci kupcy i mieszczaństwo budowali w rynku okazałe kamienice. Rozwijało się również rzemiosło. Utrata dostępu do morza doprowadziła miasto do gwałtownego załamania dobrej koniunktury. Odkryty po raz drugi staje się Kazimierz, dzięki swym zabytkom i wyjątkowo malowniczej okolicy, popularną miejscowością letniskową i miejscem plenerów artystycznych. Miasto jest siedzibą Urzędu Miasta i Gminy.

Pracę nad projektem poprzedziła szczegółowa inwentaryzacja urbanistyczna. Dla każdego obiektu opracowano korektę zawierającą dane techniczne i użytkowe, opis funkcji oraz rysunki elewacji i planów. Analiza zgromadzonych materiałów posłużyła do sformułowania tez autorów. Za sprawą naczelnej uznano potrzebę pełnej ochrony zabytkowego zespołu architektoniczno-krajobrazowego poprzez:

- zachowanie niezmiennego układu urbanistycznego,
- ochronę i uzupełnienie istniejącej struktury architektonicznej,
- utrzymanie charakteru zabudowy, wielkości działek a w wielu wypadkach dotychczasowego sposobu użytkowania terenu i budynku,

Kazimierz Dolny

The local plan for detailed spatial development of Kazimierz Dolny

Designers: architects Jadwiga Jemiołowska, Tadeusz Michalak, program - Leokadia Grygiel, consultation - Professor Wojciech Kalinowski, Kazimierz Parafinowicz.

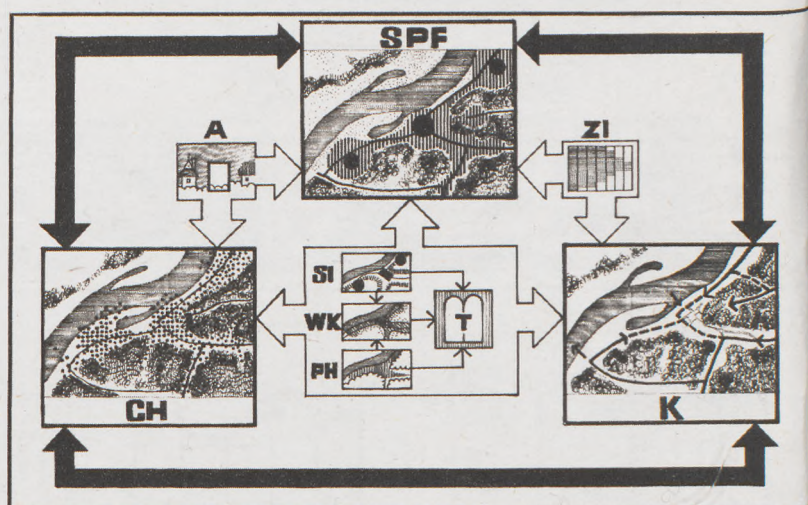
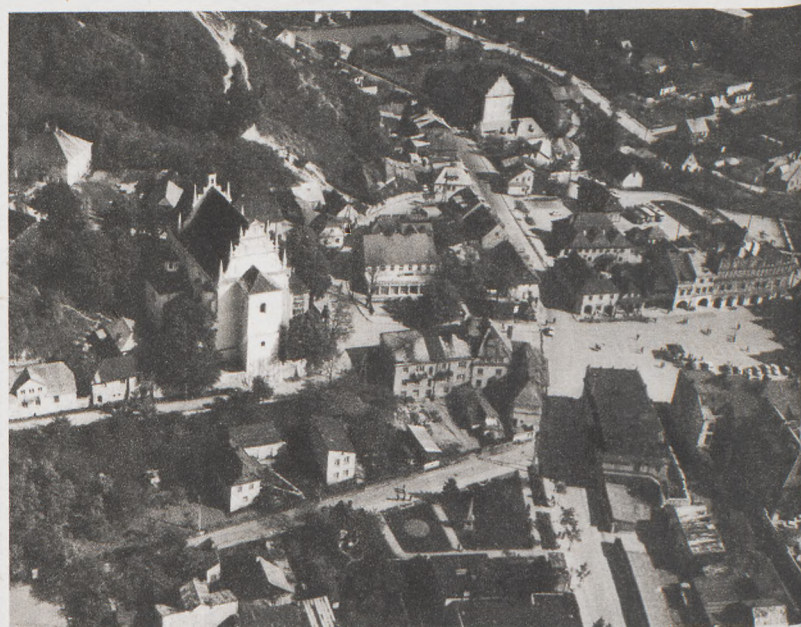
The design was prepared in the Historic Monuments Conservation Atelier, Lublin section.

The design was awarded a 3rd degree prize by the Minister of Administration, Local Economy and Environmental Preservation.

Kazimierz was built in an exceptionally beautiful spot where high embankment comes near to the Vistula. The town occupies the whole width of the valley. The Market Square surrounded by small houses on three sides constitutes the center of the plan. Low-rise town buildings sunk in greenery and orchards are dominated by the walls of the castle - built by King Kazimierz the Great, towers and churches. Kazimierz received the city rights from Kazimierz the Great in the middle of the fourteenth century. The town development was connected with a very propitious location. An important trade route from Lvov and Lublin to Silesia and Greater Poland crossed the Vistula in Kazimierz. The growth in the corn production and export down the Vistula in the sixteenth century helped to preserve the importance of the town which was then one of the main grain-loading ports on the Vistula. Granaries were built by the river, and rich merchants and townsfolk constructed magnificent houses on the Market Square. Crafts were also flourishing. The loss of the access to the sea brought about a sudden breakdown in the development. Kazimierz was rediscovered owing to its historic monuments and exceptionally picturesque surroundings and became a popular place for summer vacations and artistic plein-air meetings. The town is the seat of the Town and Shire Council.

The design work was preceded by a detailed urban inventory. Every structure received a file containing technical and utilitarian data, functional description and drawings of elevations and plans. The analysis of the compiled materials served as a basis for the designers' theses. The necessity for full protection of the architectural and landscaping historic complex was accepted as the main issue. It is to be achieved through:

- preservation and complementation of the existing architectural structure
- preservation of the development character, size of lots and, in many

1. Kazimierz Dolny - widok od południa

2. Schemat metody opracowania: CH - chłonność terenu, SPF - struktura funkcjonalno-przestrzenna, K - komunikacja, A - chłonność architektoniczna, ZI - zamierzenia inwestycyjne, SI - stan istniejący, WK - wytyczne konserwatorskie, PH - krajobraz przyrodniczo-architektoniczny

3. Miejscowy plan szczegółowy zagospodarowania przestrzennego

4. Centralna część miasta według planu szczegółowego: 1 - dominaty architektoniczne, 2 - obiekty zabytkowe, 3 - obiekty istniejące i projektowane, 4 - zieleni wysoka

1. Kazimierz Dolny - view from the south

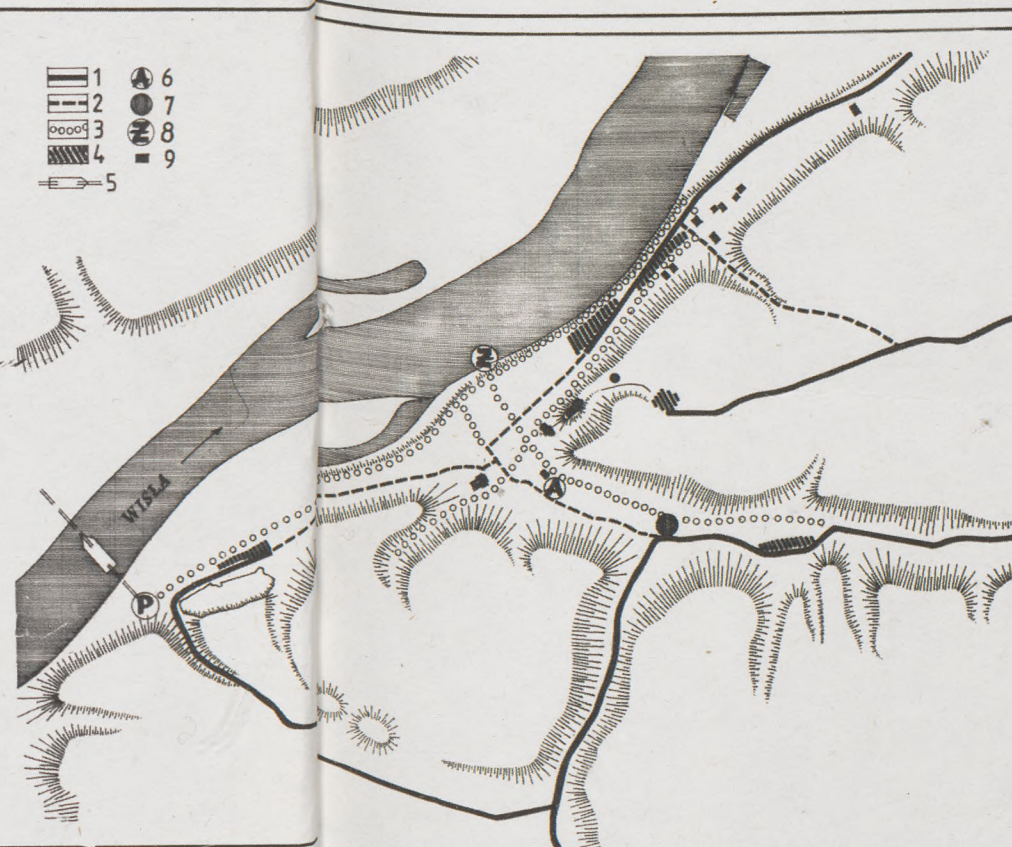
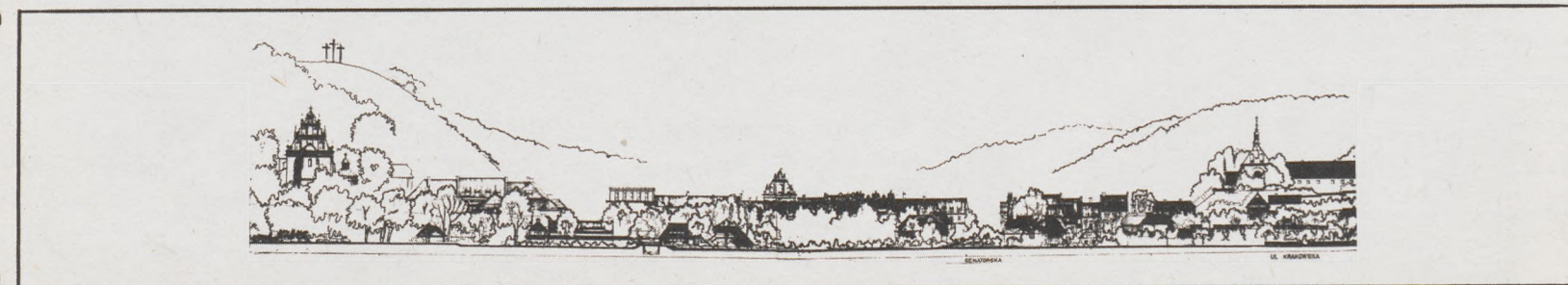
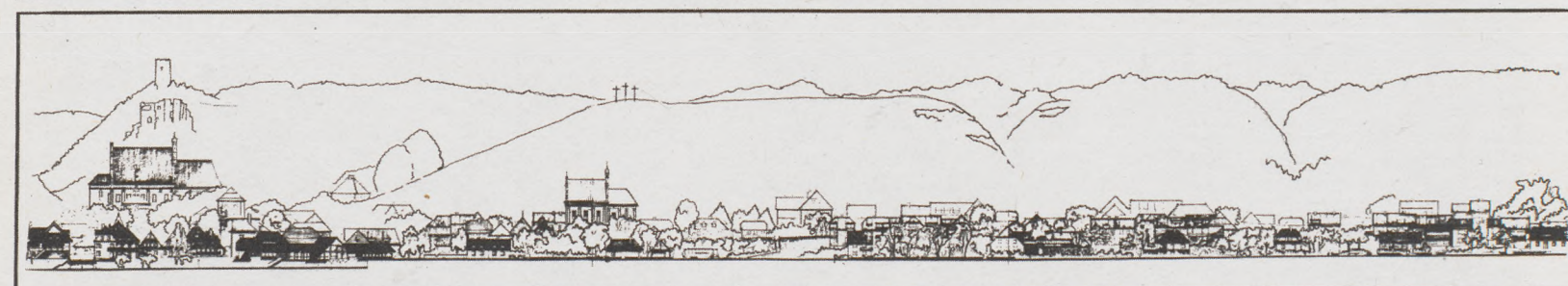
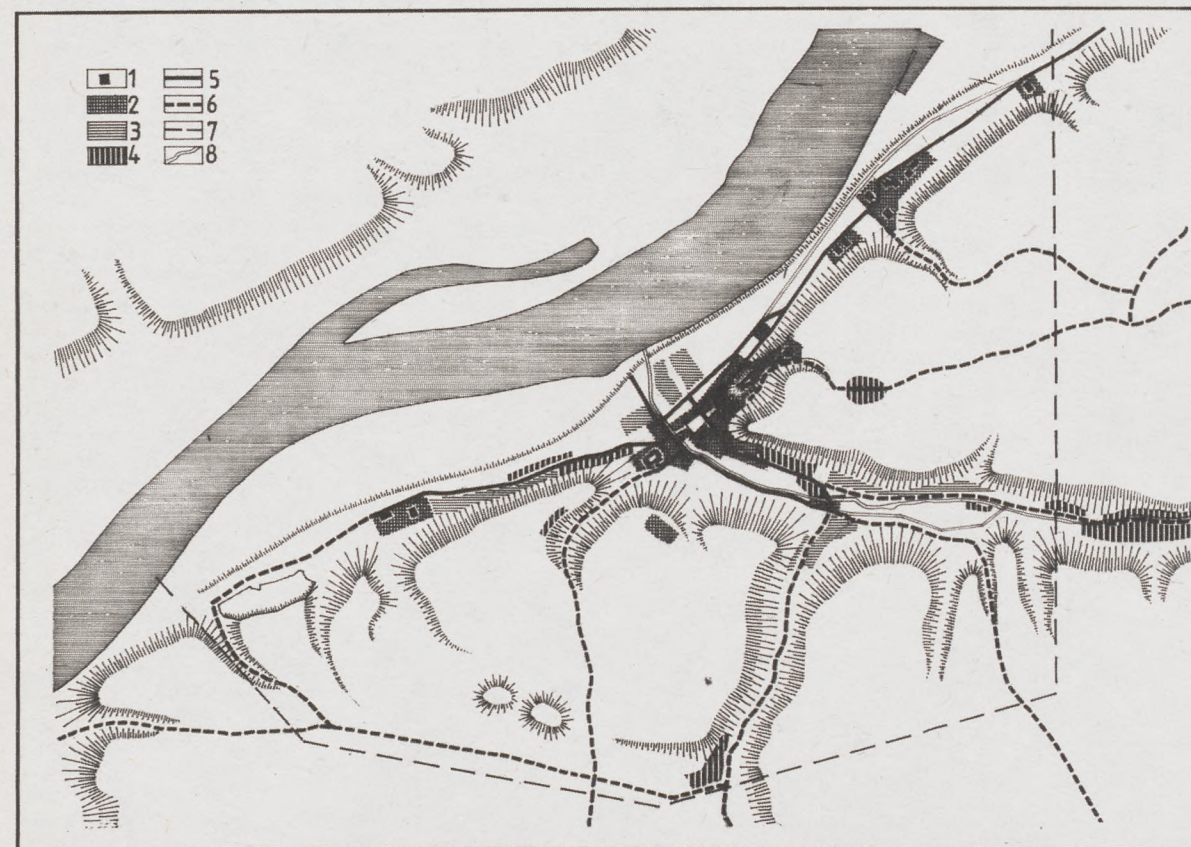
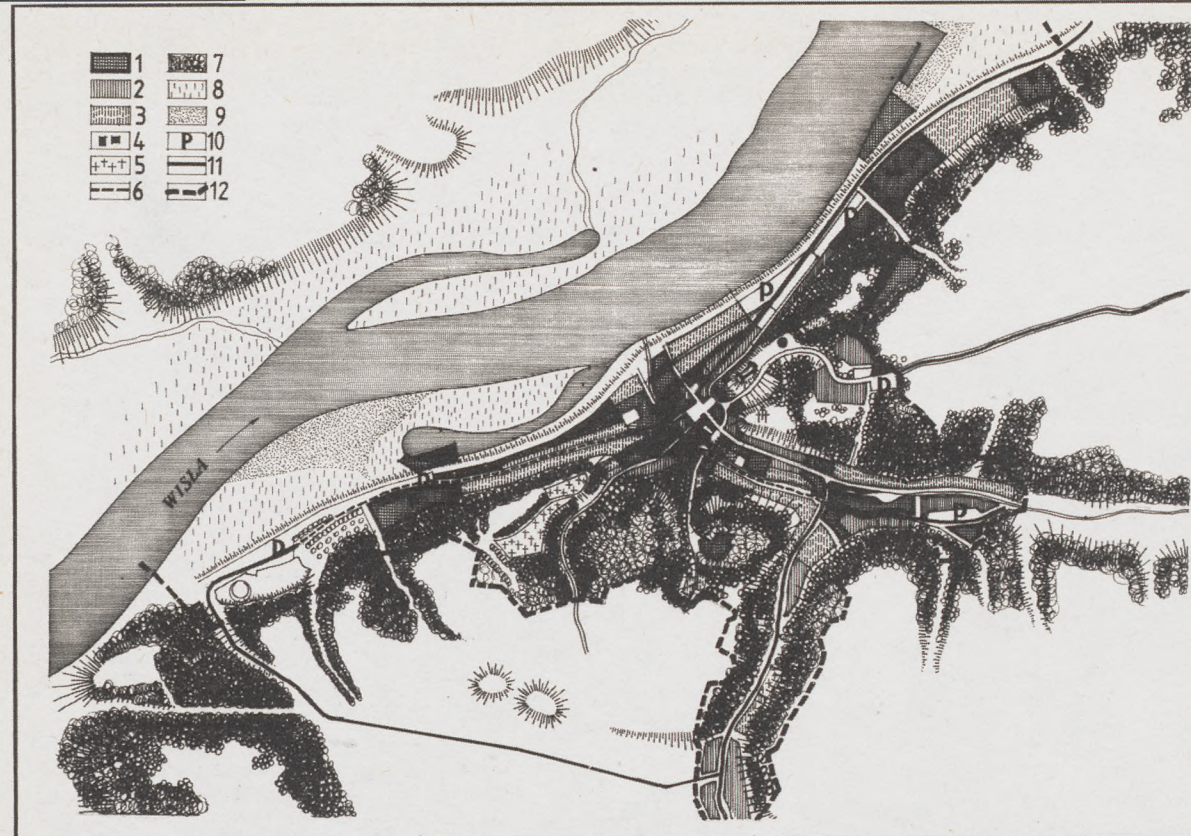
2. Scheme of the workout method: CH - area absorbency, SPF - functional and spatial structure, K - communication, A - architectural absorbency, ZI - intended investments, SI - present state, WK - conservation guidelines, PH - natural and architectural landscape

3. Local detailed plan for spatial development

4. The central part of the town according to the detailed plan. 1 - architectural landmarks, 2 - historic monuments, 3 - the existing and designed structures, 4 - high greenery

KAZIMIERZ DOLNY PLANSZA KOMPONIZACYJNA
MIEJSCOWY PLAN SZCZEGÓŁOWY
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
SKALA 1:1000

5. Schemat planu szczegółowego: 1 - tereny usługowe, 2 - zabudowa mieszkaniowa, 3 - zabudowa mieszkaniowa pensjonatowa, 4 - dominaty architektoniczne, 5 - cmentarze, 6 - ulice sezonowo ograniczone dla ruchu, 7 - zieleni wysoka, 8 - uprawy wikliny, 9 - plaża, 10 - parkingi, 11 - ulice, 12 - granice opracowania miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego

6. Wytyczne konserwatorskie: 1 - dominaty architektoniczne, 2 - zespół obiektów zabytkowych od XIV do XIX w., 3 - budynki z XIX i XX w. objęte ochroną konserwatorską, 4 - zespoły budownictwa ludowego, 5 - historyczna sieć ulic, 6 - dawne trakty, 7 - granica strefy ochrony konserwatorskiej, 8 - potok Grodzarz

7. Chłonność terenu dla potrzeb rekreacji
8. Schemat układu komunikacyjnego: 1 - podstawowy układ ulic o ruchu nieograniczonym, związany z siecią dróg regionalnych i parkingami, 2 - ulice częściowo ograniczone dla ruchu, 3 - główne ciągi piesze, 4 - parkingi, 5 - przeprawa promowa, 6 - przystanek autobusowy PKS, 7 - Wisła, 8 - przystanek

5. Scheme of the detailed plan: 1 - service areas, 2 - housing, 3 - boarding housing, 4 - architectural landmarks, 5 - cemeteries, 6 - streets with seasonal limitation of traffic, 7 - high greenery, 8 - willow brakes, 9 - beach, 10 - parking lots, 11 - streets, 12 - limits of the area discussed in the local detailed plan for spatial development

6. Conservation guidelines: 1 - architectural landmarks, 2 - complex of historic buildings from the 14th-19th cent. 3 - the 19th and 20th century buildings under conservation, 4 - folk architecture complexes, 5 - historic urban grid, 6 - former routes, 7 - limits of the conservation zone, 8 - the Grodzarz stream

7. The area absorbency for recreational purposes
8. The scheme of communication grid: 1 - the basic street grid with unlimited traffic, connected with local roads and parking lots, 2 - streets with partly restricted traffic, 3 - main pedestrian streets, 4 - parking lots, 5 - ferry

– zmianę funkcji budynków zabytkowych niewłaściwie użytkowanych,
– wyeksponowanie wybrzeży Wisły z przedmieściami Gdańskim i Krakowskim, przez nadanie im funkcji turystycznej i rekreacyjnej,
– wyeliminowanie z Kazimierza ruchu przelotowego i oparcie dojazdów na sięgających zakończonych parkingami,
– dostosowanie natężenia ruchu lokalnego w mieście do możliwości istniejących ulic,
– ustalenie maksymalnej liczby mieszkańców,
– określenie liczby wczasowiczów i turystów, którym miasto będzie w stanie zapewnić obsługę.

Przy realizacji tak szerokiego programu ochrony i rewitalizacji całego środowiska kulturowego ważnym stało się zapewnienie mieszkańcom usług podstawowych, odpowiedniego standardu mieszkań oraz rozwijanie dotychczas wykształconego modelu socjalnego miasta.

Na obszarze chronionym wraz z otuliną krajobrazową wprowadzono zakaz budowy nowych domów wycieczkowych oraz likwidację istniejących zakładów przemysłowych. Wszystkie realizacje muszą być prowadzone na podstawie nietypowych projektów. Dla wielu obiektów i terenów plan przewiduje konieczność przeprowadzenia badań archeologicznych i historycznych, studiów projektowych oraz wykonywanie prac przez fachowców.

Plan szczegółowy został tak skonstruowany, aby w każdej fazie jego realizacji i przy pewnych – nieuniknionych – przekształceniach Kazimierz pozostał małym miastem, w którym życie nadal będzie się toczyło na tle zabytków i przyrody. Uznano, iż istniejący stan jest stanem historycznym, a zmiany winny przebiegać w sferze użytkowania terenów i obiektów, a nie przeobrażeń przestrzennych. Należało prawidłowo odczytać logikę rządzącą rozwojem miasta przez kilkadziesiąt lat i zrozumieć sens istnienia sadów nadwiślańskich, małych domków ukrytych w zieleni i uliczek, które mają tak bardzo nienormalne łuki.

Kolejnym elementem metody opracowania było przyjęcie zasady „od szczegółu do ogółu”, zwłaszcza, że równocześnie powstawały plany wyższego rzędu, powiązane z planem szczegółowym sprzężeniami zwrotnymi. I tak, nowe dojazdy do Kazimierza wyznaczono dzięki analizie przebiegu dawnych dróg, a przyjęcie istniejącego modelu przestrzennego dało podstawę do ustalenia funkcjonalnego kośca miasta. Wyznaczono w ten sposób dwa ośrodki usług turystycznych i rekreacyjnych w rejonie zabytkowych spichlerzy i centralny ośrodek handlowy, gastronomiczny i kulturalny w rejonie Rynku.

Studia istniejącej i projektowanej zabudowy umożliwiły wprowadzenie niezbędnego programu do historycznej struktury Kazimierza.

Punktem wyjścia dla wyliczeń programowych było studium określające maksymalną liczbę osób mogących przebywać jednocześnie w Kazimierzu. Jej przekroczenie groziłoby dewastacją środowiska przyrodniczego i historycznego ●

cases, of the way the area and building have been utilized

– change of function of wrongly utilized historic buildings
– exposition of the Vistula banks with Gdańskie and Krakowskie suburbs by vesting them with tourist and recreational functions

– elimination of transit traffic from Kazimierz and organization of access routes ended by parking lots
– adaptation of the local traffic intensity in the town to the possibilities of the existing streets.

– definition of the biggest possible number of inhabitants
– definition of the number of holidaymakers and tourists that the town is able to serve.

The realization of such a wide protection and revaluation program of the whole cultural complex makes it particularly important to ensure the basic services and an adequate apartment standard for the residents, and development of the existing social model of the town.

In the protected area and the surrounding landscape, no new boarding houses can be built and the existing factories have to be demolished. All constructions have to make use of non-standard designs. For a number of structures and areas, the plan envisages the necessity of archeological and historical research, design work and finishing work done by specialists.

The detailed plan was constructed in such a way that in every realization phase and despite some unavoidable transformations, Kazimierz will remain a small town in which life will go on against the background of historic monuments and nature. The present state was accepted as a historic one, and the changes should concern only the use made of the area and structures and not the spatial grid. It was necessary to decipher the logics ruling the town development for centuries and understand the sense of the existence of orchards on the Vistula banks, small houses sunk in greenery and small streets with unstandardized arches.

Another element of the workout method was a principle “from a detail to the whole”, especially as plans of a higher order were being prepared at the same time, linked by feedbacks with the detailed plans. And so new access routes to Kazimierz were delimited owing to the analysis of the old roads, and acceptance of the existing spatial model became the basis for the town functional framework. In this way two tourist and recreation service centers were located in the historic granaries’ region, and the central trade, catering and cultural functions were situated in the market square region.

The study of the existing and designed development promoted the introduction of the necessary program to Kazimierz historic structure. The program calculations were based on a study which defined the area absorbency limit for 8,300–10,000 people at one time. Any bigger number of people is a threat to the natural and historic environment ●

żegluga pasażerskiej, 9 - dominaty architektoniczne

9. Panorama miasta od strony Wisły

10. Panorama miasta wzdłuż osi północno-południowej

ryboat, 6 - bus stop, 7 - Vistula, 8 - passenger navigation quay, 9 - architectural landmarks

9. The panorama of the town from the Vistula

10. The panorama of the town along the north-south axis

Szydłów

Plan rewaloryzacji historycznego zespołu miejskiego Szydłowa

Autorzy: arch. arch. Aleksander Chylak, Andrzej Krzesiński, Teresa Zarębska.
II nagroda (pierwszej nie przyznano) w konkursie SARP w 1977 roku.

Szydłów powstał na skrzyżowaniu średniowiecznych traktów handlowych z Krakowa do Opatowa i z Jędrzejowa do Sandomierza. Pierwsza wzmianka o mieście pochodzi z 1255 roku. Prawa miejskie otrzymał Szydłów od Kazimierza Wielkiego w 1329 roku. Miasto zostało otoczone murami obronnymi. Król wznosi również kościół i zamek. Rozwój miasta związany był przede wszystkim z handlem i rzemiosłem. Gwałtowne załamanie koniunktury nastąpiło w 1630 r. Ogień podłożony przez zbuntowane oddziały wojskowe zniszczył przedmieścia i część domów w obrębie murów. W 1663 r. został zrujnowany zamek i wodociąg miejskie. W roku 1869 Szydłów utracił prawa miejskie. W czasie ostatniej wojny Szydłów był niemal całkowicie zniszczony. Po wyzwoleniu przystąpiono do zabezpieczenia i odbudowy najcenniejszych zabytków.

Szydłów jest jednym z nielicznych miast w Polsce o zachowanym średniowiecznym planie urbanistycznym. Miasto składa się ze średniowiecznego ośrodka skupionego w obrębie murów i dwóch – zbudowanych na stokach wąwozów – przedmieść: Krakowskiego i Opatowskiego. Prostokątny rynek usytuowany jest w południowej części miasta. Z jego narożników pod kątem prostym wytyczone zostały ulice. Z ważniejszych zabytków zachowała się część murów obronnych (XIV w.), brama Krakowska (XVI w.), ruiny zespołu zamkowego: budynek główny (XIV w.) i brama zamkowa (XV w.), synagoga (XVI/XVII w.), kościoły: Św. Władysława (poł. XVI w.), Wszystkich Świętych (XIV w.) oraz fragmenty dziewiętnastowiecznej zabudowy mieszkaniowej w rynku. Szydłów ma około dwóch tysięcy mieszkańców i jest siedzibą Urzędu Miasta i Gminy.

Projekt konkursowy utrzymuje podział miasta na sześć historycznie ukształtowanych stref:

A – właściwe miasto lokacyjne, B – zamek i podzameczce, C – kościół, cmentarz i gospodarstwo plebanii, D – dzielnica żydowska, E – przedmieście Krakowskie, F – przedmieście Opatowskie; utrzymując ich najbardziej charakterystyczne elementy architektoniczne i krajobrazowe, uzupełnione nową zabudową i nowym programem.

Szydłów

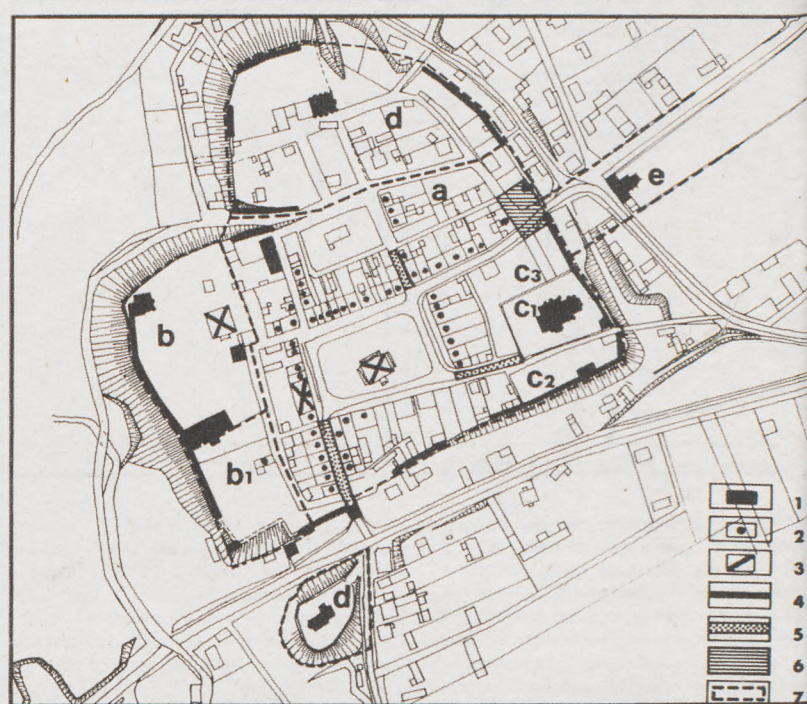
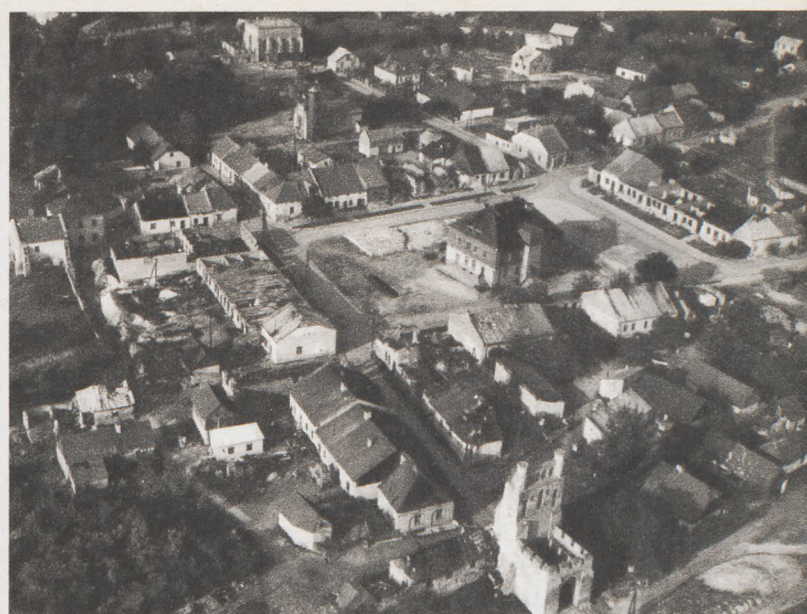
The revaluation plan for Szydłów historic urban complex.

Designers: architects Aleksander Chylak, Andrzej Krzesiński, Teresa Zarębska.
The second prize (the first was not given) in SARP competition in 1977.

Szydłów was founded at the crossing of the medieval trade routes from Kraków to Opatów and from Jędrzejów to Sandomierz. The town was first mentioned in 1255. Szydłów received the city rights from King Kazimierz the Great in 1329. The town was surrounded with ramparts; the King had also a church and castle built. The town development was connected with trade and crafts. Sudden breakdown came in 1630. Rebel soldiers set fire to the town; the suburbs and part of the buildings within ramparts were destroyed. The castle and town water conduit were ruined in 1663. In 1869 Szydłów lost its city rights. During the last war Szydłów was almost completely destroyed. After the war the most precious historic monuments were protected and rebuilt. Szydłów is one of few Polish towns with the preserved medieval urban plan. The town consists of the medieval center within the city walls and two suburbs: Krakowskie and Opatowskie, built on the slopes of the ravines. A rectangular market square is situated in the southern part of the town. Streets were delimited from its corners at right angles. The most important monuments include a part of the ramparts (the 14th cent.), Krakowska Gate (the 16th cent.) ruins of the castle complex (the main building – the 14th cent., treasury and castle gate – the 16th cent.), a synagogue (the 16th/18th cent.), St. Władysław's church (the 14th cent.), All Saints' church (the 15th cent.) and fragments of the nineteenth-century development at the Market Square. Szydłów has about 2 thousand inhabitants and is the seat of the City and Shire Council.

The competition design envisages the division of the town into five historically divided zones: A – the location town itself, B – the castle and its surroundings, C – the church, cemetery and the vicarage, D – the Jewish quarter, E – Krakowskie suburb, F – Opatowskie suburb; preserving their most characteristic architectural and landscaping elements complemented by new development and new program.

The unique Szydłów skyline requires proper exposition. The design corrects the deformation caused by the Town Hall and school buildings erected in the

1. Szydłów. A – widok od strony południowej (na pierwszym planie Brama Krakowska); B – widok od strony zachodniej (na pierwszym planie skarbczyk zamkowy, tuż za nim szkoła, a po prawej ruiny zamku)
2. Studium wartości historycznych (1:500); 1 – budynki zabytkowe, 2 – zachowane stare piwnice, 3 – budynki dysharmonizujące, 4 – zachowane mury obronne, 5 – zabytkowa nawierzchnia ulic, 6 – odtworzony, historyczny plac, 7 – strefy funkcjonalne: a – strefa właściwego miasta lokacyjnego, b – zamek, b₁ – podzameczce, c₁ – strefa kościelna, c₂ – plebania (gospodarstwo), c₃ – zieleni, d – dzielnica żydowska, e – przedmieście Krakowskie, f – przedmieście Lubelskie

Panorama miasta od strony południowo-zachodniej (sztych z XVII w.).

3. The panorama of the town from the south-west, restoration from the 17th cent.

4. Plan rewaloryzacji Starego Miasta. 1 - Urząd Stanu Cywilnego, 2 - sala zebrań, Gminna Rada Narodowa, GK FJN, KG PZPR, ZSL, Administracja GS, 3 - Urząd Telekomunikacyjny, 4 - apteka, 5 - posterunek MO, 6 - Bank Spółdzielczy, 7 - handel, 8 - rzemiosło, 9 - stragany, 10 - gastronomia, 11 - zabudowa mieszkaniowa, 12 - zabudowa mieszkaniowa szeregowa, 13 - zabudowa mieszkaniowa atrialna, 14 - szkoła elementarna, 15 - przedszkole, 16 - sala gimnastyczna, 17 - Gminny Ośrodek Kultury, 18 - kino, 19 - biblioteka, 20 - Klub MPiK, 21 - Dom Opieki Społecznej, 22 - informacja turystyczna, 23 - Dom Turysty, 24 - muzeum, 25 - kawiarnia letnia, 26 - Młodzieżowy Dom Kultury, 27 - amfiteatr, 28 - informacja turystyczna, 29 - zajazd, 30 - pole namiotowe, 31 - pole campingowe, 32 - kuchnia sezonowa, 33 - przystań, 34 - hangary, 35 - boiska, 36 - szatnie, WC, 37 - tereny rekreacyjne, 38 - parkingi

4. Revaluation plan for the Old Town. 1 - Registry Office, 2 - meeting hall, Shire National Council, Shire Committee of the National Unity Front, Shire Committee of the PUWP, United People's Party, Shire Cooperative administration, 3 - telecommunication office, 4 - pharmacy, 5 - police headquarters, 6 - Cooperative Bank, 7 - trade, 8 - crafts, 9 - bazaar stands, 10 - catering, 11 - housing, 12 - row housing, 13 - atrial housing, 14 - elementary school, 15 - kindergarten, 16 - gym, 17 - Shire Cultural Center, 18 - movie theater, 19 - library, 20 - International Press and Book Club, 21 - Social Welfare House, 22 - tourist information, 23 - Tourist House, 24 - museum, 25 - summer cafe, 26 - Youth Center, 27 - amphitheater, 28 - tourist information, 29 - inn, 30 - camping field, 31 - camping field, 32 - seasonal kitchen, 33 - jetty, 34 - hangars, 35 - playing fields, 36 - cloakrooms, WC, 37 - recreational areas, 38 - parking lots

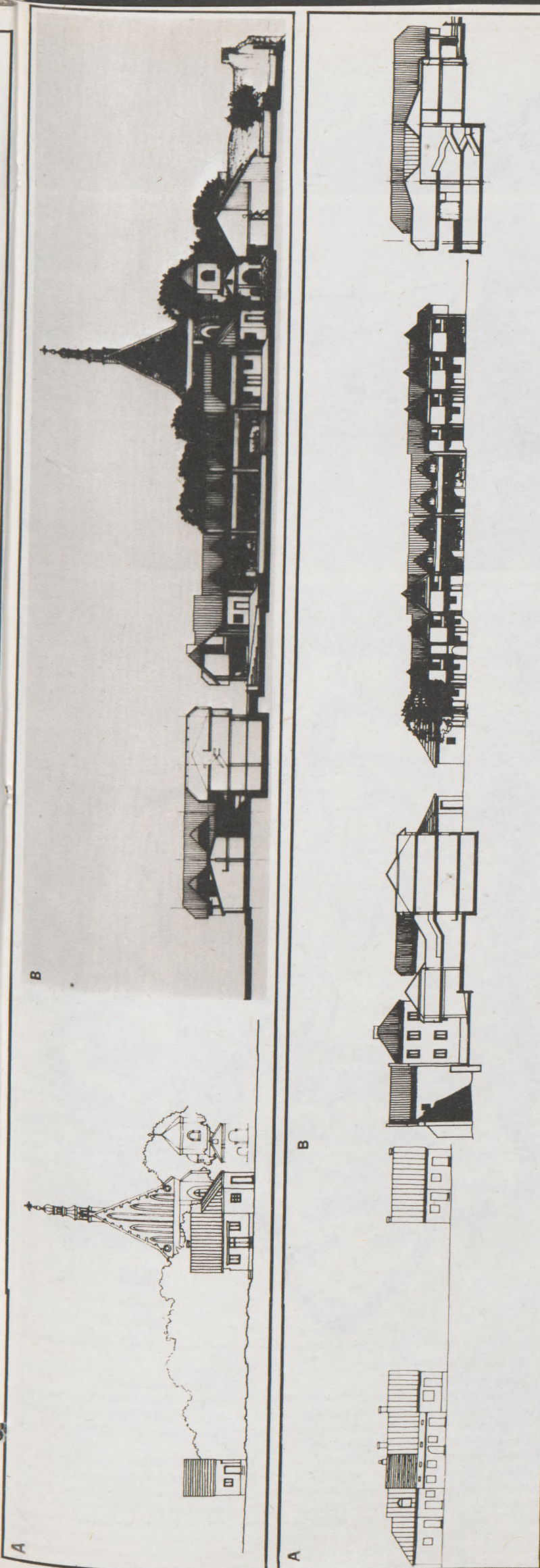

A

A

A

7. North frontage of the Market Square: A – present state, B – designed new development

Unikalna sylweta Szydłowa wymaga właściwej ekspozycji. Projekt koryguje deformując ją, wzniesione w latach pięćdziesiątych gmachy ratusza oraz szkołę, obniżając i łamiąc nieproporcjonalne bryły obu budynków.

Dla podkreślenia ciągłości systemu obronnego projekt przewiduje uzupełnienie brakujących odcinków murów: w części zachodniej – zabudową niską, której gabaryty i faktura nawiązują do zachowanych fragmentów murów obronnych; w części południowej – cofniętym poza linię murów ekranem o szlachetnej fakturze; w południowo-zachodnim narożu – bryłą Domu Turysty. Pozostałe luki w murach wypełni zieleni (żywopłoty, szpalery strzyżonych drzew) lub skarpy. W projekcie przedpola murów zakładającym odsłonięcie najpiękniejszych i najbardziej wartościowych fragmentów przyjęto zasadę likwidowania przesłaniającej je zieleni i budynków.

W strefie centralnej nowo projektowana zabudowa utrzymuje dawne gabaryty i rytm działek, a także w maksymalnym stopniu adaptuje piwnice. W częściowo zniszczonych pierzejach nowo projektowane budynki są inspirowane przez formy domów sąsiednich, natomiast w pierzejach północnej i wschodniej, zniszczonych niemal całkowicie, wątkiem wiodącym będzie nowa zabudowa. W pomieszczeniach na parterze niekiedy także na drugiej kondygnacji domów przyrynkowych będą mieścić się jednostki usługowe, handel, gastronomia i placówki kulturalne tworzące wraz z ratuszem, ośrodkiem administracyjnym i targiem na rynku miejski ośrodek usługowy.

W strefie zamku (B) zlikwidowano istniejące budynki gospodarcze, zaś szkołę adaptowano na młodzieżowy dom kultury. Teren między zamkiem a skarbczykiem przewidziano na widowiska plenerowe i rekreację. W strefie podzamcza (B1) zaprojektowano pawilonowy dom turysty. Przestrzeń zielona stanowi rezerwę dla ewentualnej rozbudowy urządzeń turystycznych.

W strefie C postanowiono nie wprowadzać żadnych zmian. Uznano istniejącą zieleni niską za najlepsze tło zespołu kościelnego i obronnego. Teren dawnej dzielnicy żydowskiej (strefa D) z synagogą i babińcem oraz nową bryłą, nawiązującą w formie do dawnych szkół i łaźni, przeznaczony został na cele kulturalne. Nowa jednorodzinna, atrialna zabudowa mieszkaniowa, nawiązująca do tradycji ciasnych, zagęszczonych dzielnic żydowskich, niemal całkowicie wypełnia przestrzeń wokół synagogi.

Przedmieście Krakowskie (strefa E) wraz z kościołem Wszystkich Świętych podlega ścisłej ochronie. Na przedmieściu Opatowskim (strefa F) proponuje się likwidację nieestetycznej zabudowy gospodarczej oraz częściową rekonstrukcję szpitala Św. Ducha przeznaczonych na lokal informacji turystycznej.

Obsługę komunikacyjną zespołu zapewniają dwie obwodnice, przy których zlokalizowane zostały parkingi, zatrzymujące część pojazdów na zewnątrz zespołu zabytkowego. Ruch kołowy dopuszcza się na niemal całym obszarze historycznego ośrodka ●

fifties, lowering and breaking up unproportional building masses.

To accentuate the continuous defensive system the design envisages complementation of the lacking wall fragments: in the west part – by low-rise buildings whose dimensions and texture refer to the preserved rampart fragments; in the south part – by a screen of noble texture, located behind the city wall alignment; in the south-west corner – by the Tourist House mass. The remaining breaks in the wall line will be infilled by greenery (hedges, lines of trees) or embankments. The design for the area in front of the city walls envisages uncovering the most beautiful and valuable fragments by cutting down the screening greenery and pulling down the buildings.

In the central zone, the newly designed development preserves the rhythm of the old dimensions and lots, and adapts the biggest possible number of old cellars. The new buildings in partly damaged frontages are inspired by the form of the neighboring buildings, but in the almost completely destroyed north and east frontages, the new development plays a leading role. The ground floors, and sometimes even the second levels of the houses on the Market Square will house services and shops, catering and cultural centers which will create the town service center together with the Town Hall, administrative center and the bazaar on the square.

In the castle zone (B) the existing utility buildings were demolished and the school was adapted for a Youth Center. The area between the Castle and the Treasury was designated for open-air shows and recreation. The Castle surroundings (B₁) will include a pavilion – the Tourist House. The green area is a reserve for possible development of the touristic facilities.

In the C zone no changes will be introduced. The existing low greenery was considered the best background for the church and the fortification complex.

The center of the former Jewish quarter (D) with a synagogue and a women's porch and a new mass whose form harmonises with the old schools and baths was designated for cultural purposes. The new single-family atrial housing refers to the tradition of tight, overcrowded Jewish quarter and fills the space around the synagogue almost completely.

Krakowskie suburb (E) with the All Saints' church is under strict protection. In the Opatowskie suburb (F) the unesthetic utility buildings will be pulled down and the Holy Ghost's hospital designated for tourist information quarters.

The communication is served by two ring highways with adjoining parking areas which would keep part of the vehicles outside the historic complex. Vehicular traffic is permitted almost in the whole historic center area ●

Kalwaria Paclawska

Studium planu szczegółowego Kalwarii Paclawskiej

Autorzy: arch. arch. Sławomir Gzell, Stanisław Jaskowski, Monika Trochym-Cynke, mgr Barbara Gutkowska oraz studenci Koła Naukowego Wydziału Architektury: J. Bogusławski, R. Gonciarz, B. Kosińska, M. Soltys. Projekt wykonano w Instytucie Urbanistyki i Planowania Przestrzennego Politechniki Warszawskiej.

W źródłach archiwalnych brak informacji dotyczących lokacji Kalwarii Paclawskiej. Wiadomo jednak, że założył ją Andrzej Maksymilian Fredro, kasztelan lwowski i wojewoda podolski na gruntach wsi Paclaw, po to, by stworzyć – jak sam pisał – „centrum kultu mającego szerzyć wiarę w okolicy pełnej heretyków schizmatyków i Żydów”. Fundacja datowana na rok 1668 składała się z klasztoru i kościoła oraz 35 kaplic kalwaryjskich. Plan osady powstał najprawdopodobniej w drugiej połowie XVII w. Układ przestrzenny Kalwarii Paclawskiej jest typowo miejski, zaś typ zabudowy – wiejski. Wzrost jej znaczenia w latach 1669–1682 związany był z nasileniem ruchu pielgrzymów, których liczba w okresie odpustów miała dochodzić do 50 tys. Osada miała rzemieślniczy charakter, czego ślady pojawiają się w XVIII w. Został on później zatarty. Przetrwaly jedynie istotne cechy układu urbanistycznego, liczne budynki drewniane oraz kościół i klasztor franciszkanów wraz z zespołem kapliczek kalwaryjskich.

Obecnie osada wyludnia się. Z 86 gospodarstw 15 jest niezamieszkałych, a 40 należy do gospodarzy w wieku emerytalnym, których spadkobiercy zamierzają przenieść się do miasta, gdzie jest zatrudniona większa część ludności Kalwarii w wieku produkcyjnym. Dochód roczny z 3–4 hektarowych gospodarstw jest niewielki i nie przekracza 10 tys. złotych rocznie. Drewniane domy są niemal całkowicie pozbawione infrastruktury technicznej. Zły jest również standard wyposażenia mieszkań. Przede wszystkim jednak nie ma Kalwaria dogodnych połączeń komunikacyjnych z Przemyślem ani z Fredropolem. Studium planu szczegółowego Kalwarii Paclawskiej jest okazją do podjęcia sporu na temat przyszłości i sposobu zagospodarowania podupadających osad, w których zachowały się wspaniałe zabytki architektury drewnianej oraz historyczne założenia urbanistyczne. Nowy plan zagospodarowania przestrzennego województwa przemyskiego włącza Kalwarię Paclawską do ob-

Kalwaria Paclawska

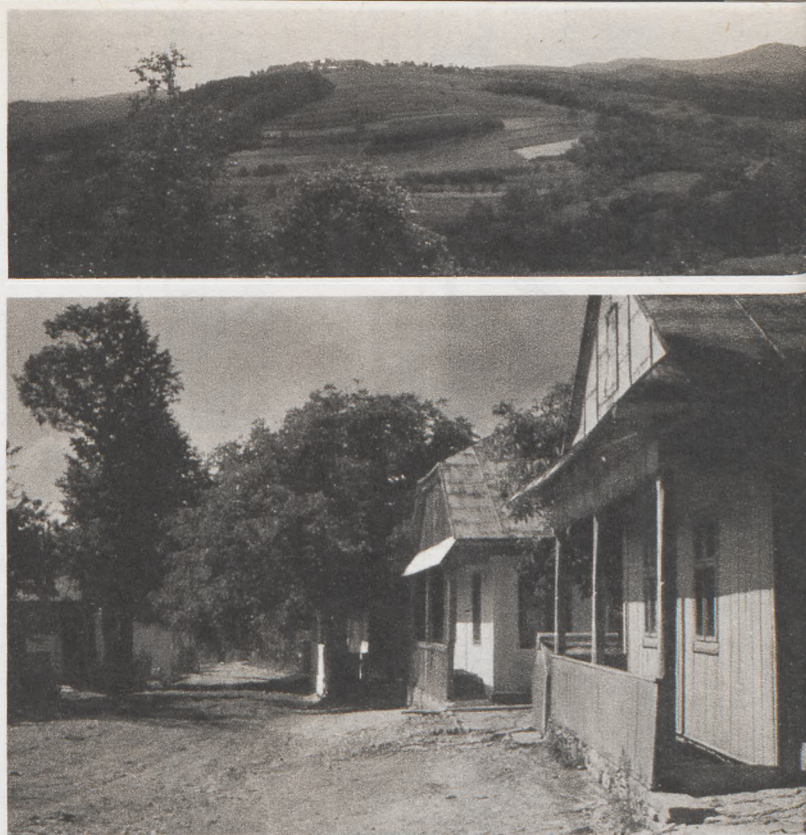
The study of a detailed plan for Kalwaria Paclawska.

Designers: architects Sławomir Gzell, Stanisław Jaskowski, Monika Trochym-Cynke, Barbara Gutkowska and students of the Scientific Circle at the Department of Architecture: J. Bogusławski, R. Gonciarz, B. Kosińska, M. Soltys.

The design was prepared in the Urban and Spatial Planning Institute of the Polytechnic Institute in Warsaw.

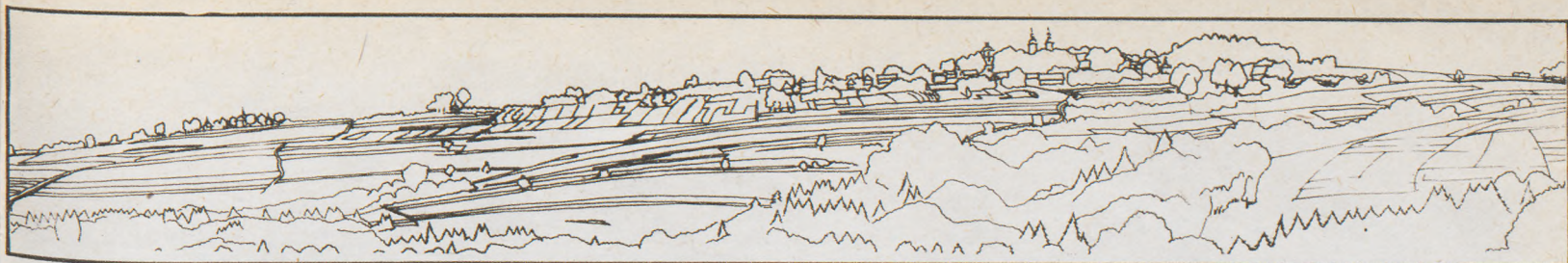
In the archives there is no information about the location of Kalwaria Paclawska. However, it is known that it was founded by Andrzej Maksymilian Fredro, the Lvov castellan and voivode of Podole on the site of Paclaw village in order to create – as he wrote – “a center of worship which would spread the faith in the region full of heretics, schismatics and Jews”. The foundation dated 1668 consisted of a monastery, a church and 35 Calvary chapels. The settlement plan was prepared probably in the second half of the seventeenth century. The spatial grid of Kalwaria Paclawska is typically urban while the construction type – typically rural. The growth of its importance in the years 1669 thorough 1682 was connected with numerous pilgrimages; the number of pilgrims during church feast days reached reportedly 50 thousand. The settlement was of artisan character the traces of which can be still seen in the eighteenth century but which disappeared later. The preserved elements include the essential features of the urban grid, numerous wooden buildings as well as the church and Franciscan monastery with a complex of Calvary chapels.

Now the settlement is depopulating. Out of 86 farms 15 are deserted, 40 belong to farmers of retirement age whose heirs intend to move to the city where half of Kalwaria's population of production age is employed. Yearly income from 3–4 ha farms is small and does not exceed 10 thousand zł per year. Wooden houses are almost completely without any technical services. The house furnishings are of very low standard. Moreover, Kalwaria has no direct transportation to Przemyśl or Fredropol. The study of a detailed plan for Kalwaria Paclawska is a good opportunity to continue the discussion about the future and way of development of declining settlements in which excellent historic monuments of wooden architecture and historic urban grid were preserved. The new plan for Przemyśl voivodship spatial development includes Kalwaria Paclawska in the area with

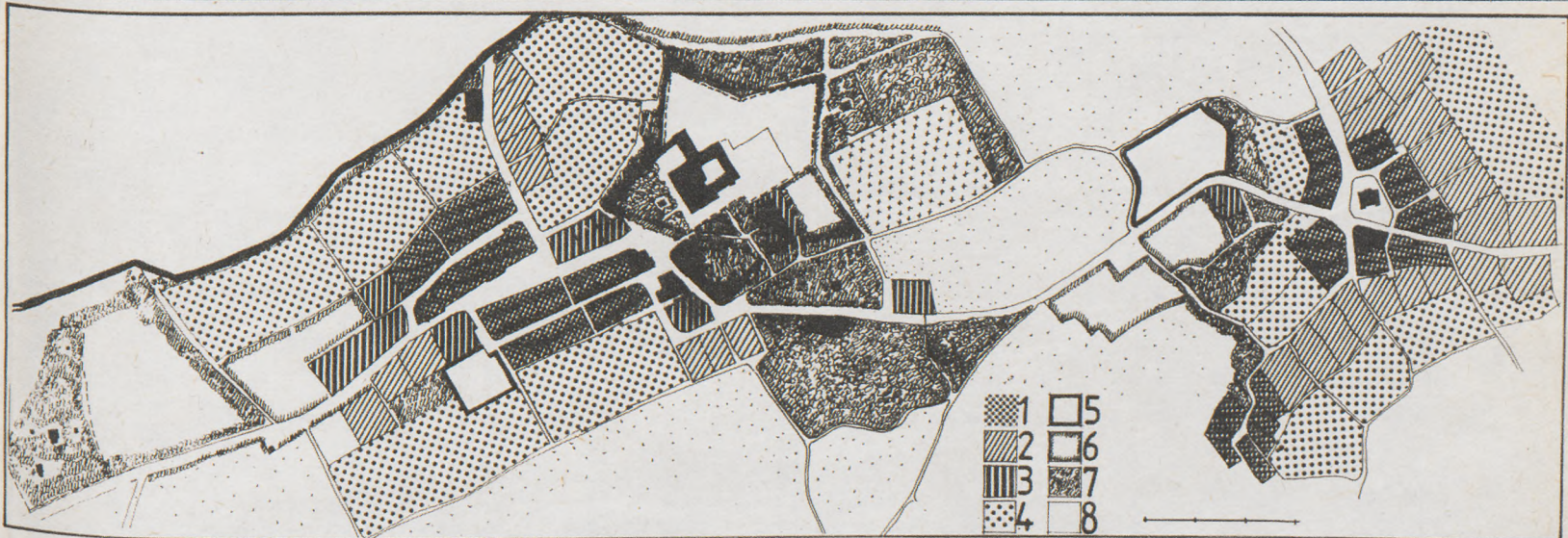

1. Wzgórze Kalwaryjskie
2. Zabudowa istniejąca
3. Plan sytuacyjny: 1 – granice strefy ochrony krajobrazowej, 2 – granice strefy podlegającej szczególnej ochronie konserwatorskiej, 3 – drogi widokowe, 4 – punkty widokowe
4. Panorama wzgórza kalwaryjskiego
5. Ogólna dyspozycja terenu – wariant II: 1 – zabudowa jednorodzinna zwarta, 2 – zabudowa zagrodowa, 3 – usługi turystyczne, 4 – sady, 5 – usługi oświatowe, 6 – pole namiotowe i urządzenia sportowe, 7 – zieleni parkowa, usługi handlowe, gastronomiczne, rzemieślnicze i kulturalne, 8 – parking

1. The Calvary hill
2. The existing development
3. Site plan: 1 – limits of the landscape protection zone, 2 – limits of the zone under strict conservation care, 3 – visual roads, 4 – visual points
4. The panorama of the Calvary hill
5. The general division of the area. Variant II: 1 – compact single-family housing, 2 – farmhouse development, 3 – touristic services, 4 – orchards, 5 – educational services, 6 – camping field and sports furnishings, 7 – park greenery, trade, catering, crafts and cultural services, 8 – parking lot

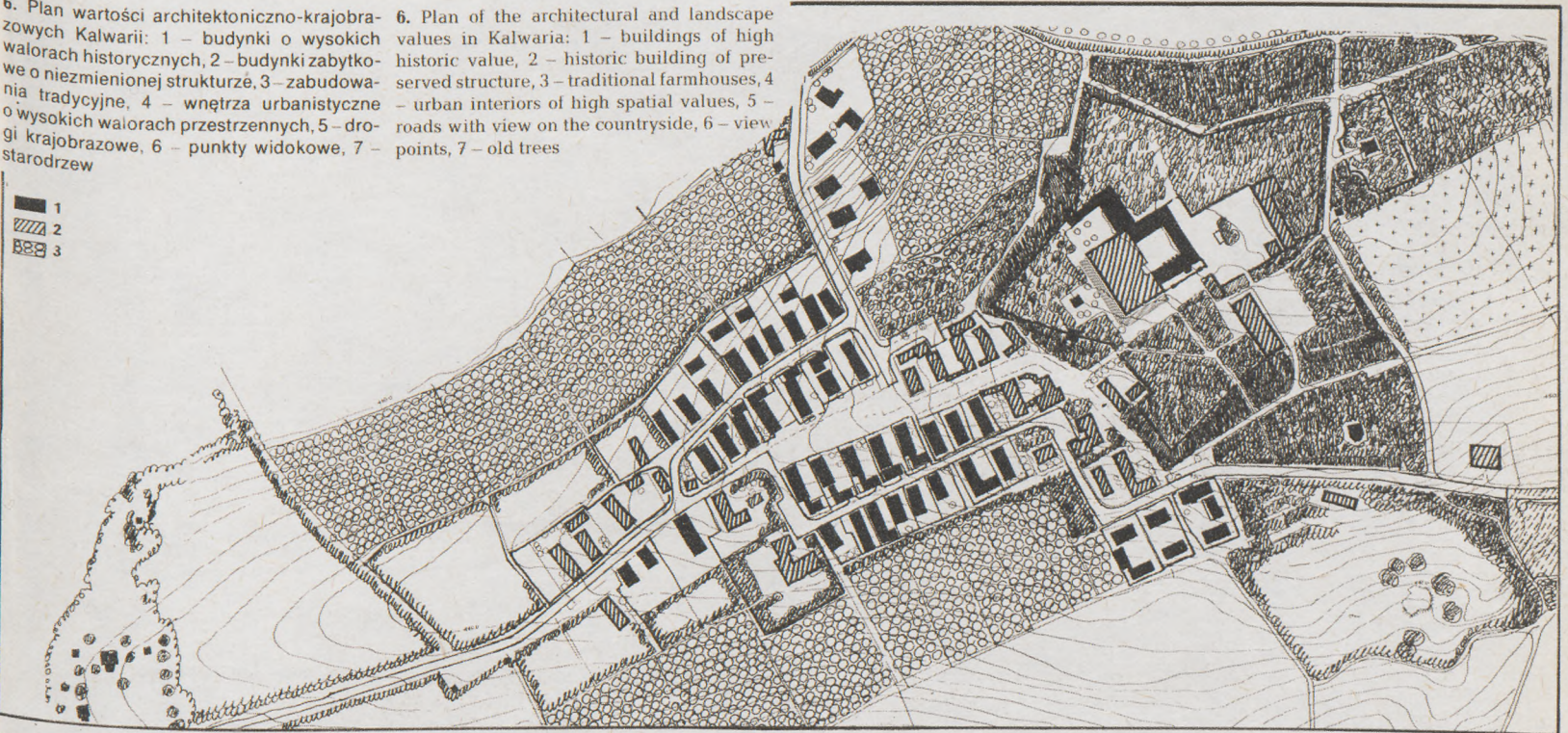
4

5

6. Plan wartości architektoniczno-krajobrazowych Kalwarii: 1 – budynki o wysokich walorach historycznych, 2 – budynki zabytkowe o niezmienionej strukturze, 3 – zabudowania tradycyjne, 4 – wnętrza urbanistyczne o wysokich walorach przestrzennych, 5 – drogi krajobrazowe, 6 – punkty widokowe, 7 – starodrzew

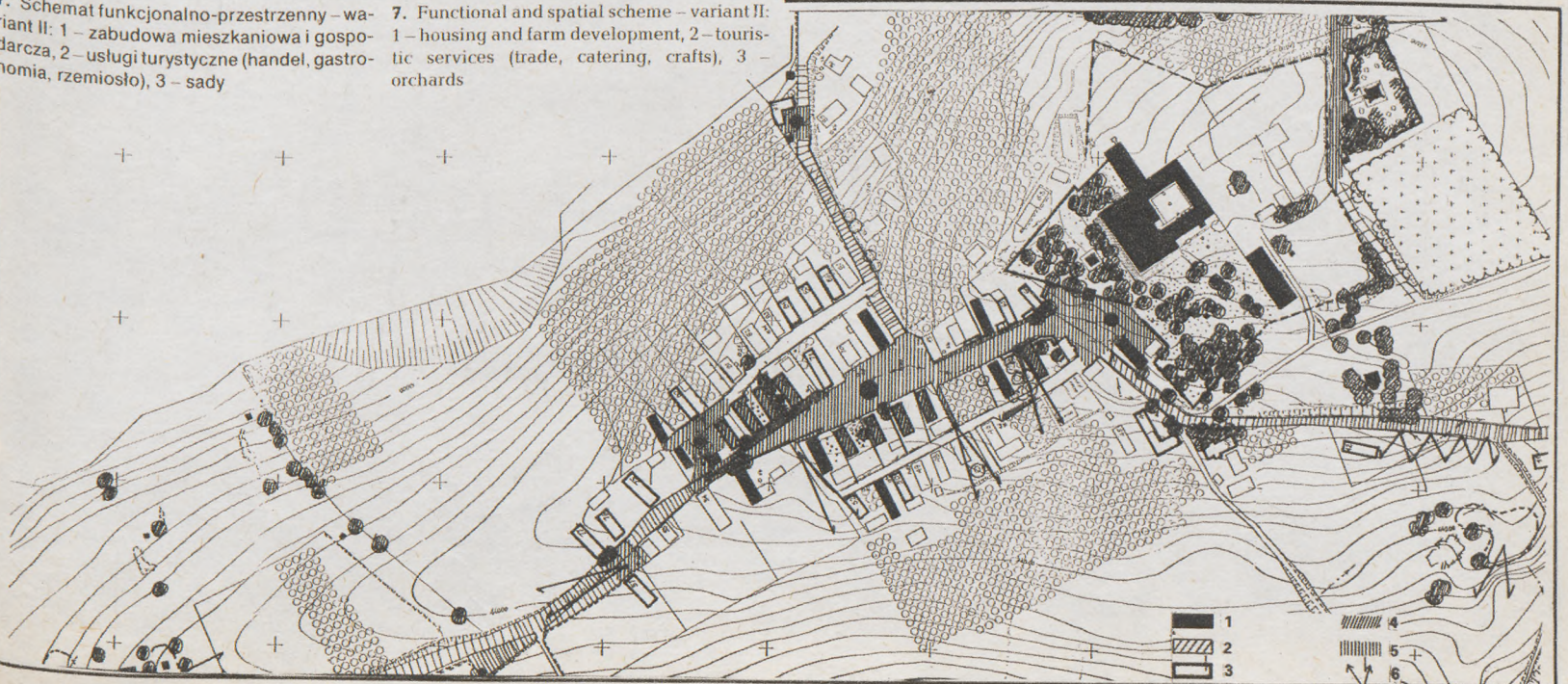
6. Plan of the architectural and landscape values in Kalwaria: 1 – buildings of high historic value, 2 – historic building of preserved structure, 3 – traditional farmhouses, 4 – urban interiors of high spatial values, 5 – roads with view on the countryside, 6 – view points, 7 – old trees

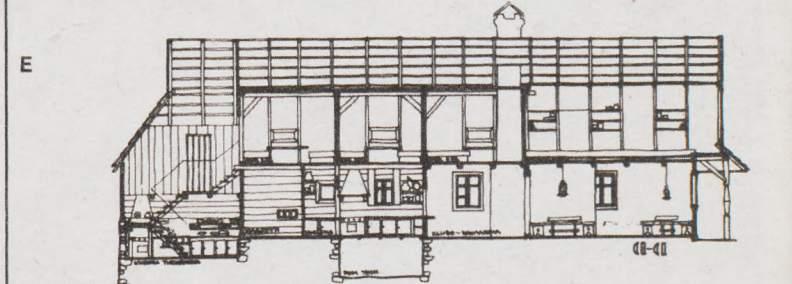
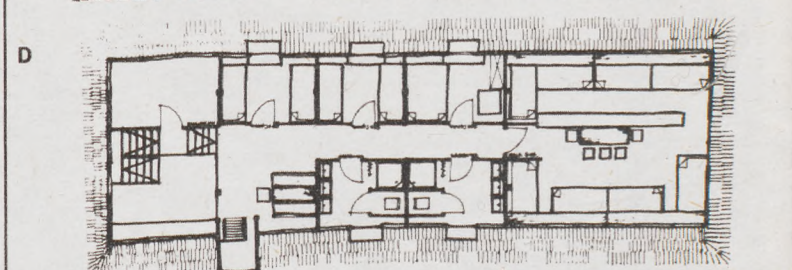
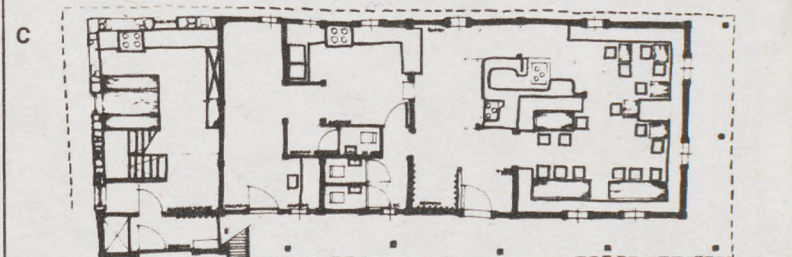
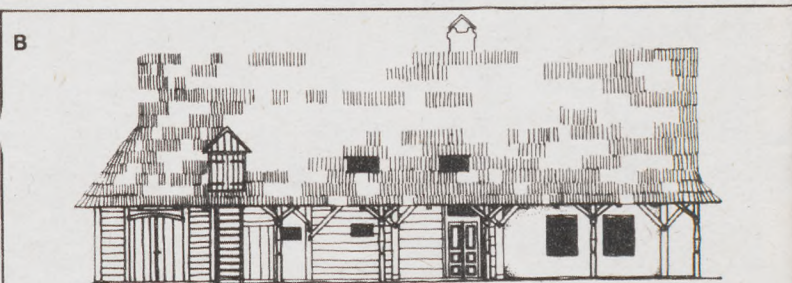
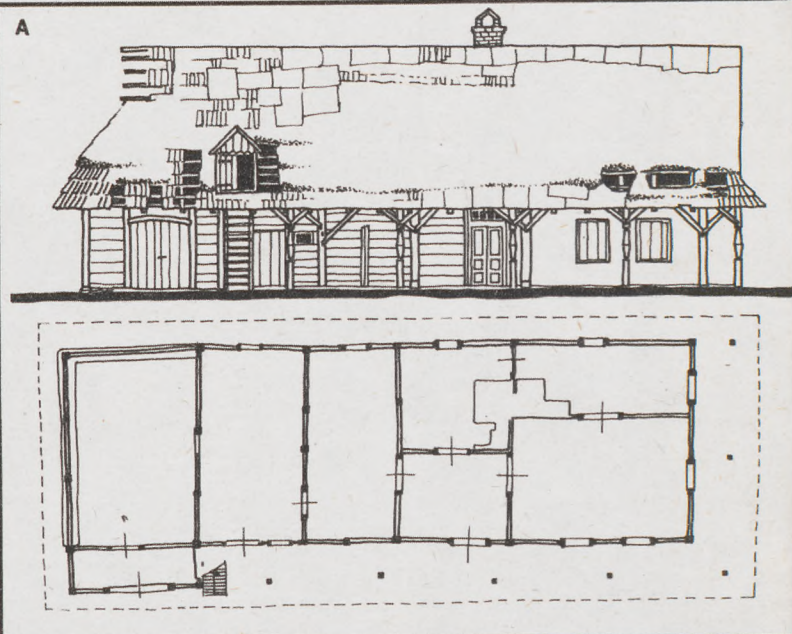
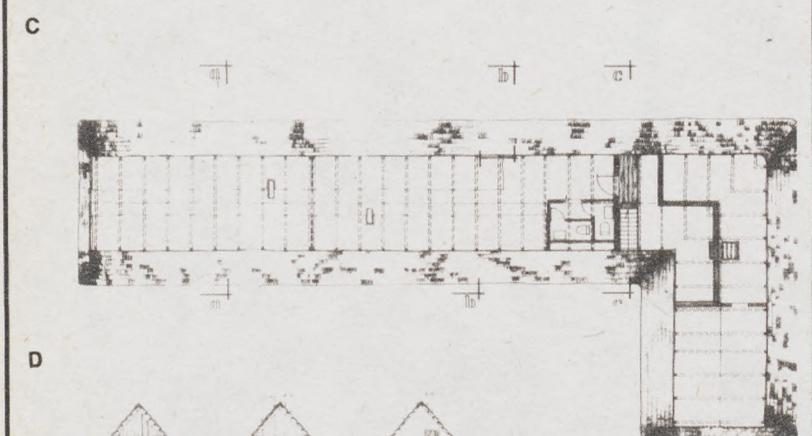
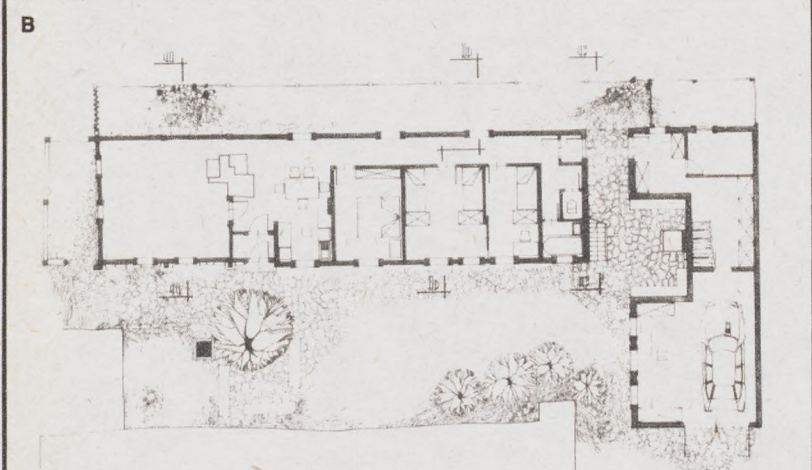
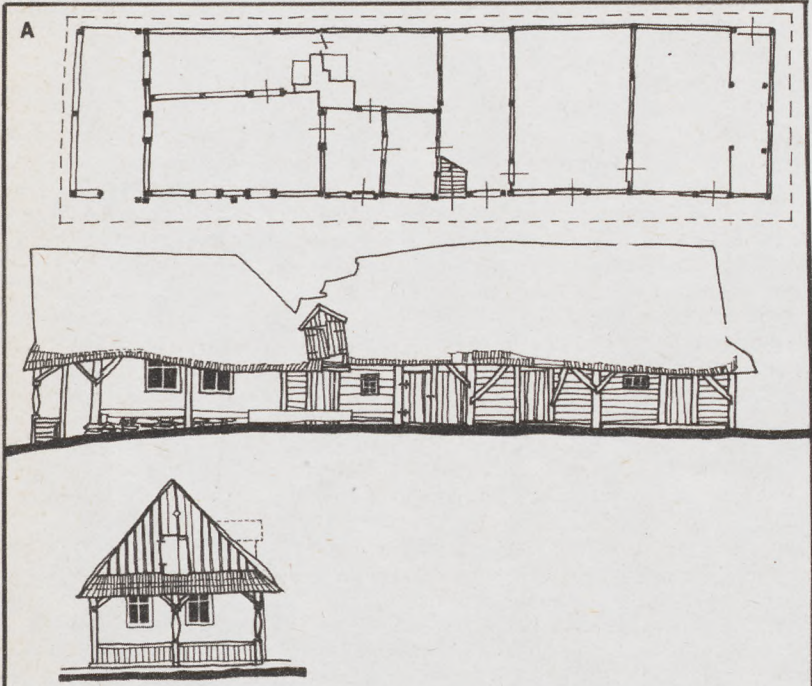
6

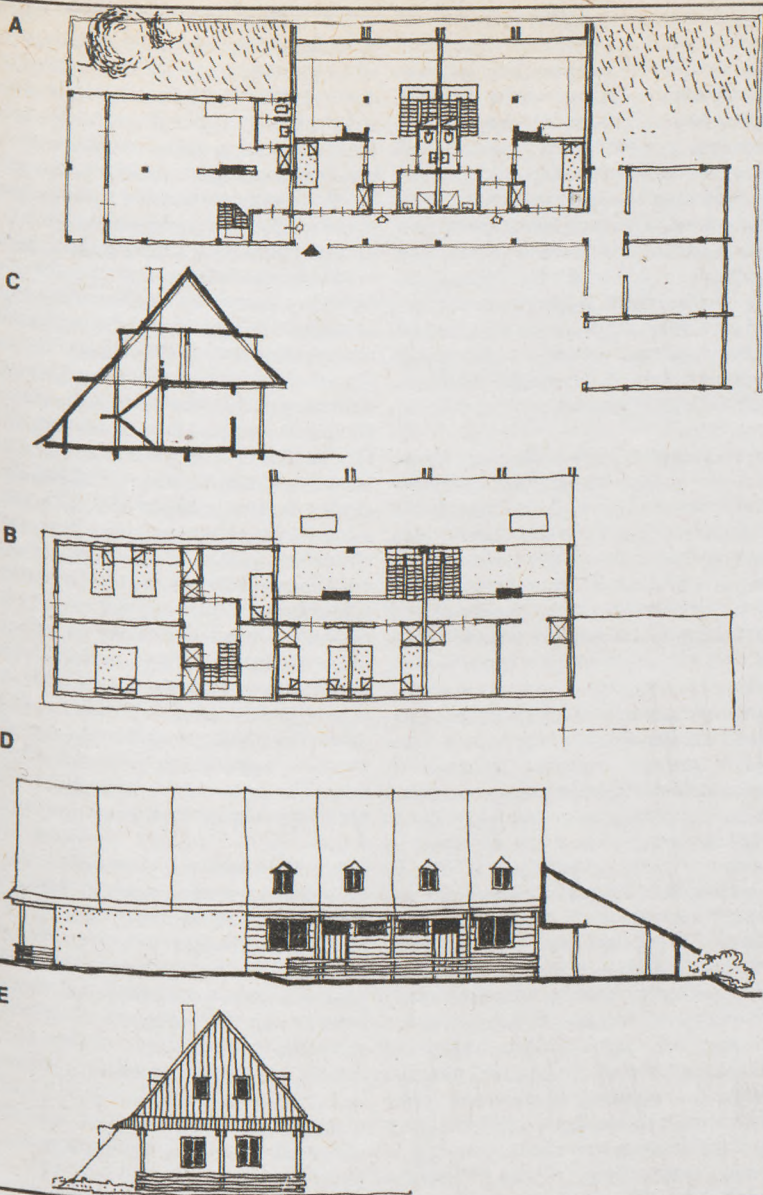
7. Schemat funkcjonalno-przestrzenny – wariant II: 1 – zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza, 2 – usługi turystyczne (handel, gastronomia, rzemiosło), 3 – sady

7. Functional and spatial scheme – variant II: 1 – housing and farm development, 2 – touristic services (trade, catering, crafts), 3 – orchards

7

szaru o wiodących funkcjach turystycznych. Jest więc szansa, że przy odpowiednich środkach i planach Kalwaria Pałacowska będzie uratowana – jako skansen lub wioska turystyczna.

Za skansenem opowiadają się autorzy wniosków konserwatorskich. Proponują przywrócenie osadzie postaci z końca XIX w. oraz rekonstrukcję charakterystycznych elementów zespołu z okresów wcześniejszych. Użytkownikami skansenu byłyby przede wszystkim domy pracy twórczej, które zajęłyby najbardziej wartościowe domy w blokach przy rynku. Propozycja ta wymaga jednak przekwaterowania i sukcesywnego przejmowania opuszczonych budynków pewnej grupy stałych mieszkańców oraz skupienia znacznych środków inwestycyjnych potrzebnych dla jednoczesnego wykonania prac modernizacyjnych, konserwatorskich oraz budowy niezbędnych urządzeń technicznych. Zgodnie z intencją autorów projektu Kalwaria byłaby „żywym skansenem”, mogącym spełniać jedynie ograniczone funkcje turystyczne ze względu na zażytkowy charakter osady.

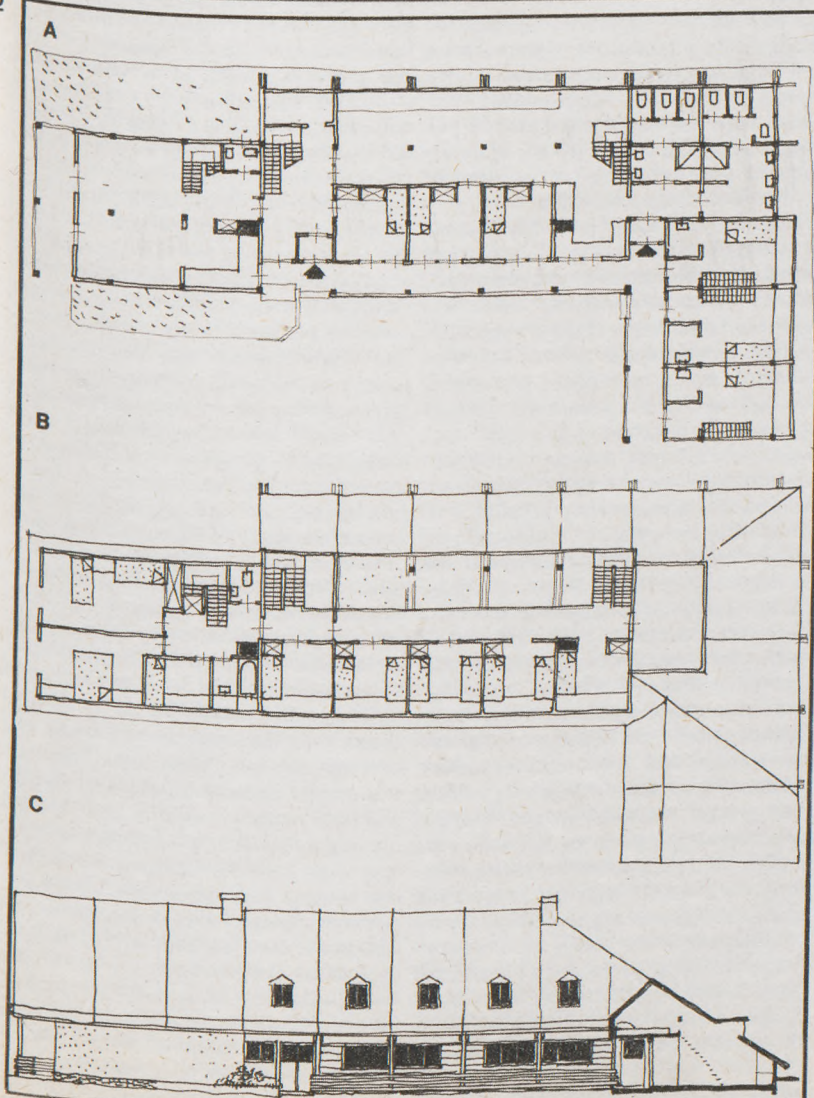
Druuga wersja projektu opracowana przez zespół autorski Politechniki Warszawskiej zakłada utrzymanie dotychczasowego charakteru osady, adaptację budynków na domy pracy twórczej, schroniska, stacje i pensjonaty oraz znaczne powiększenie istniejącej sieci placówek handlowych i usługowych, wytyczenie pól campingowych.

W projektach adaptacji istniejących budynków a także we wszystkich nowych domach, których architektura jest inspirowana przez tradycyjne formy budownictwa drewnianego w Kalwarii przyjęto zasadę przeznaczenia parterów na mieszkania gospodarzy i umieszczenie pokoi gościnnych i sal zbiorowych w kondygnacjach poddasza. Niemal wszystkie placówki usługowe i handlowe zostały zaprojektowane wokół Rynku przylegającego do klasztoru. Autorzy projektu proponują również, aby dziczące pola poza strefami ścisłej ochrony konserwatorskiej przeznaczyć na hodowlę owiec. Owczarnia zapewniłaby dodatkowe miejsca pracy dla ludności Kalwarii nie związanej z obsługą turystów. ●

leading touristic functions. Therefore there is a chance to save Kalwaria Pałacowska by adequate means and plans – as a skansen or tourist village.

The authors of conservation conclusions support the skansen idea. They propose to restore the settlement to the condition of the end of the nineteenth century and to reconstruct the characteristic complex elements from the previous periods. The most valuable buildings in blocks around the market square would be adapted for houses for creative work. This project, however, envisages displacement or resettling of a group of permanent residents as well as accumulation of considerable investment means needed for simultaneous modernization, conservation and building the necessary technical installations. According to the designers' intention, Kalwaria would become a "live skansen" which can fulfill only limited touristic functions because of small program of accessible services.

The other design version, prepared by the designers' team from the Polytechnic Institute in Warsaw, assumes the preservation of the former character of the settlement, the adaptation of the buildings for hostels, inns and boarding houses as well as a considerable development of trade and service network, preparation of camping fields and parking lots for mass tourism. In the adaptation designs for the existing buildings and in all new buildings whose architecture is inspired by traditional wooden building forms, it is planned to locate the owners' apartments on the ground floor, and guestrooms and collective halls in the attics. Almost all the services and shops were located around the market square adjoining the monastery. The designers also suggest to use the field laying idle for raising of sheep. The flock would ensure additional working places for Kalwaria's inhabitants not engaged in touristic services ●

8. Rozwinięcie wschodniej pierzei Rynku
9. Projekt adaptacji budynku typowego w strefie przyrynkowej. A – stan istniejący; B – plan parteru; C – plan poddasza; D – przekroje poprzeczne a-a, b-b, c-c; E – elewacja południowa

10. Projekt adaptacji budynku z dwoma podcieniami na klub, kawiarnię i schronisko. A – stan istniejący; B – plan parteru; C – plan poddasza; D – przekrój a-a; E – elewacja południowa; F – elewacja wschodnia

11. Propozycje projektowe. A – plan parteru; B – plan poddasza; C – przekrój poprzeczny; D – elewacja frontowa i boczna

12. Propozycja projektowa. A – plan parteru; B – plan poddasza; C – elewacja boczna

8. The development of the east Market frontage

9. A design for adaptation of a typical building in the area adjoining the Market Square. A – present state, B – ground plan, C – attic plan, D – a-a, b-b, c-c cross-sections, E – south elevation

10. A design for adaptation of a building with two arcades for a club, cafe and hostel. A – present state, B – ground plan, C – attic plan, D – a-a cross section, E – south elevation, F – east elevation

11. Design proposals. A – ground plan, B – attic plan, C – transverse section, D – front and side elevation

12. Design proposal. A – ground plan, B – attic plan, C – side elevation

Forma, funkcja czy naśladownictwo

Jan Maciej Chmielewski

Form, Function or Imitation

Bogactwo społeczeństw wyrażane jest wartością zasobów materialnych, jakimi ono dysponuje, a więc i zasobów budowlanych. Czym więcej posiadamy takich wartości, tym bardziej istotnym staje się problem ich konserwacji i eksploatacji. Zasoby budowlane miast, szczególnie miast historycznych, wymagają prowadzenia stałych prac rewaloryzacyjnych. Prace te mają na celu ciągle utrzymywanie wartości użytkowych zabudowy, a w wypadku jej dekapitalizacji, dokonywanie koniecznej wymiany substancji dla architekta, i technicznie tkanki. W sytuacji miast polskich istnieje ponadto problem uzupełnienia tkanki budowlanej, która po zniszczeniach wojennych nie została do tąd odtworzona.

Prace rewaloryzacyjne będą przeważnie wiązały się z koniecznością wprowadzenia do dawno adaptowanej substancji budowlanej nowych obiektów architektonicznych. Adaptacją natomiast obejmowane będą przede wszystkim obiekty o wartościach zabytkowych. Ich zestawienie z budynkami o nowoczesnej formie będzie więc głównym problemem roboczym dla architekta, problemem sfery odczuć estetyczno-kompozycyjnych.

Udane realizacje rewaloryzacyjne potwierdzają tezę, iż koegzystencja architektury zabytkowej ze współczesną jest możliwa pod warunkiem, że cechy układu przestrzennego, który powstanie w wyniku zestawienia będą nawiązywały do wartościowych cech indywidualnego charakteru założenia poddanego procesom rewaloryzacyjnym. Indywidualne cechy układu przestrzennego są skarbnicą wartości architektonicznych, z której należy czerpać wzorce inspirujące poczynania twórcze. Rozwijając te stwierdzenia ogólne, można sformułować kilka konkretnych wytycznych do tworzenia rozwiązań projektowych nacechowanych poszanowaniem wartości zastanych i dążeniem do pomnażania tych wartości. Nawiązanie do jego układu obecnego, rozwinięcie i uporządkowanie ma polegać nie na stosowaniu zasady kontrastu „stare-nowe”, ale na

The wealth of societies is expressed by the value of accessible material resources, including building resources. The more such values we have, the more important becomes the problem of their preservation and exploitation. City building resources, especially those of the historic cities, require constant revaluation. Those works are aimed at preserving the utilitarian values of the development and, in the case of its depreciation, the necessary replacing of the obsolescent and worn out building tissue. In the Polish cities, an additional problem consists in infilling of the building tissue which has not yet been recreated after the war damages. The revaluation is usually linked with the necessary introduction of new architectural structure to the formerly adopted building substance. The adaptation is concentrated above all on structures of historic value. Integrating them with buildings, modern in their form, becomes therefore the main work problem, the problem in the sphere of aesthetic and compositional feelings of an architect.

The successful revaluations confirm the hypothesis that the coexistence of the historic and contemporary architecture is possible only when the features of the spatial pattern resulting from the integration refer to the valuable features of the individual character of the revalued area. The individual features of the spatial pattern are a treasury of architectural values which should be a source of inspiration for all creative activities. To develop those general statements we can formulate a few guidelines for design solutions characterized by respect for the old values and striving to augment those values. Reference to its present pattern, development and adjustment should not be based on the contrast "old-new" but on the integration of the new development with the existing one with respect to its scale, mass form, finishing materials, materials, proportions of elevation divisions or even architectural details.

The designers should also strive for

wiązaniu nowej zabudowy ze skalą, rytmem bryły, materiałem wykończeniowym, kolorytem, proporcjami podziałów elewacyjnych, a nawet detalem fragmentów zabudowy istniejącej. Zadaniem projektantów powinno być też zapewnienie w obiektach adaptowanych warunków użytkowych nie odbiegających od obecnych form. Spełnienie tego warunku jest trudne, bo dawne standardy były inne niż dzisiejsze. W uzasadnionych wypadkach słusze chyba będzie świadome odstępstwo od obowiązującego obecnie normatywu użytkowego na rzecz innych wartości, jakie można uzyskać w wyniku przebudowy.

Współczesne wymagania użytkowe, które nie zawsze są zgodne z przesłankami historycznymi wywierają wpływ na formy zabudowy w strefach rewaloryzacyjnych. Nie możemy więc rekonstruować w pełni układów architektonicznych z dawnych epok, ponieważ ich odtworzenie i utrzymanie jest niemożliwe. Ich kształt i funkcja wiązały się bowiem z określonymi, a dziś już nie istniejącymi objawami życia społeczno-gospodarczego. Poza tym prawie w każdym z dawnych obiektów znajdują się nawarstwienia stylowe godne zachowania, a dostosowanie obiektu do potrzeb współczesnego życia dodaje jeszcze nowe elementy wpływające na zmianę jego wyglądu. W efekcie powstaje zawsze kompozycja architektoniczna, której – w tej formie – nigdy nie było. Jeszcze w większym stopniu analogiczne zjawisko zachodzi w układach urbanistycznych. Jesteśmy tu na ogół w stanie konserwować jedynie poszczególne elementy układu: siatkę ulic, niektóre budynki, fragmenty obwarowań, pojedyncze detale, ale nigdy cały układ, który bezpowrotnie zniknął razem z generacją mieszkańców, która go wytworzyła.

To ostatnie stwierdzenie wydaje się niezwykle istotne z uwagi na częste kontrowersje pomiędzy konserwatorem zabytków a architektem. Kontrowersje te – może najwyraźniej występujące w zakresie zabytków urbanistyki – wynikają stąd, że obie strony nie bardzo wiedzą, co winno podlegać ochronie.

Przedstawiamy niżej niektóre problemy projektanta architekta podejmującego się rewaloryzacji zespołu zabytkowego. Ważne jest zagadnienie cech regionalnych. Obszar Polski, chociaż niewielki, jest silnie zróżnicowany. Różnice te wynikające z różnorodności warunków historycznych i gospodarczych: klimatycznych, topograficznych, materiałowych, osadnictwa, prawodawstwa itp. wytworzyły w naszych miastach i wsiach odrębności przestrzenno-architektoniczne. Przy dzisiejszych dążeniach do standaryzacji i ujednolicania warunków życia, pracy i wypoczynku na obszarze całego kraju, przy sprawnie działających systemach transportowych i informacyjnych, zagadnienia regionalizacji z punktu widzenia użytkowego i ekonomicznego mogą wydawać się paradoksalne. Jednak nie wąsko pojęte przesłanki użytkowe i ekonomiczne, lecz przesłanki społeczne powinny odgrywać w tym zagadnieniu podstawową rolę. Wyrażają się one pragnieniem mieszkańców do stworzenia własnego środowiska mieszkalnego zgodnego z ich tradycjami estetycznymi i kulturowymi. Nawiązywanie do cech regionalnych może być dwójako rozumiane bądź jako naśladownictwo form dawnych, bądź też jako współgranie z tymi formami. To drugie rozumienie wydaje się słuszniejsze, bowiem naśladownictwo formy wiąże się z naśladownictwem materia-

introduction of such utility conditions in the adapted buildings which would not differ from the the present forms. Fulfillment of that condition is difficult as the old standards varied from the present ones. In some justified cases, it may be right to consciously depart from the now valid utility norm to other values which may be achieved by restoration.

The contemporary utility requirements – which are sometimes opposed to the historical premisses – influence the development form in revalued zones. We cannot, therefore, fully restore the architectural patterns from the previous epochs as their rehabilitation and preservation is impossible. Their form and function were connected with some definite, no longer existing manifestations of the socio-economic life. Moreover, almost every old structure has stylistic stratification that is worth preserving, and the adaptation of the structure to the contemporary life requirements adds new elements influencing its appearance. It results in the creation of an architectural composition which has never existed in this form. In urban grids, an analogous phenomenon appears to a greater degree. Usually we are able to preserve only individual elements: street grid, some buildings, fragments of ramparts, particular details – but never the pattern as a whole for it disappeared irretrievably with the generation of the inhabitants who created it.

The last statement seems to be of particular importance because of frequent controversy between the authorities called to preserve the historic monuments, and architects. This controversy, most visible in the sphere of city planning, results from the fact that both parties do not really know what should be preserved.

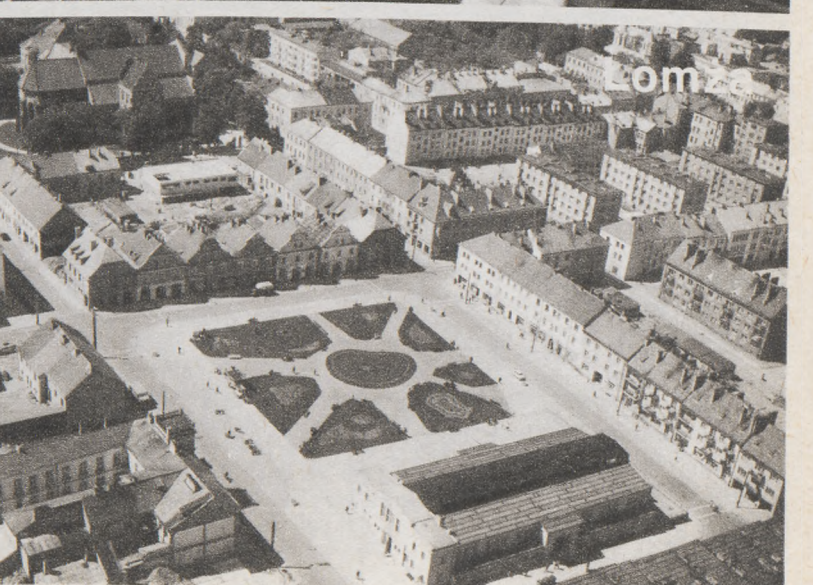
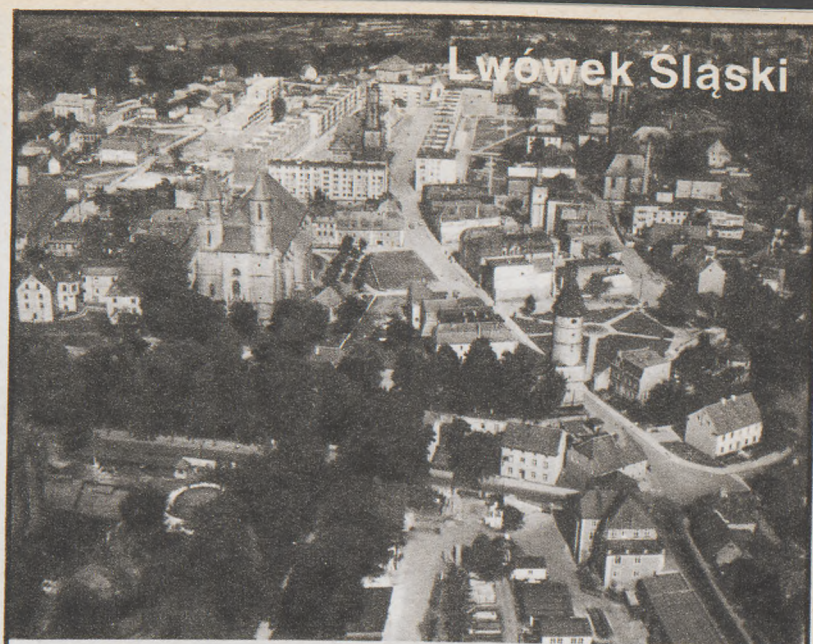
Below we present some problems of a designer-architect who undertakes rehabilitation of a historic complex.

The question of regional features is very important. The area of Poland, though not very big, is highly diversified. These differences resulted from various historical and economic conditions, climate, topography, materials, type of settlements, laws etc. and gave rise to the spatial and architectural distinctness of our cities and villages. Taking into account the trend to standardize living, working and recreational conditions in the whole country and the effective transportation and information systems, the problem of regions may seem paradoxical both from the utilitarian and economic point of view. However, the primary role in resolution of those problems should be played by social arguments and not by utilitarian and economic arguments in their narrow sense. They are expressed by the inhabitants' desire to create their own living environment in accordance to their aesthetic and cultural traditions. The reference to the regional features may be understood in two ways, namely as an imitation of older forms or as a coexistence with those forms. The second way seems to be more correct, as the imitation of form is usually linked with imitation of materials, construction and functional patterns. The form of a thatch or a shingle roof cannot be replaced by any contemporary material. A one-level wooden house from the south-east part of Poland (Małopolska – "Little Poland") cannot find any contemporary function. Therefore the requirement of imitation of the regional forms should be fulfilled with great caution. Yet cultivation of the regional traditions such

ditions in
ould not
s. Fulfill-
ult as the
present
t may be
the now
es which
n.
irements
ed to the
e the de-
ones. We
e the ar-
previous
and pre-
form and
some de-
stations
oreover,
stylistic
eserving,
ure to the
nts adds
appear-
on of an
ich has
n urban
enon ap-
ually we
dividual
uildings,
ular de-
a whole
with the
nts who
e of par-
frequent
thorities
c monu-
trovery,
ity plan-
that both
at should
blems of
takes re-
lex.
es is very
d, though
d. These
as histor-
climate,
of settle-
e to the
ctness of
into ac-
e living,
itions in
effective
systems,
y seem
alitarian
however,
of those
y social
ian and
narrow
the in-
eir own
ance to
ditions.
eatures
namely
s or as
he sec-
t, as the
ed with
on and
thatch
ced by
e-level
ast part
le Po-
porary
ment of
should
et cul-
s such

lowym, konstrukcyjnym, a także naśladownictwem układów funkcjonalnych. Formy słomianego czy gontowego dachu nie zastąpi żaden współczesny materiał. Parterowy drewniany dom z masyteczką małopolskiego nie znajdzie żadnej współczesnej funkcji. Stawianie więc wymogu naśladownictwa form regionalnych powinno być realizowane z dużą ostrożnością. Natomiast wydaje się celowe kultywowanie w programach zagospodarowania przestrzennego określonych tradycji regionalnych takich jak: lokalne targi, charakterystyczne rzemiosła, miejscowe festyny itp. Powszechna urbanizacja kraju stwarza konieczność zagospodarowywania na modłę miejską wszystkich siedlisk ludzkich. Zabytki wtopione w krajobraz o cechach naturalnych tracą wiele ze swego uroku, gdy ich otoczenie podlega procesom urbanizacji. Gdy naturalne ukwiecone łąki, swobodne brzegi rzek i ścieżki zostają zastąpione strzyżonym trawnikiem, klombami kwiatów, wybetonowanymi skarpami oraz asfaltowymi drogami, obiekt lub zespół zabytkowy traci swe wartości przestrzenne. Nasuwa się w tym miejscu pytanie: czy niektórych zespołów zabytkowych łącznie z otaczającym ich krajobrazem nie należy chronić tak, jak chroni się rezerwat przyrody. Zespół zabytkowy osadzony w strukturze współczesnego miasta, często wtopiony w późniejsze układy zabudowy z punktu widzenia konserwatorskiego powinien być wyodrębniony. Zachodzi tu jednak wątpliwość – czy zawsze. Miasto średniowieczne, które było otoczone murem, łatwo jest wyodrębnić z tkanki miejskiej przez założenie wzdłuż dawnych fortyfikacji pasa zieleni. Jest to możliwe jedynie w przypadku, gdy zabudowa z okresów późniejszych usytuowana w linii murów nie ma wartości technicznych i przestrzennych. Zdarza się jednak, że zabudowa ta tworzy łącznie z zabudową dzielnic zewnętrznych nowe założenia przestrzenne, np. jedną z pierzei ulicy powstałej pod murami miasta, lub ścianę jednolitego zagospodarowanego placu wyznaczonego przed dawną bramą miejską. W tych wypadkach decyzja odsłonięcia dawnych murów powinna być wnikliwie rozpatrzona. Zespół zabytkowy jest często powiązany widokowo z otaczającym go krajobrazem. Te relacje zwykle wykraczają poza ustalone strefy konserwatorskie i tym samym nie podlegają ochronie. Architekt kształtujący krajobraz miasta jako całość, powinien to zagadnienie brać pod uwagę, a że często tak nie jest, niech świadczą przykłady wieżowców w tle Starego Miasta w Warszawie i komin ciepłowni w sylwecie wawelskiego wzgórza. Pojawiające się ponad dachami zabytkowych domów nowe, wysokie obiekty, niekiedy nawet znajdujące się w znaczniejszej odległości od zespołu zabytkowego, często zmieniają jego kompozycję, skalę i relacje widokowe. Plan dzielnicy zabytkowej – w wypadku, gdy jej zabudowa ma mniejsze wartości i pochodzi z okresów późniejszych, jest często najwartościowszym dokumentem historii miasta. Dlatego historycy i konserwatorzy zabytków chcieliby jak najwięcej elementów takiego planu zachować. Plan miasta poza tym, że był wyznacznikiem kształtu przestrzennego zabudowy, był również odzwierciedleniem funkcji, systemu prawnego i własnościowego oraz składu społecznego mieszkańców. Obecnie, gdy uległy zmianie warunki polityczne, gospodarcze i społeczne, plan miasta w jego dawnym układzie musi ulegać zmia-

as local bazaars, characteristic crafts and local fêtes in the program of spatial development is advised. The general urbanization of the country necessitates the city-like development of all settlements. Historic monuments naturally integrated with the landscape lose a considerable part of their charm if their surroundings undergo the urbanization process. If the natural blooming meadows, freely formed river banks and paths are replaced by mown lawns, beds of flowers, concrete-paved slopes and asphalt roads, the historic structure or complex loses its spatial values. It should be considered whether some historic complexes should not be preserved with their surrounding landscape, in the same way as the natural reserves. From the point of view of the conservation authorities, a historic complex, situated in the contemporary city structure and frequently integrated with the later developments should be separated. Doubts may arise whether it is always right. A medieval city, surrounded by walls, is easily individualized in the city tissue by the location of a green belt along the former fortifications. It is possible only if the later development, situated along the walls, is not technically and spatially valuable. However it may happen that such a development constitutes a spatial whole with the surrounding outer districts, e.g. is a frontage of a street going along the city walls or of a homogeneously developed square in front of the former city gate. In such cases, the decision to uncover the old city walls should be deeply studied. A historic complex is often visually integrated with the surrounding landscape. These relations usually exceed the defined preservation spheres thus not being subject to any protection. An architect who controls the development of the city as a whole should take this problem into consideration. It is often not so which can be proved by the skyscrapers in the Old City in Warsaw and the boiler plant chimney in the silhouette of the Wawel hill in Cracow. New high rise structures, even though sometimes situated in a considerable distance from the historic complex, appear over the roofs of historic houses thus changing the composition, scale and visual relations of the complex. In case when the development in the historic district is of less value and dates from a later period the grid is often the most valuable document of the city history. For that reason, the historians and conservation authorities would like to preserve as many elements of the plan as possible. The city plan not only was the determinant of the spatial form of the development but also reflected the functions, legal and ownership systems and the dwellers' social standing. Nowadays, with the changed political, economic and social conditions, the former urban grid has to undergo alterations. Despite the historians' postulates, the streets will be widened and new communication routes built. In spite of this fact, the spatial plan values should be preserved to the highest degree possible. However, the preservation cannot consist only of copying the old urban grid, for the ensuing functional changes would result in worse and worse utilitarian solutions. The creative transformation of the development structure without changes in the spatial plan values should allow liquidation of the former property divisions in favor of preserving the vertical divisions in the form of the new buildings recalling the former di-

nom. Niezależnie od postulatów historyków będą poszerzone ulice i przebiegające nowe trasy komunikacyjne. Pomimo to wydaje się, że przestrzenne wartości planu powinny być w jak najszerszym stopniu utrwalane. Utrwalanie to jednak nie może polegać na stałym powielaniu dawnego układu zabudowy, gdyż przy kolejnych zmianach funkcjonalnych uzyskiwalibyśmy coraz gorsze rozwiązania użytkowe. Twórcze przeobrażenia struktury zabudowy bez zmian wartości przestrzennych planu powinny dopuszczać np. likwidację dawnych podziałów własnościowych na rzecz utrzymania w formie nowych budynków rytmu pionowych podziałów nawiązujących do dawnego układu działek. Wydaje się możliwa również likwidacja niektórych ulic w celu połączenia ze sobą sąsiednich, zbyt wąskich kwartałów zabudowy, lub rozdzielenie nowym ciągiem komunikacyjnym – pieszym lub kołowym – zbyt głębokich kwartałów zabudowy. Tego rodzaju zabiegi zmieniają dawny rysunek planu, lecz nie muszą zmienić kształtu przestrzennego zachowanych ulic. W wyniku tych przemian uzyskujemy nowe, współcześnie pożądane wartości wewnątrz kwartału na rzecz zachowania np. dawnego zacieśnionego przekroju ulicznego. Nie plan bowiem jest wartościowym elementem przestrzeni lecz zabudowa, która na jego kanwie powstaje.

Niesłuszne jest dążenie do pozostawiania dawnych traktów komunikacyjnych jako głównych ulic miejskich, szczególnie w wypadkach, gdy trakty te są wyznaczone w przestrzeni szpalerem drzew lub wartościową zabudową. Wiemy bowiem, że nowa trasa komunikacyjna, nawet klasy drugorzędnej, wymaga szerokich pasów w liniach zabudowy oraz dostatecznych rezerw na przeprowadzenie uzbrojenia podziemnego. Decyzja przekształcenia dawnej trasy komunikacyjnej we współczesną arterię uliczną kończy się zwykle jednostronnym wyburzeniem zabudowy i wycięciem drzew. Natomiast przebieg nowej ulicy przez środek rozległego kwartału zabudowy powoduje jedynie konieczność likwidacji wewnętrznej, mniej wartościowej zabudowy działek oraz dokonanie wąskich przebiegów przez zabudowę obrzeżną.

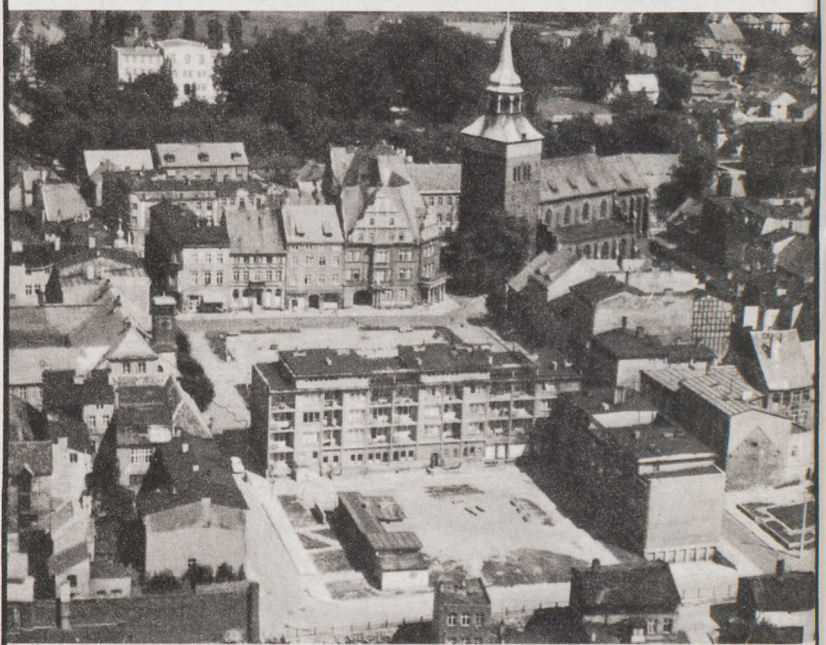
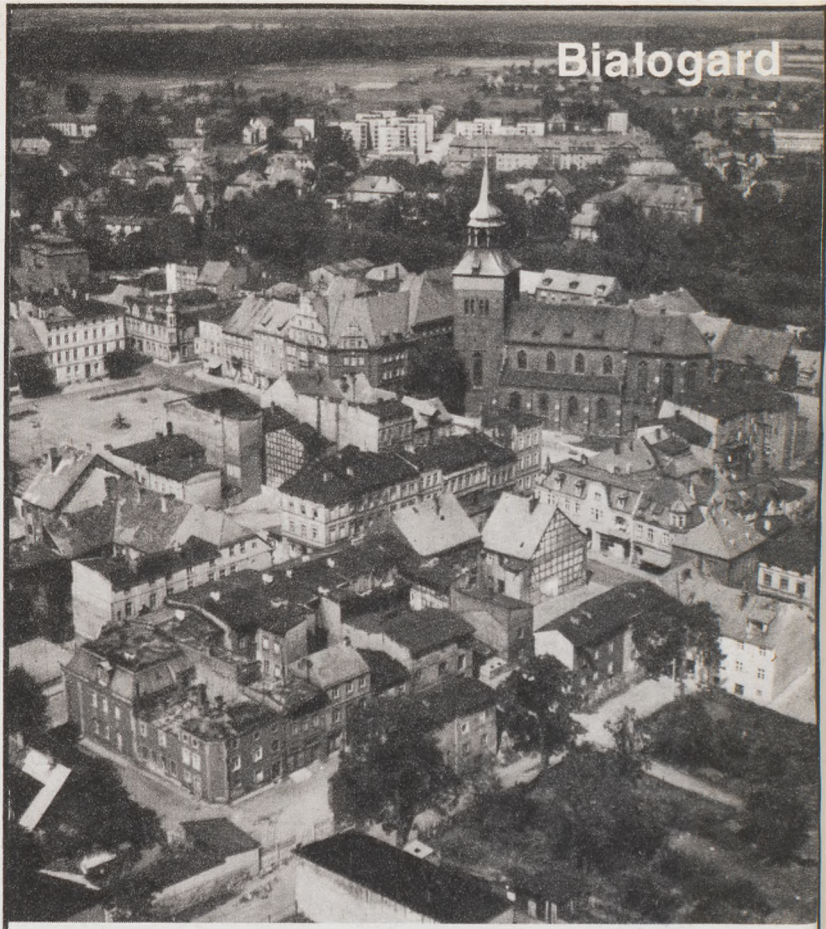
Tworzywo urbanistyczne miejskich zespołów zabytkowych stanowią: zabudowa mieszczańska, dominanty przestrzenne oraz – często bardzo skromne – układy zieleni. Kamienica mieszczańska była jednocześnie miejscem zamieszkania, warsztatem produkcyjnym i lokalem handlowym. We współczesnym mieście dokonano rozdziału tych funkcji. Wydaje się jednak, że struktura użytkowa rewaloryzowanych części miasta powinna nosić charakter wielofunkcyjny. Są powierzchnie użytkowe budynków, które – na przykład ze względu na hałas – powinny być wyłączone z funkcji mieszkalnych. Odpowiednim zagospodarowaniem tych powierzchni mogą być wszelkie urządzenia usługowe, kulturalne i administracyjne, zarówno podstawowe jak i miejskie. Co jednak należy robić, gdy powierzchnie mieszkalne jest więcej niż wynikałoby to z potrzeb? Rozwiązanie tego problemu jest możliwe wtedy, gdy dopuścimy w owe miejsce usługi typu technicznego, gospodarczego oraz komunikacyjnego, tj. stacje transformatorowe, pralnie, komórki lokatorskie, garaże itp. urządzenia. Inaczej trzeba by tam umieścić niepełnowartościowe mieszkania lub wynikałaby konieczność odsunięcia budynków z dawnej linii zabudowy. W przypadku rozsunięcia zabudowy nastąpi oczywiście

vision into lots. It is also possible to liquidate some streets in order to link the neighboring, too narrow blocks by a new, pedestrian or vehicle street. Such activities change the former plan but they do not necessarily change the spatial form of the preserved streets. Such transformations permit us to achieve the new, contemporarily needed values within the block in favor of preservation of e.g. the old compact street cross-section. For it is not a plan which is a valuable spatial element, but the development which has grown on this plan.

The tendency to transform the old communication tracts into the main city streets is not right, especially if those tracts are lined by trees or valuable development. A new communication route, even a second-class one, requires wide belts "cut out" in the development and sufficient resources for developing the city. A decision about transformation of an old communication route into a contemporary urban thoroughfare results usually in pulling down the houses and cutting down the trees on one side, while building a new street across a big block means only the liquidation of the inner, less valuable lot development and preparation of narrow passages in the bordering development.

The urban tissue of the city's historic complexes consisted of tenement housing, spatial landmarks and green areas (often very small). A tenement house fulfilled the functions of lodgings, workshop and shop at the same time. In the contemporary city those functions are separated. It seems however that the utility structure of the revalued parts of the city should be of a multi-purpose character. Some usable floor areas in the building should not be adapted for living purposes if only because of the noise. Those parts can be used for various service, cultural and administrative purposes, local or serving the whole city. Yet what should be done if the living area is bigger than required? This problem may be resolved by introduction of technical, economic or communication services, such as transformer stations, laundries, tenants' storage rooms, garages and similar functions. Otherwise such area would be used for incompletely resolved apartments, or houses would be set back from the old building alignment. The loosening of the development would be responsible for a change in the street void cross-section, therefore a change in its spatial character.

The form of compact development differs considerably from the present housing forms. Prefabricated elements make it impossible – to a considerable degree – to imitate the old forms. A simplified functional detail is not connected with a detail derived from historical patterns. Steep roofs, lucarnes, chimneys, balconies, windows, external staircases, galleries of the old houses are difficult to imitate in the contemporary architectural forms. And yet it seems that the contemporary technologies, materials and development principles could be used for the modern creative interpretation of the old forms if they did not follow rigorously the contemporary architectural canons worked out in the thirties. The final effects of some attempts at such an interpretation were favorable. A steep roof covering a usable attic, chimneys gathering ventilation ducts, proportions of balconies and windows following the lot patterns, stairs and outer galleries serving as sup-

Białogard

cie zmiana przekroju wnętrza ulicznego, a tym samym zmiana jego charakteru przestrzennego.

Forma zabudowy zwartej odbiega znacznie od form zabudowy mieszkaniowej obecnie stosowanej. Prefabrykowane systemy w znacznym stopniu uniemożliwiają naśladowanie dawnych form. Uproszczony, funkcjonalny detal nie ma żadnych związków z detalem wykształconym na wzorach historycznych. Strome dachy, lukarny, kominy, balkony, okna, zewnętrzne schody, galerie dawnych kamienic trudne są do powtórzenia we współczesnych formach architektonicznych. Wydaje się jednak, że obecne technologie, materiały oraz zasady kształtowania zabudowy, jeżeli nie będą rygorystycznie przestrzegały kanonów współczesnej architektury wypracowanych w latach trzydziestych, mogą być użyte dla potrzeb nowoczesnej, twórczej interpretacji dawnych form. Robione były próby w tym kierunku i efekty końcowe często dawały pozytywne rezultaty. Stromy dach – jeżeli będzie krył użytkowe poddasze, kominy – jeżeli będą zbierały przewody wentylacyjne, balkony i okna – jeżeli nawiążą proporcjami do dawnych wzorców, a schody i galerie zewnętrzne – jeżeli zostaną użyte jako rezerwow lub podstawowe połączenia pionowej komunikacji w budynku, mogą stać się elementami wiążącymi starą i nową zabudowę. Mogą one przysporzyć nowej architekturze dodatkowych wartości użytkowych, funkcjonalnych i estetycznych.

W krajobrazie miasta występują budynki dominujące swą wysokością, bryłą, funkcją lub usytuowaniem. Budynki te w historycznych zespołach miejskich są zwykle najcenniejszymi zabytkami architektury. Ich ranga w kompozycji miejskiej jest wysoka, albowiem one są elementami najbardziej rozpoznawalnymi. Dzięki tym elementom można w sposób najprostszy przeprowadzić identyfikację poszczególnych fragmentów miasta. Będą one spełniały swe zadanie jedynie wtedy, gdy w ich sąsiedztwie nie powstaną nowe konkurencyjne budowle dominujące. Potrzeby funkcjonalne miast wywołują jednak konieczność powstawania nowych obiektów usługowych, kulturalnych i administracyjnych, które z natury swej muszą mieć również charakter dominant. W tym wypadku jednak należałoby je wtopić w układ istniejący tak, aby architektura ich nie stanowiła konkurencji dla dominant istniejących. Jeżeli natomiast z przyczyn kompozycji całości zespołu, nowa dominantą byłaby pożądana, jej forma architektoniczna powinna być szczególnie i wnikliwie opracowana. Należy pamiętać równocześnie, że nadmiar dominant w każdej kompozycji daje efekt negatywny. W zespołach o małej skali zabudowy każdy większy budynek, a nawet niewielki pawilon niewłaściwie usytuowany, może stać się dominantą przestrzenną. Dlatego w miarę możliwości wszystkie nowoczesne obiekty powinny być wpisywane w jednorodną strukturę zabudowy miejskiej.

Zieleń może pełnić w zespole zabytkowym podstawową lub drugorzędną rolę, zawsze jednak musi być brana pod uwagę przy pracach rewitalizacyjnych. W miejskim zespole średniowiecznym zieleń nie powinna kształtować przestrzeni miejskiej, może ją jedynie dekorować i podnosić walory użytkowe zespołów mieszkaniowych. Zamienianie wybrukowanych rynków w zielone skwery, często z wysokimi drzewami, spowodowało w wielu przypadkach niepożądane zmiany w krajobrazie miejskim. Również wycinanie drzew wzdłuż

plementary or basic connection of building levels can become elements linking the old and new developments, adding new utilitarian, functional and aesthetic values to the new architecture. Buildings dominating by their height, mass, function or location appear in every townscape. In historic urban complexes, such buildings are usually the most valuable architectural monuments. Their importance in urban composition is big as they are the most easily recognizable elements. The individual city fragments can be most easily identified owing to those elements. They will fulfill their function only if new competitive landmarks are not built in their vicinity. The functional city needs, however, necessitate building new service, cultural and administrative structures which by virtue must have a character of landmarks. In such a case they should be integrated with the existing grid in such a way that their architecture does not compete with the existing landmarks. Yet if the composition of the whole complex dictates the need for a new landmark, its architectural form should be deeply studied and carefully designed. It should also be remembered that excess of landmarks in a composition brings about the negative effects. In small-scale developments, every bigger building or even a wrongly located small pavilion can become a spatial landmark. For that reason, all the modern buildings should be adapted to the homogenous structure of urban developments.

The green areas can play a primary or secondary role in a historic development, but they always have to be taken into account in rehabilitation.

In medieval urban complexes, the green areas should not influence the urban space; they can serve as ornaments and increase the utilitarian values of the developments. The transformation of paved market squares into green parks, frequently with tall trees, brought about undesirable changes in the townscape in a number of cases. Cutting down trees lining the streets, liquidation of park-type avenues or destruction of other green areas also brought about loss of aesthetic values of our cities, villages and open spaces.

The historic urban complexes are characterized by compact development grid. Urban interiors are closed and strictly defined. The building line is sometimes interrupted by a vacant lot. The contemporary principles of urban space formation, believing in open, loosened patterns, are frequently transferred to historic areas; they result in "chipped" developments. The contemporary housing units of the "housing development type" built in historic districts brought about irreversible losses in spatial values. Row houses in line, situated along or perpendicularly to the street do not define unambiguously the street interior, the same as a low service pavilion does not constitute the frontage of a square. A complex of such pavilions, segment buildings and historic development create a haphazard, disorderly image characterized by blank windowless building walls and dingy backstores of shops. Functional logic and aesthetic value of blocks with perimeter building seems to be justified in old urban developments even if they do not have any historic value.

The realization of perimeter street building has to conform to the existing building alignment and defined dimensions. A street corner is particularly difficult to design. There is the danger

Strzelce Opolskie

Nidzica

Malbork

Gdansk

ulic, likwidowanie alej typu parkowego czy niszczenie innych założeń zieleni powodowało utratę walorów estetycznych naszych miast, wsi i terenów otwartych.

Miejskie zespoły zabytkowe charakteryzuje zwarty układ zabudowy. Wnętrza urbanistyczne są tu zamknięte i ściśle zdefiniowane. W liniach zabudowy powstają niekiedy ubytki. Współczesne zasady kształtowania przestrzeni miejskich, hołdujące układom otwartym, rozluźnionym, przenoszone są często niesłusznie na obszary zabytkowe – w konsekwencji pozostają „szczyrby” w zabudowie. Przykłady współczesnych realizacji budownictwa mieszkaniowego typu osiedlowego wprowadzonego na obszary zabytkowych dzielnic, spowodowały tam nieodwracalne straty w wartościach przestrzennych. Budynek segmentowy, liniowy, ustawiony wzdłuż czy prostopadle do ulicy nie określa jednoznacznie wnętrza ulicznego, podobnie niski pawilon usługowy nie stanowi ściany placu. Zestaw takich pawilonów z segmentowymi budynkami wraz z zabudową zabytkową stwarza obraz przypadkowy, nieuporządkowany, w którym dominują odsłonięte, bezokienne ściany domów i niechlujne zaplecza pawilonów handlowych. Logika funkcjonalna i wartość estetyczna kwartału o zabudowie obrzeżnej wydaje się niemal uzasadniona w zespołach staromiejskich, nawet jeśli zespoły te nie mają wartości zabytkowych.

Realizacja obrzeżnej obudowy ulic wymaga honorowania obowiązujących linii zabudowy i utrzymywania ustalonych gabarytów. Szczególnie trudny do zaprojektowania jest narożnik przyuliczny. Występuje tu niebezpieczeństwo wzajemnego zaciemniania się budynków oraz zagrożenia intymności w mieszkaniach po wewnętrznej stronie narożnika. Jednocześnie punkt ten w krajobrazie miasta jest szczególnie istotny, bowiem z różnych kierunków wyznacza wewnętrzne przestrzenie miejskie.

Analizując szczegółowo linie zabudowy łatwo dostrzec, że nie są one wyznaczone wzdłuż linii prostej, lecz delikatnie łamią się i wyginają. Ta nieprawidłowość nadaje układom zabytkowym pewną miękkość, dzięki której prostokątny układ ulic i bloków ożywia się. Stąd należy unikać w kształtowaniu ulic i placów długich odcinków prostych stosując drobne uskoki i odchylenia.

of mutual blocking out of light and infringement on the privacy of the tenants living in apartments on the inner side of the corner. This point in townscape is essential as it delimits the inner urban spaces from various directions.

While analyzing in detail the building alignment it can be easily noticed that the lines are not straight but gently curved and interrupted. Such an irregularity makes the historic grids look mellow and the rectangular grid of streets and blocks come alive. Therefore long straight sections in designing streets and squares should be avoided and small changes and deviations introduced in the building alignment.

The new tissue replacing the old development in historic complexes should create additional spatial values but it should not negate the old values. The primary condition for proper integration of the new development with the old one is conforming to the old development in scale. The scale is usually being limited to the height of the buildings which is a simplification, for the spatial scale is defined also by horizontal dimensions and mutual relations of dimensions. A real definition of the length or height in space is not easy for an observer for those dimensions are subject to apparent foreshortenings or elongations. That is why the spatial scale of an urban development should not be only the linear measurement, but also the visual angle, "perception angle" (K. Wejchert's term), rhythm and the contrast of the architectural detail in relation to the human scale and man's speed of movement.

The coloring of the landscape and the coloring of the town are important elements of the spatial character, defined by materials and pigments applied, greenery and illumination. The diversity of materials being at disposal of a contemporary architect is very big as compared with materials accessible for old building contractors. Nowadays traditional materials such as tile, brick, lumber, shingle, thatch and others are avoided and they were replaced by more modern materials. However, use of traditional materials in the perimeter walls in historic developments should be obligatory, even if it meant insincerity toward the building construction. Only in this way can the local color be preserved.

Przy wymianie znacznej części zabudowy w zespole zabytkowym powstająca nowa tkanka może i powinna stwarzać dodatkowe wartości przestrzenne, nie powinny one jednak dewaluować wartości dawnych. Pierwszoplanowym warunkiem współgrania zabudowy nowej z zabytkową jest honorowanie skali zabudowy dawnej. Skalę tę sprowadza się najczęściej do wysokości budynków, co jest jednak uproszczeniem. Skalę przestrzeni określają również wymiary w poziomie oraz wzajemne realacje poszczególnych wymiarów. Rzeczywiste ustalenia przez obserwatora długości lub wysokości w przestrzeni nie jest łatwe, bowiem wymiary te ulegają pozornym skrótom lub wydłużeniom. Dlatego też skala przestrzenna założenia urbanistycznego powinna być nie tylko pomiarem bezwzględnym liniowym, lecz również kątem widzenia, „kątem środkowym” (termin wg K. Wejcherta), rytmem i kontrastem detalu architektonicznego w stosunku do wymiarów człowieka i prędkości jego poruszania się.

Koloryty krajobrazu, koloryt miasta – to również istotne elementy charakteru przestrzennego określane przez użyte materiały budowlane, stosowane barwniki, zieleni oraz oświetlenie. Różnorodność materiałowa, jaką dysponuje współczesny architekt, w stosunku do możliwości materiałowych dawnych majstrów budowlanych, jest duża. Współcześnie unika się materiałów tradycyjnych takich jak: dachówka, cegła, drewno, gont, słoma i inne, wypartych z powszechnego budownictwa na rzecz materiałów nowszych. W zespole zabytkowym należałoby jednak stawiać obowiązek stosowania w warstwie zewnętrznej budynków materiałów tradycyjnych, choćby za cenę nieszczerości w stosunku do konstrukcji budynku. Tylko tak można zachować lokalny koloryt.

Od współczesnej architektury wymaga się logiczności, która wynika bądź z przesłanek funkcjonalno-technologicznych, bądź z przesłanek estetycznych. W wypadku przebudowy zespołów zabytkowych generalnymi przesłankami motywującymi konieczność rewaloryzacji zespołów zabytkowych są nie względy funkcjonalne i technologiczne, lecz przede wszystkim względy emocjonalno-estetyczne ●

Logic demanded from the contemporary architecture results either from functional and technological or from aesthetic premisses. In the case of reconstruction of the historic complexes, the general arguments for the necessity of rehabilitation are based not on functional and technological but on emotional and aesthetic reasons ●

Sandomierz Sandomierz

Położony przy ujściu Sanu do Wisły Sandomierz otrzymał prawa miejskie pod koniec XIII wieku. Od panowania Kazimierza Wielkiego aż do upadku Rzeczypospolitej był jednym z ważniejszych miast w Polsce. Zachowało się w nim wiele cennych zabytków, m.in. ratusz z XIV wieku, fragmenty murów miejskich z bramą Opatowską, kościół kolegiacki z XII wieku, późnoromański kościół Św. Jakuba oraz zamek. Kilka lat temu miasto zostało objęte kompleksową rewitalizacją. Obsuwanie się skarpy wislanej groziło zawaleniem się części budynków. W trakcie prac zabezpieczono również zabytkowe piwnice i podziemia ciągnące się pod miastem i udostępniono je zwiedzającym ●

Sandomierz, situated at the point on the San river where it discharges into the Vistula, received city rights at the end of the thirteenth century. From the reign of King Kazimierz the Great to the decline of the Polish Republic it was one of the most important cities in Poland. A number of valuable historic monuments were preserved in Sandomierz, e.g. the City Hall from the fourteenth century, fragments of city walls with Opatowska Gate, collegiate church from the twelfth century, late Romanesque St Jacob's church and the castle. A few years ago, the city underwent complex rehabilitation. Landslide of the Vistula embankment was a threat to part of the buildings. The historic cellars and underground chambers built under the city were made safe and open to the visitors ●

Innowacja czy konserwacja

Pier Luigi Cervellati

Innovation or Conservation

Włosi mawiają, że nie wolno „robić z różnych traw jednej wiązki”. Innymi słowy, nie należy spraw różnych traktować jednakowo, gdy chce się wyprowadzić wnioski uogólniające. To przysłowie staje się szczególnie ważne, jeśli rozważa się temat tak rozległy, jak przeciwstawianie wartości miasta współczesnego miastom historycznym. Nie można utrzymywać, że powstanie wszystkich nowoczesnych miast, nowych dzielnic i osiedli miejskich zbudowanych od czasu tzw. rewolucji przemysłowej jest katastrofą. Drastyczne jest stwierdzenie, że metropolia jest synonimem nekropolii. Są przecież, choć w niewielkiej liczbie, przykłady poprawnego nowego budownictwa, poprawnego w tym sensie, że stwarzają środowisko odpowiadające współczesnym potrzebom życia ludzkiego. Nie sugerujemy się jednak takimi przykładami pozytywnymi. Ogólnie biorąc, sytuacja w nowym budownictwie jest zatrważająca.

We Włoszech i w całym basenie Morza Śródziemnego niełatwo jest znaleźć choćby jedno nowoczesne miasto, które można by w pełni zaakceptować. Tymczasem nowe dzielnice Amsterdamu, duńskie zespoły mieszkalne, kilka angielskich „new towns” i parę innych może stanowić wzór nowoczesnego środowiska miejskiego. Są one jednak wyjątkami, a nie regułą. Nie powstrzymały one – jak dotąd – zastępowania lub zmiany struktury wnętrza miast zabytkowych, preindustrialnych. Stworzono wprawdzie kilka układów miejskich, w których usiłowano rozwiązać problem prawidłowego zarządzania wielkimi przestrzeniami zurbanizowanymi, ale nie miało to wpływu na opanowanie ciągłej ekspansji obszarów zabudowywanych. Tak więc kryzysu miast charakteryzującego naszą epokę nie można rozwiązać tworząc kilka projektów czy realizacji wzorcowych. Jest to kryzys o szerszym zasięgu. By go przezwyciężyć, trzeba rozważyć wiele zagadnień – od znaczenia, jakie trzeba przypisać nowoczesnemu miastu, po rolę, jaką ma odgrywać planowanie miejskie; od problemów społecznych do problemów

There is a saying in Italy that you can't "make a bouquet from different grasses". In other words, you should not treat different matters in the same way, if you want to draw general conclusions. This proverb becomes valid particularly if you want to examine a topic as broad as contrasting the values of the contemporary town with that of the historic one. One cannot maintain that all modern towns, new suburbs and urban settlements, built since the so-called Industrial Revolution, are a catastrophe. It is rather drastic to state that the metropolis, is a synonym for a necropolis. There are, after all, though not in any great number examples of correct new building, correct in the sense that they form the type of environment keyed to man's contemporary living needs. Let us not get carried away by such positive examples. Generally speaking the situation in new development is terrible.

In Italy, or for that matter in any of the Mediterranean countries, it is not easy to find at least one modern town which could be fully accepted. At the same time, the new suburbs from Amsterdam, the Danish housing estates, several English "new-towns" and a few others can be models for the modern urban environment. They are the exceptions and not the rule. They have not halted, so far, the replacement of or change in the structure of the interiors of historic and pre-industrial towns. It can be said that several urban layouts have been formed where steps have been taken to resolve the problem of the correct handling of great urbanised spaces but not of constantly expanding developed areas. The problem of towns, characterising our age cannot therefore be solved by simply formulating a few projects or model realisations. It is a further reaching crisis. In order to resolve it, many questions have to be weighed – from the significance which must be assigned to the modern town to the role it is to have in urban planning; from social to economic problems. Time and again on different occasions present living conditions in town have been condemned;

ekonomicznych. Wielokrotnie już piętnowano przy różnych okazjach obecne warunki życia w mieście – propozycje i projekty, nawet jeśli je realizowano, nie zmieniały tych warunków. Wciąż poszukuje się koncepcji nowoczesnego miasta. W miarę, jak poszukiwanie wzbogaca się o nowe studia kryzys rośnie. Nasuwa się więc pytanie: czy możliwe jest stworzenie nowoczesnego miasta?

Łatwo powiedzieć, że metropolia równa się nekropolii. Trudniej wskazać, co mogłoby metropolię zastąpić. Przypuszczam, że to nasze wątpliwości przeszkodziły nam w stworzeniu środowiska prawdziwie nowoczesnego, sprawiły, że to, które powstało znalazło się natychmiast w kryzysie. Być może zbudowaliśmy fragmenty współczesnej Wieży Babel, ale niestety nie powstrzymało nas to od burzenia, likwidowania miasta przeszłości, od zastępowania go czymś innym poprzez nieustanne jego „uaktualnianie”.

Gdyby w urbanistyce można było posłużyć się terminologią psychoanalityczną, moglibyśmy powiedzieć, że zrobiliśmy i robimy wszystko, by „wydobyć na światło dzienne” z naszego środowiska relikty przeszłości. To „wydobycie” usprawiedliwiamy nowymi wymaganiami. A przecież doskonale wiemy, że gdy niszczyliśmy środowisko zabytkowe, nigdy nie udaje nam się go zastąpić środowiskiem prawdziwie nowoczesnym. W pewnym sensie pogarszamy jeszcze te sytuacje i problemy, które chcielibyśmy rozwiązać. Obecnie miasto preindustrialne – jeśli przetrwało – jest izolowane albo wmiśnięte w dzisiejsze systemy urbanistyczne i wtedy powstaje paradoksalna sytuacja: Stare Miasto pozostaje jedyną, co dalej wyjaśniam, „nowoczesną” częścią całego zabudowanego obszaru miejskiego. Nie udaje się nam bowiem utrzymać ani stworzyć tych charakterystycznych cech formy i treści, które są typowe dla środowiska zabytkowego ani nie udaje się ich przenieść w miejsce nowo zabudowane.

Co sprawia, że miasto przeszłości wciąż odpowiada chwili obecnej (najbardziej ze wszystkich stref miejskich)? Po pierwsze, nie tyle struktura fizyczna, co całe miasto było własnością mieszkańców i stanowiło dobro publiczne użytkowane i zarządzane w całości. Obecność klas społecznych różnych, ale zintegrowanych w tej samej tkance miejskiej, czasem w tym samym budynku, zapewniało harmonijne funkcjonowanie miasta i było tej harmonii dowodem. Miasto nigdy nie było klasowe, hierarchicznie podzielone, tak jak teraz. I w przeszłości były pałace i zamki, kościoły i siedziby oficjalnej władzy, ale nie było, tak jak dzisiaj, segregacji na centrum i peryferię. Władza i jej siedziby były rozsiadane na całym zabudowanym terytorium (pomyślnie o rozproszeniu kościołów i klasztorów), a plac nie był miejscem nielicznych i dla nielicznych, ale należał do wszystkich i służył wszystkim. Stosunek między miastem i środowiskiem naturalnym pozostaje niezmienny przez wieki. Rozważmy jego rozmiary, wielorakość aspektów i fakt, że reprezentowany był tu ogół społeczeństwa. Zastanówmy się zwłaszcza nad scenografią i codziennym życiem obywateli.

Z biegiem czasu wytworzył się organizm warstwowy, lecz stanowiący całość, który – jak przyjmujemy – ustalił się na przełomie XVIII i XIX w. Szybkość zmian tego organizmu pozostaje w charakterystycznej zależności od szybkości doświadczenia ludzkiego. Kiedyś, przed XIX w. była ona wolniejsza i pozwalała dostosować wkład poszczególnych

propositions and projects even if they have been realised have not changed these conditions. A concept for the modern town is constantly being sought. To the same extent as the quest enriches with new studies, the crisis grows. Thus the question arises: Is it possible to create a modern town?

It is easy to say that a metropolis equals an necropolis. Harder it is to point out what could replace the metropolis. I suppose that our doubts have stood in the way for us to create an environment really modern – they have caused that which has been created to find itself right away in a crisis. Perhaps we have built fragments of a contemporary Tower of Babel, but that has not stopped us from demolishing and destroying the town of the past, from replacing it by something else and by constantly "modernising" it.

If psychoanalytical terminology could be used in urban planning we could say that have done and are doing everything to "bring to light" relics of the past from our environment. This "bringing to light" has been justified by new requirements. And we know perfectly, after all, that when we destroy our historic environment, we can never replace it with a really modern environment. In a way we worsen these situations and problems which we wanted to solve. At present the pre-industrial town – if it has survived – is isolated or mixed into today's urban systems and then a paradoxical situation arises: the old town remains the only "modern" part of the whole built up urban area. We cannot manage, however, to either maintain or create these characteristics of form and substance, which are typical for a historic environment or manage to transfer them to a newly developed place.

What is the reason that towns of the past continually suit the present (more so than any other urban zone)? Firstly, not so much the physical structure as the whole town belonged to the residents and constituted the common property, utilised and governed as a whole. The presence of social classes, different but integrated in the same urban fibre, sometimes under the same roof, has ensured the harmonious functioning of the town and there was evidence of this harmony. The town was never divided by class nor hierarchy, as today it is. In the past there were places and castles, churches and official seats of government but there was not, as today, a segregation into the centre and the suburbs. The authorities and their offices were scattered throughout the whole built up area (let's consider the dispersal of churches and convents) and the square was a place of the few and for few, but belonged to everyone and served everyone. The relationship between the town and the natural environment remained constant through the ages. Let us consider its size, the multiplicity of aspects and the fact that the community at large was being represented. Let us consider in particular the scenery and everyday life of the citizens.

As the time went on an organism, stratified but constituting an entirety, was creating, which – as we assume, became fixed at the turn of the eighteenth century. The speed at which that organism changed is characteristically related to the speed of human experience. Once, before the 19th century it was slower and permitted the contribution of particular persons in creating the town to be adjusted to the common

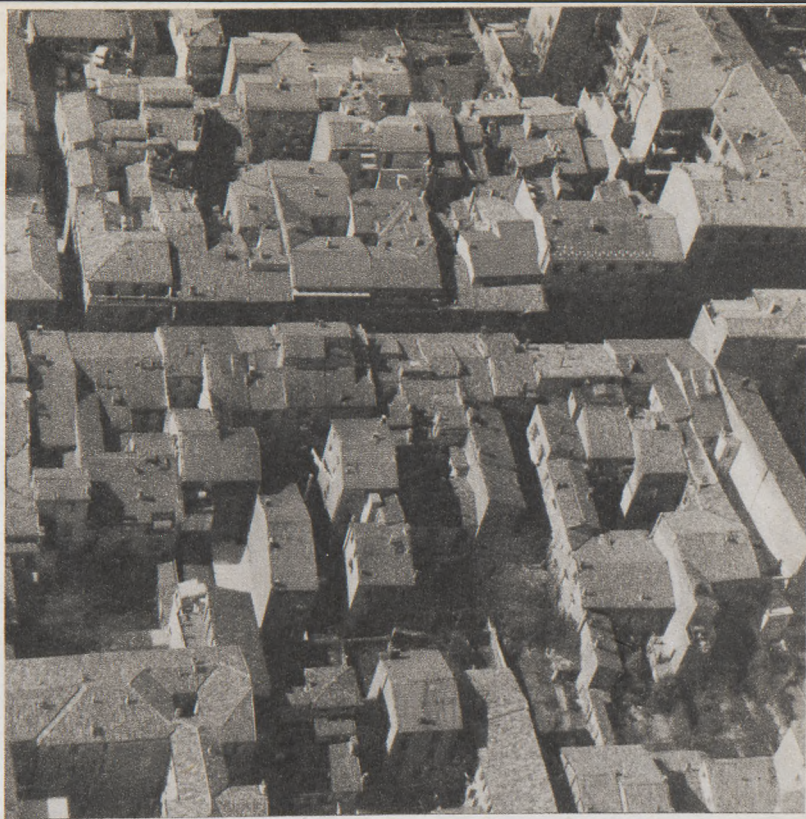
if they
changed
the mod-
ern light. To
enriches
s. Thus
ible to

equals
point out
ropolis.
stood in
onment
ed that
d itself
ve have
ary To-
oped us
ing the
ng it by
"mod-

y could
ould say
every-
the past
nging to
new re-
perfectly,
our his-
replace-
ment. In
ons and
olve. At
n - if it
ked into
d then
the old
part of
We can-
er main-
istics of
e typical
anage to
veloped

the past
more so
stly, not
e as the
esidents
property,
ole. The
erent but
in fibre,
roof, has
oning of
ce of this
divided
y it is. In
castles,
govern-
s today,
and the
their of-
out the
sider the
nts) and
w and for
one and
ship bet-
environ-
ugh the
multip-
that the
ng repr-
articular
e of the

rganism,
entirety,
assume,
ne eigh-
ich that
istically
experi-
ntury it
ontribut-
ing the
ommon

osób w tworzenie miasta do środowiska zbiorowego będącego podstawą i trwałym punktem oparcia. Ulice i place zabytкового miasta tworzyły całą gamę środowisk ściśle powiązanych z budynkami i nie istniał – tak jak dziś – podział funkcji i terenu. Nie istniała strefa charakterystyczna dla władzy publicznej i strefy prywatnej własności ziemskiej i budowlanej; w mieście przeszłości budynki były pomyślane jako trwałe systemy zbiorowego środowiska, nie były zatem traktowane, jak dziś, jako ekonomiczne przedsięwzięcie powiązane z czasem odpowiadającym amortyzacji zainwestowanego kapitału. W sumie miasto nie było przedmiotem konsumpcji, które po użyciu wyrzuca się.

Warto się też zastanowić nad sprawą typologii budynków i pałaców w dawnym mieście – z pewnością różnicowanych, ale zawsze nadających się do zamieszkania – stale powiązana była ona z określonym rodzajem użytkowania, a zwłaszcza ze strukturą miejską. Nie można tego powiedzieć o strukturach urbanistycznych współczesnego miasta. Nastąpił potop, nie w romantycznym znaczeniu odrzucenia przeszłości, przerwania ciągłości historii, której nie można przyszłości zaproponować, ale w tym znaczeniu, że miasto współczesne, czy się tego chce czy nie, nie wyraża już zbiorowości, która je zamieszkuje: jest mechanicznym zrealizowaniem kilku mniej lub bardziej udanych projektów, dokonywanym przez władzę ekonomiczną, biurokratyczną i administracyjną. Tak nowe miasto wyprodukowane przez ustrój kapitalistyczny, jak i nowe miasto – jak dotąd – postulowane w ustroju socjalistycznym, jest obrazem władzy ekonomicznej lub politycznej. Trzeba też uzgodnić znaczenie słowa „nowoczesny”. Dla mnie „nowoczesny” znaczy dziś „z udziałem obywateli”, w sensie „„rozumiały” i „akceptowany przez wszystkich”.

Na miasto dawne obywatel mógł wywierać wpływ dzień po dniu, kamień po kamieniu. To pozwalało na jego pełne zrozumienie i akceptację. Czy dzisiaj – abstrahując od tego, że czasy się zmieniły – obywatele rzeczywiście uczestniczą przy wybieraniu rozwiązań kulturowych i ich odpowiedników politycznych? Czy dziś obywatele są przekonani do rozwiązań architektonicznych i urbanistycznych? Jak dziś przedstawia się dominujący model, jeśli odsunąć na chwilę na bok angielskie „new towns”, szwedzkie spółdzielnie itp.? Ogólna tendencja polega, jak sądzę, na inspirowaniu się „sub-urb” amerykańskimi dzielnicami o nieskończonej liczbie domków rozproszonych po całym terenie, które stanowią maksimum indywidualnej parcelacji i zerwania z wszelką organizacją społeczną. Sądzę też, że ten dominujący model jest reakcją na tendencje we współczesnej architekturze, reakcją na „grands ensembles”, na dzielnice-sypialnie, na skupiska ludzi, które wcześniej czy później stają się przerażającymi miejscami smutku i rozpacz. Obywatele nie chcą współczesnego miasta i z niego uciekają. Odrzucają jakąkolwiek propozycję zgrupowania ich razem, potępiają współczesną urbanistykę, albo przynajmniej nie zgadzają się na zastosowanie wobec nich propozycji technicznych w sposób totalitarny. To obywatele odrzucają, gdy tylko mogą, rozwiązania techniczne, jakie narzuca im władza. Nie jest więc kwestią przypadku, że ta władza ekonomiczna i polityczna przeszkadza w dalszym społecznym użytkowaniu Starego Miasta, że usiłuje ona wszelkimi środkami, ekonomicznymi i prawnymi, zniszczyć

environment which was the basis of and a lasting point of support. The streets and squares of the historic town formed a whole range of environments closely connected with the buildings and there did not exit – as there does today – a division of function and area. There was no characteristic zone for public administration nor zones of private ownership and current development; in the town of the past buildings were conceived as permanent systems of the collective environment and were not, as they are today, treated as an economic enterprise linked with the time required for the redemption of the invested capital. In all, the town was not a consumer product which was to be thrown away after use.

It is also worth-while considering the matter of typology of the buildings and palaces in the former town – certainly differentiated, but always inhabitable – it was constantly connected with a specific type of utilisation, and, in particular, with the urban structure. You cannot say the same about the urban structures of contemporary towns. Then came the deluge – not in the romantic sense of throwing off the past which could not be proposed for the future – but in the sense that the contemporary town, whether we like it or not, does not express the population, which resides in it, any more: it is the mechanical realisation of a few more or less successful designs carried out by economic, bureaucratic and administrative authorities. And so the new town produced by capitalist systems, just like the new town produced to date by socialist systems is an expression of the economic or political authorities.

We must reach an agreement about the meaning of the word “contemporary”. To me, it means “with the participation of the citizens”, in the sense of “understood” and “accepted by all”.

In former times, the citizen could have some influence on the town, day by day, stone by stone. This enabled him to fully understand, to accept. Taking into account that time have changed, does today's citizen have any say in cultural solutions or their political counterpart? Is he convinced about architectural or urban planning solutions? How is the dominating model presented, if we put aside for a moment English new-towns and Swedish cooperatives etc.? The general tendency, as I see it, consists of being inspired by the American “sub-urb” districts with infinite numbers of houses scattered across the whole area. This constitutes the maximum of individual parcelation and departure from any kind of social organization whatever. I also consider that this dominating model is a reaction to trends in contemporary architecture, a reaction to the “grands ensembles”, to the “bed-room-suburbs”, to the grouping of people – which sooner or later become horrifying places of misery and despair. Citizens do not want the contemporary town and flee from it. They cast off any attempt whatever to group them together, condemning contemporary urban planning or at least do not agree with the use, in respect to themselves, of technical propositions in a totalitarian way. Citizens cast off, whenever they can, technical solutions imposed by the authorities. So it is not a question of coincidence that the economic and political authorities hamper the further social use of the old town, that they strive by all economic and legal means whatever, to destroy that which is historically earlier, and, as they often suc-

ceed, to adapt buildings to contemporary expansion. We are not concerned, though, with finding the next in line design model, working out the freshest theory which runs with fashion, which orders the old town to be brought “up to date”. For more than a century the urban planning phenomenon has existed in countries with a free-capitalist type economy and for many years in countries with a socialist economy. Here and there one looks for new models, new designs which would “create” a modern environment, but this quest, as everyone knows, is almost always fruitless as in all of these designs and solutions tendencies appear to maintain the changeless logic of the development of the metropolis. The town must grow at any cost; nobody pays any attention to the excessive crowding, hatred and use of force which for a long time has accompanied “progress”; only growth and expansion, in as much as can be planned, and the “modern” count. Really we know that growth is carried out to the detriment of someone or something (to the detriment of areas and populations, neighbouring or dependent); the important thing however is to grow, develop, widen, increase. Technicians, politicians and economists must ensure the growth of the town at all costs; one talks about suffering, about the end of the town, about the death of civilisation, about the irreversible crisis of the economic and political system. We are not concerned here with whether the “historic urban complex” is more beautiful and more “modern” than the contemporary expansion: the comparison is not only formal – it concerns two ways of looking at a town – thus two ways of utilising the area. It is just by such comparison that the town of the past may be the subject of considerations about the organisation of the future town.

I would like to make it clear that I was not thinking about neogothic citadels with spires and pinnacles, any more than of fine castles with archers, wandering actors and crusaders. I only wish to draw greater attention to the older part of the built-up area. It might lead to an end in “producing” a contemporary town as is in vogue today. It would help to preserve that which remained from the past instead of replacing it with something else resulting from the concentration of all economic forces to utilise houses already built. Everybody – the public and private spheres – should cooperate to reclaim the town before it grows out monstrously, assigning the town anew with the value of the common wealth. I am not confronting the town of the past with the contemporary town, a certain concrete town with an undefined and unlimited hypothesis. I do constantly confront the expansion of the outskirts with the reclamation of that which has already been built. To use the urban and developmental substance in a new manner means to concentrate energy and aptitude, productive and social in one direction, it means to consciously establish a halt to urban growth. It is not necessary to design anything new to regain something from the past. To reutilise that which exists – that is really a new design theory.

The concept of conservation or innovation, stagnation or undefined growth entailing two planning methods, opposing and unable to agree, which correspond to two different urban planning situations: – the first, based on constant transfor-

ation, to adapt buildings to contemporary expansion.

We are not concerned, though, with finding the next in line design model, working out the freshest theory which runs with fashion, which orders the old town to be brought “up to date”. For more than a century the urban planning phenomenon has existed in countries with a free-capitalist type economy and for many years in countries with a socialist economy. Here and there one looks for new models, new designs which would “create” a modern environment, but this quest, as everyone knows, is almost always fruitless as in all of these designs and solutions tendencies appear to maintain the changeless logic of the development of the metropolis. The town must grow at any cost; nobody pays any attention to the excessive crowding, hatred and use of force which for a long time has accompanied “progress”; only growth and expansion, in as much as can be planned, and the “modern” count. Really we know that growth is carried out to the detriment of someone or something (to the detriment of areas and populations, neighbouring or dependent); the important thing however is to grow, develop, widen, increase. Technicians, politicians and economists must ensure the growth of the town at all costs; one talks about suffering, about the end of the town, about the death of civilisation, about the irreversible crisis of the economic and political system. We are not concerned here with whether the “historic urban complex” is more beautiful and more “modern” than the contemporary expansion: the comparison is not only formal – it concerns two ways of looking at a town – thus two ways of utilising the area. It is just by such comparison that the town of the past may be the subject of considerations about the organisation of the future town.

I would like to make it clear that I was not thinking about neogothic citadels with spires and pinnacles, any more than of fine castles with archers, wandering actors and crusaders. I only wish to draw greater attention to the older part of the built-up area. It might lead to an end in “producing” a contemporary town as is in vogue today. It would help to preserve that which remained from the past instead of replacing it with something else resulting from the concentration of all economic forces to utilise houses already built. Everybody – the public and private spheres – should cooperate to reclaim the town before it grows out monstrously, assigning the town anew with the value of the common wealth. I am not confronting the town of the past with the contemporary town, a certain concrete town with an undefined and unlimited hypothesis. I do constantly confront the expansion of the outskirts with the reclamation of that which has already been built. To use the urban and developmental substance in a new manner means to concentrate energy and aptitude, productive and social in one direction, it means to consciously establish a halt to urban growth. It is not necessary to design anything new to regain something from the past. To reutilise that which exists – that is really a new design theory.

The concept of conservation or innovation, stagnation or undefined growth entailing two planning methods, opposing and unable to agree, which correspond to two different urban planning situations:

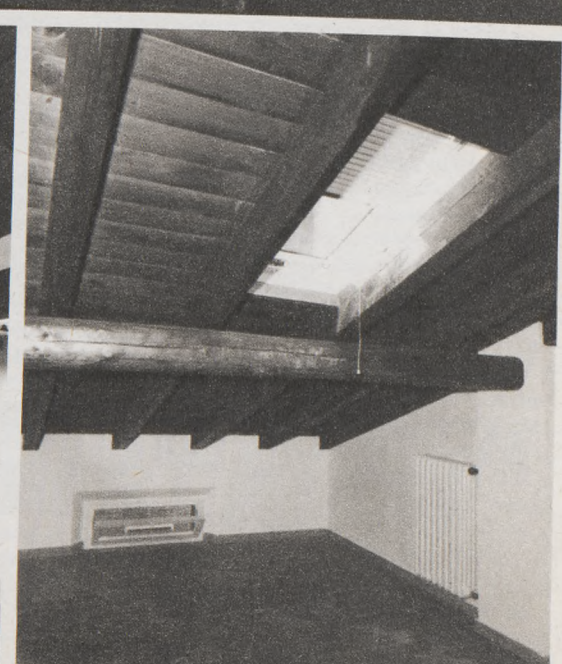
– the first, based on constant transfor-

tempor-

th, with
n model,
y which
s the old
te". For
planning
ountries
omy and
es with
here one
designs
rn envi-
everyone
ess as in
ons ten-
change-
t of the
w at any
n to the
d use of
s accom-
n and ex-
planned,
ally we
t to the
thing (to
ulations,
e impor-
develop,
politi-
sure the
one talks
d of the
ilisation,
of the
We are
ether the
re beaut-
the con-
parison is
o ways of
ways of
by such
the past
iterations
e future

that I was
citadels
ny more
rs, wan-
nly wish
he older
at lead to
emporary
uld help
ed from
it with
the con-
s to util-
ybody -
should
before it
ing the
ne com-
ing the
emporary
with an
othesis.
sion of
tion of
uilt. To
subst-
oncen-
ductive
eans to
urban
design
g from
exists -
r.
nova-
rowth
oppos-
corres-
nning
nsfor-

architektura 7-8 '78

– jedna polega na ciągłym przekształcaniu i rozszerzaniu, które może dokonywać się w imię utopii albo banału, spekulacji i alienacji;

– druga polega na zastoju przestrzennym, jest skromniejsza z punktu widzenia inwencji projektowania, jest skuteczniejsza ideologicznie w nakłanianiu obywateli do odzyskiwania utraconych przestrzeni i funkcji.

Współczesne miasto, zawsze w ekspansji, jest na granicy załamania się; tylko jego umocnienie pozwala nam spodziewać się, że przetrwa. Wybór zatem dotyczy jednego lub drugiego zespołu warunków: narzuconej przez władzę ciągłości rozwoju miasta postliberalnego lub zarządzania, w ramach którego zostałyby przyznane albo mogłyby być zagwarantowane od nowa prawa wszystkich użytkowników miasta. Umocnienie przeszłości może stworzyć bazę do zbadania charakterystycznych cech nowego miasta, przy jednoczesnej próbie odwrócenia obecnego poziomu dezintegracji naszego środowiska. Nie jest to abstrakcyjny model ani romantyczne odczucie, a w żadnym razie nie ma to być teoria projektowania, która chciałaby wykraczać dalej niż poprzednia po to, by z kolei zostać wyprzedzoną przez teorię nowszą. Gdyby tak było, zachowanie przeszłości byłoby jeszcze jednym rozwiązaniem technokratycznym, byłoby jeszcze jednym programem, który dąży do kierowania rozwojem miasta, byłoby instrumentem czysto technicznym. Przeciwnie, przy pomocy kontroli i obecności obywateli będzie można wypróbować i przeprowadzać konserwację, będzie można tworzyć wizję przyszłości miasta odzyskując to, co dotąd zostało stworzone. Z chwilą, gdy kulturowanie przeszłości narzuca jako warunek, by mieszkańcy zawładnęli danym terytorium, staje się ono zagadnieniem politycznym i przeciwstawia się, właśnie jako akcja polityczna, procesom rozwoju i teorii współczesnej urbanistyki rozwijającej się jak dotąd tak w Stanach Zjednoczonych, jak w krajach Europy – wszędzie tam, gdzie wychwała się architektura i urbanistykę „zastępowania”.

W rzeczywistości iluzją jest zamiar urzędującego kontrola zbiorowości ludzkiej w środowisku, które stale się zmienia, bez przerwy przekształca, wzrasta, w środowisku rozbitym i oderwanym od wymagań mieszkańców, które z tych wszystkich przyczyn jest źródłem alienacji („sub-urb” amerykańskie, o których była mowa poprzednio). Konserwacja, odnowa i zmiana struktury miasta przeszłości pozwalają na pauzę, na refleksję, którą, z nadzieją iż uda się włączyć wszystkich zainteresowanych, będzie można wyrazić w nowym systemie polityki miejskiej. Celem takiego systemu będzie zaplanowanie i doskonałe wykorzystanie naszego środowiska historycznego po to, by stworzyć nową kulturę miast.

Zatem porównanie (i odpowiedni wybór) musi dotyczyć nie tyle sytuacji zagrożenia, ile alternatywy: tendencja do rozszerzania miasta (która waha się między dwoma biegunami – „miastem baraków” w Rzymie lub w Trzecim Świecie, miastem nie planowanym, prawie „nielegalnym” i wyznaczonym peryferią) i tendencja do konserwacji i wykorzystania miasta zabytkowego. Nawet gdyby miasto przeszłości było tylko, jak niektórzy utrzymują, wyrazem absolutnej władzy, przy dokonywaniu wyboru trzeba opowiedzieć się za tą właśnie częścią zabudowanego terytorium. Nie może być inaczej, gdyż dzisiaj, żeby konserwować miejskie zespoły zabytkowe, trzeba je zdobyć – trzeba, by

mation and expansion, which can be carried out in the name of utopia or platitude, speculation and alienation;

– the second is based on spatial stagnation, it is humbler from the point of view of design invention, it is more ideologically successful in persuading citizens to reclaim lost space and functions.

The contemporary town, always in a state of expansion, has reached breaking-point. Only its solidity lets us expect that it will last. Besides that, the choice concerns one or another set of conditions: the imposition by the authorities of a continuity of the development of the post-liberal town, or government, in whose framework rights for all users of the town would be awarded or could be guaranteed anew. Strengthening the past may create a base for examining the characteristics of the future town, and at the same time striving to reverse the present level of disintegration of our environment. This is no abstract model nor romantic feeling and at no time is it to be a design theory which would like to break out further than the previous one, only to be overtaken by newer theories. If that were the case, preservation of the past would be just one more technocratic solution, one more program which strives to control urban development, a purely technical instrument. On the other hand, with the help of the supervision and the presence of the citizens it will be possible to try and carry out conservation, to create a vision of the town's future, getting back that which was created to date. The moment when the cultivation of the past requires that the residents take over additional territory it becomes a political question and is opposed, just like a political action, to the process of development and theories of contemporary urban planning developing, just as they have done so to date in the U.S.A. and countries of Europe, wherever architecture and urban planning pride themselves on “replacement”.

In reality, it is an illusion to realise the supervision by human groupings in an environment which is constantly changing, transforming itself, growing into an environment broken up and divorced from the needs of the residents. This is the source of alienation of the American “suburb” which I spoke about earlier. Conservation, renovation and structural change of the former town allows a pause, reflection by which, with the hope that all interested parties will manage to be joined in, a new system of urban policy may be expressed. The goal of such a system will be the planning and the optimum utilisation of our historic environment in order to create a new culture of towns. Besides that, comparison (and appropriate choice) must concern no so much the situation of endangering as much as the alternative: the tendency to expand which vacillates between two extremes: the “barrack town” in Rome or the Third World's unplanned, almost “illegal” towns, located on the outskirts – and the historic town, any historic town at all. Even if the town of the past, as some maintain, were only an expression of absolute authority, when making a choice, you must support just that part of the built up area. It cannot be otherwise, since today, in order to conserve historic urban complexes, they must be acquired, the citizens must recognise it as having cultural value which is by its very definition, common property like a painting or sculpture. Because historic urban complexes are towns themselves, their public conservation cannot take place ac-

obywatele uznali za własne to dobro kulturalne, które z samej swojej definicji jest dobrem zbiorowym, jak obraz czy rzeźba. Ponieważ miejskie zespoły zabytkowe są miastami, ich publiczna konserwacja nie może przebiegać zgodnie z tymi kryteriami, które stosowane są w muzealnictwie. Ich prawdziwa konserwacja ma charakter bardziej społeczny niż architektoniczny. Spróbujcie pomyśleć o jakiejś współczesnej dzielnicy. Może o takiej, która należy już do historii współczesnej architektury i porównajcie ją z pierwszym zespołem zabytkowym, jaki przychodzi wam na myśl. Wyobraźcie sobie, że w mieście przeszłości wykonane zostały zabiegi konserwatorskie, higieniczne i technologiczne, a wzorce budowlane i struktury architektoniczne zewnętrzne i wewnętrzne zostały umocnione i odrestaurowane. Pomyślcie, że przystosowano do życia mieszkania i odzyskano usługi. Czy nową dzielnicę, czy miasto przeszłości wybrałbyście dla siebie do mieszkania w takiej sytuacji?

Władza ekonomiczna i polityczna już dokonała wyboru lub go dokonuje. Miejskie zespoły zabytkowe coraz rzadziej są użytkowane jako miejsca zamieszkania (mieszkania i ich naturalne społeczne przedłużenie, usługi), a coraz bardziej były lub są wykorzystywane na działalność niezgodną ze starą strukturą miejską, której dochodowość z tego powodu jednak nie maleje. Centra stolic europejskich i amerykańskich są wykorzystywane jako centra zarządzania lub polityczno-administracyjne, jako centra handlowe lub – co najwyżej – na luksusowe burżuazyjne rezydencje. Czy takie użytkowanie byłoby możliwe, gdyby centra były tym brzydkim miejscem, przestarzałym i nie nadającym się do życia, jak to się utrzymuje? A wreszcie, czy naprawdę wierzyć, że robotników wypędzono na peryferię z przyczyn humanitarnych? Byłoby to równoważne stwierdzeniu: władza jest w rękach klasy robotniczej, a ta wybrała miejsce najlepsze i najnowocześniejsze: peryferia. Wiemy wszyscy, że tak nie jest. Nie rozumieliśmy natomiast, lub udajemy, że nie rozumiemy, iż miasto przeszłości jest jedyną częścią „nowoczesną” i że, w dziedzinie urbanistyki prawdziwymi reakcjonistami są zwolennicy innowacji a konserwatorzy są jedynymi rewolucjonistami.

Od redaktora:

Głos architekta Cervellati, wykładowcy urbanistyki na Uniwersytecie w Bolonii i asesora Komuny Bolonii, przytaczamy jako skrajne i dyskusyjne stanowisko wobec problemu miast. Z pewnością rzecz wygląda inaczej, gdy patrzy się na nią z Italii, mającej wielkie zasoby mieszkaniowe w starych miastach, inaczej gdy widzi się ją z Polski przeoranej dwoma światowymi wojnami lub gdy widzi się ją z któregoś z krajów afrykańskich. Chodzi tu nie tylko o sprawy architektoniczne, lecz także o różne zadania społeczne i gospodarcze. Skrajne stanowiska są jednak niezbędne dla wyznaczenia jak najszerzych ram dla dyskusji. Naszym zdaniem, poglądy Cervellati są w tym kontekście interesujące, gdyż traktują problem w odniesieniu do skali i zasady organizacji przestrzeni miejskiej w ogóle. Sądziemy, że rewolucyjność miast i dzielnic zabytkowych jest obecnie nie tylko tematem „samym w sobie”, lecz także przyczynkiem do dalszego rozwoju urbanistyki współczesnej. Zgodnie ze starą maksymą łacińską „historia magister vitae” zbudowaliśmy przedstawiemy powyżej blok tematyczny.

cording to those criteria which are applied in museum practice. Their public conservation has a social rather than an architectural character – social in the sense that they can and should be utilised and inhabited just like any other housing estate.

Try to consider some contemporary estate, perhaps one such as already belongs to the history of contemporary architecture and compare it with the first historic complex which comes to mind. Imagine that in a town of the future some conservation, hygienic and technological steps have been taken and the building patterns and architectural structures internal and external have been strengthened and renovated. Consider that the dwellings have been adapted to be really lived in and services have been retrieved. Would you choose to live in the new estate or new town in such a situation?

The economic and political authorities have already made their choice or are making it. Historic urban complexes ever more rarely are utilised as places to live (homes and their natural extension – services), and have been utilised more and more for functions, in opposition to the old urban structure, whose profitability for that reason however does not decrease. City centres in the European and American capitals are utilised as centres of authority or politics and administration, as trade centres of for luxury bourgeois residence. Would this be possible if the centre were a place ugly, obsolete and not suitable for the life which it maintains? And finally, do you really believe that the working class has been driven out into the suburbs on humane grounds? It would be equivalent to state that, “authority is in the hands of the working class and they have chosen the best and most modern part – the outskirts”. We all know that that is not so. On the other hand, we do not understand (or pretend not to), that the town of the future is the only “modern” part, and that, in the field of urban planning, the real reactionaries are the supporters of innovation and the conservators (in the previous definition) are the only revolutionaries.

From the Editor:

The voice of the architect Cervellati, Lecturer in Urban Planning at the University of Bologna and Assessor of the Commune of Bologna is quoted by us as a radical and controversial point of view with regard to town problems. The situation certainly looks different if you look at it in Italy, with a lot of its population located in old towns and still different if you see it from one of the African countries. Here it is not only an architectural matter that we are concerned with but also various social and economic tasks. Extreme points of view are, however, indispensable for the marking-out of the widest limits for a discussion. In our opinion Cervellati's points of view are, in this context, interesting when they treat the problem in reference to the scale and principles of urban spatial organisation in general. We consider that the revaluation of historic towns and areas is at present not only a topic “by itself” but also a contribution to the further development of contemporary urban planning. In accordance to the ancient Latin maxim, “historia magister vitae” we have built up the topical block presented above.

System MB

System MB

dom x home

Autorzy: arch. arch. Barbara Bielec, Małgorzata Buratyńska-Seruga.
Projekt wykonano w BPBO „Miastoprojekt” w Krakowie w latach 1972-1973 w wyniku wewnętrznego konkursu SARP. System MB otrzymał I nagrodę w 1973 r., tzw. „nagrodę roku” za budownictwo jednorodzinne w Polsce w ogólnopolskim konkursie organizowanym przez Centralny Związek Spółdzielczości Budownictwa Mieszkaniowego.

Designers: architects Barbara Bielec, Małgorzata Buratyńska-Seruga.
The design work was carried out in the design office BPBO „Miastoprojekt” in Krakow during the years 1972-1973 as the result of SARP internal competition. The MB system took first prize in 1973, so-called “prize of the year” for single-family housing in Poland, in a Poland-wide competition organised by the Central Union of Housing Co-operatives.

gów użytkownika. Różne formy dachu od stromych, drewnianych po płaskie prefabrykowane stropodachy także – zdaniem autorów – pomagają wkomponować osiedle w istniejące, tradycyjne układy. Pod tym względem system MB jest elastyczny.

Ma on jednak także pewne wady: przewidywane metody realizacji takich zespołów budynków, czy osiedli pociągają za sobą konieczność wprowadzenia na plac budowy dużych przedsiębiorstw wykonawczych. Te przedsiębiorstwa, które osiągają prawidłowe wskaźniki ekonomiczne przy masowej i skoncentrowanej produkcji – narzucają maksymalnie ujednoliconą technologię wykonania wszystkich elementów konstrukcyjnych i wykończeniowych. Występuje sprzeczność między ideą autorską projektu wykonania zróżnicowanych w formie i detalu budynków, a racjami technologiczno-ekonomicznymi dużego przedsiębiorstwa, dążącego do ujednolicenia wyrobu. Mamy więc (co widać na zdjęciach makiet i realizacji) z konieczności powielane w ogromnej liczbie takie same domy, budowane „pod sznurek”.

Kilka istniejących typów domów o różnorodnej formie i wielkości, przez zbyt nie powielanie zatracają różnice i w efekcie stanowią seryjną masówkę. Jest to prawidłowość masowej, uprzemysłowionej, seryjnej produkcji, która zawsze będzie dążyć do ujednolicenia i uproszczenia wyrobu i zmniejszania typowych rozmiarów. Otrzymamy więc wielohektarowe pola „wybrukowane” „patkowcami” i bliźniakami. Założone różnice wysokości w granicach pół czy jednej kondygnacji – na dużej przestrzeni są nieczytelne.

W światowej praktyce i literaturze fachowej znane są próby rozwiązania zabudowy mieszkaniowej wg zasady „nisko i intensywnie” przechodząc od domów parterowych do czterokondygnacyjnych na niewielkim dystansie. Daje to lepsze, bo czytelniejsze różnice plastyczno-przestrzenne, a także pozwala osiągnąć lepsze efekty ekonomiczne biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców na ha terenu. Myślimy, że w systemie MB podobna realizacja byłaby możliwa

residents. A variety of roof forms ranging from steep timber ones to flat prefabricated slab roofs permit also, according to the designers to blend the estate into existing traditional arrangements. In this respect, the MB system is versatile. It has however certain shortcomings: the designers the estate to blend into of such groups of houses or housing estates involve the local necessity for introducing large building enterprises onto building site. Such enterprises which attain correct economic results using concentrated mass production – they impose a maximum uniformity in the production technology for all structural and finishing elements. There arises a contradiction in the carrying out of diversification of form and detail in the buildings in the designers plan and technological and economic rationality of the large enterprise which strives for product unification. Thus we have (and it can be seen from the photos of models and realisations) by necessity a great number of stereotyped houses, all the same and all built on the same alignment. A few existing house-types with diverse form and size, lose, by too much multiplication, their effect and constitute a mass production series. It is the rule, with the mass, industrialised series production which will always strive to standardise and simplify a product and decrease the scope of typical sizes. Thus we get many hectares of site “paved” with atrial or semidetached house. The differences laid down of half or one storey in height over the large area become quite illegible.

In world wide practice and professional literature, attempts to resolve housing on the principle of “intensive low-rise” ranging from bungalows to four-storeys at a short distance. Because they are more legible, they give a better visual/spatial effect and also give better economic effects, bearing in mind the number of residents per hectare. We consider that using the MB system we could get similar results ●

Ludomir Słupczyński

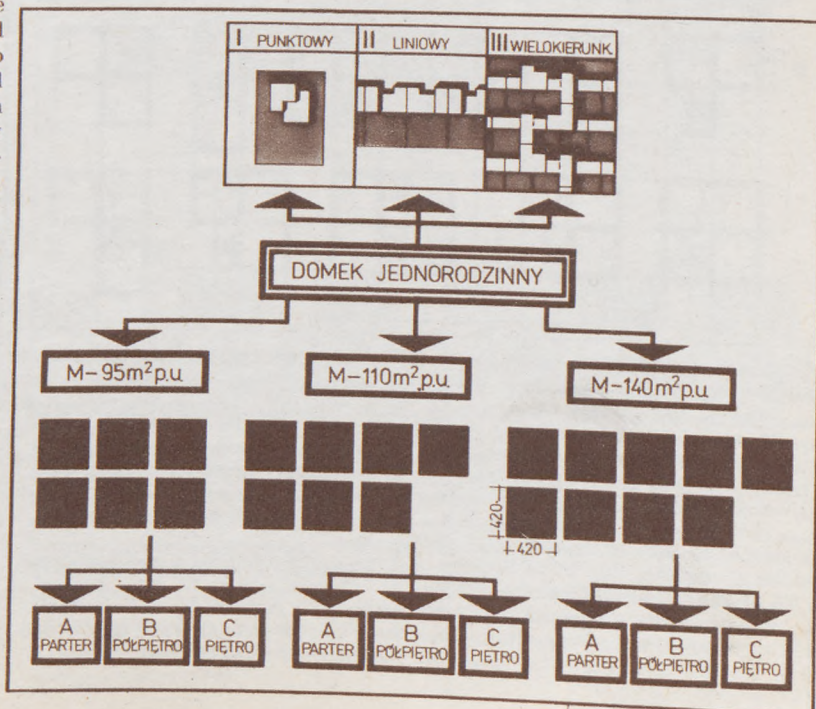
Ludomir Słupczyński

Twórcy systemu MB – skróci utworzony od imion dwóch jego autorek – mają już za sobą wiele projektów osiedli domów jednorodzinnych. Doświadczenia projektowe, realizacyjne, a także analiza Zaleceń Kolońskich i współczesnych tendencji użytkowania mieszkań i działki pozwoliły autorom na wysunięcie interesującej propozycji projektowej. Wspólną cechą projektowanych w systemie MB osiedli jest dbałość o całokształt terenu i jego dyspozycję funkcjonalno-przestrzenną. System MB dotyczy funkcji, a nie konstrukcji i to wyróżnia go od znanych powszechnie systemów budownictwa wielorodzinnego. W ramach przyjętego modułu-komórki 4,20 x 4,20 m, lub 4,20 x wielokrotność 30 cm umożliwiono ich zestawianie i zwielokrotnianie. Ta geometryczna układanka komórek (każda komórka ma starannie zaprojektowane rozwiązanie funkcjonalne) pozwala tworzyć różnorakie całości o różnym charakterze i wielkości. Zaletą tego systemu jest nienagane rozwiązanie wszystkich prezentowanych typów domów. System MB nie jest uwarunkowany żadną konkretną technologią ani systemem konstrukcyjnym. Daje się realizować każdą z metod tradycyjnych, jak i przy pomocy technologii prefabrykowanej. Mimo dużej dowolności w doborze technologii budowy i w doborze materiałów budowlanych czy wykończeniowych – system ten nie wnosi żadnych nowatorskich elementów w sposób użytkowania czy wznoszenia mieszkań. Autorzy postarali się, by pokój dzienny zawsze łączył się zarówno z kuchnią i jadalnią, jak również, by miał bezpośrednie połączenie z dobrze nasłonecznionym tarasem i ogródkiem. Te powszechnie znane zalety funkcjonalne domku jednorodzinnego są niestety rzadko stosowane w powszechnej praktyce wznoszenia domów, choćby tzw. „amerykanek”. Pozytywnie więc należy ocenić dążenie autorów do prawidłowego wykorzystywania terenu działki oraz przystosowania zabudowy do warunków typograficznych i kulturowych danego regionu kraju. Możliwość realizowania dobrze zaprojektowanych mieszkań w dowolnym terenie, dowolną technologią, przy użyciu miejscowych materiałów daje szansę na duże zróżnicowanie zabudowy i przystosowanie jej do konkretnych wymo-

The designers of the “MB” system (an abbreviation from their first names) have already many estates of single-family houses to their credit. Experiences in design, realisation as well as the analysis of the Cologne Recommendations and the contemporary trends for the utilisation of homes and building lots have enabled the designers to put forward this interesting design proposal. A common characteristic for estates designed in the MB system has been the attention paid to the overall landscaping and its functional and spatial treatment.

The MB system involves function and not construction and this is where it differs from the widely known multifamily building systems. In a framework using a modular cell 4.2 x 4.2 m or 4.2 x multiples of 0.3 m, many variants have been worked out for their arrangement and multiplication. This geometrical arrangement for arranging the cells, for a carefully designed function allows diversified layouts with different characters and sizes. The advantage of this system is the irreproachable solution of all the types of houses presented. The system is not dependent on any particular technology nor structural system. Each traditional building method may be employed just the same as prefabricated technology. In spite of a large freedom of choice in building technology, materials or finish, the system does not introduce any innovative elements into utilisation methods nor in putting the building up. The designers have strived to keep the living room attached to the kitchen and dining room and also for it to lead into a sunny terrace and garden. These functional advantages in a single family house, though so widely known in theory, are rarely used unfortunately in common building practice, even in the so called “American” houses. Thus we should commend the designers for their striving for the correct site utilisation as well as their adjustment of the buildings to both typographic and cultural conditions inherent in the particular region.

The possibility for building a well-designed home irrespective of terrain and technology, and using local materials will open up possibilities for diversification in building and its adaptation to the specific demands of the future

1. Ideogram systemu MB

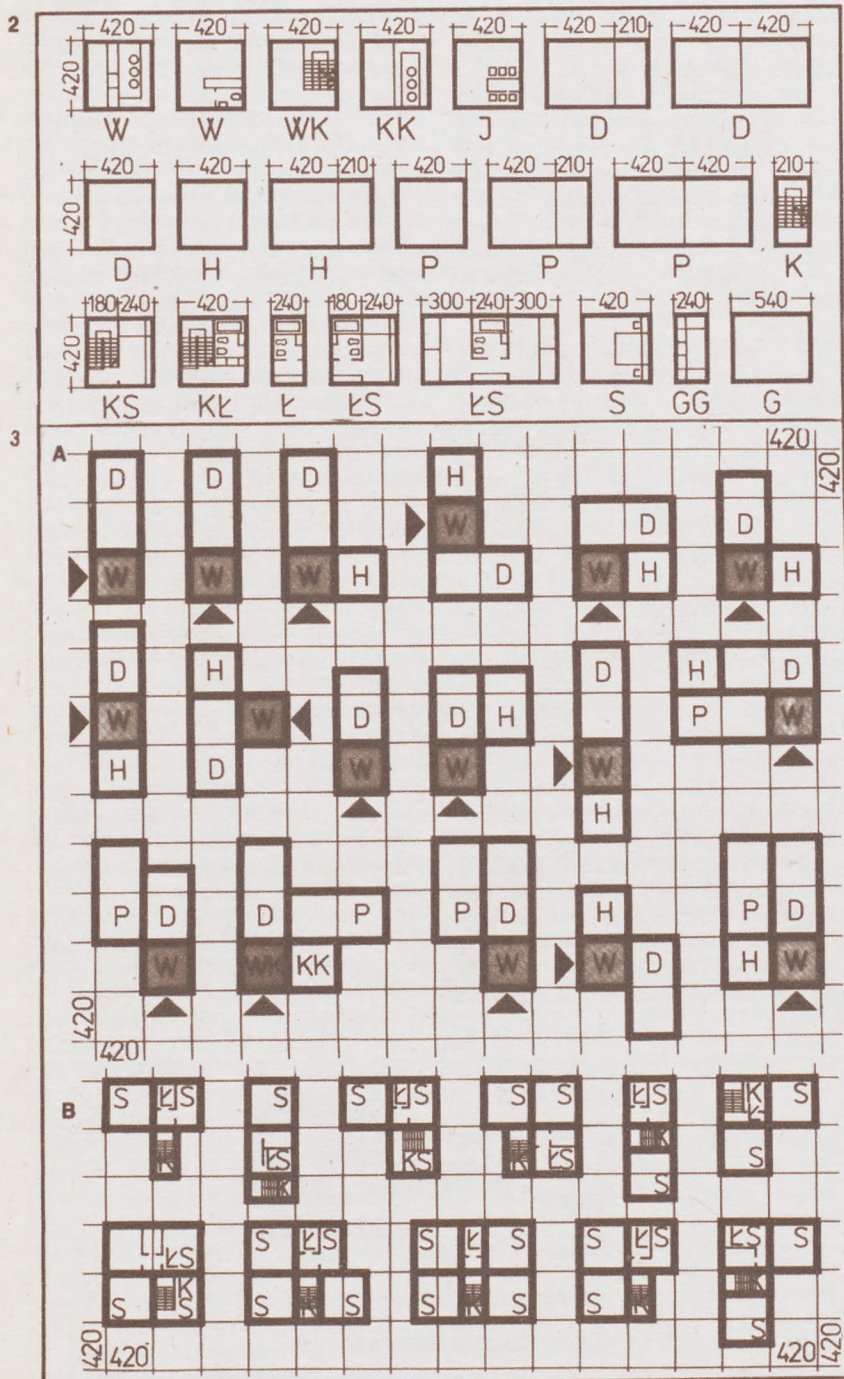
1. Ideogram of the MB system.

Generalnym założeniem systemu jest:

- zapewnienie jak najlepszych warunków funkcjonalnych w mieszkaniu i przestrzenno-funkcjonalnych w osiedlu,
- dążenie do uzyskania bogactwa przestrzennego układów urbanistycznych zabudowy jednorodzinnej w miastach o różnej wielkości, w różnych sytuacjach w terenie górzystym i płaskim,
- wprowadzenie powtarzalnych elementów przestrzennych umożliwiających zastosowanie powtarzalnych elementów konstrukcyjnych wykonywanych różnymi technologiami.

The main idea of the system is as follows:

- to ensure the best functional conditions in the home and functional/spatial ones in the estate;
- to strive for spatially rich urban systems of single-family housing in towns of various sizes and on various topographical sites, whether flat or hilly;
- to introduce standard spatial elements enabling the use of standard structural members made according to various technologies.

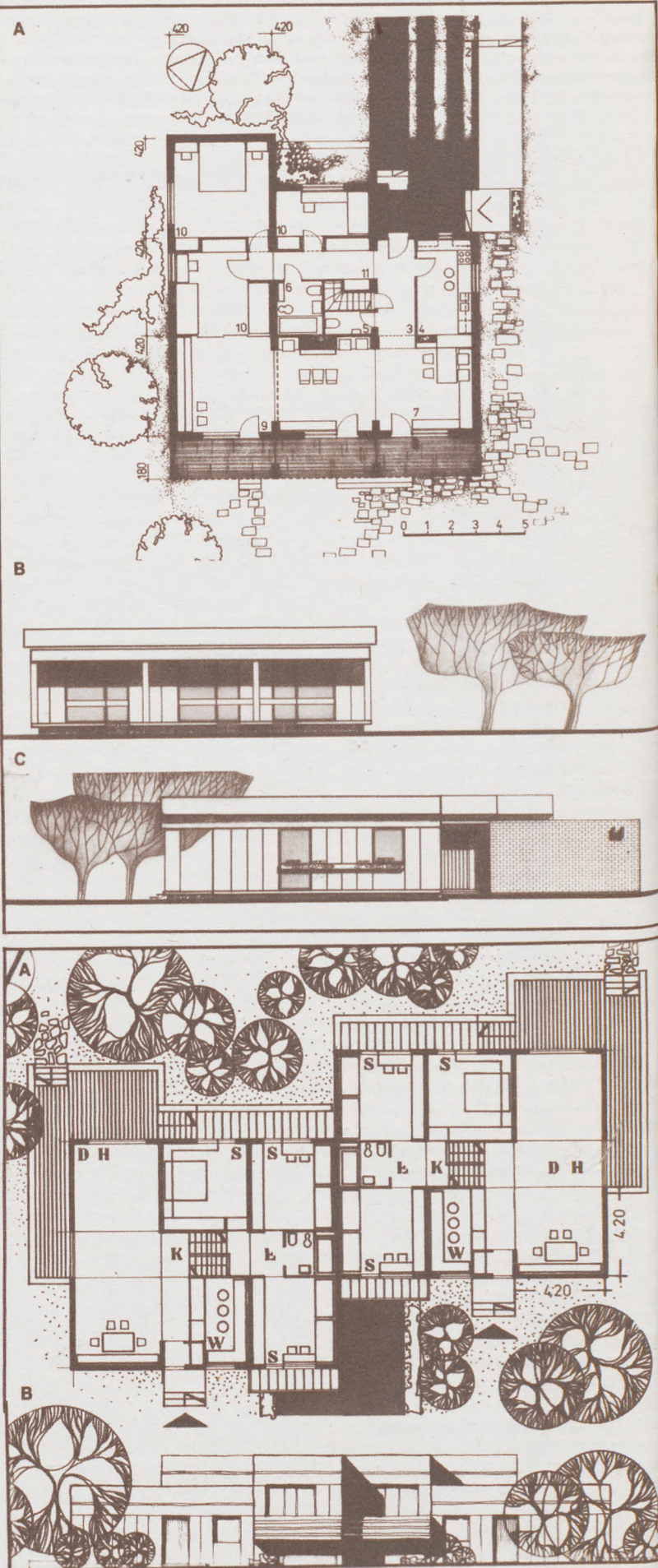

2. Elementy funkcjonalno-przestrzenne systemu MB. Segmenty: W – wejściowy, wejściowo-kuchenny, WK – wejściowo-komunikacyjny, KK – komunikacyjno-kuchenny, J – jadalny, D – pokój dzienny, H – pomieszczenie „hobby”, P – pracowni, K – komunikacyjny, KS – komunikacyjno-sypialny, KL – komunikacyjno-lazienkowy, Ł – łazienkowy, ŁS – łazienkowo-sypialny, S – sypialny, GG – garderoby, G – garażu

3. Przykładowe warianty kształtowania planu: A – części wspólnej mieszkania (wielokrotność rozwiązań parteru); B – części indywidualnej mieszkania (wielokrotność rozwiązań parteru, półpiętra i piętra)

2. The functional/spatial elements of the MB system, the segments: W – entrance or entrance/kitchen; WK – entrance/communication; KK – communication/kitchen; J – dining room; D – living room; H – hobby room; P – work room; K – communication/bathroom; Ł – bathroom; ŁS – bathroom/bedroom; S – bedroom; GG – wardrobe/dressing room; G – garage

3. Exemplified variants of plan formulation: A – common part of the home (several of ground-floor layouts); B – individual part of the home (several layouts of ground floor, mezzanine floor and upstairs)

4. Domek wolno stojący parterowy – 110 m² pow. użytkowej. A – plan; 1 – wiatrolap, 2 – garaż, 3 – hall, 4 – kuchnia, 5 – WC, 6 – łazienka, 7 – pokój dzienny, 8 – taras, 9 – pomieszczenie „hobby”, 10 – sypialnia, 11 – garderoba; B – elewacja południowa; C – elewacja wschodnia

4. Free-standing one-storeyed house – 110 m² usable floor space. A – plan; 1 – wind lock, 2 – garage, 3 – hall, 4 – kitchen, 5 – W.C., 6 – bathroom, 7 – living room, 8 – patio, 9 – hobby room, 10 – bedroom, 11 – wardrobe/dressing room; B – southern elevation; C – eastern elevation

5. Domek bliźniaczy półpiętrowy z garażem – 110 m² pow. użytkowej. A – plan; B – elewacja północna

5. Duplex split-level house with garage – 110 m² usable floor space. A – plan; B – northern elevation

Przyjęto powierzo m². Analiz w oparciu o alizowane wadziła o wtarzał o -prześci kwadratu wierchr W związk kowej 95 funkcja o pow. u a domko segment zastosow powierzo 4,2 m, a co daje n ku i ko

W oparciu podstaw -prześci (szkani) zestawia ne: ukł przekro chnie u układy u

Rozwiąz jednoroz szkani i część uzupełn rażem, ny być współn kie funk dziny, a nia pos nauki, z widualn gości. segment -kuche cyjny, l J – jad H – ind by”, P Część i żyć p a więc tej, na niej na nikacy no-lazi łazienk garder ne fu w rozw mentó szkani widual kretny domko domku zwan w czę w zale domku przew szarn czenia sporto wania oraz k ności nia). T trzenn zestaw i w pi piono

Przyjęto trzy obowiązujące wielkości powierzchni użytkowych: 95, 110, 140 m². Analiza funkcjonalna mieszkania w oparciu o Zalecenia Kolońskie zaktualizowane w 1971 r. w Brukseli doprowadziła do przyjęcia podstawowego powtarzalnego elementu funkcjonalno-przestrzennego opartego o moduł kwadratu o bokach 4,2 x 4,2 m i o powierzchni użytkowej około 160 m². W związku z tym domkowi o pow. użytkowej 95 m² odpowiada 6 segmentów funkcjonalno-przestrzennych, domkowi o pow. użytkowej 110 m² – 7 segmentów, a domkowi o pow. użytkowej 140 m² – 9 segmentów. Istnieje także możliwość zastosowania prostokątnego modułu powierzchniowego, którego jeden ma 4,2 m, a drugi jest wielokrotnością 0,3 m, co daje możliwość uelastycznienia domku i korekty powierzchni mieszkania.

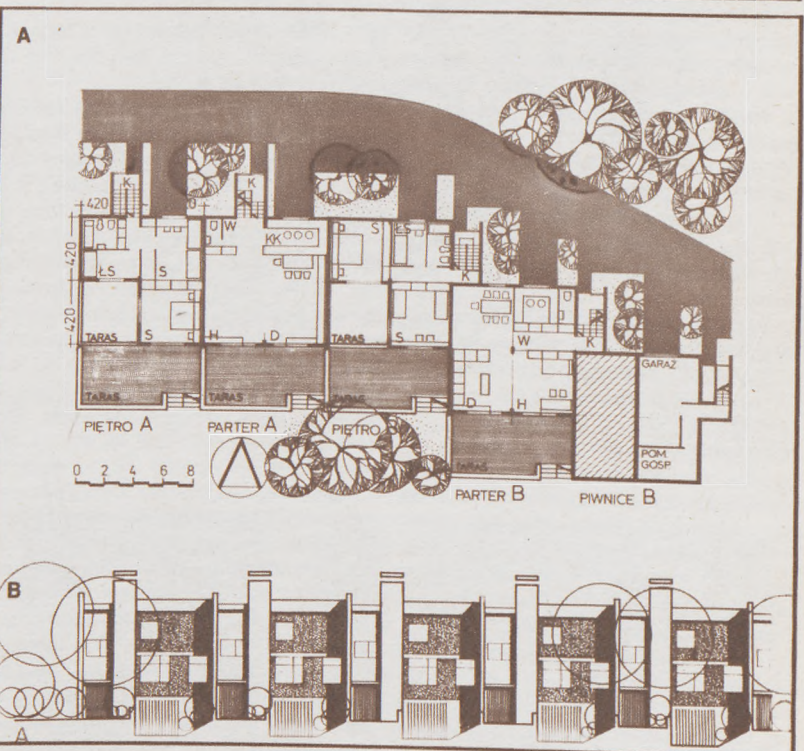
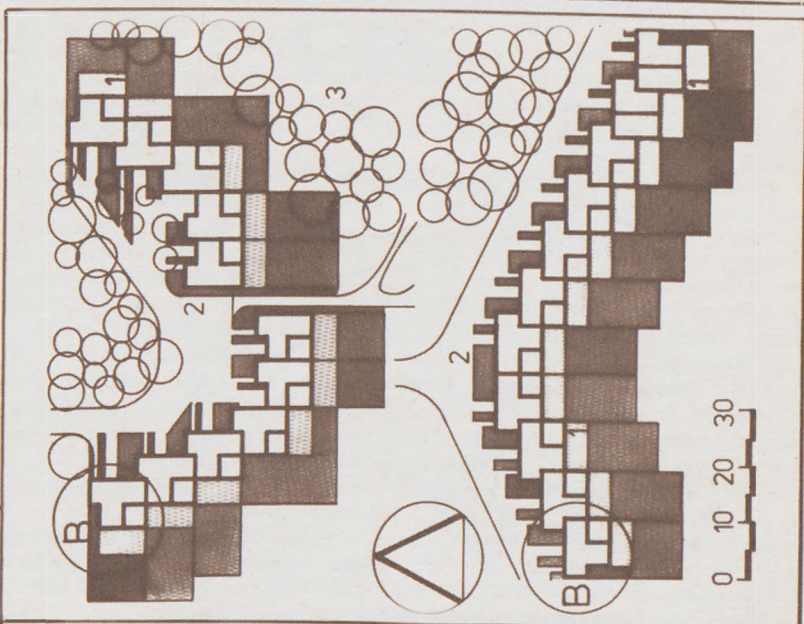
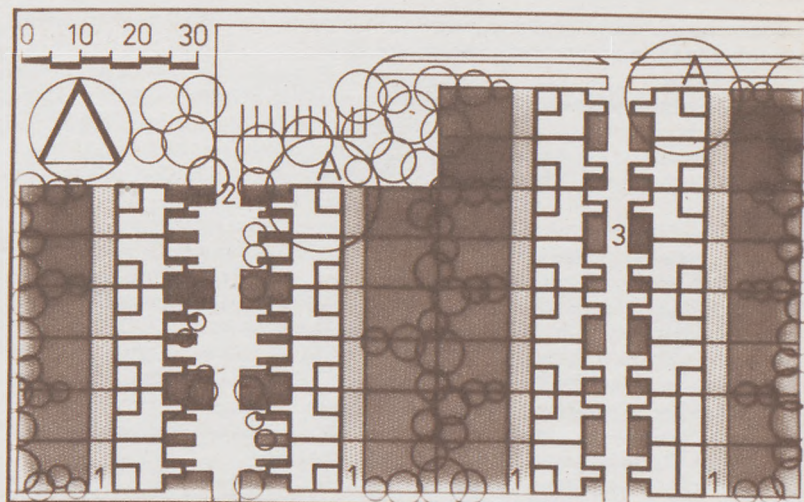
W oparciu o ten moduł zaproponowane podstawowe elementy funkcjonalno-przestrzenne systemu (segmenty mieszkania), z których – odpowiednio je zestawiając – można uzyskać różnorodne układy funkcjonalne mieszkania, przekroje poziome i pionowe, powierzchnie użytkowe i wreszcie różnorodne układy urbanistyczne.

Rozwiązanie funkcjonalne domków jednorodzinnych oparto o podział mieszkania na część użytkowaną wspólnie i część użytkowaną indywidualnie, na uzupełniającą część gospodarczą z garażem, zakładając, że te funkcje powinny być kształtowane oddzielnie. Część wspólna mieszkania spełnia te wszystkie funkcje związane z życiem całej rodziny, a więc przygotowania i spożywania posiłków, wypoczynku i rozrywki, nauki, zabaw dzieci, realizowania indywidualnych upodobań, przyjmowania gości. Wchodzą do niej następujące segmenty: W – wejściowy, wejściowo-kuchenny, WK – wejściowo-komunikacyjny, KK – komunikacyjno-kuchenny, J – jadalniany, D – pokoju dziennego, H – indywidualnych upodobań – „hobby”, P – pracowni, K – komunikacyjny. Część indywidualna mieszkania ma służyć potrzebom członków rodziny, a więc potrzebom snu, higieny osobistej, nauki, wypoczynku. Wchodzą do niej następujące segmenty: KS – komunikacyjno-sypialny, KŁ – komunikacyjno-lazienkowy, Ł – łazienkowy, ŁS – łazienkowo-sypialny, S – sypialny, GG – garderoby. Wszystkie wyżej wymienione funkcje znajdują swoje odbicie w rozwiązaniach poszczególnych segmentów, w zależności od wielkości mieszkania, struktury rodziny oraz jej indywidualnych potrzeb i upodobań w konkretnych adresowanych rozwiązaniach domków. Funkcje części gospodarczej domku nie są ujęte w segmenty i rozwiązywane są indywidualnie, zwykle w części podpiwniczonej lub parterze, w zależności od przekroju pionowego domku. W części gospodarczej domku przewidziano pomieszczenia pralni, suszarni, prasowni, spiżarni, pomieszczenia do przechowywania sprzętu sportowego i ogrodniczego, magazynowania śmieci, warsztatu naprawczego oraz kotłowni i składu opału (w zależności od przyjętego rodzaju ogrzewania). Te elementy funkcjonalno-przestrzenne mogą być w różnorodny sposób zestawiane zarówno w poziomie jak i w pionie. W kształtowaniu przekroju pionowego przyjęto w zasadzie trzy

Three operative sizes for usable floor space, viz. 95, 110, 140 m² were adopted. A functional analysis of housing, based on the Cologne Recommendation, made current in Brussels in 1971, led to the adoption of the basic standard functional and spatial element based on a square 4.2 x 4.2 metres and a usable floor space of about 160 m². In connection with this, a home of 95 m² would have six modules, a 110 m² home – 7 modules and a 140 m² – 9 modules. A possibility also exists for using a rectangular spatial module, one side of which is 4.2 m, and the other – a multiple of 0,3 m which permits elasticity in the layout and area corrections. Based on this module, the proposed basic functional and spatial elements of the system (segments of the home) which, depending on their layout, give variety in the functional layout of the home, in the cross-sections, in the usable floor area and finally in the spatial urban layout.

The functional solution of one-family homes based on a division into a part used commonly and individually supplementary utility part with a garage assuming that these functions should be formulated separately. The common part of the home fulfills all functions connected with the life of the whole family, namely the preparation and consumption of food, rest and entertainment, learning, children's playing area, carrying out of individual occupations, and the entertainment of guests. The following segments are brought into play: W – entrance or entrance/kitchen, WK – communication/entrance, KK – communication/kitchen, J – dining room, D – living room, H – hobby, P – study or work place, K – communication. The „individual” part of the home serves members of the family for functions such as sleep, personal hygiene, learning, rest. Here we have the following segments: KS – communication-bedroom, KŁ – bathroom, KK – communication-bathroom, ŁS – bathroom-bedroom, S – bedroom, GG – dressing room-wardrobe. All of these elements mentioned above are found in the solutions of particular segments, depending on the size of the home and the family structure as well as individual needs and wishes in specifically addressed home designs. The functions of the utility part of the home are not included in the segment structure but are resolved individually, usually in the basement or ground floor depending on the vertical cross-section of the home. In the utility part of the home, we find the laundry, drying room, ironing area, pantry, store for sporting and gardening equipment, rubbish storage, workshop as well as furnace room and fuel storage (depending on the heating system adopted). These functional/spatial elements may be put together in different ways both horizontally and vertically. In formulating the vertical cross-section, three basic possibilities have been adopted for the mutual linking of the „common” and „individual” parts of the home:

- both „common” and „individual” parts are located on the ground floor (single-level houses),
- „common” part on the ground floor and „individual” part on the upper level (split level houses),
- „common” part on the ground floor

6. Grupy zabudowy szeregowej: domki piętrowe typu A z garażem (po lewej stronie) i bez garażu (po prawej stronie). 1 – taras, 2 – ciąg pieszo-jezdny, 3 – ciąg pieszy
7. Grupy zabudowy szeregowej – domki piętrowe typu B z garażem. 1 – taras, 2 – ciąg pieszo-jezdny, 3 – tereny rekreacji
8. Domki szeregowe piętrowe z garażem – typ A i B o pow. użytkowej 110 m². A – plany; B – elewacja północna (typ B)

6. Group of row houses: two storeyed houses A – type with garage (on left side) and without (on right) 1 – patio, 2 – combined road/foot-path, 3 – pedestrian way
7. Row-housing groups – B – type two-storeyed houses with garages. 1 – patio, 2 – combined road/pedestrian paths, 3 – recreational area
8. Two-storeyed row-houses with garages – types A and B, with usable floor area of 110 m². A – plans, B – northern elevation (type B)

podstawowe warianty wzajemnego powiązania części wspólnej i indywidualnej mieszkania:

- część wspólna i indywidualna na parterze – domki parterowe,
 - część wspólna na parterze, a indywidualna na półpiętrze – domki półpiętrowe,
 - część wspólna na parterze, a indywidualna na piętrze – domki piętrowe.
- Każdy z tych wariantów może grupować domki o różnych powierzchniach użytkowych i może być zastosowany w odmiennych układach przestrzennych. Zróżnicowanie przekroju pionowego stwarza możliwość dostosowania zabudowy do terenów o urozmaiconym urzeźbieniu. Część wspólna mieszkania powinna być zawsze usytuowana na parterze i powiązana z ogrodem i zielenią, a pokój dzienny – nasłoneczniony od południa i południowego-wschodu lub południowego-zachodu.

W kształtowaniu przestrzennym zabudowy rozwiązano trzy podstawowe układy przestrzenne:

- punktowy – zabudowa wolno stojąca i bliźniacza,
- liniowy – zabudowa szeregowa,
- wielokierunkowy – zabudowa atrialna i dywanowa.

W każdym z tych układów mogą być stosowane domki o różnych przekrojach pionowych i powierzchniach użytkowych. Stwarza się tym samym dużo możliwości kształtowania przestrzennego zabudowy. Liczba mieszkań na hektar w pokazanych przykładowych układach urbanistycznych kształtuje się w granicach od 30–50.

System MB operuje w przeważającej mierze rozwiązaniami mieszkań o dużej powierzchni, w budynkach niskich z ogródkiem. Otrzymuje się w ten sposób korzystne proporcje domków i małe zacienianie działki. W tym systemie rozwiązano również mieszkania w zabudowie kilkurodzinnej komponowanej z wspólnym wnętrzem ogrodowo-wypoczynkowym.

System MB jest elastyczny i podatny na zmiany w czasie:

- w strukturze funkcjonalnej mieszkania stwarza warunki dostosowania go do różnych potrzeb i upodobań użytkowników,
- w strukturze przestrzennej zabudowy stwarza możliwość kształtowania urozmaiconych układów przestrzennych i możliwość dostosowania ich do różnorodnych warunków lokalizacji.

Segmentowość systemu zapewnia dogodne warunki do tworzenia układów funkcjonalno-przestrzennych, jakie będą najbardziej odpowiadać użytkownikowi. Wystarczy określić koszt poszczególnych segmentów, aby użytkownik z góry mógł sobie określić koszt domku. Proponuje się przy tym, aby nie ograniczać maksymalnej powierzchni użytkowej mieszkania. Elementami ograniczającymi niech będzie np. wielkość działki, lokalizacja, intensywność lub jakiegokolwiek inne wskaźniki urbanistyczne regulujące kształtowanie powierzchni w mieście. Użytkownik byłby w ten sposób wciągnięty w fazę projektowania, a kształtowanie przestrzenne zespołów domków odpowiadałoby zapotrzebowaniu świadomie kontrolowanemu przez architekta. Warunkiem powodzenia tego działania jest jedność organizacyjna inwestora i wykonawcy.

and "individual" upstairs (two storey houses).

Each of these variants may group houses of different floor spaces and may be used for varied spatial layouts. The variation of the cross-section enables the building to be adjusted to fit the site topography. The part for common usage should always be located on the ground floor and linked with a garden and greenery and the living room should have windows facing the south, south-east or south-west.

In the spatial arrangement of the building, three spatial layouts have been resolved:

- point – individual free-standing and semi detached,
- linear – row houses,
- multidirectional – atrium – and carpet-layout.

Houses of different cross-sections and floorspace may be used in each of these arrangements. By this means, large possibilities are formed for spatial organisation in the building arrangement. The number of residents per hectare in the illustrated urban layouts ranges from 30 to 50. The MB system operates to a greater degree with houses of large floor area, in low-rise buildings with gardens. In this way the proportions of the houses are better and there is little unnecessary shading of the lot. Homes have also been resolved, using this system, where several families have homes opening onto a common enclosed garden-recreation area.

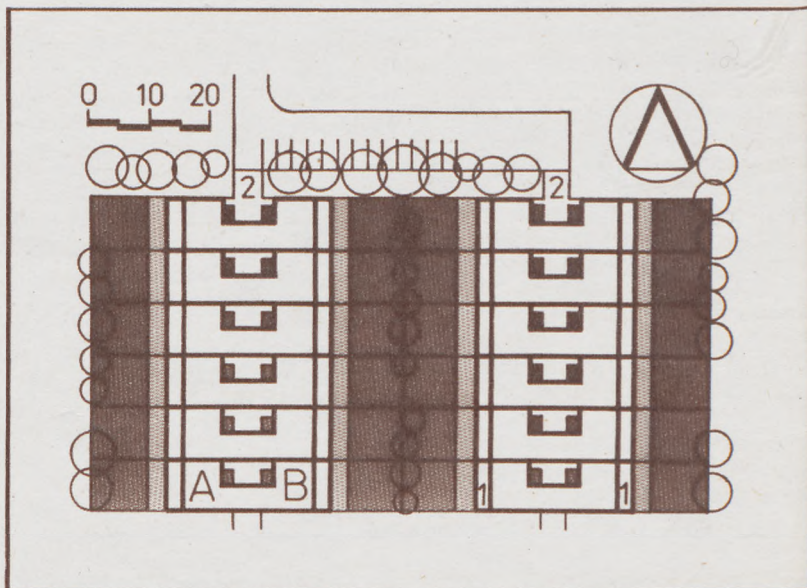
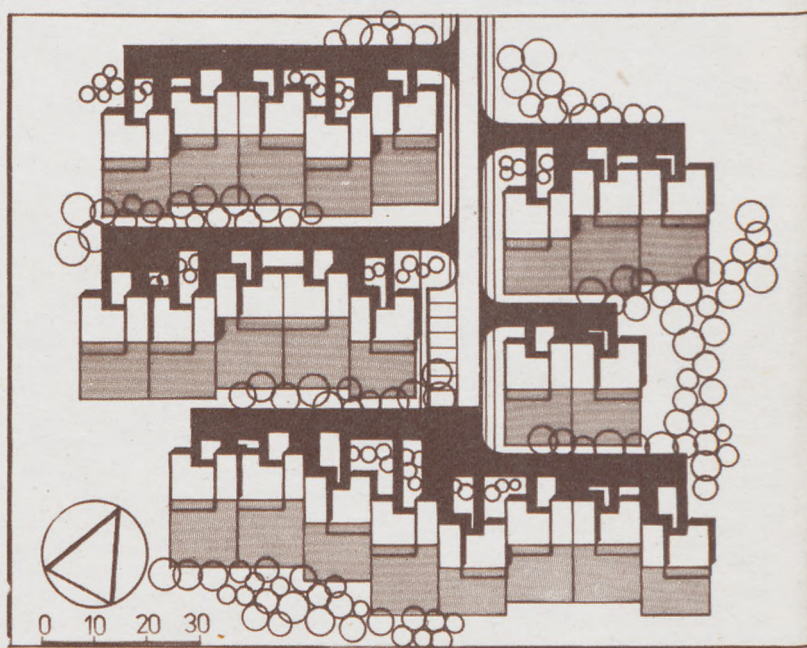
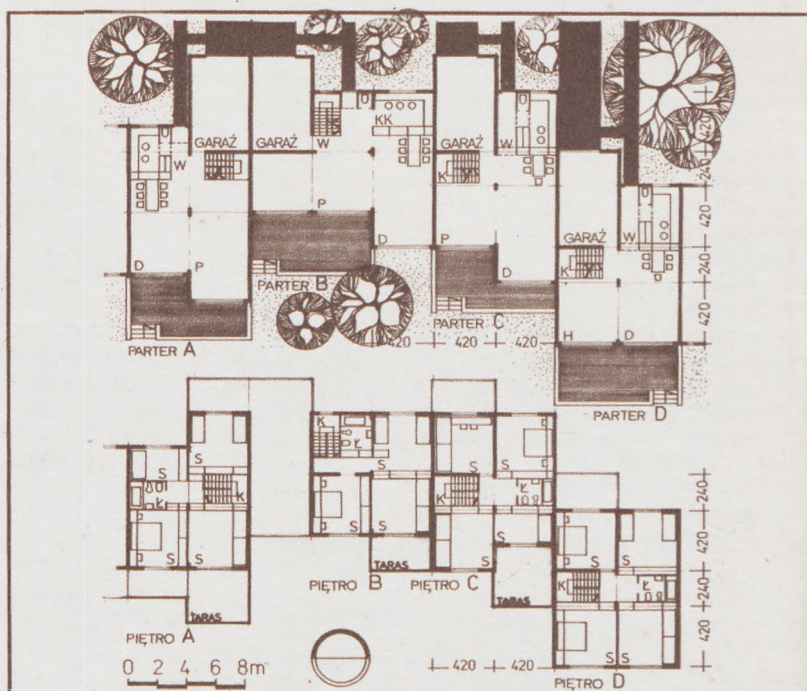
The MB system is elastic and lends itself to change as time passes:

- in the functional structure of the home, it creates possibilities for adapting it to the various needs and likes of the residents,
- in the spatial structure of the complex, it creates possibilities for forming varied spatial layouts and for use in varied terrain locations.

The segmented nature of the system ensures suitable conditions for the formation of such functional/spatial layouts which will appeal to the user. It is only necessary to outline the cost of each segment for the user to have an idea how much the home would cost him. It has been proposed not to limit the maximum floor space. Let the determinants be the size of the lot, the location, the density of habitation or any other urban factor regulating the formulation of floor space in the town. The user would be involved in the design phase and the spatial formulation of groups of houses would reflect the need, consciously supervised by an architect. The condition required for success in this operation is coordination between the investor and the contractor.

Elasticity also concerns the internal arrangement of the home. The internal refurbishing of the segments can also be varied during utilisation. Elasticity in town-planning of single-family homes complexes means ensuring freedom of choice in location of the home and the possibility of the construction of particular homes, in any order, without conflicting with the design concept. The MB system allows for the future residents to feel that they are at home (in contrast to the anonymity of apartments in apartment-blocks).

Applying ideological concepts of the MB system, five one-family housing es-

9. Domki szeregowe piętrowe z garażem. Typ A i B o pow. użytkowej 140 m², typ C i D – o pow. użytkowej 110 m²

10. Grupa zabudowy szeregowej: domki półpiętrowe podpiwniczone z garażem – o pow. użytkowej 95 m² 1 – ciąg pieszo-jedzny

11. Grupa zabudowy szeregowej oparta o ciąg pieszy – domki piętrowe. 1 – taras, 2 – ciąg pieszy

9. Two-storeyed row-houses with garages – types A and B with usable floor area of 140 m², types C and D with usable floor area of 110 m²

10. Row-house development: split-level with cellar – having usable floor space of 95 m². 1 – combined road/pedestrian path

11. Row-house development based on pedestrian-path – two-storeyed houses. 1 – patio, 2 – pedestrian path

wnętrz wyposaża-
tów, któ-
cie użyt-
nistryce
szkani-
możliw-
nia prze-
realizac-
szczeg-
koncep-
umozliw-
szczeg-
u siebie
mieszka-
Stosują-
zaproje-
zespoł-
ry prze-
towane
mieszka-
z kierun-
norodzi-
wości k-
systemi
renach
pełnien
dzinnej

Zabudow-
dzie w n-
cent re-
różnoro-
dzinnej
wzbu-
dzinna
ona lepi-
ren w m-
cję, za-
warunk-
ksze
kształ-
Powsze-
zabudo-
tensywn-
jest sz-
zabudo-
potrzeb-
du na b-
dowski
stwarza-
li człow-
jąca zie-
z otocz-
dywidu-
nieniem
małych

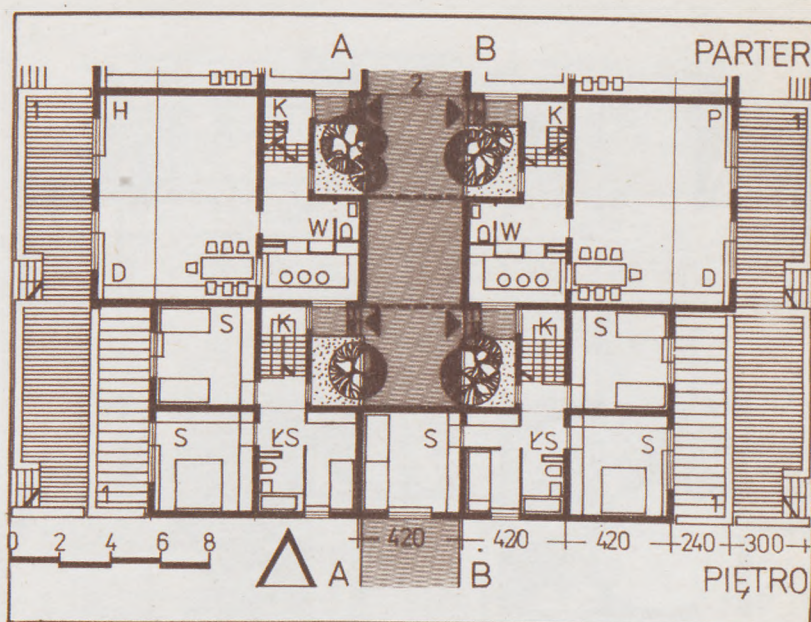
12. Dom-
ne bez
m², typ B
2 – ciąg
13. Gru-
nymi ws-
szy. 1 –
14. Dom-
zu w za-
użytkow-
piętra

wnętrz mieszkania. Możliwe są zmiany wyposażenia poszczególnych segmentów, które mogłyby odbywać się w trakcie użytkowania. Elastyczność w urbanistyce jednorodzinnej polega na zapewnieniu możliwości wyboru lokalizacji mieszkania przez użytkownika, na możliwości realizacji w dowolnej kolejności poszczególnych domków bez naruszenia koncepcji projektowej. System MB umożliwia danie mieszkańcom poszczególnych domków poczucia, że są u siebie (w opozycji do anonimowości mieszkań w wielkich blokach). Stosując założenia ideowe systemu MB zaprojektowano pięć jednorodzinnych zespołów mieszkaniowych, z tego cztery przeznaczono do realizacji. Prezentowane poniżej jednorodzinne zespoły mieszkaniowe przedstawiają jeden z kierunków formowania zabudowy jednorodzinnej i dają tylko część możliwości kształtowania zabudowy w tym systemie. Zostały zlokalizowane na terenach już zainwestowanych, jako uzupełnienie istniejącej zabudowy jednorodzinnej.

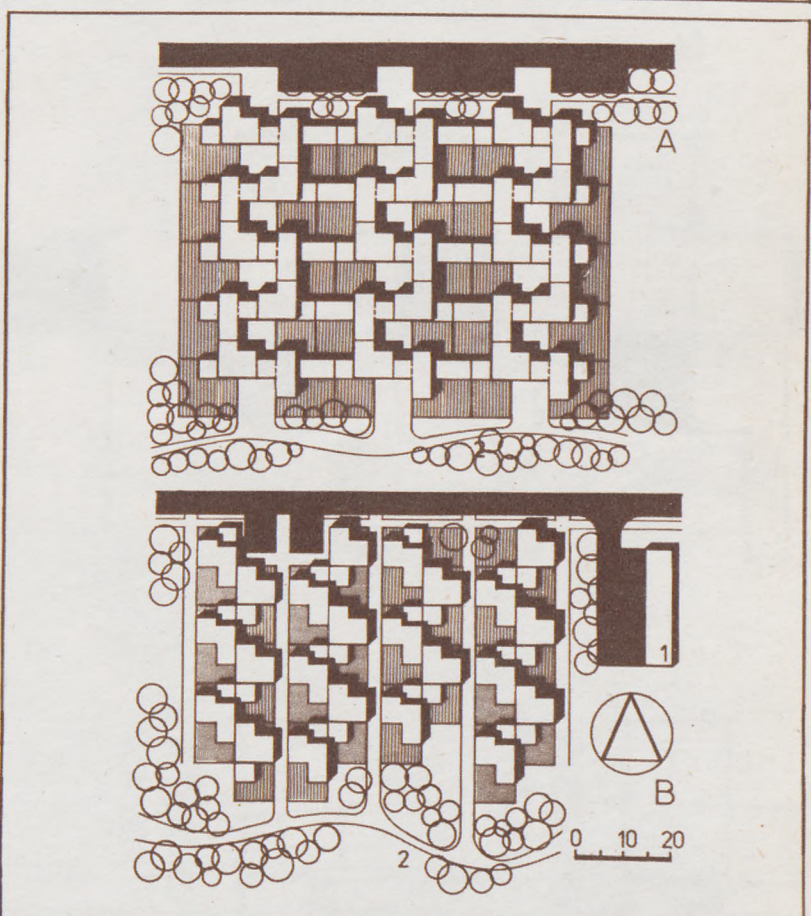
Zabudowa jednorodzinna stanowić będzie w najbliższej przyszłości duży procent realizowanych mieszkań. Wśród różnorodnych form zabudowy jednorodzinnej coraz większe zainteresowanie wzbudza w Polsce zabudowa jednorodzinna o dużej intensywności. Pozwala ona lepiej wykorzystać bardzo drogi teren w mieście, uzbrojenia, komunikację, zachowując przy tym optymalne warunki życia mieszkańców. Daje większe możliwości zróżnicowanego kształtowania przestrzennego osiedli. Powszechne stosowanie i realizowanie zabudowy jednorodzinnej o dużej intensywności oraz wielorodzinnej niskiej jest szczególnie ważne. Jest to forma zabudowy, która najlepiej odpowiada potrzebom psychiki ludzkiej, ze względu na bezpośrednie powiązanie ze środowiskiem naturalnym. Zabudowa ta stwarza klimat osiedla utrzymany w skali człowieka, wiąże mieszkanie z otaczającą zielenią, identyfikuje mieszkańca z otoczeniem, kształtuje kameralne zindywidualizowane wnętrza z uwzględnieniem wymogów regionu czy skali małych miast.

tates have been designed, of which four are destined for construction. The housing estates presented below represent one of the directions of formulating one-family housing and cover only a fraction of the possibilities for construction using this system. They have been located in areas already partially developed, as supplements to the existing one-family building.

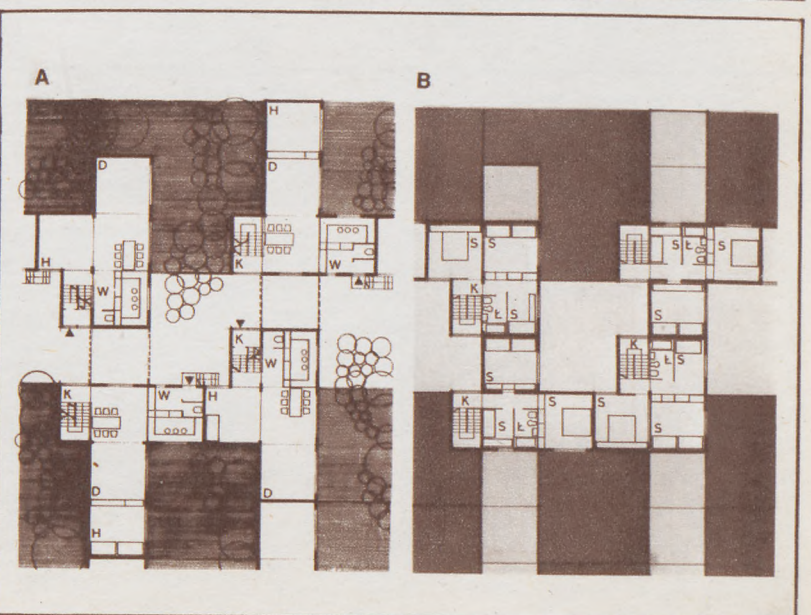
In the near future, single-family housing development will constitute a large percentage of homes constructed. Amongst various forms of single-family housing, more and more interest is being aroused in Poland by high-density housing of this type. It allows better use to be made of costly land in town, of main services, transport, maintaining by this means optimum living conditions for the residents. It gives a greater possibility for a varied spatial formulation of the settlement. Widespread use and carrying out of high-density single-family and low-rise multi-family development is particularly important. It is a form of development which best fulfills the human mental needs by virtue of the greater contact afforded with the natural environment. This development forms a settlement climate maintained in a human scale, links the home with surrounding greenery, identifies the resident with his surroundings and forms intimate individualised interiors taking into account the demands of the region or the scale of small towns.

12

13

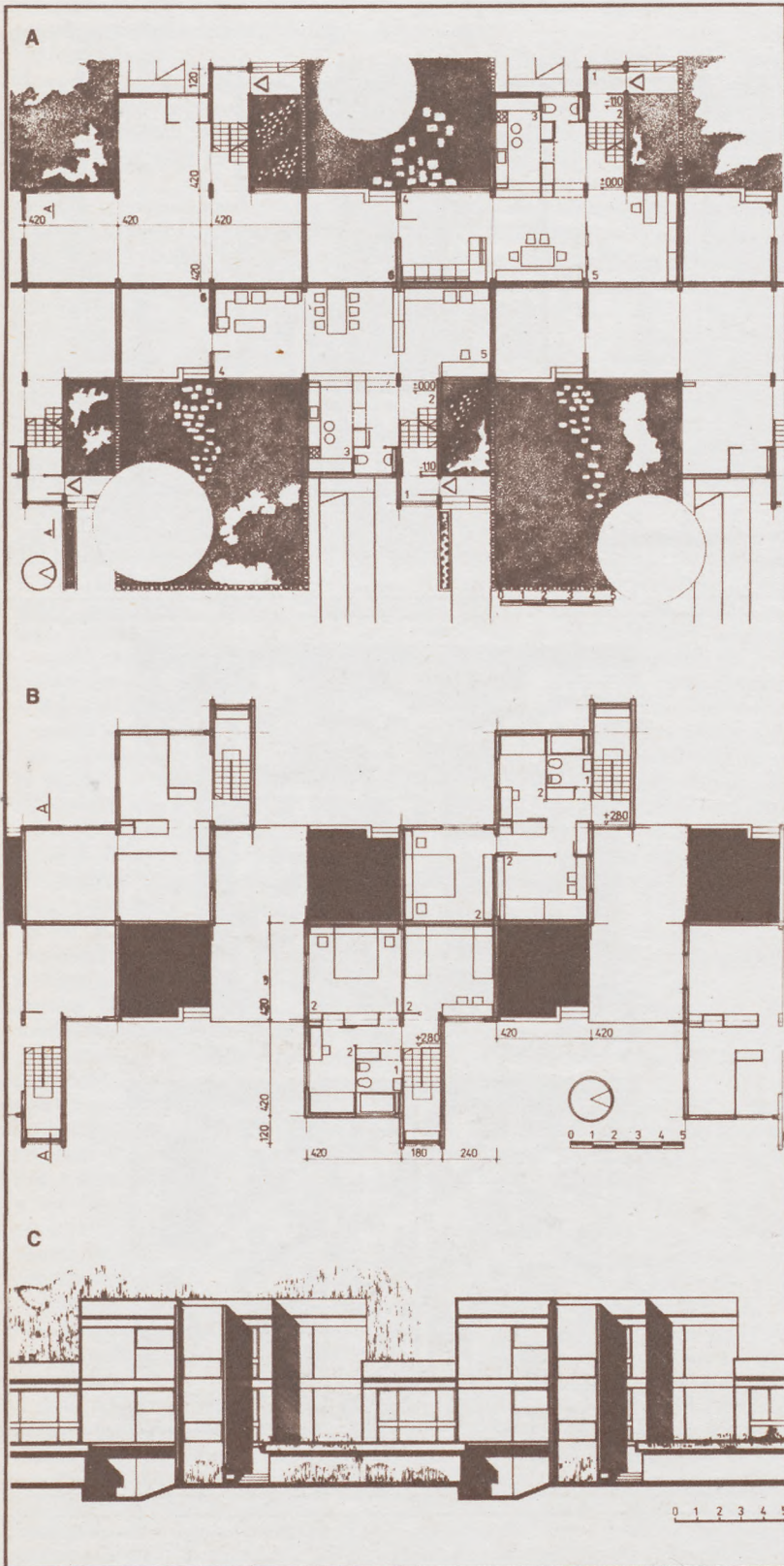

14

12. Domki szeregowe piętrowe podpiwniczone bez garażu: typ A – o pow. użytkowej 110 m², typ B – o pow. użytkowej 125 m². 1 – taras, 2 – ciąg pieszy
13. Grupy zabudowy dywanowej z wydzielonymi wspólnymi garażami, oparte o ciąg pieszy. 1 – garaż, 2 – tereny rekreacji i sportu
14. Domek piętrowy podpiwniczony bez garażu w zabudowie dywanowej – typ A o pow. użytkowej 110 m². A – plan parteru; B – plan piętra

12. Two-storeyed row-houses with cellars, without garages: type A with u.f.a. 110 m², type B with u.f.a. 125 m². 1 – patio, 2 – pedestrian path
13. Atrial development group with separate common garages, based on pedestrian path. 1 – garage, 2 – recreational and sports area
14. Two-storeyed house with cellar and without garage in atrial development – type A having u.f.a. of 110 m². A – ground floor plan, B – upstairs plan

15

15. Domek piętrowy podpiwniczony z garażem w zabudowie dywanowej - typ B o pow. użytkowej 110 m². A - plan parteru: 1 - wiatrołap, 2 - hall, 3 - kuchnia, 4 - pokój dzienny, 5 - pokój „hobby” lub pracownia, 6 - taras; B - plan piętra: 1 - łazienka, 2 - sypialnia; C - elewacja wschodnia

15. Two storeyed atrial house with cellar and garage, type B with u.f.a. 110 m². A - ground-floor plan: 1 - air-lock, 2 - hall, 3 - kitchen, 4 - living room, 5 - hobby room or work room, 6 - patio. B - upstairs plan: 1 - bathroom, 2 - bedroom; C - eastern elevation

Jednorodzinny zespół mieszkaniowy Widok-Zarzeczce w Krakowie

Autorzy: arch. arch. Barbara Bielec, Małgorzata Buratynska-Seruga (urbanistyka i architektura) oraz zespół; inż. J. Kępyś (konstrukcja); inż. M. Chrzęszczyński (instalacje sanitarne); inż. S. Kudzielka - sieć c.o. i gaz, inż. B. Kutek (instalacje elektryczne); inż. M. Jesionka - drogi; inż. B. Górski (zieleni); arch. W. Popławski (wnętrza). Projekt wykonano w BPBO „Miastoprojekt” Kraków w latach 1973-1975.

Liczba mieszkańców - 1000, liczba projektowanych mieszkań - 173, liczba mieszkań na 1 ha terenu netto - 30.

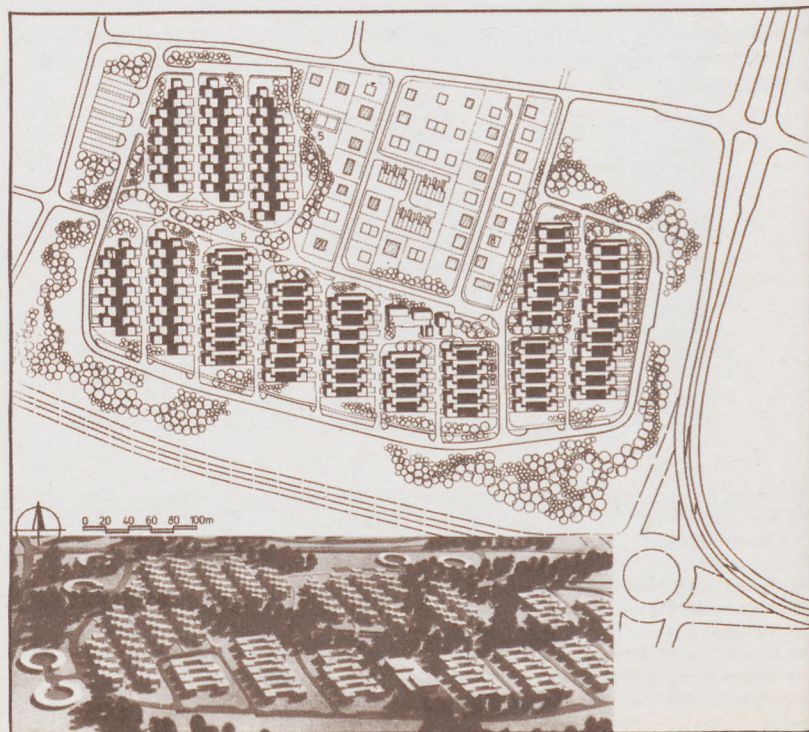
Jednorodzinny zespół mieszkaniowy Widok-Zarzeczce jest pierwszym w Krakowie, a jednym z pierwszych w Polsce, osiedlem zabudowy jednorodzinnej o dużej intensywności, aktualnie realizowanym. Został on usytuowany w zachodniej części miasta, w odległości około 40 km od śródmieścia na południowym przedpolu wielorodzinnego osiedla mieszkaniowego Widok, w bezpośrednim sąsiedztwie terenów rekreacyjnych Krakowa. Zespół ten powiązany jest z osiedlem Widok funkcjonalnie i przestrzennie układem komunikacji kołowej i pieszej. Układ zabudowy dopasowano do osi północ-południe co wynika z konieczności zapewnienia prawidłowego oświetlenia w mieszkaniach. Układ komunikacji rozwiązany został w formie obwodnicy komunikacyjnej i systemu pieszo-jezdnego sięgaczy. Wewnątrz jednorodzinnej grupy zaprojektowano przestrzeń rekreacyjną wzdłuż głównego ciągu pieszego. Oprócz ciągów spacerowych obejmuje ona placiki zabaw dla dzieci oraz boiska do gier. W centrum układu przy głównym ciągu pieszym zlokalizowany został pawilon usługowy. Usługi podstawowe zespół Widok-Zarzeczce ma wspólne z istniejącym osiedlem Widok. Mieszkania rozwiązano w oparciu o system MB w dwóch wielkościach użytkowych - (półpiętrowe z garażem) 95 i 110 m² powierzchni użytkowej. Realizacja zabudowy odbywa się metodą uprzemysłowaną z prefabrykatów średnio- i drobnowymiarowych, z betonów komórkowych produkowanych przez ZPEB „Skabet” w Skawinie.

The "Widok - Zarzeczce" one-family housing group in Cracow

Designers: architects Barbara Bielec, Małgorzata Buratynska-Seruga (urban planning and architecture) and associates J. Kępyś (structural engineer); M. Chrzęszczyński (sanitary engineer); S. Kudzielka (engineer for central heating and gas network); B. Kutek, electrical engineer, M. Jesionka (civil engineer for roads), B. Górski (engineer for greenery), architect W. Popławski (interior design). The design work was carried out in the design office BPBO "Miastoprojekt", Cracow over the years 1973-1975.

No. of residents - 1000, no. of designed dwellings - 173, net no. of residents per hectare - 30.

The one-family housing group Widok-Zarzeczce is the first of its kind in Cracow and in Poland one of the first single-family, high density housing estates currently being built. It has been located in the western part of town, about 40 km from the city centre in the foreground of the Widok high density high-rise multifamily housing estate in the immediate neighbourhood of the Cracow recreational areas. This group is linked with the Widok estate both functionally and spatially by transport network and pedestrian-path layout. The building layout has been adapted to the north-south axis, because of the necessity of ensuring correct natural lighting in each home. The road network was resolved in the form of a ring-road with combined road/footpath feelers. Inside the single-family group, recreational space was designed along the main pedestrian path. Apart from stroll-paths, it also covers children's playgrounds and playing fields. A shop was located at the centre of the layout, by the main path. Basic services are shared by the Widok-Zarzeczce complex with the Widok estate. The homes were resolved on the basis of the MB system, in two floor space sizes (split level with garage) 95 and 110 m² usable floor area. The building process is being carried out using an industrialised method involving prefabricated cellular concrete panels of medium and small size produced by ZPEB „Skabet” in Skawina.

18

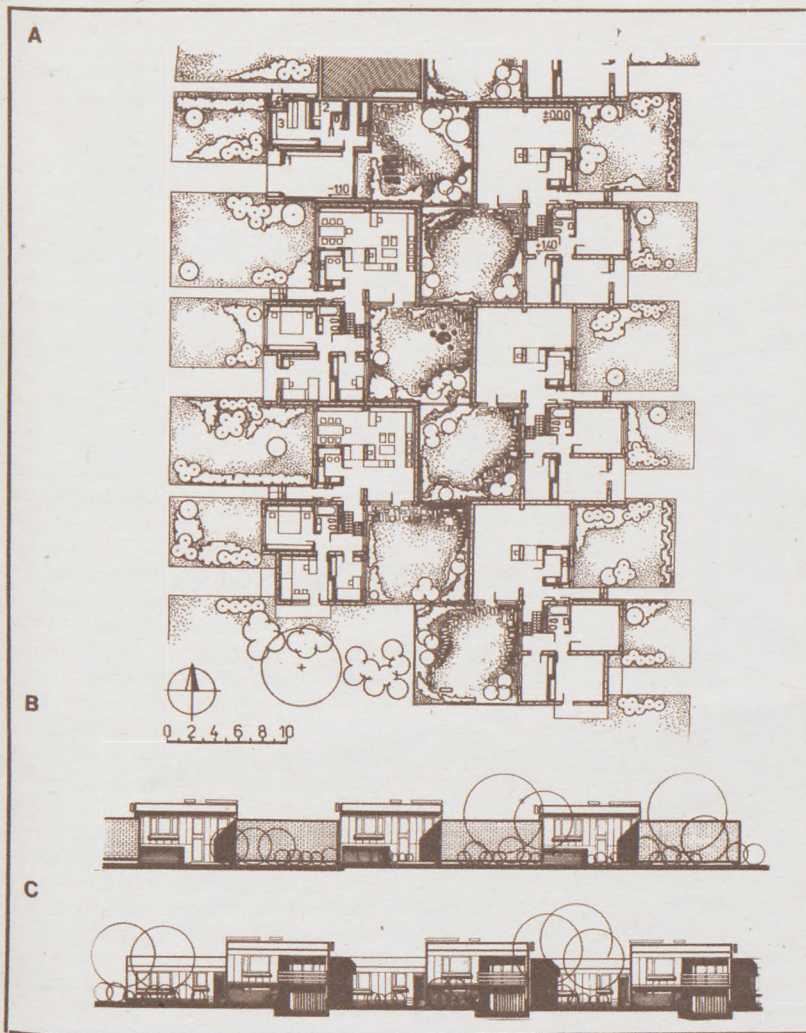
A

B

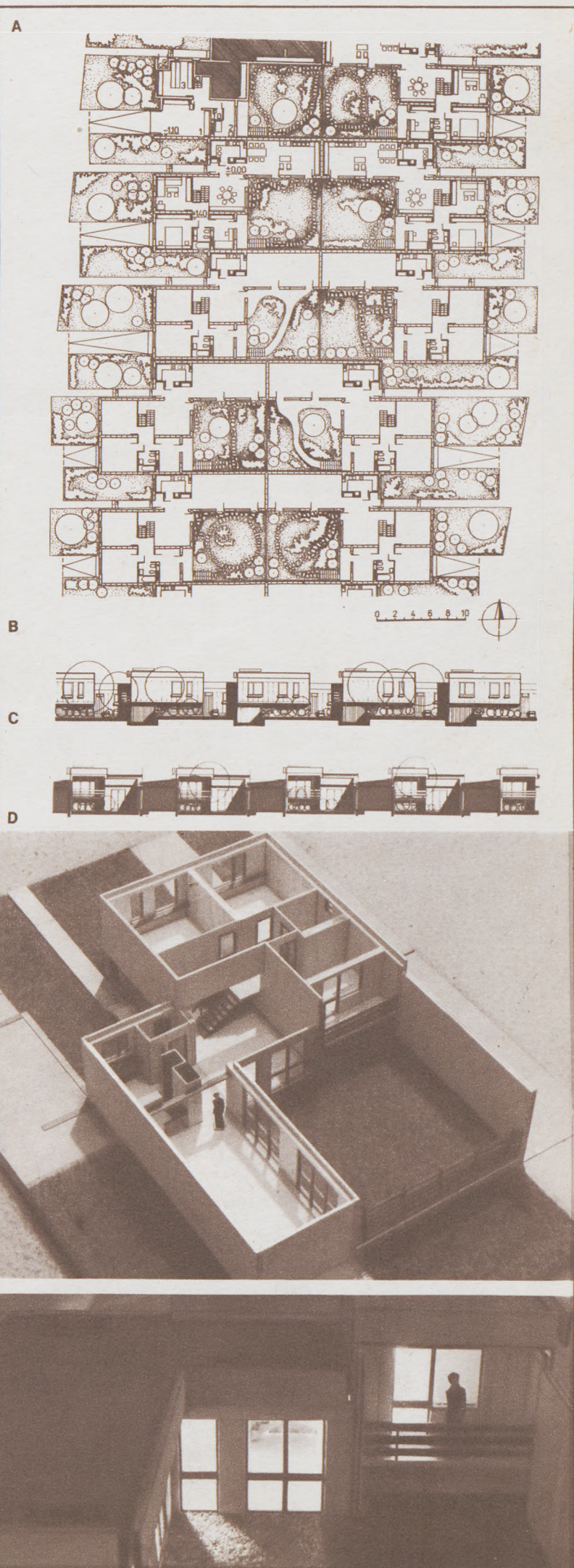
C

16. Jednodzinny zespół mieszkaniowy Widok-Zarzeczce w Krakowie
17. Jednodzinny zespół mieszkaniowy Widok-Zarzeczce w Krakowie
18. Jednodzinny zespół mieszkaniowy Widok-Zarzeczce w Krakowie
19. Jednodzinny zespół mieszkaniowy Widok-Zarzeczce w Krakowie
20. Zdjęcie satelitarne osiedla

18

19

16. Jednorodzinny zespół mieszkaniowy Widok-Zarzeczce - wersja nie przeznaczona do realizacji

17. Jednorodzinny zespół mieszkaniowy Widok-Zarzeczce w Krakowie. 1 - domek T-1, 2 - domek T-2, 3 - domek T-3, 4 - pawilon usługowo-handlowy, 5 - tereny sportowe, 6 - tereny rekreacyjne, 7 - budynki istniejące do trwałej adaptacji, 8 - budynki w trakcie realizacji

18. Fragment zespołu domków T-1. A - plan: 1 - garaż, 2 - pralnia, 3 - pomieszczenie gospodarcze, 4 - komora na śmieci; B - widok od strony ogrodów; C - widok od strony ciągu pieszo-jezdnego

19. Fragment zespołu domków T-2. A - plan: 1 - garaż, 2 - pralnia, 3 - pomieszczenie gospodarcze, 4 - komora na śmieci; B - widok od strony ciągu pieszo-jezdnego; C - przekrój z widokiem od strony ogrodów; D - zdjęcie modelu

20. Zdjęcie z budowy w trakcie realizacji

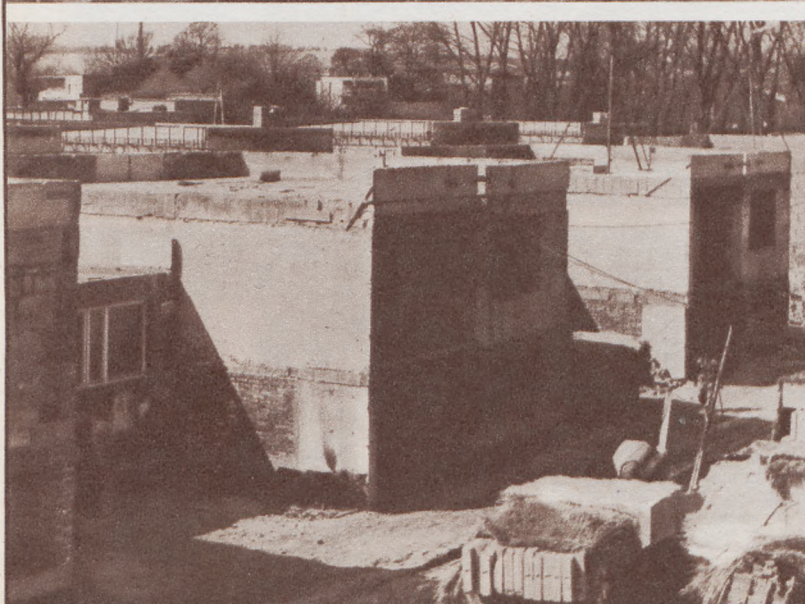
16. Single-family housing group Widok-Zarzeczce - version not destined to be built

17. Single-family housing group Widok-Zarzeczce in Cracow. 1 - house T-1, 2 - house T-2, 3 - house T-3, 4 - service and retail building, 5 - sports area, 6 - recreational area, 7 - existing buildings to be adapted, 8 - building being adapted

18. Fragment of group of T-1 houses. A - plan: 1 - garage, 2 - laundry, 3 - utility area, 4 - rubbish shed, B - view from garden, C - view from combined road/pedestrian-path

19. Fragment of group of T-2 houses. A - plan: 1 - garage, 2 - laundry, 3 - utility area, 4 - rubbish shed, B - view from combined road/pedestrian-path; C - cross-section with view from gardens; D - photograph of model

20. Photographs of development during construction.

Zespół domków jednorodzinnych Kliny Północne w Krakowie.

Autorzy: arch. arch. Barbara Bielec, Małgorzata Buratyńska-Seruga (urbanistyka i architektura); inż. M. Komala (konstrukcja); inż. M. Bzowska (drogi); inż. B. Górski (zieleni); inż. A. Majewski (sieć wod.-kan.), inż. B. Stawowy (sieć energetyczna); inż. W. Lisik (instalacje sanitarne wewnętrzne); techn. W. Puczek (instalacje elektryczne wewnętrzne). Projekt wykonano w BPBO „Miastoprojekt” Kraków w latach 1975–1976. Liczba mieszkańców – 300, liczba projektowanych mieszkań – 44, liczba mieszkań na 1 ha terenu netto – 20.

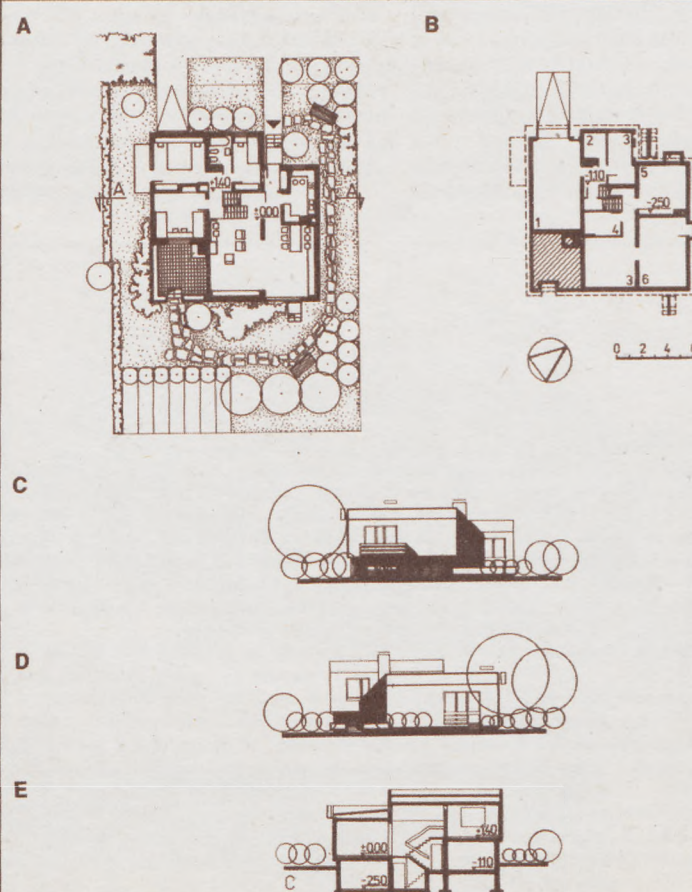
Domki jednorodzinne osiedla Klina obecnie realizowane tworzą zespół złożony z zabudowy wolno stojącej, bliźniaczej i szeregowej. Usytuowany w północnej części osiedla jednorodzinnego Klina, około 150 m na południe od ul. Zawily, zespół ten składa się z pięciu grup domków w liczbie 8 do 10 w grupie. Ośią każdej z grup jest ciąg pieszo-jedyny. Wytwarzają się kameralne wnętrza urbanistyczne, izolując mieszkańców od hałasu i spalin. We wschodniej części terenu zaprojektowano plac zabaw dla dzieci, a w północnej – tereny rekreacyjne powiązane systemem ciągów pieszych z poszczególnymi ciągami zabudowy. Mieszkańcy zespołu domków będą korzystać z usług istniejącego osiedla jednorodzinnego Klina. Projekt jest realizowany metodą tradycyjną. Mieszkania są rozwiązane w oparciu o system MB w trzech rodzajach budynków o powierzchni użytkowej 110 m² każde z garażem. Domki wolno stojące i bliźniacze są półpiętrowe, a szeregowe piętrowe. Indywidualne kotłownie ogrzewające mieszkanie znajdują się w piwnicy każdego z domków. Zaproponowano indywidualne komory śmieciowe wbudowane w ogrodzenia budynków.

The “Kliny North” one-family housing group in Cracow

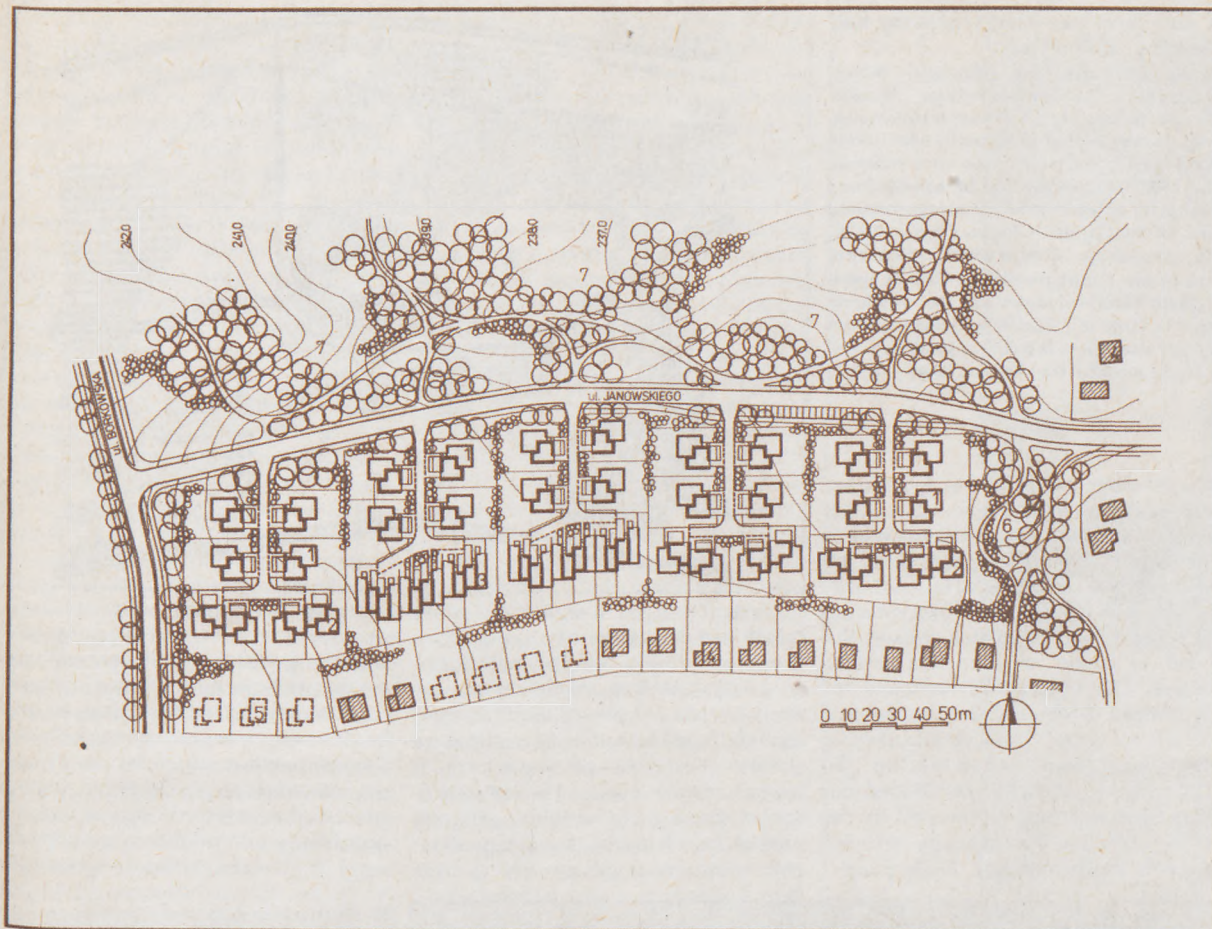
Designers: architects Barbara Bielec, Małgorzata Buratyńska-Seruga (urban planning and architecture), M. Komala (Structural engineer), M. Bzowska (Civil engineer for roads), B. Górski (engineer for greenery), eng. A. Majewski (water and sanitation network); eng. B. Stawowy, (electrical network); eng. W. Lisik (internal san. instal.), technician W. Puczek (internal elec. instal.). The design work was carried out in the design office BPBO “Miastoprojekt” in Cracow during 1975–1976.

No. of residents – 300, no. of homes designed – 44, no. of residents per hectare – 20.

The one-family homes in the Klina group currently being built constitute a group of single-houses, duplex- and row-houses. The group, situated in the northern part of the Klina one-family housing estate, about 150 m south of Zawily Street comprises five groups of houses with from 8 to 10 houses per group. The axis of each of the groups is the combined pedestrian-walk/road. They form intimate urban interiors, isolating the residents from exhaust fumes and noise. For the eastern part of the area, a children's playground was designed and, for the north, recreational areas connected by a system of pedestrian paths with particular rows of buildings. The residents will make use of the existing services in the Klina estate. Building is carried out using traditional methods. The homes are resolved according to the MB system with three types of buildings, each with a usable floor space of 110 m² plus garage. Single houses and duplexes have split-levels, and row-houses are two-storeyed. Individual furnaces, located in the basement, are used for heating. It has been proposed to build garbage sheds into the fencing of the houses.

21

21. Zespoły domków jednorodzinnych Kliny Płn. w Krakowie. 1 – domek wolno stojący, 2 – zabudowa bliźniacza, 3 – zabudowa szeregowa, 4 – domki istniejące, 5 – domki projektowane, 6 – plac zabaw dla dzieci, 7 – zieleni parkowa

22. Domek wolno stojący: A – plan poziomu $\pm 0,00$ i $-1,40$, B – plan poziomu $-2,50$ i $-1,10$; 1 – garaż, 2 – pralnia, 3 – pomieszczenia gospodarcze, 4 – spiżarnia, 5 – kotłownia, 6 – skład opału; C – elewacja zachodnia, D – elewacja południowa, E – przekrój „A-A”

23. Domek bliźniaczy: A – plan poziomu $\pm 0,00$ i $+1,40$, B – elewacja południowa, C – elewacja od strony ciągu pieszo-jazdnego, D – przekrój „A-A”

24. Domek szeregowy: A – plan poziomu $\pm 0,00$ i $+1,40$; B – plan poziomu $+1,40$ i $+3,00$; C – elewacja od strony ciągu pieszo-jazdnego; D – elewacja od strony ogrodów

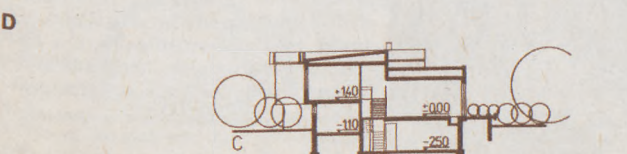
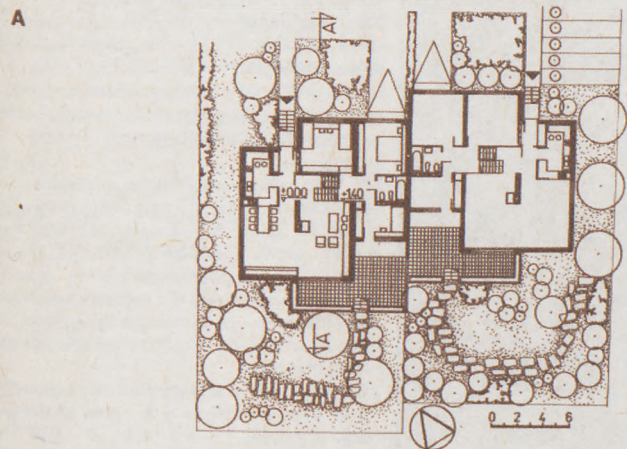
21. Single-family housing group Kliny North in Cracow 1 – free-standing house, 2 – duplex houses, 3 – row-house development, 4 – existing houses, 5 – designed houses, 6 – children's playground, 7 – park greenery

22. Free-standing house: A – plan at levels $\pm 0,00$ and $+1,40$ m, B – plan at levels $-2,50$ and $-1,40$ m, 1 – garage, 2 – laundry, 3 – utility area, 4 – pantry, 5 – furnace-room, 6 – fuel store. C – western elevation, D – southern elevation, E – cross-section “A-A”

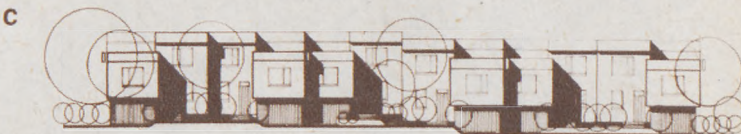
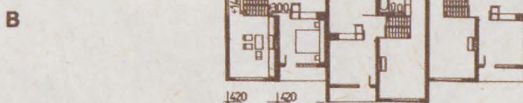
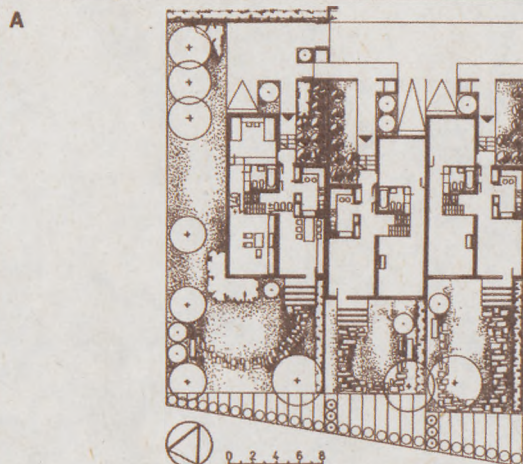
23. Duplex house: A – plan at levels $\pm 0,00$ and $+1,40$, B – Southern elevation, C – elevation as seen from combined road/pedestrian path, D – cross section “A-A”

24. Row-house. A – plan at levels $0,00$ and $\pm 1,40$ m, B – plan at levels $+1,40$ and $+3,00$ m, C – elevation as seen from combined road/pedestrian path; D – elevation as seen from the garden side

23

24

22

Strukturalna jednorodzinna jednostka mieszkaniowa Lubin-Polkowice

Autorzy: arch. arch. Barbara Bielec, Małgorzata Buratynska-Seruga, Wacław Seruga (urbanistyka i architektura); inż. Lucjan Saduś (komunikacja).

II nagroda w konkursie otwartym SARP nr 569 w 1975 r. na projekt koncepcyjny jednostki strukturalnej budownictwa jednorodzinnego dla Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego.

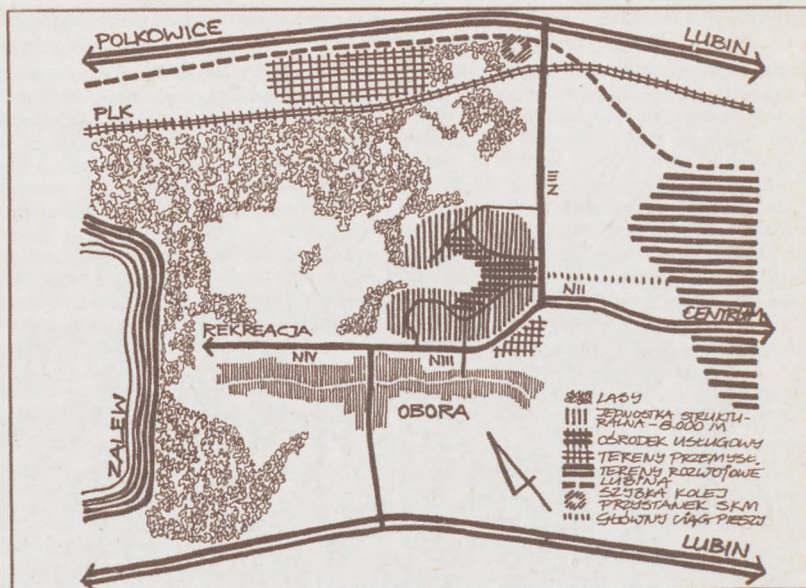
Liczba mieszkańców – 8000, w tym w zabudowie jednorodzinnej – 3700, w zabudowie kilkurodzinnej – 1400, w zabudowie wielorodzinnej – 2900. Intensywność zabudowy netto – 0,38, w zabudowie jednorodzinnej – 0,28, w zabudowie kilkurodzinnej – 0,44, w zabudowie wielorodzinnej – 0,83.

A structural one-family housing unit for Lubin-Polkowice

Designers: architects Barbara Bielec, Małgorzata Buratynska-Seruga, Wacław Seruga (urban planning and architecture); eng. Lucjan Saduś (transport). The design received second prize in an open competition (SARP no. 569) in 1975 for a preliminary design for a single-family housing structural unit for the Legnica-Głogów Copper Basin. No. of residents – 8000 of which 3700 were to live in one family dwellings, 1400 in buildings for several families and the remaining 2900 in large multifamily buildings. The net density coefficient is 0.38: for small houses – 0.28, for medium 0.44 and for large – 0.83.

The housing complex was located on the outskirts of the town Lubin, as a satellite development for workers of the Legnica-Głogów Copper Basin. The location of an independent and self-sufficient, with respect to services, housing complex out of town has evoked the need to create an attractive service centre. The optimum parameters for pedestrian proximity to the service centre, car-service, schools and playing fields have been worked out (fig. 25). The structural element was divided into four housing groups connected by the service centre, two primary schools, a sports centre and park. Each group is

we usługi handlu i społeczny punkt opieki nad dzieckiem oraz ogród dziecięcy, urządzenia rekreacyjno-sportowe i przystanki komunikacji autobusowej. Komunikacja piesza jest podstawowym rodzajem komunikacji w jednostce strukturalnej. Wokół głównych bezkolejowych ciągów pieszych w kształcie litery Y grupują się ośrodek usługowy oraz wszystkie ważniejsze usługi rekreacji, sportu, oświaty, zdrowia, a także

to contain a kindergarten, basic shopping services and a social child-care centre and children's playground, recreation and sporting facilities and bus-stops. Pedestrian traffic is paramount in the housing complex. Collision-free, Y-shaped pedestrian routes come together at the recreational, sporting, educational and health facilities and also the multifamily building, thus compensating it for the lack of direct contact with

to contain a kindergarten, basic shopping services and a social child-care centre and children's playground, recreation and sporting facilities and bus-stops. Pedestrian traffic is paramount in the housing complex. Collision-free, Y-shaped pedestrian routes come together at the recreational, sporting, educational and health facilities and also the multifamily building, thus compensating it for the lack of direct contact with

26

25. Strukturalna jednostka mieszkaniowa Lubin-Polkowice – schemat powiązań komunikacyjnych z otaczającymi terenami

26. Strukturalna jednostka mieszkaniowa Lubin-Polkowice – plan zagospodarowania przestrzennego: 1 – ośrodek usługowy, 2 – szkoła podstawowa, 3 – szkoła elementarna, 4 – przedszkole, 5 – podstawowe usługi handlu, 6 – sport ponadpodstawowy, 7 – kotłownia, bazy

27. Konstrukcja jednostki strukturalnej dla 8000 mieszkańców A – parametry dojść pieszych do usług; B – Zasada kształtowania zieleni i sportu – lokalizacja ośrodka usługowego i usług podstawowych w oparciu o główne ciągi piesze; C – zasada kompozycji przestrzennej – podkreślenie lokalizację zabudowy wielorodzinnej głównych kierunków ruchu pieszego

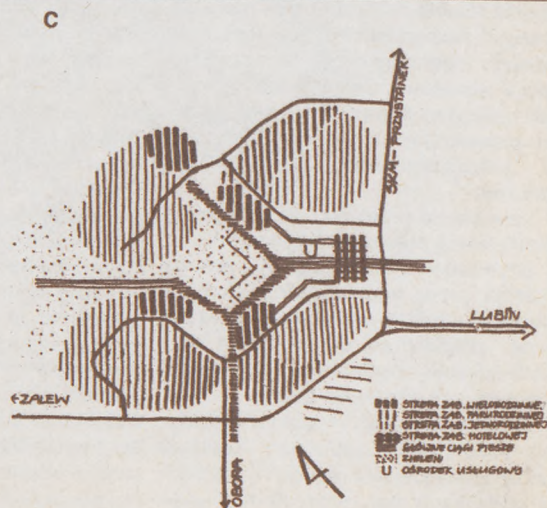
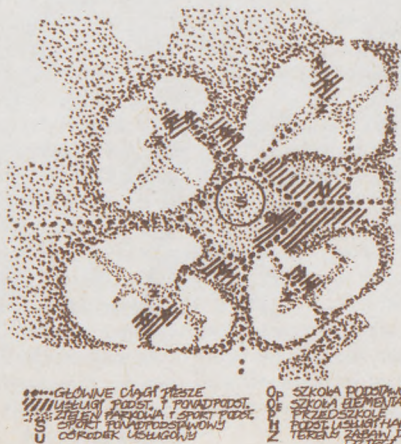
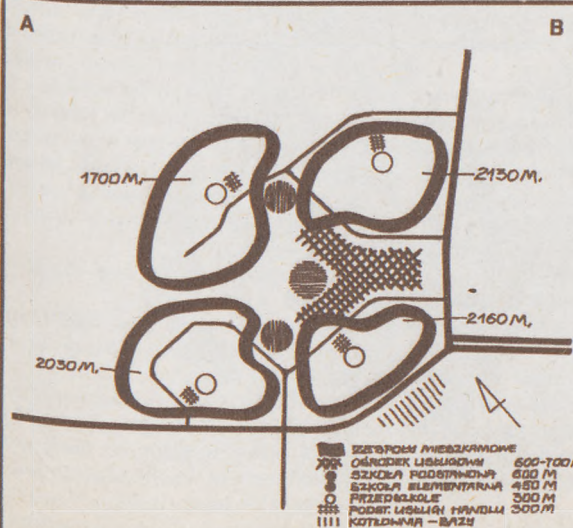
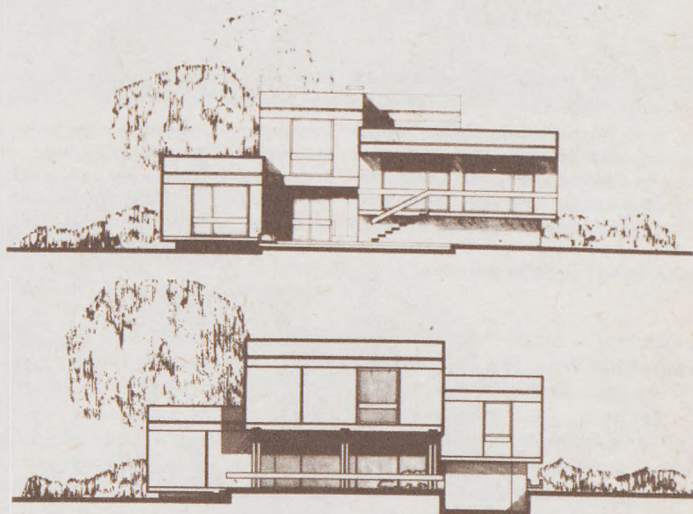
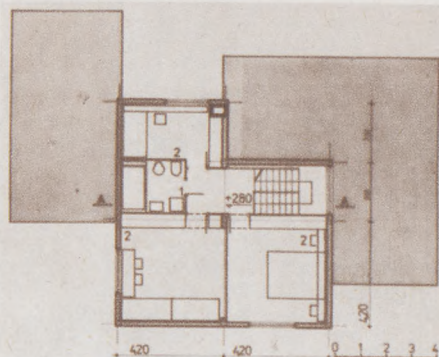
28. Domek wolno stojący piętrowy z garażem – 140 m² pow. użytkowej. A – plan poziomu – 0,00 i +1,40: 1 – wiatrołap, 2 – hall, 3 – pracownia, 4 – kuchnia, 5 – pokój dzienny z kominkiem; B – plan poziomu +2,80: 1 – łazienka, 2 – sypialnie; C – elewacja południowa, D – elewacja północna

25. The Lubin-Polkowice structural housing unit – diagram of communication link with the surrounding areas

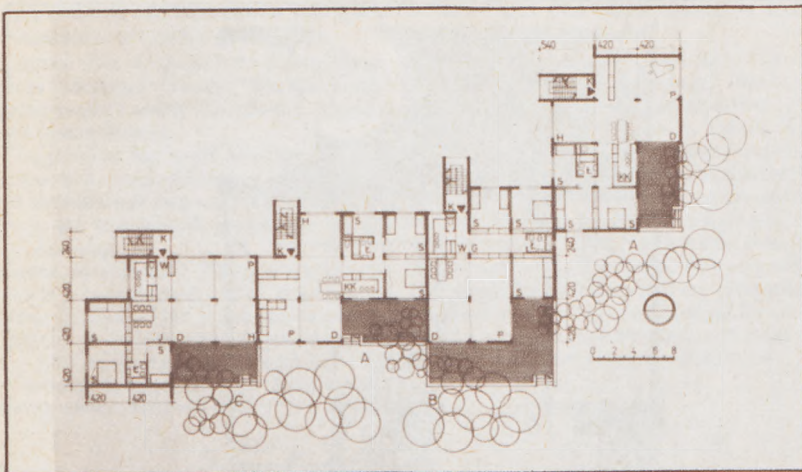
26. The Lubin-Polkowice structural housing unit – plan of spatial management: 1 – service-centre, 2 – primary school, 3 – elementary school, 4 – kindergarten, 5 – basic retail services, 6 – sporting facilities (more than basic), 7 – boiler-house, utility bases

27. The build-up of a structural unit for 800 residents. A – The parameters for pedestrian proximity to services, B – Principles for greenery and sporting area-formation, based on the main pedestrian paths, C – Spatial composition principles – emphasis on locating multifamily development and main directions of pedestrian paths

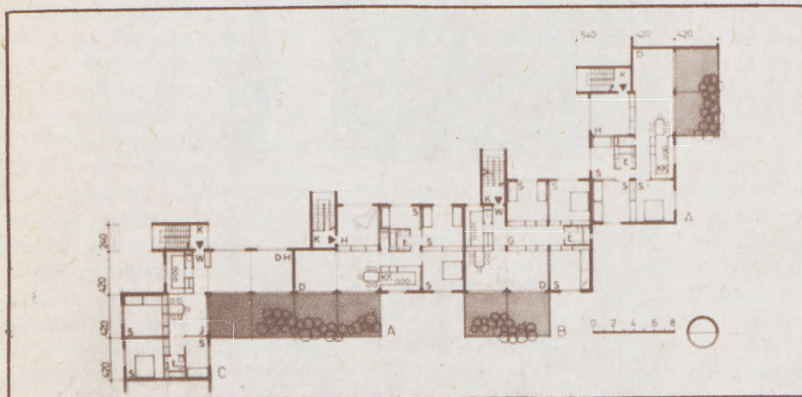
28. Free-standing two-storeyed house with garage – 140 m² u.f.s. Plan of levels ± 0.00 and +1.40 m, 1 – air-lock 2 – hall, 3 – study, 4 – kitchen, 5 – living-room with hearth. Plan of level + 2.80 m, 1 – bathroom, 2 – bedrooms; C – southern elevation, D – northern elevation

29

30

29. Domki kilkurodzinne ze wspólnymi garażami podziemnymi – 140 m² pow. użytkowej. Plan parteru i piętra
30. Domki kilkurodzinne – 110 m² pow. użytkowej. Plan piętra i drugiego piętra

29. Houses for several families with common underground garages – 140 m² u.f.a. Plan of ground- or upperfloor
30. Houses for several families – 110 m² u.f.a. Plan of first- or second-floor

Jednorodzinny zespół mieszkaniowy Podlesie w Krakowie

Autorzy: arch. arch. Barbara Bielec, Małgorzata Buratynska-Seruga, Wacław Seruga (urbanistyka i architektura); inż. Lucjan Saduś (komunikacja). Projekt wykonano w ZPIUI „Inwestprojekt” Kraków w latach 1976–1977.

Liczba mieszkańców na ha terenu netto – 35.

Jednorodzinny zespół mieszkaniowy Podlesie usytuowany jest na południe od istniejącego osiedla Kozłówek. Realizacja projektu jest przewidywana w 1978 r. Zespół Podlesie został wkomponowany pomiędzy istniejące grupy zabudowy jednorodzinnej i dostosowany do bogato ukształtowanej konfiguracji terenu i istniejącej zieleni. Komunikacja oparta została o układ dwóch pętli drogowych oraz system sięgaczy pieszo-jezdnych obsługujących poszczególne grupy zabudowy. Celem było uzyskanie jak najlepszych warunków funkcjonalno-przestrzennych w osiedlu z uwzględnieniem następujących założeń:

- nawiązanie przestrzenne do bogatej konfiguracji pofalowanego terenu,
- uzyskanie zróżnicowanej sylwety osiedla przez wprowadzenie gradacji wysokości zabudowy od parterowej poprzez półpiętrową do piętrowej oraz podkreślenie budynkami piętrowymi najwyższych wzniesień terenu,
- zachowanie skali, charakteru i tradycji podmiejskiej zabudowy Krakowa przez zastosowanie stromych dachów w budynkach mieszkalnych oraz usługowych, z równoczesnym dążeniem do jej przestrzennego uporządkowania,

The "Podlesie" housing estate in Cracow

Designers: architectes Barbara Bielec, Małgorzata Buratynska-Seruga, Wacław Seruga (urban planning and architecture), engineer Lucjan Saduś (traffic). The design work was carried out in the ZPIUI "Inwestprojekt" office in Cracow, during 1976–1977.

The net no. of residents per hectare – 35.

The single-family housing group Podlesie is situated to the south of the existing Kozłówek settlement. The construction work is to be undertaken in 1978. The Podlesie group was designed for location between existing groups of one-family housing and adapted to the topographically rich terrain and existing greenery. The traffic layout is based on two loop ways and a network of combined road/pedestrian-path feelers serving particular groups of housing. The aim was to achieve the optimum functional/spatial conditions in the settlement, taking into account the following precepts:

- spatial linking with the rich configuration of the undulating terrain,
- to achieve a varied skyline in the settlement by introducing a gradation of building heights from ground-floor – split-level to two storey. The highest ground is underlined by two storey buildings;
- to maintain the scale, character and tradition of suburban Cracow by using the high-pitched roof in domestic and service buildings and at the same time its spatial ordering;
- to organise individualised urban interiors;

- zorganizowanie zindywidualizowanych wnętrz urbanistycznych;
 - kontrastowanie wnętrz urbanistycznych – kameralnych uliczek pieszo-jezdnych i otwartych na południe wnętrz ogrodowych,
 - uzyskanie bezkolizyjności ciągów komunikacji kołowej i pieszej,
 - ochrony mieszkańców przed hałasem i spalinami przez wprowadzenie obsługi komunikacyjnej mieszkań, poprzez system sięgaczy pieszo-jezdnych, dostępnych wyłącznie dla mieszkańców danej grupy zabudowy i zatrzymanie ruchu kołowego na parkingach zlokalizowanych przy drogach jezdnych;
 - zaprojektowanie możliwie największych ogródków przydomowych, prawidłowo nasłonecznionych poprzez komponowanie otwartych ku południowi wnętrz urbanistycznych oraz zastosowanie dachów stromych opadających w kierunku północnym, które zmniejszają zacielenia działki „sąsiada”, co jest szczególnie ważne w zabudowie na stokach północnych;
 - zapewnienie prawidłowego dostępu do ośrodka usługowo-handlowego poprzez usytuowanie go w centralnym punkcie osiedla i powiązanie z terenami mieszkaniowymi systemem dośrodkowych ciągów pieszych,
 - zapewnienie maksymalnej atrakcyjności ośrodka przez stworzenie centrum wypoczynkowo-usługowego w osiedlu, obejmującego także boiska do tenisa i siatkówki oraz place zabaw dla dzieci,
 - zapewnienie prawidłowych warunków wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców na centralnie usytuowanych terenach zielonych i sportowych oraz zieleni towarzyszącej głównym ciągom pieszym,
 - zaprojektowanie terenów zieleni izolującej od komunikacji kołowej oraz innych elementów infrastruktury uciążliwych dla mieszkańców, obiektów energetycznych, kabli wysokiego napięcia, ciągów ciepłowniczych.
- Jednorodzinne osiedle Podlesie ma zakłady usługowe, ośrodki oświaty i zdrowia wspólne z osiedlem Kozłówek. Założeniem projektantów było umożliwienie wyboru rodzajów domków przez mieszkańców i uzyskanie różnorodności kompozycyjnej poszczególnych grup zabudowy, poprzez opracowanie dziewięciu typów domków powtarzalnych i różne ich łączenie. Domki mają zróżnicowane plany i przekroje: parterowy, półpiętrowy i piętrowy o 110 m² powierzchni użytkowej. Mieszkania rozwiązano w oparciu o system MB, przy zachowaniu następujących zasad:
- we wszystkich typach domków pokój dzienny jest oświetlony od południa i bezpośrednio powiązany z ogrodem,
 - we wszystkich typach domków parterowych i półpiętrowych co najmniej jeden pokój sypialny o powierzchni użytkowej 16 m² jest bezpośrednio powiązany z ogrodem,
 - w domkach piętrowych pokoje sypialne są powiązane z tarasem znajdującym się na piętrze;
 - powstała z kształtowania stromych dachów przestrzeń poddasza w części dziennej domku zostaje przyłączona do pokoju dziennego i wyzyskana jako antresola. Pozostała część stanowi poddasze użytkowe,
 - w każdym domku wbudowany jest garaż,

- to introduce contrast into urban interiors – intimate combined road/pedestrian-paths and open to the south garden interiors;
- to gain free flow in crossings of pedestrian with motor-routes.
- to protect residents from noise and exhaust fumes by introducing road-access to homes along combined road/pedestrian paths for use entirely by residents and keeping road traffic in the parking areas located by the access roads;
- to design gardens by the houses as large as possible, correctly insulated, by designing urban interiors open to the south. The use of steep roofs, sloping towards the north which decrease the overshadowing of the "neighbour's" lot, which is particularly important for building on northern slopes;
- to ensure correct access to the service/retail centre by locating it in the centre of the estate and connected by a system of radiating footpaths to the housing areas;
- to make the area as attractive as possible by creating a sporting and recreational centre in the settlement, embracing also tennis- and basket-ball courts as well as children's playgrounds;
- to ensure correct rest and recreational conditions for the residents in centrally located sports and green areas as well as the greenery accompanying the main pedestrian path;
- to design greenery insulating from vehicular traffic, as well as other infrastructural elements, irksome to the residents, such things as electricity supply elements, high-tension cables, central heating lines, etc.

The single-family housing estate Podlesie has service, education and health facilities common with the whole Kozłówek settlement. The designer's concept was to afford the future residents choice in the type of home and to achieve a certain heterogeneity of composition for the various groups of buildings, by working out of nine different standard types and their various combinations. The homes have varied plans and cross-sections: ground-floor, split level and two storey with 110 m² of usable floor area. They were designed within the MB framework, according to the following principles:

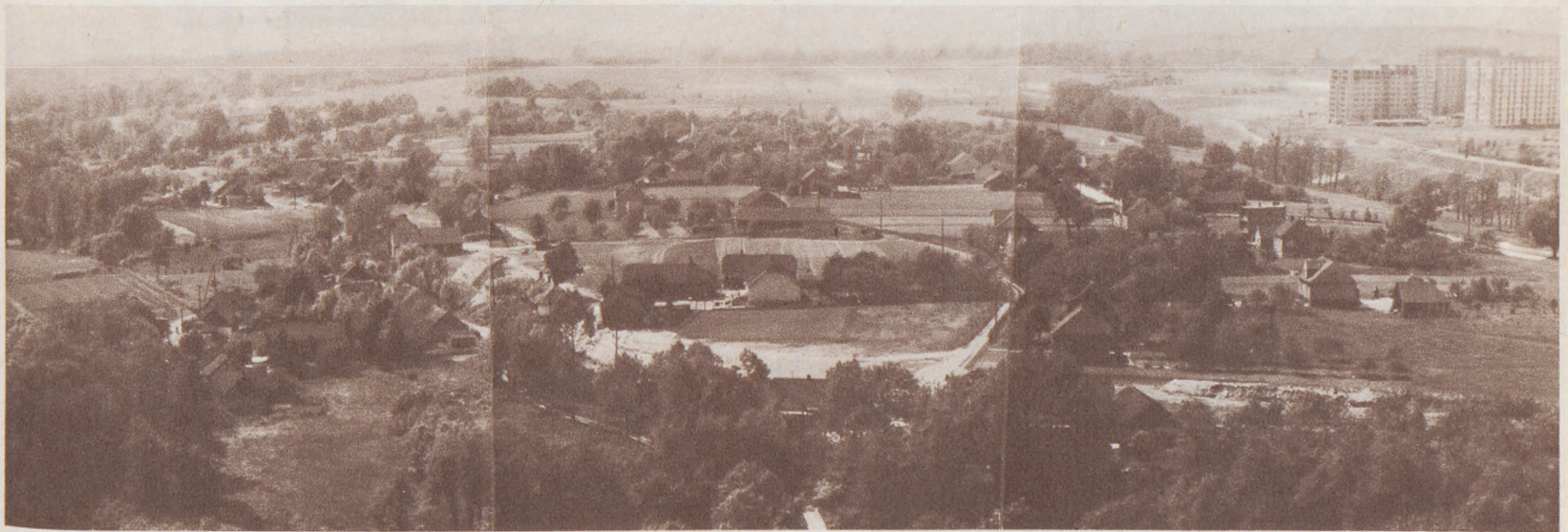
- the living room faces southwards and opens out onto a garden in all homes;
- one-level and split-level homes all have at least one bedroom 16 m² in size and directly connected with the garden
- bedrooms in the two-storey houses open out onto a patio on the same level,
- the space created from the formation of the steep roof in the part of the house designated for day-use has been joined with the living room and used as a mezzanine floor. The remaining part serves as a usable attic;
- every house has its own built-in garage;
- every house has its own individual rubbish shed, accessible from ground-level;
- all houses have cellars, because of the landfall and the adopted floor level. The designed cellaring has been made use of for the laying of central heating lines (complete with heat exchange unit), as well as water, gas and low-tension electricity lines. It allows for greater saving

- wszystkie domki mają indywidualne komory śmieciowe dostępne z poziomu terenu,
- wszystkie domki są podpiwniczone ze względu na bogatą konfigurację terenu oraz przyjęty poziom posadowienia. Zaprojektowane podpiwniczenie wyzyskane zostało do prowadzenia sieci centralnego ogrzewania (wraz z węzłami cieplnymi) oraz sieci wodociągowej, gazowej i niskiego napięcia. Pozwoli to na uzyskanie znacznych oszczędności w długości i kubaturze kanałów. Zastosowano tradycyjną metodę budowy osiedla. Podstawowym materiałem jest cegła i bloczki gazobetonowe średniowymiarowe, a stropodachy są drewniane lub stalowe.

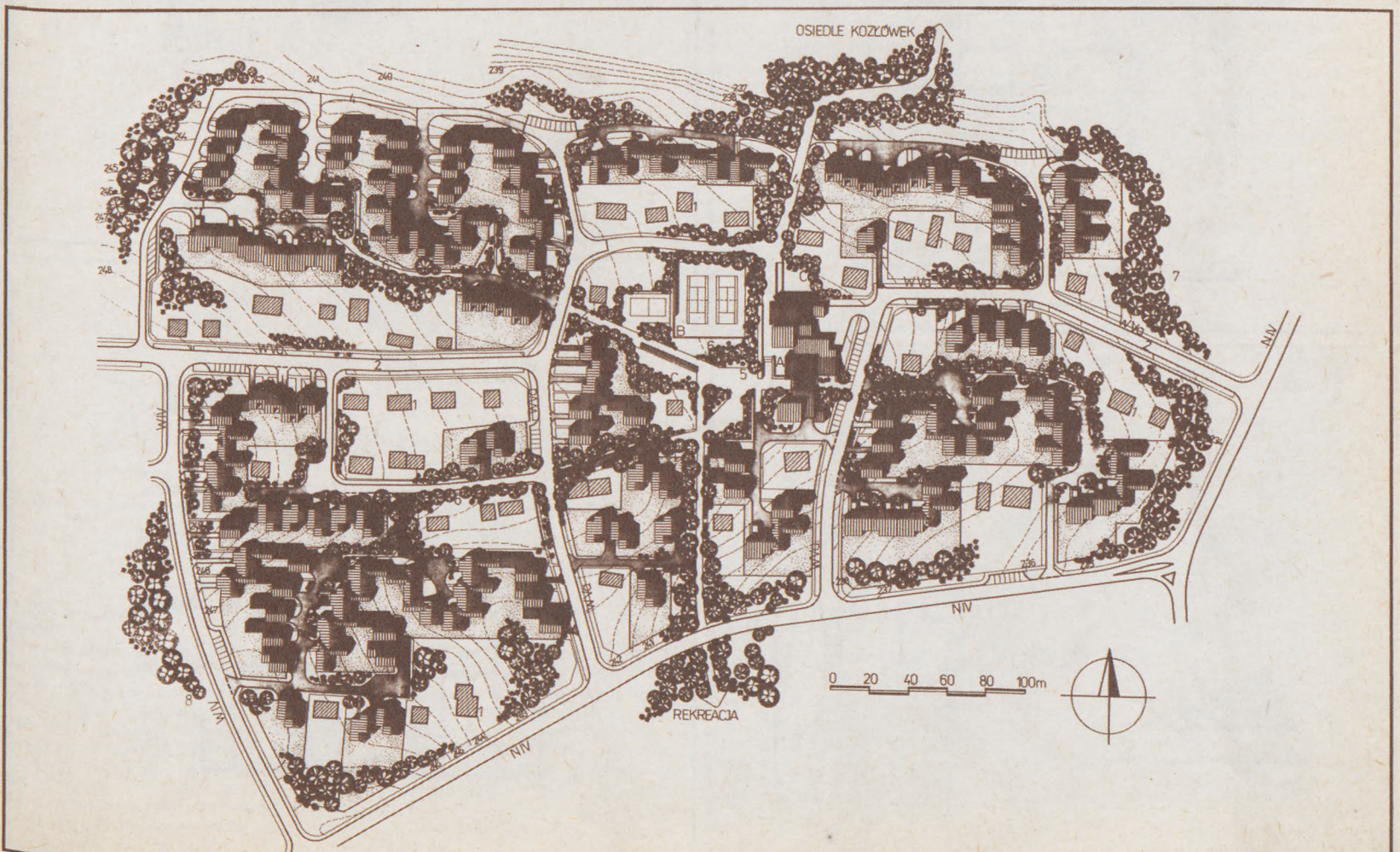
in the length and volume of excavation ditches.
The settlement was constructed by traditional methods. Basic building-materials are brick and medium-sized cellular-concrete blocks. Slab roofs are in timber and steel.

31. Podlesie - panorama terenu opracowania
32. Jednorodzinny zespół mieszkaniowy Podlesie-Kraków. 1 - budynki jednorodzinne istniejące, 2 - drogi jezdne, 3 - ciągi pieszo-jezdne, 4 - ciągi piesze, 5 - centrum wypoczynkowo-usługowe, A - pawilon usługowo-handlowy, B - boiska sportowe do tenisa i siatkówki, C - place zabaw dla dzieci, 6 - zieleni parkowa, 7 - teren przeznaczony dla GPZ, 8 - teren przeznaczony dla Szpitala Miejskiego
33. Domek parterowy D-1. 1 - antresola, 2 - garaż, 3 - komora na śmieci
34. Domek parterowy D-2
35. Domek parterowy D-3
36. Domek parterowy D-4
37. Domek półpiętrowy D-5. 1 - antresola, 2 - garaż, 3 - pralnia, 4 - pomieszczenia gospodarcze, 5 - komora na śmieci
38. Domek półpiętrowy D-6. 1 - antresola, 2 - garaż, 3 - pralnia, 4 - pomieszczenia gospodarcze, 5 - komora na śmieci
39. Domek piętrowy D-7. 1 - garaż, 2 - pralnia, 3 - spiżarnia, 4 - pomieszczenia gospodarcze, 5 - komora na śmieci

31. Podlesie - panorama of design site
32. The Podlesie single-family housing group in Cracow. 1 - existing single-family buildings, 2 - vehicular roads, 3 - combined road/pedestrian-paths, 4 - pedestrian-paths, 5 - recreation/service centre; A - service/retail building, B - tennis and volley ball courts, C - children's playgrounds, 6 - park greenery, 7 - land allocated to GPZ, 8 - land allocated to Municipal Hospital
33. Ground-floor house D-1. 1 - mezzanine floor, 2 - garage, 3 - rubbish shed
34. Ground-floor house D-2
35. Ground-floor house D-3
36. Ground-floor house D-4
37. Split-level house D-5. 1 - mezzanine-floor, 2 - garage, 3 - laundry, 4 - utility area, 5 - rubbish shed
38. Split-level house D-6. 1 - mezzanine floor, 2 - garage, 3 - laundry, 4 - utility area, 5 - rubbish shed
39. Two-storeyed house D-7. 1 - garage, 2 - laundry, 3 - pantry, 4 - utility area, 5 - rubbish shed

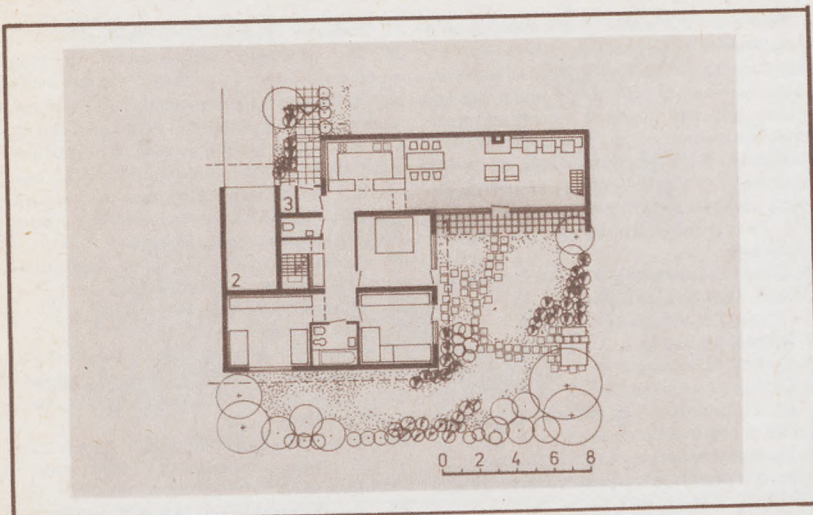
31

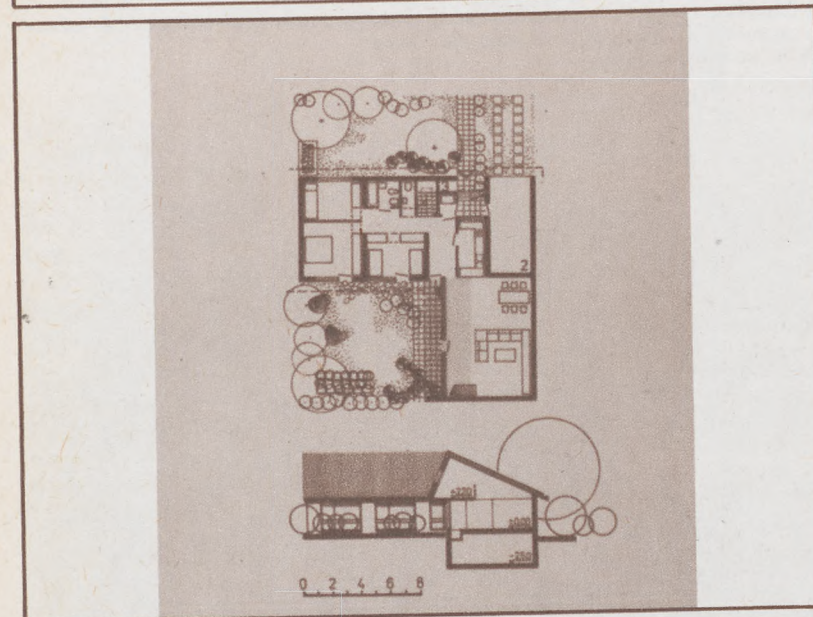
32

95

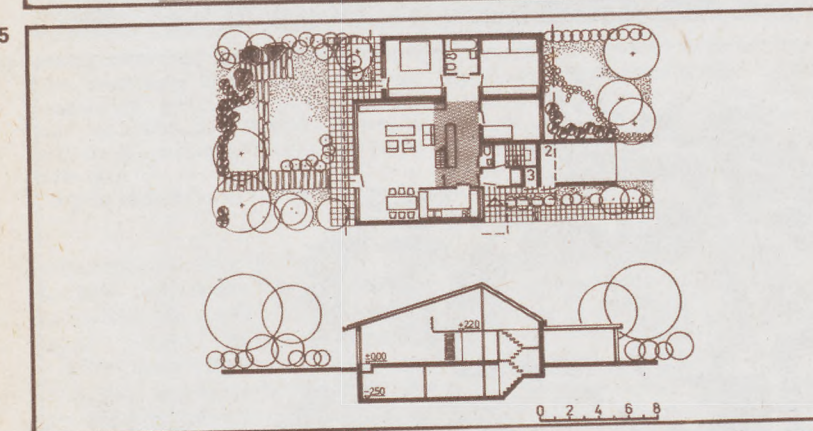
33

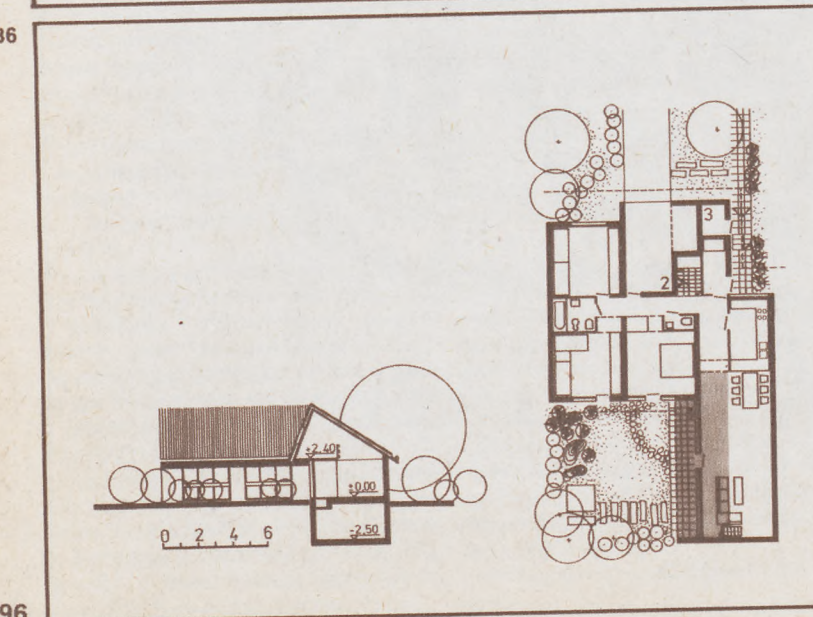
34

35

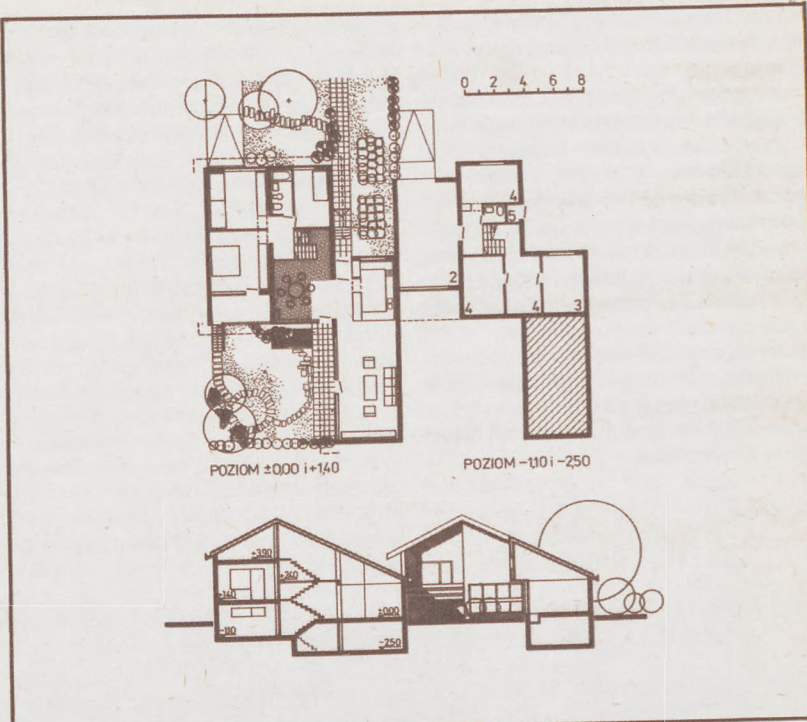

36

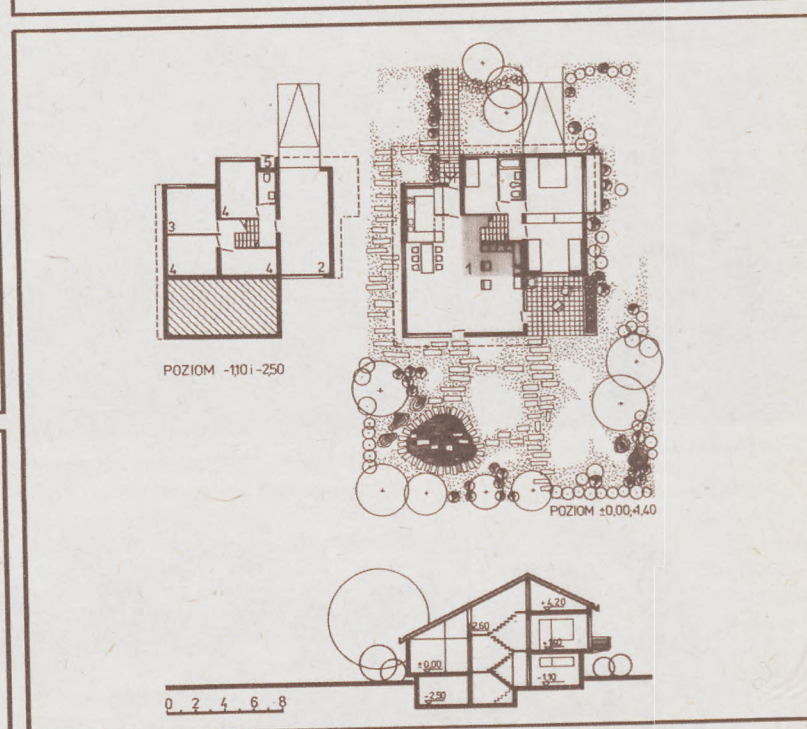

96

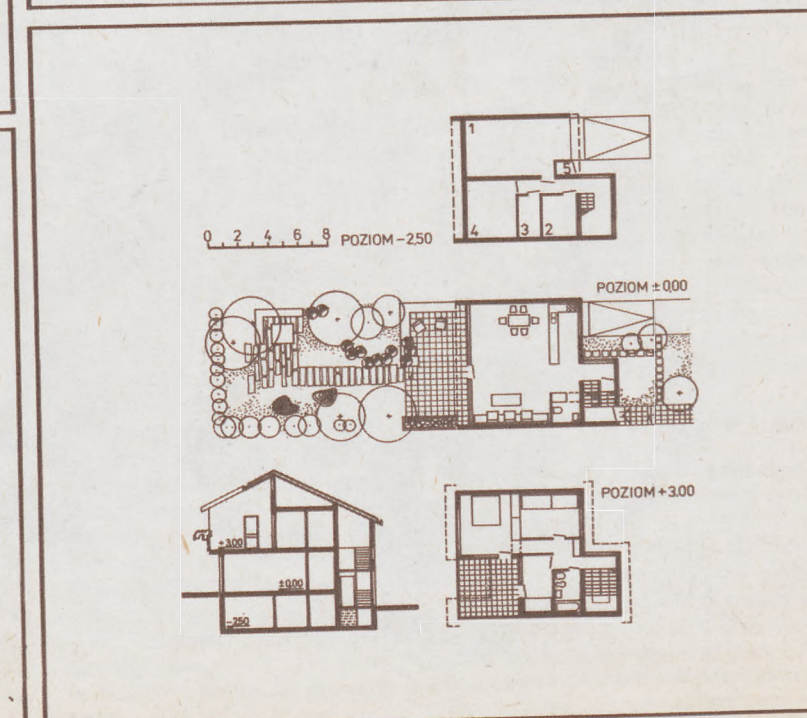
37 40

41

38

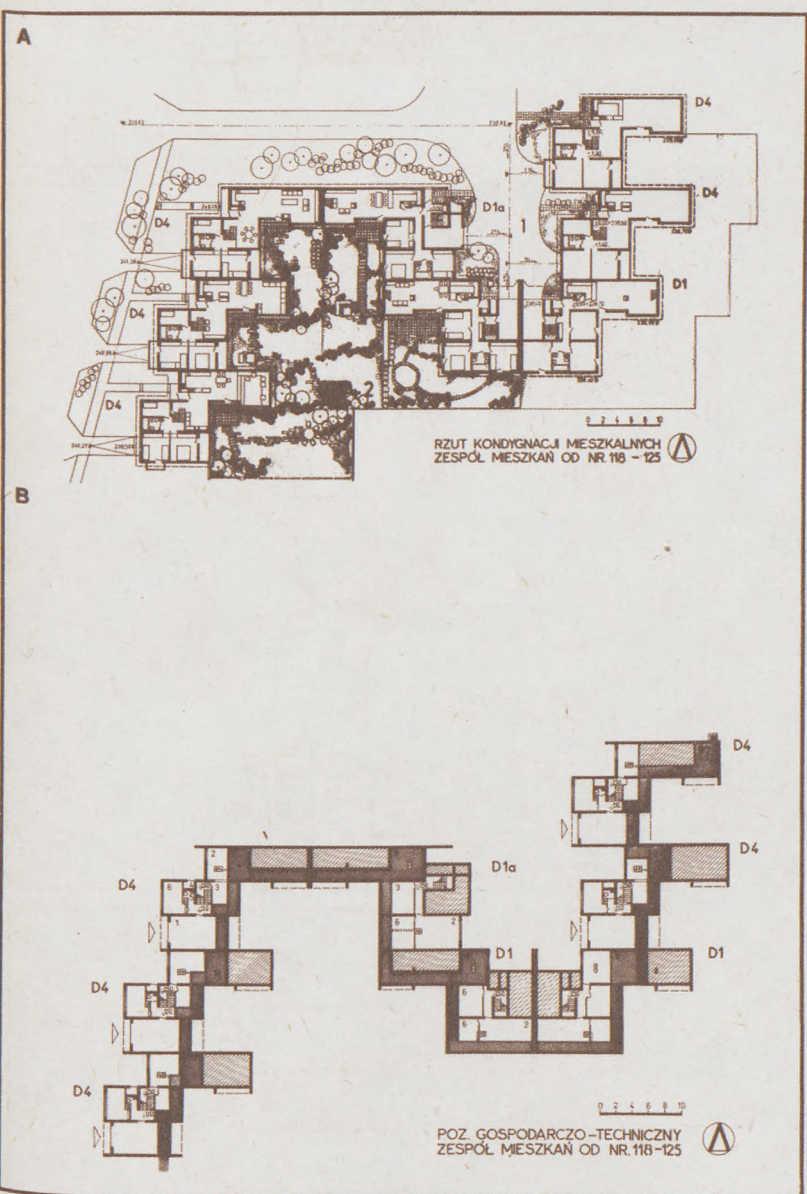
40. Elewa
dzinnej
41. Grupa
kondygna
munikacy
trze ogro
chniczny
4 - komo
czenia go
tarz tech
skich par
cią gazow
i siecią te

architektura 7-8-78

37 40

41

Jednorodzinny zespół mieszkaniowy Wola Duchacka Północna w Krakowie
 Autorzy: arch. arch. Barbara Bielec, Małgorzata Buratyńska-Seruga, Wacław Seruga (urbanistyka i architektura); inż. Lucjan Saduś (komunikacja). Projekt wykonano w Pracowni Technologiczno-Projektowej Spółdzielni Osiedla Domów Jednorodzinnych w Krakowie w latach 1976-1977.
 Liczba mieszkańców - 1300, liczba projektowanych mieszkań - 128, liczba mieszkań na 1 ha terenu netto - 33.

Jednorodzinna zabudowa mieszkaniowa Wola Duchacka Pln. jest usytuowana na północ od projektowanego wielorodzinnego osiedla mieszkaniowego Wola Duchacka, w bezpośrednim sąsiedztwie zabytkowego Parku Duchaków. Przeznaczony pod zabudowę teren o północnej ekspozycji, lekko pofalowany, przeznaczony pod zabudowę jednorodzinną, ma duże zespoły zieleni wysokiej, szczególnie w północno-zachodniej części. Od północy ograniczony jest ulicą Kamińskiego, od zachodu ulicą Gwardii Ludowej, od południa ulicą Małborską i od wschodu ulicą Heltmana. Projekt przeznaczono do realizacji w latach 1978-1979. Projektowana jednostka ma mieć formę pięciu enklaw zabudowy jednorodzinnej uzupełniających niską zabudowę. Każda z enklaw jest rozwiązywana indywidualnie w oparciu o ciągi pieszo-jezdne, przy zastosowaniu sześciu typów domków parterowych, półpiętrowych i piętrowych o powierzchni użytkowej 110 m². Poszczególne enklawy zróżnicowane pod względem wysokości mają duże wnętrza ogrodowe, otwarte ku południowi. Zastosowanie skośnych dachów zmniejsza zacielenie działki sąsiada, ważne przy lokalizacji na północnym stoku. Projektowana jednorodzinna zabudowa nawiązuje do tradycji podmiejskiej zabudowy Krakowa. Kośćcem układu urbanistycznego są tereny istniejącej zieleni z głównym ciągiem pieszym prowadzonym o kierunku wschód-zachód, z placami zabaw dla dzieci, boiskami do gier i projektowana zielen parkowa. W środku układu w powiązaniu z terenami rekreacyjnymi zlokalizowano pawilon usługowo-handlowy. Z osiedlem wielorodzinnym Wola Duchacka i jego usługami nasza nowo projektowana jednostka mieszkaniowa powiązana została ciągiem pieszym.

The "Wola Duchacka North" single-family housing group in Cracow.

Designers: architects Barbara Bielec, Małgorzata Buratyńska-Seruga, Władysław Seruga (urban planning and architecture), engineer Lucjan Saduś (traffic layout). The design work was carried out in the Technological and Design Office of the Single-family Housing Cooperative in Cracow during 1976-1977.

No. of residents - 1300, no. of homes designed 128, net no. of residents per hectare - 33.

The single-family home development of Wola Duchacka North is located to the north of the designed multi-family settlement Wola Duchacka in the immediate vicinity of the monumental Duchak Park. The land allocated for single-family building, mildly undulating terrain facing north, possesses groups of tall greenery, particularly in the north-western part. On the north, it is bordered by Kamiński Street, on the west by Gwardia Ludowa Street, on the south Małborska, and on the east Heltman Street. The scheme is destined to be carried out during 1978-1979. The designed complex will have the form of five single-family building enclaves supplementing the low-rise building. Each enclave is individually resolved, based on combined pedestrian/roads using ground-floor, split-level and two storey houses, 110 m² in area. The particular enclaves are varied in height, have large garden interiors facing south. Steep roofs decrease shading of neighbouring lots, important for the northern slopes. The building type designed is linked with the Cracovian suburban type. The backbone of the urban layout is made up of existing greenery with the main pedestrian paths running from east to west and children's playgrounds, sports-grounds and parklands. In the centre of the layout, connected with recreational areas, a service and retail building is located. A pedestrian way connects our new single-family complex with the multifamily housing estate of Wola Duchacka, together with its services.

42. Teren opracowania

42. Photographs of area covered on design

40. Elewacje jednej z grup zabudowy jednorodzinnej

40. Elevation of one of the Podlesie one-family development groups

41. Grupa zabudowy jednorodzinnej. A - plan kondygnacji mieszkalnych; 1 - wnętrza komunikacyjne - ciąg pieszo-jezdny, 2 - wnętrza ogrodowe; B - poziom gospodarczo-techniczny: 1 - garaż, 2 - pralnia, 3 - spiżarnia, 4 - komora na śmiecie, 5 - WC., 6 - pomieszczenia gospodarcze, 7 - węzeł c.o., 8 - korytarz techniczny z siecią c.o. rozdzielczą niskich parametrów, siecią wodociagową, siecią gazową niskoprężną, siecią elektryczną i siecią teletechniczną

41. Single-family development group A - plan tiers residential building; 1 - interiors communicative - combined road/pedestrian paths, 2 - interiors garden; B - technical/utility level; 1 - garage, 2 - laundry, 3 - pantry, 4 - rubbish shed, 5 - W.C., 6 - utility area, 7 - central heating connection, 8 - service corridor with central heating distribution network of low parameters, water pipe, l.p. gas-, electrical- and telephone-systems

42

97

43

43. Jednorodzinny zespół mieszkaniowy Wola Duchacka Płn. w Krakowie. 1 – szkoła, 2 – pawilon usługowo-handlowy, 3 – tereny rekreacji i sportu, 4 – tereny przeznaczone dla szkolnictwa wyższego, 5 – szklarnie, 6 – baza budowlana, 7 – budynki istniejące, 8 i 9 – zabudowa jednorodzinna

44. Enklawa zabudowy jednorodzinnej: 1 – istniejąca zabudowa, 2 – ciągi pieszo-jezdne

45. Enklawa zabudowy jednorodzinnej: 1 – zabudowa istniejąca, 2 – ciągi pieszo-jezdne, 3 – tereny zielone

46. Enklawa zabudowy jednorodzinnej: 1 – istniejąca zabudowa, 2 – ciągi pieszo-jezdne

47. Enklawa zabudowy jednorodzinnej: 1 – istniejąca zabudowa, 2 – ciągi pieszo-jezdne, 3 – ciągi piesze, 4 – tereny rekreacyjno-sportowe

43. Single-family housing development at Wola Duchacka North in Cracow. 1 – school, 2 – service/ retail building, 3 – recreational and sporting areas, 4 – land allocated for tertiary education, 5 – glass-houses, 6 – construction base, 7 – existing buildings, 8 and 9 – single-family development

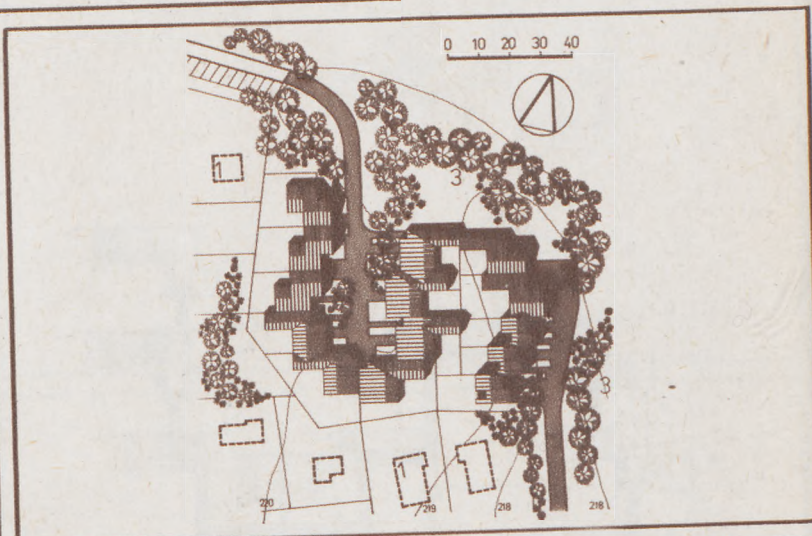
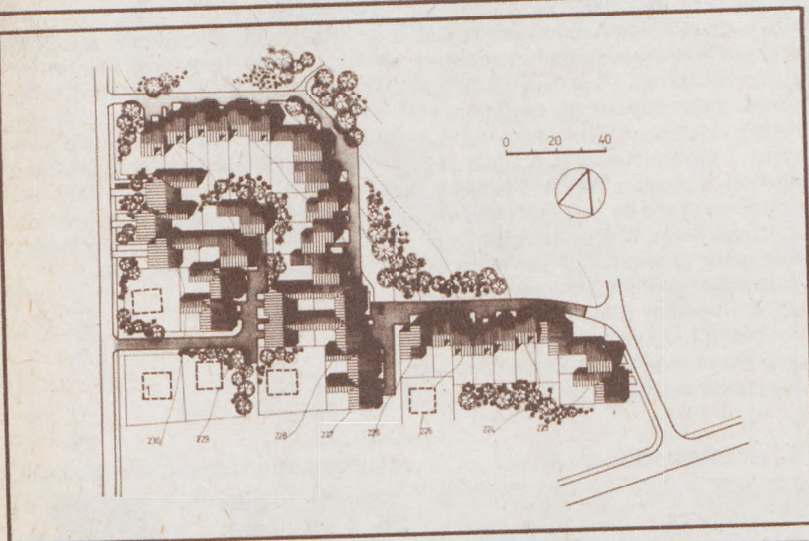
44. Enclave of one-family development: 1 – existing development, 2 – combined road/pedestrian-paths

45. Enclave of one-family development: 1 – existing development, 2 – combined road/pedestrian-paths, 4 – greenery

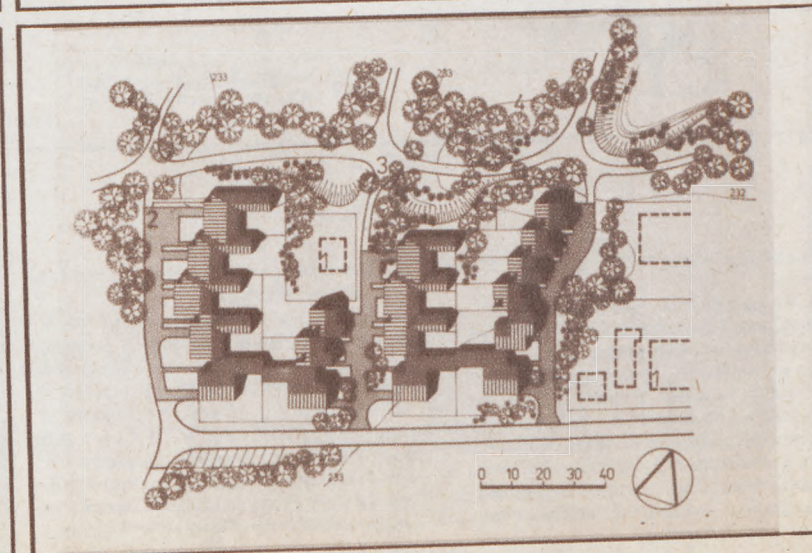
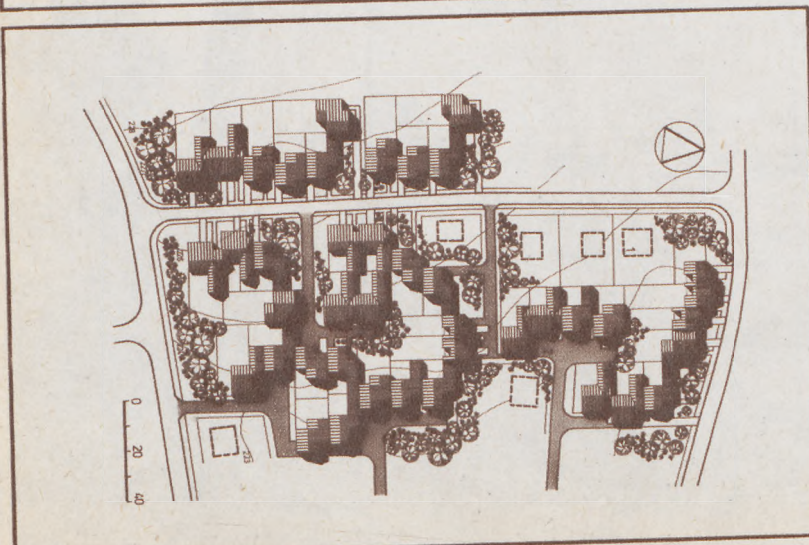
46. Enclave of one-family development: 1 – existing development, 2 – combined road/pedestrian-paths

47. Enclave of one-family development: 1 – existing development, 2 – combined road/pedestrian-paths, 3 – pedestrian-paths, 4 – recreational/sporting areas

44

46

98

Malbork

Jelenia Góra

Przemków

Bolesławiec

Złotoryja

Rewaloryzacja miast historycznych
The Revaluation of Historic Cities

patrz strona 32-82 / see page 32-82

Łęczyca

Pułtusk